

ΕΚΑΠΕΝΘΗ... ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΧΡΗΣΤΟΥ ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ

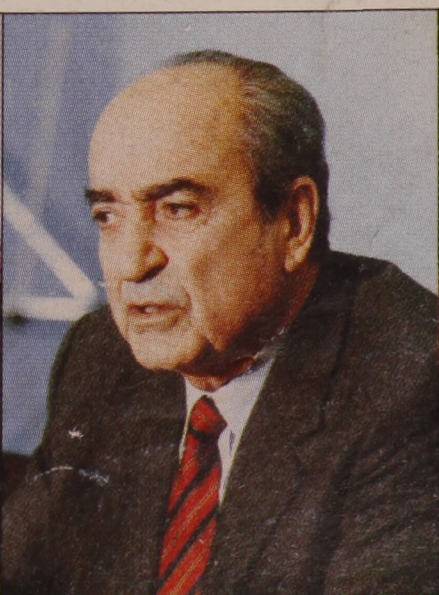
ΑΝΤΙ



Περίοδος Β'
Τεύχος 654
Παρασκευή
13 Φεβρουαρίου 1998
Δρχ. 500



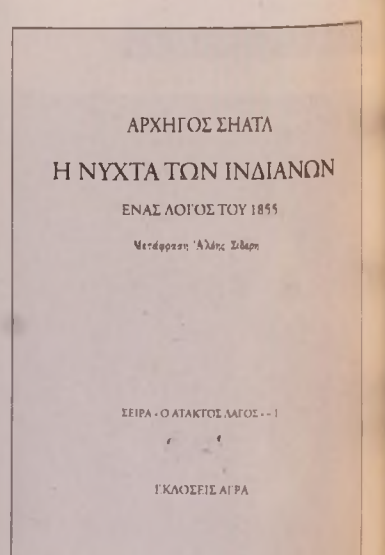
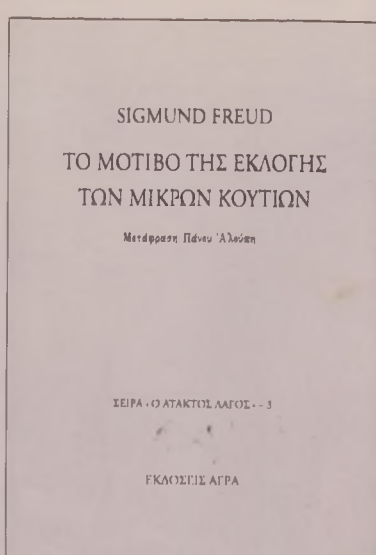
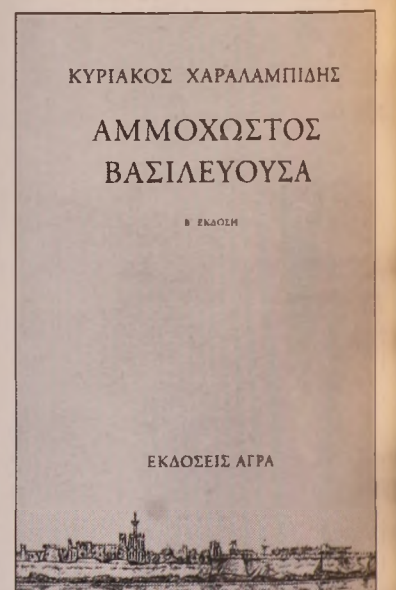
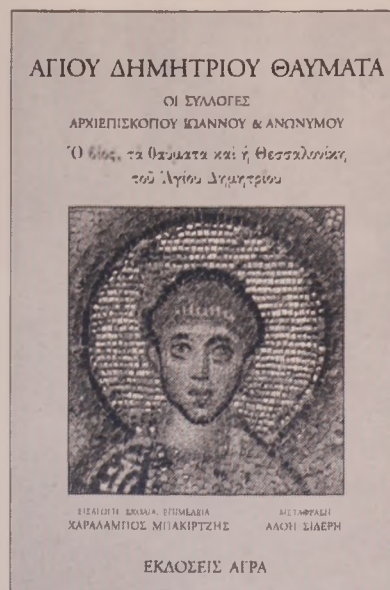
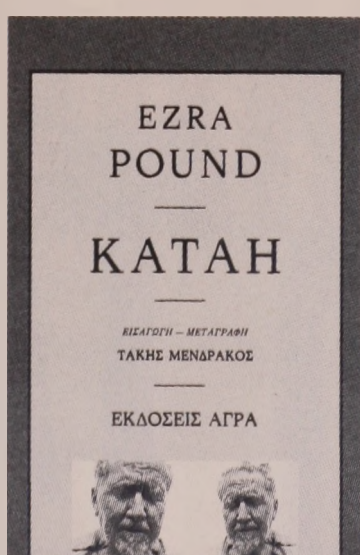
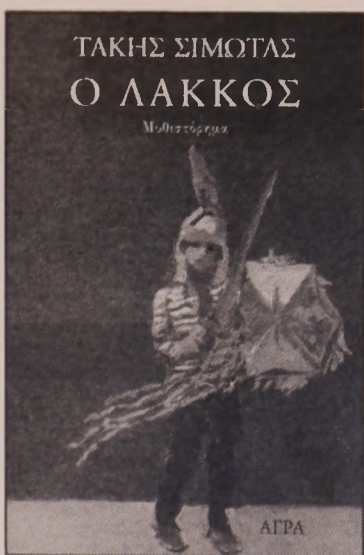
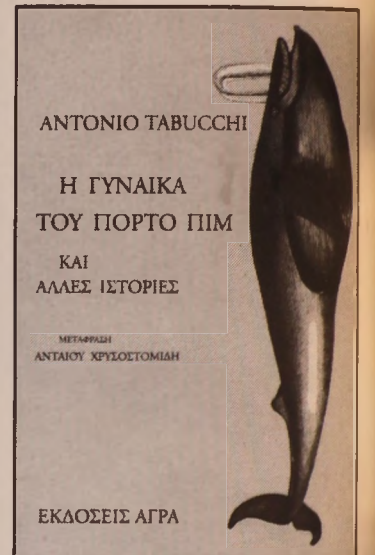
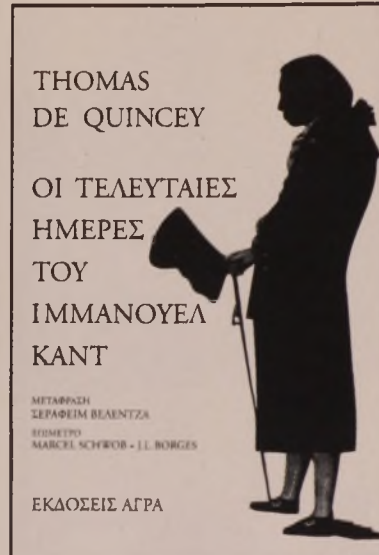
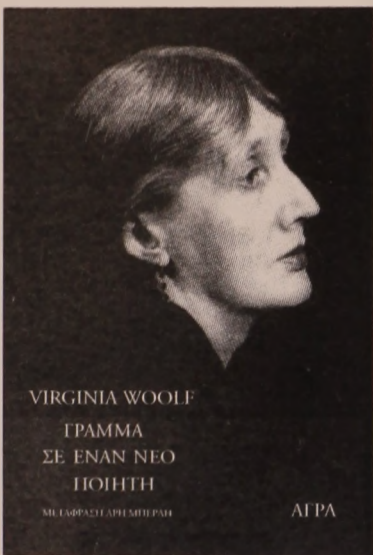
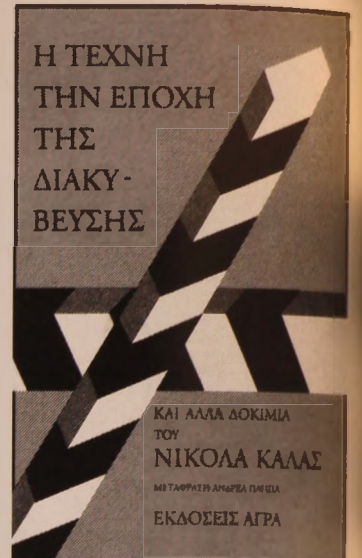
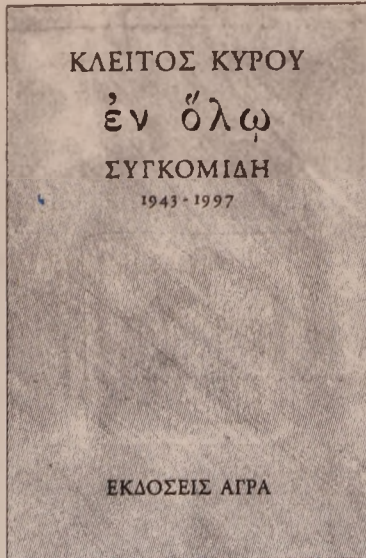
ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ ή ΤΑΝΚΣ





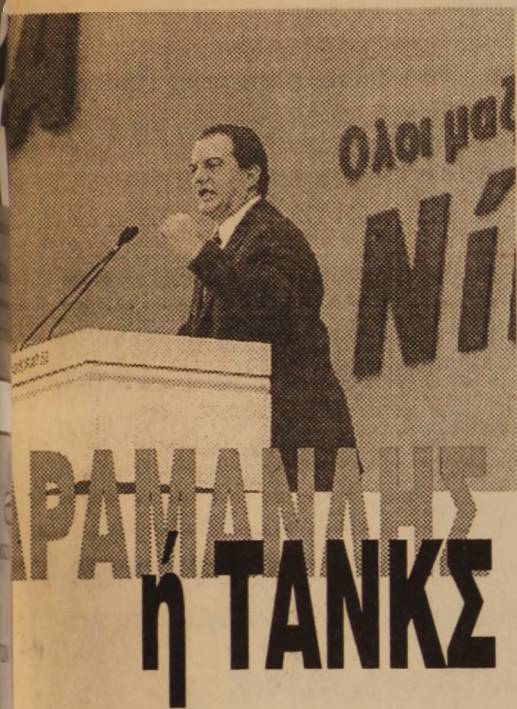
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

ΑΠΟ ΤΟ 1979



ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ ΣΤΗ ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

αντι



ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ



ΣΕΛ. 12 ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ Ή ΤΑΝΚΣ Το 1974, ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, ο πρεσβύτερος, χρησιμοποίησε το σλόγκαν, στην πρώτη εκλογική αναμέτρηση της μεταπολίτευσης – και κέρδισε. Το 1998, ο Κωνσταντίνος Καραμανλής τζούνιор θα έπρεπε να έχει στο νου του το ίδιο σλόγκαν, όταν διέγραφε τους απείθαρχους στην κομματική γραμμή, μετά τη μη-ψήφιση της τροπολογίας για τις ΔΕΚΟ. Τι θα φέρει η κρίση στη Ν.Δ., όμως, στο κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης αλλά και στο πολιτικό μας σύστημα; Γράφουν: Απόστολος Διαμαντής, Τάσος Παππός, Κ. Τσαλόγλου, Δ. Καϊσης.

ΣΕΛ. 24 Ο ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΤΩΝ ΠΑΝΗΓΥΡΕΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΝΗΓΥΡΙΑ Μια άλλη ματιά στη δημοτική αρχή- του Μάνου Στεφανίδη

ΣΕΛ. 26 ΤΟ ΜΑΝΙΦΕΣΤΟ ΤΩΝ ΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ Ο ξύλινος πασοκικός λόγος της εσωκομματικής αντιπολίτευσης - του Σπήλιου Παπασπηλιόπουλου

ΣΕΛ. 29 ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ: Οδοιπορικό στη Σερβία - του Χρήστου Παπουτσάκη
Τανζανία: Ειρηνική συνύπαρξη και οικονομική παρακμή - του Αστέρη Χουλιάρα. Ιταλία: Από πού πάνε για το Κέντρο; - του Λεωνίδα Βαλασόπουλου

ΣΕΛ. 52 «ΟΧΙ ΚΡΙΤΙΚΕΣ. ΜΟΝΟ ΨΙΘΥΡΟΙ» Μνήμη Χρήστου Βακαλόπουλου - του Ηλία Κανέλλη

ΣΕΛ. 56 ΑΡΙΣΤΑ ΣΤΗΝ ΑΝΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ Ο Μποστ και η ανορθόδοξη ζωγραφική του – ισοδύναμη της ανορθόδοξης καρικατούρας του - του Θανάση Μουτσόπουλου

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Στην Κύπρο..., σελ. 4

ΛΟΓΙΚΗ ΚΙ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ

Γιώργος Φιλδισάκος, σελ. 5

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Αντήνωρ, σελ. 6

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Σχόλια, σελ. 8

ΡΟΜΑΝΤΣΟ

Απόστολος Διαμαντής, σελ. 21

ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΙΣ

Ελένη Κολιοπούλου, σελ. 28

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Επιστολές, σελ. 46

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Πολιτισμός, σελ. 49

ΒΙΒΛΙΟ

Κριτική, σελ. 63

ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΙΠΑ

Παναγιώτης Ιωαννίδης, σελ. 66

Περίοδος Β' · Έτος 25ο · Τεύχος 654
Ησπεύη 13 Φεβρουαρίου 1998 · Δρχ. 500

**ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
Τ. 72.32.713-72.32.819 FAX: 72.26.107
ΕΝΤΙ ON-LINE: <http://www3.enet.gr/anti>
E mail: anti@compulink.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Ηλίας Κανέλλης
ΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Δημήτρης Γκέκας
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Μάχη Γεωργιάδου
ΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασίου 5, Περιστέρι
Τηλ. 57.22.201

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

α συνδρομή: 26 τεύχη., Εξάμνη: 13 τεύχη
ΙΚΟΥ: Εξαμ. 5.000 δρχ., Ετήσια 10.000 δρχ.,
Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 40.000 δρχ.

Φοιτητική ετήσια: 8.000 δρχ.
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 38 δολ., Ετήσια: 75 δολ.,
ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 44 δολ., ετήσια 88 δολ.

ΕΛΛΗΝΙΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: ΔΡΧ. 500,

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΔΡΧ. 1.000

ΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας: Περιοδικό ΑΝΤΙ,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

ο του βιβλίου - Α Πουλουκτσά και Σία Ε.Ε.
ισάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 285.857

ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ...

ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗ θα μάθουμε πώς οι ψηφοφόροι ζύγισαν στην πλάστιγγα τους δύο τελικούς μονομάχους: τον Γλαύκο Κληρίδη και τον Γιώργο Ιακώβου. Και στις αναλύσεις που θα ακολουθήσουν θα πληροφορηθούμε το «πώς» και το «γιατί» της απόφασης των οπαδών των κυπριακών κομμάτων.

ΕΜΕΙΣ ΤΩΡΑ, από εδώ, θέλουμε να καταθέσουμε μερικές σκέψεις μετά την παρακολούθηση του προεκλογικού αγώνα, τις εξελίξεις (δηλαδή τα παζαρέματα) των τελευταίων ωρών, στηριζόμενοι κυρίως στη γνώση που έχουμε για την κυπριακή κοινωνία. Και θέλουμε να μιλήσουμε καθαρά και ξάστερα, εξ αποστάσεως. Σαν να μην πρόκειται για την Κύπρο που πονέσαμε και αγαπήσαμε· σαν να μην είναι κομμάτι του εαυτού μας· σαν να μιλάμε για ξένο σώμα.

ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ της σήμερον αντικατοπτρίζεται πλέον η Ελλάδα της σήμερον. Η αποστασιοποιημένη ματιά μας διακρίνει πιο καθαρά τον εκπεσμό του κυπριακού πολιτικού συστήματος, ανάλογο με την κατάρρευση του πολιτικού συστήματος στη «μητέρα πατρίδα».

ΚΟΡΥΦΑΙΟ, κατά την άποψή μας, φαινόμενο αναδείχθηκε η διαδικασία παρεμβολής (δηλαδή το παζάρεμα) των αποτυχόντων υποψηφίων προέδρων και ειδικά του Βάσου Λυσσαρίδη. Η είδηση ότι και οι δύο υποψήφιοι προσχώρησαν στο πρόγραμμα του «γιατρού» και ότι εν συνεχεία αυτός απεσύρθη προκειμένου να «συσκεφθεί» αποτέλεσε τη διακωμώδηση κομμάτων, εκλογικής διαδικασίας, διακηρύξεων, προγραμματίων, κ.λπ.

ΑΝΑΡΩΤΙΟΜΑΣΤΕ: ποιο να είναι άραγε το μέλλον της δύσμοιρης Κυπριακής Δημοκρατίας; Ποιες μπορεί να είναι οι προοπτικές για τη διχοτομημένη Κύπρο και το ενταξιακό της μέλλον, όταν γνωρίζουμε όλοι τις διαβρωτικές διαδικασίες που έχει υποστεί το σώμα της κυπριακής κοινωνίας από χίλιες αιτίες αφενός, και αφετέρου όταν αναδεικνύεται σε όλο της το μεγαλείο η ελαφρότητα του συνόλου – σχεδόν – του πολιτικού κόσμου της Μεγαλονήσου;

ΛΟΓΙΑ ΠΙΚΡΑ, αλλά, δυστυχώς, αληθινά... Τις εξελίξεις αυτές παρακολουθεί με ιδιαίτερο ενδιαφέρον και ο «αμερικανικός παράγων», ο οποίος θα δραστηριοποιηθεί αμέσως μετά το τελικό αποτέλεσμα των εκλογών – μεθαύριο, δηλαδή.

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, σύμφωνα με έγκυρες πηγές, ο αμερικανός απεσταλμένος Ρίτσαρντ Χόλμπουργκ θα αναλάβει πολύ σύντομα νέες πρωτοβουλίες τόσο στο επίπεδο των στρατιωτικών πτυχών του κυπριακού ζητήματος όσο και σε αυτό των εγγυήσεων προς τις δύο κοινότητες.

ΤΩΡΑ όμως στην Κύπρο διαμοιράζονται υπουργεία...

αντί

ΛΟΓΙΚΗ Κ ΕΝΑΙΣΘΗΣΙΑ

ΣΥΝΤΡΟΦΟΙ!

ΕΑΝ ΔΕΝ ΠΙΑΣΟΥΜΕ
ΤΟ ΕΞΑΜΗΝΟ ΠΑΑΝΟ
ΜΑΣ ΣΤΙΣ ΔΕΚΟ...

...ΕΑΝ ΔΕΝ
ΚΑΤΑΦΕΡΟΥΜΕ ΝΑ ΣΥΝΤΡΙ-
ΨΟΥΜΕ ΤΟΥΣ ΚΟΝΛΑΚΟΥΣ
ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ...

ΕΑΝ ΕΠΙΤΡΕΨΟΥΜΕ
ΣΕ ΑΝΤΙΚΟΜΜΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙ-
ΧΕΙΑ ΝΑ ΑΛΟΞΟΥΝ ΤΗΝ
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ
ΝΕΟΛΑΙΑΣ...

ΤΟΤΕ ΘΑ
ΑΝΑΓΚΑΣΘΟΥΝ ΝΑ ΚΑΤΑ-
ΦΥΓΟΥΝ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΕ-
ΠΟΛΑΤΡΕΙΑ!

Ο ΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Βοναπαρτισμός κι αλισβερίσι

ΠΟΣΟ ΒΑΘΙΑ είναι η κρίση στη Νέα Δημοκρατία; Και ποιος κερδίζει από αυτήν – το ΠΑΣΟΚ, η Αριστερά, το ΔΗΚΚΙ του Δημ. Τσοβόλα, η Άνοιξη του Α. Σαμαρά ή, μήπως, ο δήμαρχος Αθηναίων Δημ. Αβραμόπουλος; Ερμηνείες ή αναλύσεις, ως προς τα αίτια της κρίσης, εξακολουθούν να δίδονται από διάφορους παράγοντες, αλλά για την «ταμπακιέρα» ελάχιστοι ομιλούν... Ο δήμαρχος Αθηναίων, λόγου χάρη, πιστεύει ότι «η κρίση σε ένα μεγάλο κόμμα (τη Νέα Δημοκρατία) αποτελεί μέρος της γενικότερης κρίσης που διέρχεται το πολιτικό μας σύστημα», αλλά για τα δικά του σχέδια, ούτε λέξη. Θα διεκδικήσει και πάλι τη δημαρχία; Και αν ναι, θα δεσμευθεί ότι θα εξαντλήσει ολόκληρη τη θητεία; Αλλά, τότε, τι γίνεται με την «άλλη επιλογή» – την αρχηγία του κόμματος, αν υποτεθεί ότι οι εξελίξεις στη Νέα Δημοκρατία καταστήσουν ευκαίρια ή αναγκαία ή αναπόδραστη τη δεύτερη αυτή επιλογή; Ιδού η απορία...

ΑΠΟΡΙΕΣ, όμως, υπάρχουν και ως προς τη στάση που θα τηρήσει ο κ. Α. Σαμαράς. Μέχρι στιγμής προβλέπει «κοινωνικές εκρήξεις», ως αποτέλεσμα της κυβερνητικής πολιτικής. Τι μέλλει γενέσθαι, όμως, ως προς την «πρόσκληση» που του απευθύνουν σήμερα επιφανή στελέχη της Νέας Δημοκρατίας; Αποκλείει, άρδην, το ενδεχόμενο επαναπατριωτισμού στο κόμμα που τον εξέθρεψε και ανέδειξε; Ο νυν αρχηγός, Κ. Καραμανλής, έφθασε να «προειδοποιεί» με διαγραφή ακόμα και τον Κ. Μητσοτάκη, ακόμα και τον Μ. Έβερτ. Συνεπώς...

ΦΥΣΙΚΑ, και κατά κύριο λόγο, κέρδη, από την παρατεινόμενη κρίση στη Νέα Δημοκρατία, προσδοκά το κυβερνών ΠΑΣΟΚ... Τίνι τρόπω, όμως; Εντάσσοντας απογοητευμένα στελέχη της Νέας Δημοκρατίας στις γραμμές του ή επιλέγοντας πολιτικές που να ικανοποιούν τον κόσμο της κεντροδεξιάς; (Άλλωστε, δείγματα κεντροδεξιάς πολιτικής δεν λείπουν από τη γενικότερη κυβερνητική πολιτική...). «Ούτε το ένα ούτε το άλλο» – απαντούν κυβερνητικοί αξιωματούχοι. «Η κυβέρνηση, δηλώνουν, δεν υπεισέρχεται στις εσωτερικές υποθέσεις άλλους κόμματος». Και για να γίνουν πειστικότεροι, επικαλούνται το ότι οι εκσυγχρονιστές κατήγαγαν περιφανή νίκη στις εσωκομματικές εκλογές της περασμένης Κυριακής. [Όπως είναι γνωστό, στις εκλογές αυτές, για τον έλεγχο των νομαρχιακών οργανώσεων του ΠΑΣΟΚ, οι «σημειτικοί» (διάβαζε οι εκσυγχρονιστές) κέρδισαν την Α' Αθήνας, την οποία, μέχρι τώρα, ήλεγχε η εσωκομματική αντιπολίτευση].

ΚΑΙ Η ΑΡΙΣΤΕΡΑ; Η Αριστερά πιστεύει ότι τα συμβαίνοντα τόσο στη Νέα Δημοκρατία, όσο και στο ΠΑΣΟΚ, προβάλλουν τα στοιχεία μιας βαθύτερης κρίσης (πολιτικής, στρατηγικής, ταυτότητας, κ.λπ.) που επηρεάζουν και τα δύο μεγάλα κόμματα. Η συγκεκριμένη κρίση στη Νέα Δημοκρατία μπορεί να διευκολύνει, βραχυπρόθεσμα, τους σχεδιασμούς του ΠΑΣΟΚ. Ήδη η κυβέρνηση Σημίτη έχει εγκαταλείψει (όπως λέγεται) σκέψεις για πρόωρες

εκλογές ή για ένα αναλογικότερο (και μισότερο) εκλογικό σύστημα... Όμως η χέρεια που έδωσε στο ΠΑΣΟΚ η εσωτερική κρίση της Νέας Δημοκρατίας είναι απλώς πρόσκαιρη. Ήδη, το ΠΑΣΟΚ αντιμετωπίζει την εναντίωση ευρύτατων κοινωνικών στρωμάτων, την οποία, φυσικά, δεν θα αμβλύνει η συνεχιζόμενη «δεξιά στροφή» (όπως τη χαρακτηρίζουν οι συνδικαλιστικές οργανώσεις) οικονομική και κοινωνική πολιτική της κυβέρνησης. Το ερώτημα που τίθεται, βέβαια, είναι κατά πόσο η Αριστερά θα μπορέσει να διαδοματίσει το δικό της ρόλο, αλλάζοντας τα σημερινούς συσχετισμούς και το σημερινό σύστημα διακυβέρνησης της χώρας.

Ο «βοναπαρτισμός» θα διασπάσει το κόμμα της Νέας Δημοκρατίας;

ΕΝΑ ΑΛΛΟ ερώτημα που απασχολεί τους πολιτικούς αναλυτές είναι κατά πόσον το σύνδρομο του βοναπαρτισμού από το οποίο φαίνεται να διακατέχεται σημερινός αρχηγός της Νέας Δημοκρατίας, θα οδηγήσει, τελικά, στη διάσπαση του κόμματος της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Όλες οι ενδείξεις πείθουν ότι σημερινός αρχηγός της προκρίνει ένα κόμμα «μικρότερο και δεξιότερο», παρά ένα κόμμα-λεωφορείο (κατά το χαρακτηρισμό του Daniel Bell), ένα κόμμα παύσας συλλεκτικό, φιλελεύθερο, όπου οι «φύλακες» αναγνωρίζονται και η «δεύτερη άποψη» δεν αποτελεί έγκλημα καθυστέρησης.

ΤΩΣ, δεν είναι βέβαιο, μέχρι στιγ-
 τι οι διαγραφέντες θα προχωρήσουν
 γκρότηση νέου κόμματος, παρά το
 «παρών» του κ. Γ. Σουφλιά και το
 ί του προς τον πρόεδρο της Βουλής
 αραχώρηση ειδικού γραφείου (για
 ξι) και επανακαθορισμό της σύνθε-
 ν διαρκών επιτροπών. Κατά τα άλ-
 ιεν κ. Κ. Καραμανλής δηλώνει ότι το
 των διαγραφών «έπαυσε να τον απα-
 ί» πλην η ατμόσφαιρα, στο εσωτερι-
 ς Νέας Δημοκρατίας, εξακολουθεί
 ραμένει φορτισμένη. Ακόμα και έν-
 ι, μέχρι χθες, οπαδοί του κ. Καρα-
 αδυνατούν να του αναγνωρίσουν το
 ομα διαγραφής πρώην αρχηγών του
 ιτος, είτε λέγονται Κ. Μητσοτάκης
 Ι. Έβερετ.

Ο ΤΗΝ πλευρά της, η κυβέρνηση
 ταθεί να δώσει την αίσθηση ότι «όλα
 υν καλώς», ότι οι εσωκομματικές τρι-
 περάσθηκαν (μετά το «θρίαμβο της
 ικής») και ότι το μόνο που την απα-
 ί τώρα είναι η «επείγουσα εξυγίαν-
 των προβληματικών ΔΕΚΟ και η επι-
 των καταλληλότερων υποψηφίων νο-
 ών ή δημάρχων.

ρεμπιπτόντως: ο βουλευτής του Συ-
 ρισμού Φώτης Κουβέλης «δεν βλέπει»,
 ά να προχωρεί η αναθεώρηση του
 γματος, ενώ ο Ευ. Γιαννόπουλος,
 ργός Δικαιοσύνης, «βλέπει» ότι από
 τόμενες εκλογές θα προκύψουν «πε-
 περα του ενός δεξιά κόμματα»].

ίπρον ου μ' ἠθέσπισεν» – αλλά με τις
 γές τι γίνεται;

ΕΝΩ ασχολούμαστε με τα συμβαίνο-
 πα εσώτατα της Ν.Δ. ή με την κυβερ-
 ή αυταρέσκεια, λησμονούμε, σχεδόν,
 εθαύριο Κυριακή στην Κύπρο διεξά-
 ι μια κρίσιμη αναμέτρηση, ίσως η κρι-
 τερη των τελευταίων 24 ετών, αφότου
 ίλας πάτησε το πόδι του στο νησί. Κά-
 ι, που αρέσκονται στα ρητορικά σχή-
 ι, έγραψαν ότι το εκλογικό σώμα της
 ρου, την περασμένη Κυριακή, «υπερ-
 ισε την ανάγκη υπερβάσεως των πα-
 αναδεικνύοντας δυο ισοδύναμους
 δικητές του προεδρικού αξιώματος» –
 κ. Γ. Ιακώβου (40,61%) και τον κ. Γλ.
 ρίδη (40,06%). Όμως, και πάθη υπήρ-
 και ένταση και, φυσικά, «αλισβερίσι»
 συνεχίζεται, προπαντός τώρα, στη
 ερη φάση των προεδρικών εκλογών.

ΥΠΟΤΙΘΕΤΑΙ ότι ρυθμιστικό - αποφα-
 σιστικό ρόλο στην εκλογή του νέου προέ-
 δρου, στη δεύτερη αυτή φάση, θα παίξει το
 σοσιαλιστικό κόμμα ΕΔΕΚ του γιατρού Β.
 Λυσσαρίδη, το οποίο συγκέντρωσε το
 10,6% των ψήφων. Και ήδη ο «γιατρός»
 έδωσε, στη δημοσιότητα, έγγραφο (ένα εί-
 δος «μανιφέστου» – «σοσιαλιστικού μανι-
 φέστου», όπως χαρακτηρίζεται) που διε-
 λάμβανε τους όρους βάσει των οποίων η
 ΕΔΕΚ θα έδινε την υποστήριξή της σε
 εκείνον από τους δύο μονομάχους που θα
 το απεδέχετο... Συνέβη, όμως, και οι δύο
 μονομάχοι να το αποδεχθούν! Οπότε το
 λόγο είχαν τα «ανταλλάγματα». Ποιος
 προσφέρει τα περισσότερα; Και επειδή
 όλα τα κόμματα συμφωνούν στο σχηματι-
 σμό κυβέρνησης εθνικής ενότητας, οι
 «προσφορές» φτάνουν ως τον προσδιορι-
 σμό υπουργείων. Έτσι το ΑΚΕΛ, λόγω
 χάρη (που υποστηρίζει την υποψηφιότητα
 Γ. Ιακώβου), προσέφερε στην ΕΔΕΚ δύο
 υπουργεία – το υπουργείο Εξωτερικών
 (για τον ίδιο τον Β. Λυσσαρίδη) και ένα
 δεύτερο υπουργείο για άλλο στέλεχος της
 ΕΔΕΚ. «Έκκληση», εξάλλου, προς τις
 προοδευτικές δυνάμεις του νησιού, για
 στήριξη της υποψηφιότητας Ιακώβου,
 απηύθυνε και ο πρόεδρος του ΔΗΚΟ Σπ.
 Κυπριανού, παρά το γεγονός ότι, μέχρι
 προχθές, μετείχε με πέντε υπουργούς στην
 κυβέρνηση Κληρίδη! Και ενώ ο κ. Κυπρια-
 νού απευθύνει «εκκλήσεις», κ.λπ., την ίδια
 στιγμή, ο αντιπρόεδρος του κόμματος, Αλ.
 Γαλανός, κάλεσε τον Σπ. Κυπριανού να
 συγκαλέσει τη Δεύτερα συνέδριο του κόμ-
 ματος, για την εκλογή νέας ηγεσίας του. Η
 πρόταση του κ. Γαλανού είναι συγκεκρι-
 μένη: ν' αποσυρθεί (επιτέλους) ο νυν πρό-
 εδρος του κόμματος (ο Σπ. Κυπριανού)
 και ν' αναλάβει την ηγεσία του ΔΗΚΟ ο κ.
 Τ. Παπαδόπουλος. [Μια από τις «εκκλή-
 σεις» του κ. Σπ. Κυπριανού ήταν και η δη-
 μιουργία ενός νέου σοσιαλδημοκρατικού
 κόμματος, με τη σύμπραξη ΕΔΕΚ και
 ΔΗΚΟ.]

ΩΣ ΤΗΝ ΩΡΑ που σύρονται οι γραμμές
 αυτές, δεν είναι γνωστό ποια απόφαση θα
 πάρουν τα συλλογικά όργανα της ΕΔΕΚ
 και των Ενωμένων Δημοκρατών (του πρώ-
 ην προέδρου Γ. Βασιλείου). Και οι μεν ηγε-
 σίες μπορεί να παίρνουν αποφάσεις, αλλά
 το τελικό αποτέλεσμα του εκλογικού σώ-
 ματος κανείς δεν μπορεί να το προδικάσει.

ΑΝΤΗΝΩΡ

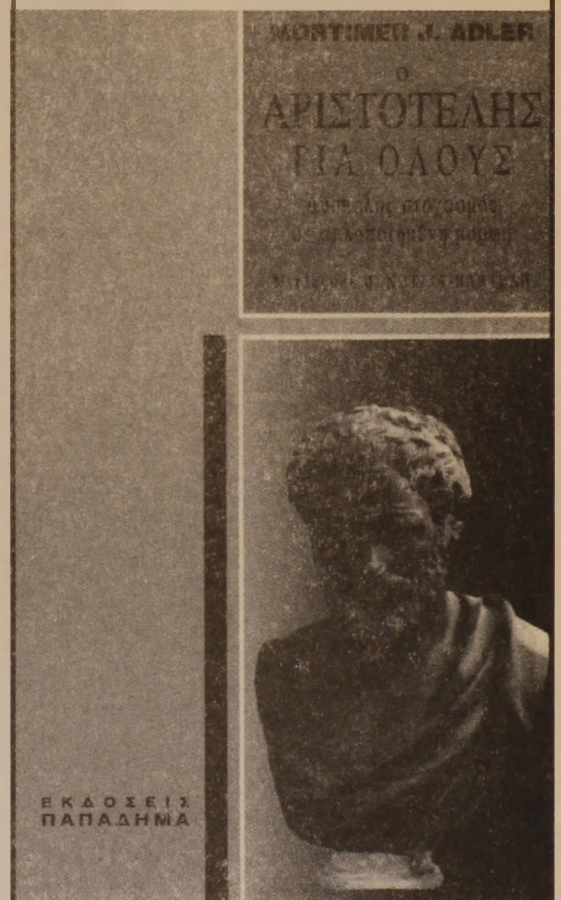
ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Σειρά: Αρχαία Ελληνική
 Γραμματεία - Μελέτες

**MORTIMER
 J. ADLER**

Καθηγητής της φιλοσοφίας

Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ



Μετάφραση
 Π. ΚΟΤΖΙΑ-ΠΑΝΤΕΛΗ
 Καθηγήτρια του Α.Π.Θ.

Με 240σελίδες



ΕΚΔΟΣΕΙΣ
 ΠΑΠΑΔΗΜΑ
 Προσφορά στον Πολιτισμό
 Ιπποκράτους 8 Αθήνα
 Τηλ.: 36.27.318

ΣΤΗΝ ΓΚΑΡΣΟΝΙΕΡΑ

Τα «χρηστά ήθη» της ελληνικής επαρχίας διαταράχθηκαν όταν μια υπόθεση «ερωτικών παρεκτροπών» από τη συζυγική παστάδα ορισμένων γυναικών της «καλής κοινωνίας» της Λάρισας έσπασε τα όρια της σιωπηρής συνενοχής και, χάρις τις καλές υπηρεσίες των ΜΜΕ, έγινε κοινό τοις πάσι κτήμα, προς τέρψιν της βρωτής και κακορίζικης καθημερινότητας. Και το μεν «πρόβλημα» της συζυγικής πίστης είναι ένα θέμα που λύνεται κατά μόνας – γι' αυτό, άλλωστε, η δικαστική εξουσία έχει ένα νομικό πλαίσιο προκειμένου να το αντιμετωπίζει. Το θέμα, ωστόσο, της αδιακρισίας των ΜΜΕ, που στο όνομα της «κοινωνικής διάστασης» βρίσκουν συνεχώς την ευκαιρία να κάνουν την ειδησεογραφία σώου – με την προσθήκη, μάλιστα, εικόνων «αρχείου», τσόντας δηλαδή – είναι ανοιχτό. Δεν είμαστε ηθικολόγοι. Αλλά αν η «ενημέρωση» δεν έχει ένα μέτρο, δεν φταίνε οι οφθαλμολάγνοι καταναλωτές της – ευθύνονται εκείνοι που της αφαιρούν το μέτρο. Οι δημοσιογράφοι, εν γνώσει των προβλημάτων που πάντα αντιμετωπίζουν με τους εκδότες, μήπως πρέπει να είναι πιο αυστηροί με τους εαυτούς τους;

Η.Κ.

ΠΩΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΤΑΙ Η ΞΕΝΟΦΟΒΙΑ

ΕΠΕΛΑΣΗ ΚΟΥΡΔΩΝ ΣΤΟ ΛΟΥΤΡΑΚΙ



Μεταφέρθηκαν από χθες και θα παραμείνουν μέχρι 31 Μαρτίου φιλοξενοημένοι στις κατασκήνωσες της Α.Τ.Ε. και είναι ελεύθεροι να κηδεύουν ή να μεταφέρουν τα σώματά τους. Το Α.Τ. Λουτρακίου με τις ελεεινές σε διανομή ανθρώπων πολεμικά να καλύψει τις ανάγκες.

Ο Υφυπουργός και πρόεδρος Κ.Ο. Κοζάνης, κ. Γεωργίου, ανακοίνωσε ότι η κυβέρνηση θα υποστηρίξει οικονομικά την Α.Τ.Ε. Λουτρακίου για να μπορέσει να φιλοξενήσει τους πρόσφυγες Κούρδους.

ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ ο λόγος που αρθρώνεται και πώς καλλιεργείται η ρατσιστική ξеноφοβία σε μια ελληνική επαρχιακή πόλη εν έτει σωτηρίου 1998; Το παράδειγμα μας το δίνει μία ημερήσια εφημερίδα της Κορίνθου, η *Πρωινή*. Στο φύλλο της 8ης Ιανουαρίου γράφει με πηχιαίους τίτλους «Επέλαση Κούρδων στο Λουτρακί». Θα νόμιζε κανείς ότι οι Κούρδοι αντάρτες άφησαν τα βουνά του Κουρδιστάν κι έκαναν στόχο των επιχειρήσεών τους το Λουτρακί.

Δεν πρόκειται, βέβαια, παρά για την εγκατάσταση 300 Κούρδων προσφύγων σε εγκαταστάσεις παιδικών κατασκηνώσεων (τι πολυτέλεια στην καρδιά του χειμώνα!) στην Περαχώρα, αρκετά μακριά από το Λουτρακί. Πουθενά στο κείμενο της εφημερίδας δεν αναφέρεται πώς και γιατί αυτοί οι Κούρδοι βρέθηκαν στην Ελλάδα και τι πρέπει (αν πρέπει) να κάνουμε γι' αυτούς. Αντί γι' αυτό, καλλιεργείται η προκατάληψη γι' αυτούς, με το να χαρακτηρίζονται ως επικίνδυνοι, γι' αυτό και ο υπότιτλος του άρθρου «Φόβος και τρόμος για τους κατοίκους που νιώθουν απροστάτευτοι».

Στο κείμενο του άρθρου δίνον-

ται περισσότερες εξηγήσεις για την επικινδυνότητα των φιλοξενούμενων προσφύγων (μια λέξη που πουθενά δεν αναφέρεται): «Ο κόσμος του Λουτρακίου και της Περαχώρας από χθες το απόγευμα ζει στιγμές έντονης αναστάτωσης. Οι κάτοικοι είναι τρομοκρατημένοι αφού νιώθουν ότι έχουν κυριευθεί από τους αλλοδαπούς οι οποίοι μπορούν ανεξέλεγκτα και ελεύθερα να μετακινηθούν σε οποιαδήποτε περιοχή θέλουν». Ίσως κατά την αντίληψη του συντάκτη του δημοσιεύματος να έπρεπε οι Κούρδοι πρόσφυγες να κλειστούν ως επικίνδυνοι σε στρατόπεδα συγκέντρωσης. Χαρακτηριστική είναι και η ψηφοθηρική στάση του Υφυπουργού Υγείας και Πρόνοιας κ. Θ. Κοτσώνη, που όπως μας πληροφορεί η εφημερίδα υποθέτησε την ξеноφοβική στάση που υποτίθεται ότι υιοθετούν οι κάτοικοι και καλλιεργεί η εφημερίδα.

Το δημοσίευμα αυτό της κορινθιακής εφημερίδας είναι χαρακτηριστικό για το πώς διαμορφώνεται η πολιτική συνείδηση στην ελληνική επαρχία, με την «εκσυγχρονιστική» κεντροαριστερά στην εξουσία.

Σπύλιος Παπασπηλιόπουλος

Ο ΓΡΑΦΙΚΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Την ώρα που ο ναύαρχος Λυμπερης κοκορεύεται ανά τα ΜΜΕ της χώρας ότι δεν του επιτράπη, τη νύχτα των Ιμίων, να είναι ο πρώτος που θα χτυπήσει, στην απέναντι όχθη διαρρέει η πληροφορία πως τότε πρωθυπουργός της Τουρκίας Τανσού Τσιλλέρ, ήταν προετοιμασμένη και πίστευε στην πολεμική σύρραξη. Αν εξαιρέσουμε την πολιτική εκμετάλλευση των ένθεν και ένθεν δηλώσεων, η ουσία παραμένει μία: οι θερμοκέφαλοι φαίνεται να υιοθετούν το «πρώτο χτύπημα» επενδύοντας σ' αυτό (και στα συνεπαγόμενά του) τη δημιουργία τετελεσμένων – τα οποία θα χρησιμοποιήσουν στις μετέπειτα διαπραγματεύσεις. Αν εξαιρέσουμε, οκτώσο, τα συμφέροντα συγκεκριμένων πολιτικών δυνάμεων, που σίγουρα έχουν την επικράτηση, έστω και με την επίκληση του επιχειρήματος του πολέμου, τα πραγματικά συμφέροντα των λαών κάθε άλλο παρά μπορούν να συντάσσονται μ' αυτή την προοπτική.

Διότι άλλο οι στρατηγικές αναλύσεις κι άλλο η στιγμιαία πραγματικότητα: στην Ελλάδα, η πραγματικότητα αυτή μεταφράστηκε με το αδόκητο πένθος που δημιούργησε η πτώση του ελικοπτέρου και του θανάτου των αεροπόρων που επέβαιναν σ' αυτό. Αυτή είναι και η πραγματική διάσταση του πολέμου: ο θάνατος και το πένθος.

Άραγε, όσοι ρητορεύουν παριστάνοντας τους διαδόχους του Κλαύδου Σεβίτς, αυτή την ουσιαστική πλευρά του πολέμου κάνουν πως παραβλέπουν; Αυτοί ζητούν ήρωες – επευνωτίζοντας να τους θυμίσουμε την κλασική ρήση του Μπρεχτ «καλότυχο εκείνοι οι λαοί που δεν χρειάζονται να έχουν ήρωες»; Ή ματαιοπονούν με;

Πάντως, καθώς όλα δείχνουν, ευτυχώς που το ΚΥΣΕΑ αντιμετώπισε τις κορόνες Λυμπερη εκείνο το κρύσιμο βράδυ ως γραφικότητες.

Η.Κ.



ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΟΙ ΣΤΗ ΣΜΥΡΝΗ

Με θέμα «ΜΜΕ και εθνικισμός», έγινε και φέτος η δεύτερη ετήσια συνάντηση πολιτών απ' την Ελλάδα και την Τουρκία, οργανωμένη απ' την κίνηση «Δημοσιογράφοι στο Αιγαίο και τη Θράκη, για την ειρήνη». Σύμφωνα με τη γνωστή αρχή που καθορίζει ότι «άνθρωπος δάγκωσε σκύλο» είναι «είδηση», θα 'πρεπε και η Συνάντηση της Σμύρνης να αποτελούσε σταδιακά είδηση μέσα στη μονοτονία της αλληλοδιαδοχής των περιγραφών των αναχαίτισεων, των εικονικών αερομαχιών σύμφωνα όμως με τις αρχές της σύγχρονης ειδησεογραφίας, φαίνεται ότι δεν είναι.

Όπως αναλύθηκε απ' τους ομιλητές του πάνελ «Η πρώτη σελίδα της εφημερίδας: αφορμή ή αιτία ελληνο-τουρκικής έντασης;», η είδηση πρέπει να πουλάει φύλλα, ή προκειμένου για την τηλεόραση να ανεβάσει τους δείκτες, κι αυτό το πετυχαίνει δημιουργώντας άγχος και φόβο στο κοινό. Ελπιδοφόρα η παρουσία δύο νέων δημοσιογράφων, της **Μαρίας Αρπατζή** και του **Σαμή Καραμπουγιούκογλου**, παραγωγών της διαπολιτισμικής εκπομπής της Ελληνικής Ραδιοφωνίας Κομοτηνής, που αποτελεί παράδειγμα του τι μπορεί να γίνει έτσι που οι μειονότητες, αντί για εχθρικοί θύλακες, να ενεργούν ως γέφυρες επικοινωνίας.

Άννα Φωκά

Την τελευταία Παρασκευή του ραμαζανιού, οι λίγες χιλιάδες μουσουλμάνων που ζουν στη Ρώμη προσευχήθηκαν στο τζαμί της πόλης, κοντά στο ιστορικό κέντρο. Στην Αθήνα οι μουσουλ-
ΕΛΛΑΔΑ
μάτι

άνοι προσευχήθηκαν, κατά πάσα πιθανότητα, στο σπίτι τους. Πώς να μπορέσει η ελληνική προτεύουσα και γενέτειρα της δημοκρατίας ν' ανεχτεί ένα τζαμί ακόμα και στα προάστια της;

Θ' άφριζαν απ' το κακό τους όλοι οι πατριώτες, απ' τους πλέον επίσημους μέχρι τους πλέον περιθωριακούς. Οι κοινοβουλευτικοί ελληνόψυχοι, η εθνικίστρια Μαλβίνα, οι φασίστες της Χρυσής Αυγής, οι μαγνώστες του Στόχου και του... Άρδην θ' αποτύουσαν με τον έναν ή τον άλλον τρόπο «φωτιά και σκεοῦρι στους άπιστους»...

Άπιστοι όμως δεν είναι μόνο οι αλλόθρησκοι. Για άποιους άπιστοι είναι και οι μαλλιάδες και τα φριδιά». Τα χρυσανγάτικα πρωτοπαλικάρα του Λιχολιάκου επιτέθηκαν προ δεκαπενθημέρου, στο κέντρο της Αθήνας, στον Αλέξη Καλοφωλιά μέλος του ροκ συγκροτήματος Last Drive-τραυμα-
Αυτοί όμως δεν είναι «τρομοκράτες» -όπως ο Νίκος Μαζιώτης- και τ' αποτυπώματά τους δεν τα βρίσκουν ποτέ και πουθενά οι διωκτικές αρχές ώστε να πωχθούν ποινικά και να προσφυλαχιστούν. Αυτοί

απλώς υπεραγαπούν την Ελλάδα...

- Οι γάλλοι άνεργοι συνεχίζουν να βρίσκονται στους δρόμους δημιουργώντας προβλήματα στο προφίλ του σοσιαλιστή Ζοσπέν. Την ίδια στιγμή η Γερμανία των 5 εκατομμυρίων ανέργων ζει τις εξο-
απλώς υπεραγαπούν την Ελλάδα...

- Άντε και στα δικά μας;
- Αυτές τις ημέρες διεξάγονται στο Ναγκάνο της Ιαπωνίας οι χειμερινοί Ολυμπιακοί αγώνες. Η «ιε-
απλώς υπεραγαπούν την Ελλάδα...

Λεωνίδας Βαλασόπουλος

ΠΑΛΙ ΣΤΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ

Οι αγρότες ξεχύθηκαν και πάλι στους δρόμους. Μία αιτία είναι η αντίδραση στις συνεχιζόμενες δίκες αλλά, βεβαίως, και τα αδιέξοδα στα οποία έχει βρεθεί κάθε επιμέρους τομέας της αγροτικής παραγωγής. Το λάδι, τα εσπεριδοειδή, το βαμβάκι έχουν ξαφνικά βρεθεί είτε χωρίς ξένες αγορές για την απορρόφησή τους είτε με κόστος που δεν είναι πια ανταγωνιστικό.

Πρόκειται για χρόνια προβλήματα, τα οποία δεν φρόντισαν οι κυβερνήσεις να λύσουν. Προβλήματα γνωστά εδώ και πολύ καιρό στον τότε «αρχιτέκτονα» της αγροτικής πολιτικής του ΠΑΣΟΚ κ. Σημίτη, από την εποχή που η ΕΟΚ ήταν «το ίδιο συνδικάτο» με το ΝΑΤΟ. Αλλά είτε γιατί ο κ.

Σημίτης ασχολήθηκε πολύ με τα άνθη τον πρώτο καιρό της ενασχόλησής του με τις γεωργικές καλλιέργειες είτε γιατί άλλοι υπουργοί έπαιρναν «έναν υπνάκο» στις συνεδριάσεις των ομολόγων τους στις Βρυξέλλες, βρεθήκαμε σήμερα σε ημερομηνίες που έχουν λήξει από καιρό. Ας μη στέκεται αμήχανη η κυβέρνηση. Υπάρχουν και εισηγήσεις και μέτρα που έχουν εγκαίρως προταθεί. Όχι βεβαίως τα μέτρα του κ. Τζουμάκα, που εξαντλεί τη γενναιοδωρία του χαρίζοντας χρέη σε ημέτερους συνεταιρισμούς. Αλλά οι εκσυγχρονιστές φαίνεται πως στα αγροτικά προβλήματα «αγρόν ηγόρασαν»... Θα επανέλθουμε.

Χ.Ν.

Η ΕΡΑ ΒΡΑΒΕΥΕΙ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΥΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

Αξιίζουν, αναμφισβήτητα, βράβευσης οι «δημοσιογράφοι της επιτροπής πρωτοβουλίας στην ΕΡΑ», που την έμπνευση και τη στήριξη του Γιάννη Τζανετάκου και του Νικήτα Λιοναράκη, θέλησαν να βραβεύσουν εκπροσώπους της κοινωνίας πολιτών από όλη την Ελλάδα – με το βάρος, μάλιστα, στην επαρχιακή Ελλάδα. Βραβεύτηκαν, έτσι, εκπρόσωποι Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, Εθελοντικών Ομάδων, Κινημάτων Πολιτών, Δικτύων, Κέντρων Ερευνών (όπως αυτό του Πανεπιστημίου Κρήτης), εκπρόσωποι επιτυχών ιδιωτικών επιχειρήσεων ή συνεταιριστικών προσπαθειών, εκδότες επαρχιακών εφημερίδων και περιοδικών, ιδιοκτήτες τοπικών ραδιο-τηλεοπτικών σταθμών, που χαρακτηρίζονται για την ποιότητά τους. Ιδιαίτερα πρέπει να τονιστεί η βράβευση του νομάρχη Λέσβου **Αλέκου Μαθιέλλη**, του δημάρχου Καρδίτσας **Αθανασίου Κανταρτζή**, του **Γιάννη Λασκαράκη**, διευθυντή της εφημερίδας *Γνώμη* της Αλεξανδρούπολης, του **Μανώλη Γκαζή** από το Δήμο Χανίων, του **Σπύρου Ψύχα** από την Αθήνα, των **Βασίλη Πατσούρη** και **Δημήτριου Μακέδη** από τα Κιμμέρια Ξάνθης, που προήγαγαν τη «διπλωματία των πολιτών» και την ανάπτυξη φιλικών σχέσεων με γειτονικούς λαούς, καθώς και καλών σχέσεων, σε μια πολυ-πολιτισμική προοπτική, με τις μειονότητες και τους ξένους μετανάστες στην Ελλάδα. Τη στιγμή που οι ρατσι-

στικοί ξενοφοβικοί τόνοι κυριαρχούν σε πολλά, ιδιωτικά κυρίως, ραδιο-τηλεοπτικά κανάλια, οι επιλογές βράβευσης της ΕΡΑ αποκτούν παιδαγωγικά και παραδειγματικά βαρύνουσα σημασία. Γενικά, πρέπει να τονίσουμε ότι όλες οι επιλογές για βράβευση από την ΕΡΑ ήσαν απολύτως επιτυχείς. Και αυτό στην Ελλάδα του μικρο-κομματικού παραγοντισμού είναι ένας μεγάλος έπαινος.

Σ.Π.

ΒΡΑΒΕΥΤΗΚΕ Ο ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ

Σε συγκινητική τελετή, ο πρέσβης της Ελλάδος κ. **Κωνσταντίνος Πρεβεδουράκης**, επέδωσε τα διασημά του Μεγαλόσταυρου του Τάγματος της Τιμής στον Αρχιεπίσκοπο Τιράνων και πάσης Αλβανίας κ. **Αναστάσιο**. Στην προσφώνησή του, ο πρέσβης προέβαλλε «τη μακρά προσφορά του αρχιεπισκόπου τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, στον εκκλησιαστικό, επιστημονικό, εκπαιδευτικό και κοινωνικό τομέα» αλλά και την αφοσίωσή του στην ανασυγκρότηση της ορθόδοξης εκκλησίας της Αλβανίας. Η εκδήλωση καλύφθηκε από την αλβανική τηλεόραση και συνέβαλε στη δημόσια επιβεβαίωση της αναγνώρισης και προβολής στους διεθνείς παρατηρητές, της προσωπικότητας του Αρχιεπισκόπου και του έργου του.

Γ.Κ.

ΜΑΓΑΡΙΖΕΤΑΙ Η ΕΡΤ;

Η ΕΤ1 ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ τηλεοπτικό κανάλι. Όπως φαίνεται είναι κόβα, οργάνωση πολιτική ή κάτι παρόμοιο. Διότι όταν ο αφελής Γιώργος Μαρίνος είχε την έμπνευση να καλέσει στην εκπομπή του τον Νίκο Μαστοράκη –νομίζοντας πως έκανε μια φυσιολογική κίνηση ενόψει του εκσυγχρονισμού του προγράμματος– του είπαν πως ο Μαστοράκης είναι κομμένος. Η πράξη αυτή βρήκε μάλιστα και «προοδευτικούς» υποστηρικτές. Ο Δημήτρης Γκιώνης από την *Ελευθεροτυπία* την υποστήριξε με θέρμη, λέγοντας πως ο Μαστοράκης «θα μαγαρίσει τα κρατικά κανάλια».

Επιτρέπεται εν τη αφελεία μας να συμπεριφερόμαστε σαν Ζντάνωφ στο έτος 2000; Άκου να τα μαγαρίσει; Λάμπουν δηλαδή από καθαριότητα τα κανάλια –και η πολιτιστική μας ζωή εν γένει– και έτσι αν εμφανίσουμε σε μια ψυχαγωγική εκπομπή τον άνθρωπο που, καλώς ή κακώς, συνδέθηκε με την ιστορία της ελληνικής τηλεόρασης για 30 περίπου χρόνια και που με δικές του ιδέες στήθηκε το ψυχαγωγικό πρόγραμμά της (δεν εξετάζουμε τις ποιοτικές του προδιαγραφές), τότε θα τα λερώσουμε.

Αλλά βέβαια. Ο Μαστοράκης πληρώνει την εκπομπή του για το Πολυτεχνείο (απαράδεκτη και καταδικαστέα ενέργεια, αλλά γνωστή τοις πάσι, σε μια εποχή που γνωρίζομαστε όλοι πολύ καλά), ενώ άλλοι, ενθέρμως συνεργασθέντες με τη χούντα και αυτοβούλως υποβάλλοντες προγράμματα «πολιτιστικής προτύπου αναπτύξεως», όχι μόνον αναβαπτίστηκαν σε αριστερές κολυμβήθρες, αλλά έγιναν ταυτόχρονα και προστάτες του πολιτισμού. Πόσοι από το χώρο της μη αριστερής δημοσιογραφίας αντέδρασαν και έφτυσαν κατάμουτρα τους συνταγματάρχες; Πλην της Βλάχου και του Κόκκα δεν μου 'ρχεται άλλος στο μυαλό. Ο Μαστοράκης δεν υπήρξε ποτέ αριστερός. Ούτε ο Διακογιάννης, ούτε ο Γερμανός, ούτε ο Χατζηφωτίου, ούτε ο Άλκης Στέας, ούτε ο Φώσκολος. Και λοιπόν; Θα πρέπει σήμερα να ξαναφτιάξουμε την ιστορία της ΕΡΤ με βάση τα αρχεία του Φαράκου; Ο Δημήτρης Γκιώνης θα έπρεπε να τα γνωρίζει αυτά τα πράγματα και να μην είναι εμπαθής.

Απόστολος Διαμαντής

ΟΙ ΔΙΑΜΟΡΦΩΤΕΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΦΥΤΑ, ΤΑ ΝΕΡΑ και τα έπιπλα είναι για την αρχιτεκτονική ό,τι και ο αέρας για τον ήσυχον: το καλύτερο μέσο για να καλύπτει κανείς αμήχανα ή να αναπληρώνει τραγουδιτικές, ή εν προκειμένω, συνθετικές ανάγκες. Πόσο μάλλον όταν μιλάμε για αρχιτεκτονική Δημοσίου Χώρου. Εκεί είναι πλέον που τα προφανή και καθημερινής χρήσης κενά εμψυχώνονται πολλά φυτά, πολλά νερά και πολλά έπιπλα, κάθε λογής και κάθε μεγέθους, που θα καλύπτουν (τρύπες), θα καλλωπίζουν (μεγαλύτερες τρύπες) και θα απορροφούν κονδύλια (ακόμη μεγαλύτερες τρύπες). Η λογική αυτή την καλλιέργησαν οι τοπικοί άρχοντες από αρχαιοτάτων χρόνων. Οι Ρωμαίοι την ανέδειξαν σε επιστήμη, αμυδρά διακρινόμενη από την καθεαυτή πολεοδομία. Και από τότε επιζεί και θα τη συναντήσουμε και στον παραμικρό οικισμό: μια άνυδρη κρήνη εκεί που δεν την εικάζεται κανείς, μια ψωραλέα ζαρντινιέρα να κρύβει αναιδώς ένα αργό περιήφανο πλατάνι, μια σκουριασμένη παιδική χαρά δίπλα σε λιβάδι που είναι χαρά θεού για να παίζουν τα παιδιά. Όλα άχρηστα, αλλά βαλμένα για να (παρα)μορφώσουν τον δημόσιο χώρο, για να κάνουν ορφή την (άσχημη;) πόλη και προπάντων για να δοξάσουν τις ημέρες εκάστοτε ξηλοτή δημοτικού χρόνου, που κατάφερε να αποβάσει τις εκάστοτε αυτοκρατορίες, βασιλικές, κοινοτικές, νομαρχικές, μεσογειακές κ.λπ. πιστώσεις.

Η τροχιά αυτού του φαινομένου κινείται εδώ και πολλούς μήνες και η Αθήνα. Δεν μιλώ βέβαια για τα «μεγάλα έργα» ή για τους ιστογεννιάτικους εορτασμούς, αλλά για τα πουλιά που κινούνται σε άλλη κλίμακα, και πιθανώς στην ίδια λογική. Ορισσότερο σκέπτομαι εκείνες τις μικρές γαρνιτούρες που βλέπουμε κάθε μέρα να υλοποιούνται, εκείνα τα μικρά βήξιματάκια που καλύπτουν όλες τις απορίες για τη διαμόρφωση (και τη διαχείριση) του δημοσίου χώρου αυτής της έρημης πόλης. Βήξιματάκια που έχουν γίνει πια τόσο πολλά, ώστε κοντεύουν να μας πνίξουν και να χαλάσουν ανεπανόρθωτα την όποια ποιότητα του αθηναϊκού αστικού τοπίου.

Ταρχή έγινε με τα νεοκλασικά φώτα που συστοιχίστηκαν στις «ιστορίες» αρτηρίες της πόλης, επιδιώκοντας ίσως να επαναφέρουν το κλέος του 19ου αιώνα. Δυστυχώς για τους εμπνευστές τους, το κακό δεν είναι το γεγονός της ατάλαντης απομίμησης ούτε η ανιστόρητη εξιδανίκευση μιας προβληματικής περιφερειακής πρωτεύουσας. Είναι, πολύ παραπάνω, το ότι αυτά τα φώτα είναι εντελώς ακατάλληλα για να κάνουν τη δουλειά τους, δηλαδή να φωτίσουν σωστά τις σημερινές λεωφόρους με τις χιλιάδες αυτοκίνητα, δείχνοντας αστεία με τους σύγχρονους λαμπτήρες που τους έχουν εμβολισθεί.

Η φύτευση δεν άργησε να ακολουθήσει. Φυτά άσχετα με την κλίμακα των δρόμων και των κτιρίων, με την προηγούμενη χλωρίδα, ή με τις ιδιαιτερότητες του αθηναϊκού τοπίου (και κλίματος). Φυτά με χαμηλά κλαδιά που θερίζουν τους πεζούς, φυτά με ψηλά κλαδιά που αποκρύπτουν τις ταράτσες και τα σημεία προσανατολισμού, φυτά με καρπούς που λερώνουν ή κινητό και ακίνητο από κάτω. Και βέβαια, η χωροθέτηση δεν μπο-

ρούσε παρά να υπόκειται και αυτή στο νόμο του απρογραμμάτιστου, του ασχεδίαστου, του ό,τι-είχαμε-αυτό-φυτέψαμε. Δεν είναι λίγες φορές που δέντρα φυτεύθηκαν ακριβώς μπροστά από φανάρια τροχαίας και όταν μεγάλωσαν (ω, του θαύματος) τα σκέπασαν. Προφανώς τα φύτεψε κάποιος τυφλός δημοτικός υπάλληλος, εκτός αν κάποιος πιο τυφλός τοποθέτησε το φανάρι πίσω από το δέντρο.

Παράλληλα είχαμε τις «περιφράξεις». Νεοκλασικίζοντα κινκιδώματα (δηλαδή αυτά τα «χιαστί» που έχουν γεμίσει και τα μπαλκόνια των πολυκατοικιών) με εκείνα τα ανεκδιήγητα χρυσά κοτσανάκια πάνω τους, ιδανικά για κάρφωμα ατυχών πεζών ή δικυκλιστών πάνω τους. Ή, σε αποκλεισμούς νησίδων, αυτοί οι ευφρεείς συνδυασμοί γυμνού σκυροδέματος με ό,τι-χρώμα-έτυχε τουβλάκια.

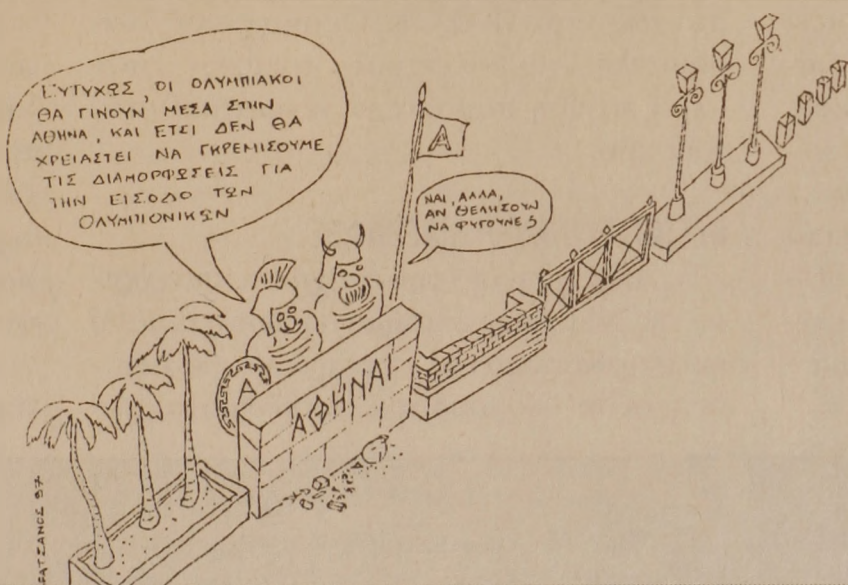
Οι υδάτινες επιφάνειες ήταν το τελειωτικό χτύπημα σε πολλές από τις πλατείες της πόλης και εξαφάνισαν ακόμη και τα τελευταία ψήγματα ελεύθερου χώρου που είχαν απομείνει και απέκλεισαν και τις τελευταίες προσβάσεις προς το πεζοδρόμιο. Και χωρίς να κατέχω γνώσεις πτηνολογίας, φοβάμαι ότι και τα πετεινά του ουρανού δεν θα εκτιμήσουν τις νέες διαμορφώσεις. Και θα πετάξουν τρομαγμένα προς μία ξεχασμένη συνοικιακή πλατεία όπου θα κάνουν ελεύθερα την ανάγκη τους στην προτομή ενός ξεχωριστού ποιητή, ευτυχισμένα που ξέφυγαν από τους Διαμορφωτές των Αθηνών.

Θα μπορούσα να συνεχίσω με δεκάδες ακόμα παραδείγματα καλλωπιστικών έργων, καλύτερα όμως να κλείσω με μια ματιά στο νεότερο απόκτημα της πόλης, τα μαρμαρίνα τοιχεία με τις σημαίες που έχουν τοποθετηθεί

στις εισόδους της Αθήνας και οροσημαίνουν με αρχαϊκά γράμματα τις πύλες του κλεινού άστεως. Φυσικά έχουν σχεδιαστεί ερήμην του περιβάλλοντός τους. Ο ίδιος άγαρμπος μονόλιθος έχει εμφυτευθεί παντού, είτε είναι μία άθλια παρακηφίδια όχθη, είτε μία σκουριασμένη γέφυρα στην Κολοκυνθού, είτε το τσιμεντένιο χωνευτήρι της Κατεχάκη. Και όπως οι μεσαιωνικές πύλες, έτσι και οι αθηναϊκοί μονόλιθοι συγκεντρώνουν γύρω τους απόβλητους (ή δήθεν απόβλητους) αυτής της πόλης που επαιτούν στα αυτοκίνητα, χωρίς να κατανοούν, οι άθλιοι, τις μεγαλόπνοες αρχές αστικού σχεδιασμού του δημοτικού μας συμβουλίου.

Δυστυχώς όμως η πόλη δεν εκδικείται. Δεν είναι σαν τη θάλασσα που, τρεις χιλιάδες χρόνια πριν, τιμώρησε εκείνον τον υπερφίλο πέρση βασιλιά (μου διαφεύγει τώρα το όνομά του) όταν αυτός θέλησε να υποτάξει το πνεύμα της και να τη γεφυρώσει. Το πνεύμα της Αθήνας θα υποτάσσεται όλο και πιο πολύ στα καλλωπιστικά σχέδια του κάθε δημοτικού συμβουλίου και ο δημόσιος χώρος της θα ξεραβαλώνεται όλο και πιο πολύ... Όσο, τουλάχιστον, δεν υπάρχει ένας κεντρικός σχεδιασμός, όσο δεν υπάρχουν κάποια ψήγματα οράματος και όσο εμείς μένουμε ανήμποροι να επεμβούμε στα τεκταινόμενα.

Νίκος Βρατσάνος





ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ ή ΤΑΝΚΣ

του Απόστολου Διαμαντή

Η απόφαση του Κωνσταντίνου Καραμανλή του νεότερου να διαγράψει, με συνοπτικές διαδικασίες, τους απείθαρχους στην κομματική γραμμή βουλευτές του, στην κρίσιμη ψηφοφορία για τις ΔΕΚΟ, άνοιξε τους ασκούς του Αιόλου και απέδειξε τη γύμνια του πολιτικού μας συστήματος. Κόμματα χωρίς αρχές, χωρίς θέσεις για τα μεγάλα συμφέροντα, ηγέτες, φατρίες και ομάδες που διαγκωνίζονται για την εξουσία – ενώ, τα κρίσιμα προβλήματα του τόπου, αντιμετωπίζονται με συνθήματα. Σ' αυτό το επεισόδιο της κωμωδίας, πρωταγωνιστούν ο... αυστηρός ηγέτης της Ν.Δ. και τα «τανκς» που διεγράφησαν ή, ακόμα χειρότερα, που παραμένουν μέσα στο κόμμα. Στο επόμενο επεισόδιο, ποιος θα είναι ο πρωταγωνιστής; Και πόσο μπορεί να αντέξει ο τόπος την πολιτική ως κωμωδία;

Α) ΤΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ο νεαρός Καραμανλής, χωρίς ίσως να το ξέρει –άλλωστε δεν φαίνεται να γνωρίζει και πολλά πράγματα– άνοιξε με τις διαγραφές του μια νέα εποχή. Η Ν.Δ., το κόμμα που ανέλαβε το έργο της πολιτικής μεταρρύθμισης μετά τη χούντα, φαίνεται εκ πρώτης όψεως να κλείνει υπό την ηγεσία του τον κύκλο της και, από κόμμα φιλελεύθερο, ευρωπαϊκό, εκσυγχρονιστικό, να μετατρέπεται σε ένα κλασικό λαϊκό κόμμα – σε κόμμα της παραδοσιακής δεξιάς.

Ταυτόχρονα όμως οι διαγραφές Καραμανλή δημιουργούν τις προϋποθέσεις και για το τέλος του ΠΑΣΟΚ. Η πιθανή μετατροπή της Ν.Δ. σε αμιγώς δεξιό κόμμα θα υποχρεώσει τον Σημίτη να κινηθεί πιο γρήγορα προς την κατεύθυνση του λεγόμενου εκσυγχρονισμού –προς τη σύγκλιση με την Ε.Ε. δηλαδή–, καλύπτοντας το κενό που αφήνει η συρρικνούμενη Ν.Δ. Αλλά οποιαδήποτε κίνηση Σημίτη προς αυτή την κατεύθυνση θα οξύνει την εσωκομματική σύγκρουση με τις δυνάμεις της συνδικαλιστικής νομενκλατούρας, πράγμα που στην κα-

τάλληλη συγκυρία –όχι στο πολύ μακρινό μέλλον– θα λειτουργήσει αποσυνθετικά στο χώρο του ΠΑΣΟΚ. Οι διαγραφές Καραμανλή –κυριολεκτικά– τινάζουν στον αέρα το ήδη παραπαίον κομματικό στάτους κβο.

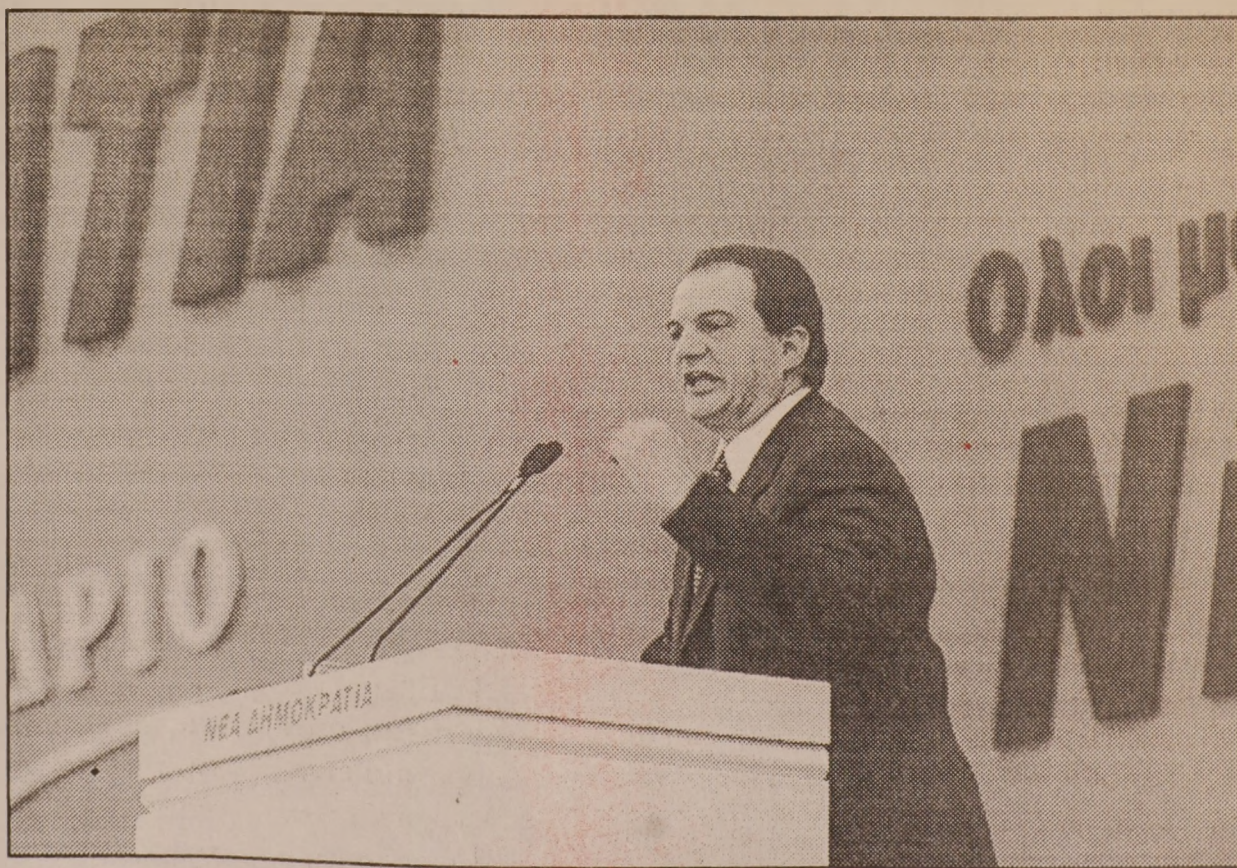
Β) ΓΙΑΤΙ ΕΓΙΝΑΝ ΟΙ ΔΙΑΓΡΑΦΕΣ

Το Αντί, ήδη από την εποχή του συνεδρίου της Ν.Δ., είχε επισημάνει πως η πιθανή εκλογή Καραμανλή στην ηγεσία θα δημιουργούσε δύο σοβαρά προβλήματα στο

κόμμα αυτό. Πρώτον, η προφανής έλλειψη πολιτικής πείρας του νεαρού αρχηγού καθυστέρησε ακόμα περισσότερο την προσπάθεια επεξεργασίας σαφούς πολιτικής στρατηγικής απέναντι στον παλαιό εκσυγχρονισμό – ένα κενό το οποίο διαμόρφωσε κυρίως η περίοδος Έβερτ. Δεύτερον, η εκλογή Καραμανλή ήταν βέβαια πως θα οξύνει τις εσωκομματικές αντι-

σεις, καθώς θα οδηγούσε σε ενίσχυση του καραμανλικού μπλοκ και σε αποδυνάμωση της φιλελεύθερης τάσης, την οποία εκφράζε κυρίως ο Μιχαήλ Τάκης και δευτερευόντως ο Μάνος Ανδριανόπουλος. Ανθετα, η εκλογή Σουφλιά ήταν η μόνη που μπορούσε να λειτουργήσει αποσυνθετικά και ενοποιητικά εκείνη τη στιγμή, καθώς θα εξασφάλιζε προσωρινή τουλάχιστον εσωκομματική ισορροπία.

Και οι δύο αυτές παράμετροι λειτουργούσαν ως εκρηκτικό μέγιστο όλο αυτό το διάστημα. Διότι η απουσία θέσης του αρχηγού σε κεντρικά πολιτικά ζητήματα συνυπήρχε με την εκφραση σαφών και επεξεργασμένων προτάσεων από την πλευρά της τσοτάκη-Σουφλιά-Μ



Νίκη ζητεί το πανώ πίσω από το «σκουντ» της Νέας Δημοκρατίας, τον Κωστάκη τον Νεότερο. Μετά την εκπυρσοκρότηση του «σκουντ», όμως, στη Ν.Δ. μάλλον ήρθε η ώρα των τανκς. Το δίλημμα που είχε δέσει ο παππούς επιστρέφει σαν φάρσα.



ανσταντίνος Μητσοτάκης και ο Μιλτιάδης Έβερετ. Ο πρώτος είναι ο συνδεδετικός κρίμας μεταξύ της εσωκομματικής αντιπολίτευσης και των διαγραφμένων. Ο δεύτερος εκφράζει τη λεγόμενη «λαϊκή δεξιά».

Τα παραδείγματα είναι πολλά: Στα πλαίσια εξωτερικής πολιτικής –κυρίως αλληνοτουρκικά– την ώρα που η φιλελευγγική τάση έθετε σαφείς κατευθύνσεις λόγου με την Τουρκία και απομόνωσης «εθνικιστικής» υστερίας, η ηγεσία περνούσε σε γενικόλογες τοποθετήσεις μεριμνώντας να ικανοποιεί την «πατριωτική γραμμή Έβερετ-Καρατζαφέρη. Στο ζήτημα της διοικητικής αναμόρφωσης –κοινοβουλευτικό σημείο στην πορεία του κοινωνικού μετασχηματισμού– η ηγεσία της Ν.Δ. παλιάνεσε ανάμεσα στην απόρριψη του «Καποδίστριας» και στη διαπίστωση, απλώς, της ανάγκης για μεταρρύθμιση του νομικού πλαισίου, ενώ την ίδια στιγμή η άλλη πλευρά τάχθηκε καθαρά υπέρ των συνενώσεων. Και τέλος, στο ζήτημα των ιδιωτικοποιήσεων, που πρώτη η ηγεσία έθεσε στο παρελθόν, την ώρα που οι Μανός και Σουφλιάς διατύπωναν τις γνωστές θέσεις του κόμματός τους, ο αρχηγός σιωπούσε αμήχανα.

Τό ήταν το γενικό κλίμα στη Ν.Δ. επί του χρόνου. Από τη μία πλευρά, ένας αρχηγός, γενικόλογος, ο οποίος περιεπατεί ασκόπως μιλώντας για «γκρίζα ζώνη», για «μιζέρια», για «τομές» και προβαλλει άλλα νεφελώδη και, από την άλλη, μία ομάδα κορυφαίων στελεχών –με επικεφαλής τον Μητσοτάκη– που δείχνει σε κάθε ευκαιρία έναν επεξεργασ-

μένο και σαφή πολιτικό λόγο. Το περίεργο αυτό σκηνικό συμπλήρωνε ένα στοιχείο που μπερδευε ακόμη περισσότερο το παζλ: την πλήρη στήριξη του Μητσοτάκη και της Ντόρας στον Καραμανλή. Και αυτό όμως το στοιχείο λειτουργούσε τελικώς αρνητικά για τον αρχηγό, διότι έκανε περισσότερο εμφανή την ανεπάρκειά του και την ανάγκη «κηδεμονίας» του.

Η περίπτωση της τροπολογίας Παπαντωνίου ξεχείλισε το ποτήρι. Επί μία εβδομάδα, η κοινή γνώμη άκουγε τις καθαρές απόψεις Μητσοτάκη, Σουφλιά και Μάνου για το πρόβλημα των ΔΕΚΟ –τις γνωστές δηλαδή θέσεις της Ν.Δ. για ιδιωτικοποίηση και εξυγίανση–, ενώ ο ίδιος ο αρχηγός του κόμματός έδινε την εντύπωση πως το «μελετούσε». Η κατάσταση άρχισε να γίνεται σχεδόν αστεία, να προκαλεί θυμηδία και ειρωνικά σχόλια από ολόκληρο τον Τύπο.

Ο Καραμανλής δεν είχε στην ουσία καμία επιλογή. Αγόμενος και φερόμενος –λόγω αδυναμίας προσωπικής, λόγω πολιτικής ανεπάρκειας– μεταξύ Έβερετ και Μητσοτάκη, βρέθηκε με την πλάτη στον τοίχο. Η κίνησή του ήταν φορσέ: μία κίνηση που να επιβεβαιώνει την αρχηγία του. Και πάντα στην πολιτική ζωή, όταν αυτή η επιβεβαίωση δεν μπορεί να είναι πολιτικής υφής, είναι διοικητικής. Διαγραφές –να η μόνη επιλογή που είχε μπροστά του ο Καραμανλής.

Γ) ΓΙΑΤΙ ΘΑ ΓΙΝΟΥΝ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΓΡΑΦΕΣ

Η κίνηση Καραμανλή έχει τη δική της δυναμική, πέρα από τις προθέσεις του. Ο Καραμανλής θα προσπαθήσει καταρχάς να επαναφέρει την ισορροπία και να αποτινάξει τη μομφή της δεξιάς στροφής, θα προσπαθήσει να επανεπιβεβαιώσει τον πολυσυλλεκτικό χαρακτήρα του κόμματός. Πώς θα το κάνει; Με διαγραφές. Διότι, όπως είπαμε ήδη, δεν έχει τη δυνατότητα πολιτικής παρέμβασης. Στην πρώτη ευκαιρία, όταν οι αφελείς παλαιοδεξιοί υπερβούν τα όρια, θα βρεθούν εκτός κόμματός. Αυτό θα ενισχύσει εκ νέου το προφίλ αποφασιστικότητας και θα καθησυχάσει την κοινή γνώμη, η οποία διαβλέπει συντηρητική στροφή της ηγεσίας της Ν.Δ. Ήδη από το περιβάλλον του διοχετεύονται εντέχνως τέτοιες απειλές με παραλήπτη κυρίως την ομάδα Έβερετ, ενώ ταυτόχρονα γνωστά στελέχη που συμφώνησαν με τις διαγραφές πλέκουν κατ' ιδίαν το εγκώμιο του Σουφλιά και του Μάνου. Ο στόχος είναι προφανής.

Πλην όμως στην πολιτική δεν είναι όλα αποτέλεσμα σχεδιασμού. Δεν μπορείς να πατάς κουμπιά και να κινείς τα νήματα κατά το δοκούν. Οι διαγραφές δημιούργησαν εκ των πραγμάτων ένα ρήγμα στη βάση της Ν.Δ. Οι νοσταλγοί της παλιάς ΕΡΕ έχουν πλέον το πάνω χέρι και εξέλαβαν –δικαίως– τις διαγραφές ως στροφή προς το καθαρό και αμόλυντο δεξιό παρελθόν τους. Έξω οι προδότες –αυτή είναι η καθημερινή κραυγή του Tele-city. Τα περιθώρια ελιγμών του, ούτως ή άλλως, ανεπαρκούς Καραμανλή είναι μικρά. Έχοντας χρησιμοποιήσει ως μπαμπούλες τους βλοσυρούς Κεφαλογιάννη, Βαρβιτσιώτη και Αχιλλέα, έγινε προσωρινά δέσμιός τους. Εάν αλλάξει κατεύθυνση, διαγράφοντας γνωστά αντιμνηστοτακικά στελέχη, θα δημιουργήσει μια άνευ προηγουμένου σύγχυση στη βάση του κόμματός του. Ο νεαρός Καραμανλής είναι με λίγα λόγια και πάλι κολλημένος στον τοίχο.

Δ) ΓΙΑΤΙ Η Ν.Δ. ΠΕΡΝΑΕΙ ΚΡΙΣΗ

Η Ν.Δ. υπήρξε ένα προϊόν έκτακτων περιστάσεων. Ανέλαβε το έργο της εξόδου της χώρας από τη μετεμφυλιακή περίοδο και της εισόδου της στην Ενωμένη Ευρώπη. Όσο διαρκούσε η απειλή της πολιτικής οπισθοδρόμησης, η Ν.Δ. είχε την πολιτική πρωτοβουλία. Η άνοδος όμως του ΠΑΣΟΚ δεν ήταν ένα προσωρινό διάλειμμα, όπως φαντάστηκαν επιπολαίως οι διάφορες ηγετικές ομάδες. Εξέφραζε μια κοινωνική δυναμική που είχε τις ρίζες της



στους κοι-
νωνικούς
και πολι-
τικούς
αποκλει-
σμούς των
μετεμφυ-
λιακών
χρόνων.
Το ΠΑ-

ΣΟΚ εξέφρασε όλους εκείνους που επιζη-
τούσαν μια κοινωνική και πολιτική κατα-
ξίωση. Αυτό του προσέθετε ένα επιπλέον
πλεονέκτημα: τη δυνατότητα χειρισμού
κοινωνικών κρίσεων. Ήταν το κόμμα που
είχε πλέον τις πρωτοβουλίες - ήταν το «κί-
νημα».

Η έλευση Μητσοτάκη έδωσε παράταση
ζωής στο κόμμα που οδηγείτο σε συρρί-
κνωση. Είτε λόγω σωστού πολιτικού ενστί-
κτου, είτε λόγω φιλελεύθερων καταβολών,
είτε λόγω συγκυρίας, ο Μητσοτάκης διείδε
τη μοναδική διέξοδο: διεύρυνση προς κά-
θε πλευρά και κυρίως προς την κεντροαρι-
στερά. Τα αποτελέσματα είναι γνωστά.
Όμως το σημαντικότερο αποτέλεσμα της
περιόδου 1985-93 είναι η διαμόρφωση
μιας σαφούς εναλλακτικής πολιτικής πλατ-
φόρμας που απαντούσε στο λαϊκιστικό
ΠΑΣΟΚ. Η Ν.Δ. ανέκτησε τις πρωτοβου-
λίες και τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό
της, μέσω της διαμόρφωσης φιλελεύθερων
θέσεων στα ζητήματα κυρίως της οικονο-
μίας. Ο «περιορισμός του σπάταλου κρά-
τους» ήταν ο βασικός άξονας αυτής της πο-
λιτικής, η οποία συσπείρωσε τα πιο δυνα-
μικά και ανερχόμενα κοινωνικά στρώμα-
τα.

Η σύγκρουση δόθηκε τελικώς στο πεδίο
του ελέγχου των κρίσεων και εκεί το
ΠΑΣΟΚ, υποβοηθούμενο και από άλλες
πολιτικές συγκυρίες, υπερίσχυσε. Η Ν.Δ.
έμεινε χωρίς κοινωνικά στηρίγματα, διότι
ήταν σε όλους φανερό πως το έργο της σύ-
γκλισης και του εκσυγχρονισμού θα μπο-
ρούσε ανώδυνα να το φέρει εις πέρας το
ΠΑΣΟΚ, παρά τους δεσμούς του με την
κρατική γραφειοκρατία - ή μάλλον εξαι-
τίας αυτών των δεσμών. Η περίοδος Εβερετ
ενίσχυσε αυτή την αίσθηση και έτσι η Ν.Δ.
βρέθηκε κυριολεκτικά στο κενό.

Εδώ θα πρέπει να προστεθεί μία άλλη
σοβαρή παράμετρος. Η Ν.Δ. έπαψε να εκ-
προσωπείται και στο επίπεδο της παραγω-
γής ιδεών και νοοτροπιών. Η επταετία κα-
τέστρεψε τους δεσμούς της παραδοσιακής
δεξιάς με τους διανοούμενους - κυριολε-
κτικά την απομόνωσε. Ένα κόμμα χωρίς
ισχυρούς οργανικούς δεσμούς με τους δια-

ΔΕΞΙΑ: ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΜΙΑΣ ΜΟΝΙΜΗΣ ΝΕΥΡΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

«Και το πλοίο που θα βουλιάξει
καθώς το λένε οι στατιστικές»
Γ. Σεφέρης



Φωτογραφία από το πρώτο συνέδριο της Ν.Δ. Τα αρχηγικά κόμματα ήδη εβάλλοντο
άντεξαν όμως για αρκετό καιρό. Θυμάται άραγε κανείς την εποχή των «δεινοσαύρων»;

ΠΕΡΑΣΑΝ 40 ΧΡΟΝΙΑ από τότε που η προκάτοχος της Ν.Δ., η ΕΡΕ, βρισκόταν στην πε-
δύσκολη των περιστάσεων. Το 1958, μία 15μελής ομάδα, μ' επικεφαλής τον Γ. Ράλλη
(υπουργό Συγκοινωνιών και Δημοσίων Έργων) και τον **Παναγιώτη Παπαληγούρα**
(πατέρα του Αναστασίου Παπαληγούρα, υπουργό Εμπορίου), έριξε την κυβέρνηση.
Στην ομάδα των αποχωρησάντων συμμετείχαν επίσης ο **Αλ. Αποστολίδης**, ο **Αθ. Γκα-
λεστάθης**, ο **Α. Δερδεμέζης**, ο **Απ. Καρασπύλιος**, ο **Δ. Καρρέρ**, ο **Π. Λιαρούτσος**, ο **Ν.
Μήτρου**, ο **Θ. Μπάλλας**, ο **Τ. Νικολίτσας**, ο **Γ. Παπαδόπετρος**, ο **Δ. Πετροπουλάκος**,
ο **Φ. Πιτούλης** και ο **Ν. Σπέντζας**. Οι προαναφερθέντες, με την αποχώρησή τους από
την ΕΡΕ, κατάφεραν να ρίξουν την κυβέρνηση Καραμανλή, η οποία -ηλίου φαινότα-
ρον- θα ξανακέρδιζε και χωρίς αυτούς τις εκλογές. Η διαφωνία της ομάδας με τον Κ.
Καραμανλή αφορούσε σε ένα εκλογικό νομοσχέδιο που διεκδικούσε τη διεξαγωγή
των εκλογών με ενισχυμένη αναλογική, ώστε να χτυπηθούν τα μικρά κόμματα.

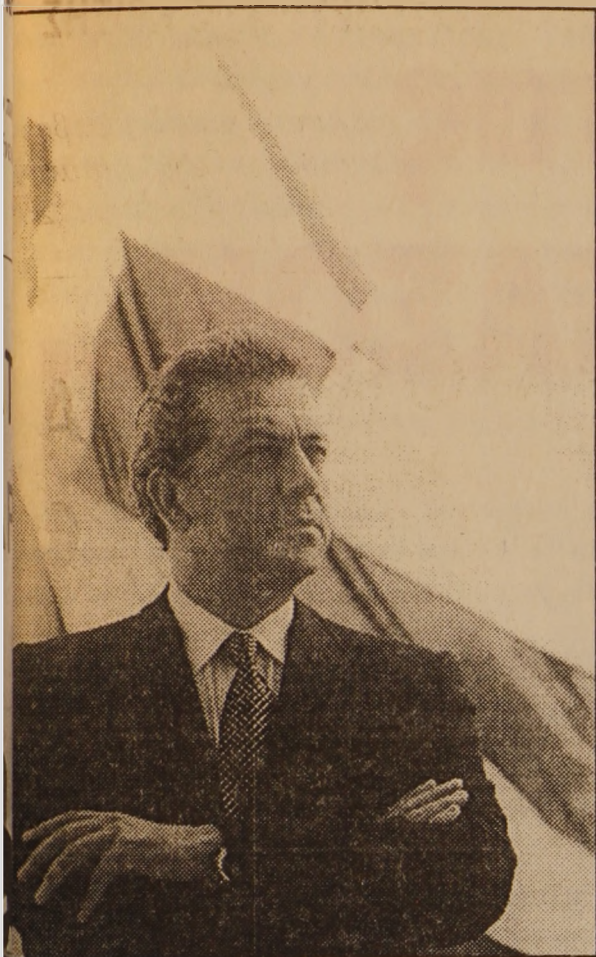
Από τότε κύλησε πολύ νερό στο αυλάκι. Η σημερινή Ν.Δ. -γνήσια απόγονος της
ΕΡΕ- δεν μπόρεσε να εισπράξει παρά την κρίση της. Οι συγκρούσεις χρονολογού-
νται ήδη από το 1985, όταν, για πρώτη φορά -επί ηγεσίας Μητσοτάκη- γίνεται η πρώτη
τη διάσπαση και δημιουργείται η ΔΗΑΝΑ, με επικεφαλής τον σημερινό πρόεδρο της
Δημοκρατίας, **Κωστή Στεφανόπουλο**.

Η δεύτερη διάσπαση στο πολιτικό συγκρότημα της δεξιάς εντοπίζεται το 1993, όταν
ο **Αντώνης Σαμαράς**, αποχωρώντας από το κόμμα του, δημιουργεί την Πολιτική
Άνοιξη και οδηγεί σε εκλογές την κυβέρνηση Μητσοτάκη - εκλογές που τις έχασε
από το ΠΑΣΟΚ του Ανδρέα Παπανδρέου.

Εκτός, όμως, από τις συγκρούσεις θεσμοπολιτικών διαστάσεων, υπήρξαν και συ-
γκρούσεις προσωπικών και ιδεολογικών εκδοχών.

Το 1994 γίνονται δύο διαγραφές που θα προξενήσουν γαλάζιο «πάταγο». Ο **Μιχάλης
Παπακωνσταντίνου** διαγράφεται το Σεπτέμβριο από τον **Μιλτιάδη Έβερτ**, εξαιτίας
των θέσεών του για το «Σκοπιανό», ενώ, λίγους μήνες αργότερα, ο **Γιάννης Δημη-
τροκάλλης** θα διαγραφεί λόγω της «άγριας» αντιπολίτευση που ασκεί στον αρχηγό
μέσω του περιοδικού *Πολιτίζω*.

Γκέλλυ Κωστάκης



Δημήτρης Αβραμόπουλος περιμένει την κλιμάκωση της κρίσης στη Ν.Δ. ή την επερχόμενη ήττα. Όσο για την Ντόρα Μπακογιάννη, είναι η γέφυρα των «μέσα» με τους «έξω».

οούμενους βρίσκεται πάντα υπό το έλεος των συγκυριών. Και σ' αυτό το σημείο η περίοδος Μητσοτάκη ήταν ένα διάλειμμα, καθώς η αποκρουστική λαϊκιστική στροφή του ΠΑΣΟΚ των σκανδάλων απελευθέρωσε δυνάμεις κυρίως της αριστεράς και του παραδοσιακού φιλελευθερισμού και έδωσε την αίσθηση μιας προσωρινής οριαρχίας της Ν.Δ. στο χώρο των διανοημένων. Ήταν όμως ένα διάλειμμα, το οποίο έκλεισε με διπλή εκλογή: Έβερτ και Σημίτης επανέφεραν τις ισορροπίες. Η Ν.Δ. βρίσκεται επομένως σε μια διαρκή κρίση. Ποια κοινωνικά στρώματα εκφράζει; Ποιοι είναι οι δεσμοί της με τους άρτους παραγωγής ιδεών; Αυτά τα ερωτήματα έχουν φυσικά απαντήσεις, αλλά να εντελώς απογοητευτικές για την πατάξη που κάποτε ελάμπρυναν ένας Σεφέρης, ένας Ελύτης, μία Βλάχου. Τα μεν αϊκά στρώματα που πλήττονται από τη σύγκλιση τρέφουν μια λογική δυσπιστία πένταντί της, ενώ οι λαϊκές δεξιές καταρρέες της είναι εξαιρετικά περιορισμένες σήμερα. Τα μεσαία στρώματα, οι ομάδες των ελεύθερων επαγγελματιών ή των νεογροτών κινούνται με βάση κυρίως το εύμα – άρα δεν συγκροτούν ενιαία ομάδα. Εδώ τον πρώτο λόγο έχει η πολιτική αρακαταθήκη του παρελθόντος, ένα καθόλου ευνοϊκό πεδίο για τη Ν.Δ. Οι πάσης φύσεως συσσωματώσεις γύρω από τον ευ-

ρύτερο κρατικό τομέα είναι προφανές πως προσβλέπουν στο ΠΑΣΟΚ και την αριστερά. Και τέλος, οι ανώτερες εισοδηματικά τάξεις, ένα περίπλοκο συνονθύλευμα νεόπλουτων χρηματιστών, εργολάβων και επιχειρηματιών που στηρίζονται συνήθως στην κρατική προστασία, δεν έχουν συνήθως διάθεση για πειράματα. Άρα;

Άρα η μόνη διέξοδος για τη Ν.Δ. θα ήταν η προσπάθεια επανασύνδεσής της με την πολιτική της περιόδου 1985-93: Ένα άλμα προς τα μπρος στην κατεύθυνση του συνεπούς πολιτικού φιλελευθερισμού. Άνοιγμα στις νέες κοινωνικές δυνάμεις, στις νέες ιδέες, αποκοπή οριστική από ό,τι θυμίζει την παλιά ελληνική δεξιά, τολμηρές πρωτοβουλίες στο πολιτικό πεδίο – την ώρα που ο κοινοβουλευτισμός δεν έχει πια κανέναν να τον υπερασπιστεί. Μπορεί ο Καραμανλής να ηγηθεί σε μία τέτοια προσπάθεια; Προφανώς όχι.

Ε) ΤΙ ΘΑ ΚΑΝΕΙ Ο ΣΗΜΙΤΗΣ

Την ώρα που η δημοτικότητα του Σημίτη έφτανε στο ναδίρ, η δημοτικότητα του Καραμανλή έπεφτε και αυτή. Οι διαγραφές, παρά τα φαινόμενα, δίνουν μια ευκαιρία και στους δύο. Ο μεν Σημίτης έχει μία τελευταία δυνατότητα να ανακτήσει οριστικά τον έλεγχο. Το ΠΑΣΟΚ μπορεί να κινείται ελεύθερα, έχει όμως να αντιμετω-

πίσει μεγάλες εσωτερικές αντιφάσεις και δεν αποκλείεται διόλου να καταρρεύσει στο πρώτο ισχυρό φύσημα – μια νομισματική κρίση αίφνης. Με την παρούσα κρίση στη Ν.Δ., ο Σημίτης μπορεί να προλάβει τα πράγματα. Πώς; Με την αλλαγή του εκλογικού νόμου. Ήδη, απ' όσο μαθαίνουμε, συζητούν για μία εκδοχή του γερμανικού συστήματος, όπου δίνεται η δυνατότητα εκλογής στην περιφέρεια μεμονωμένων υποψηφίων – ένα σύστημα που ευνοεί τους αρκετούς, ήδη ανεξάρτητους, και τους άλλους που θα ακολουθήσουν.

Ένα τέτοιο εκλογικό σύστημα, που επιτρέπει τη σταυροδοσία πέρα από κομματικά ψηφοδέλτια, θα δημιουργήσει αξεπέραστο πρόβλημα στη Ν.Δ. και θα δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για νέους κομματικούς σχηματισμούς, εφόσον θα εξασφαλίσει την κοινοβουλευτική παρουσία των ανεξαρτήτων.

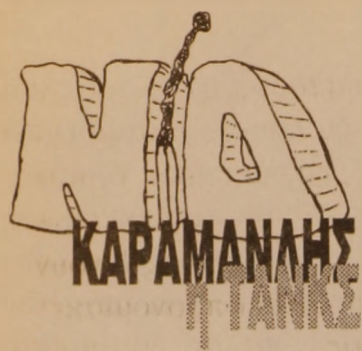
Όμως αυτά είναι σχέδια. Υπάρχουν και από την άλλη πλευρά, εξάλλου. Εάν ευτυχίσουν οι σχεδιασμοί Σημίτη, τότε προφανώς ανοίγει ο δρόμος για την Ντόρα Μπακογιάννη και τον Αβραμόπουλο. Η πρώτη βγαίνει παραδόξως ενισχυμένη από τις διαγραφές, αποτελώντας πλέον τον συνδετικό κρίκο ανάμεσα στην ηγεσία και τους διαγραφέντες. Πρόθεση του Καραμανλή θα είναι η κατά κάποιον τρόπο επανασύνδεσή του με το κλίμα Μάνου-Σουφλιά, αλλά δεν θα είναι φυσικά εύκολο. Το σίγουρο είναι πως θα επιδιώξει αυτή την επανασύνδεση, μέσα ίσως από νέες διαγραφές. Ποιος όμως απ' αυτούς θα θελήσει να παίξει στο μέλλον το ρόλο του απλού porte-parole;

Είπαμε, οι διαγραφές έχουν τη δική τους λογική. Ο Αβραμόπουλος περιμένει μία κλιμάκωση της κρίσης ή την επερχόμενη ήττα. Ο δε Έβερτ την όλο και πιο καθαρή εκσυγχρονιστική στροφή του Σημίτη, για να μπλοκάρει πολιτικά τον Καραμανλή, διαμέσου μιας σαφούς «λαϊκής» στροφής της Ν.Δ.

Η Ν.Δ. μπήκε σε τούνελ. Το μέλλον της θα κριθεί από την πορεία του Σημίτη, ο οποίος –εάν βγάλει το '98, χωρίς ισχυρούς κλυδωνισμούς, που θα είναι ιδιαίτερα επικίνδυνοι γύρω στην άνοιξη, με τη μη ένταξη στην ΟΝΕ και με την επερχόμενη υποτίμηση– θα έχει καταφέρει το τελευταίο και οριστικό χτύπημα στη Ν.Δ. και θα έχει οδηγήσει στη δημιουργία ενός νέου φιλελεύθερου κόμματος.

Αν τα σχέδιά του δεν ευοδωθούν, τότε ετοιμαστείτε να δείτε μέχρι και τον Καρατσαφέρη υπουργό!





Νανουρίζοντας ΤΟ ΠΑΣΟΚ...

του Τάσου Παππά

Η κρίση στη Ν.Δ. επιδρά «νανουριστικά» στο ΠΑΣΟΚ. Το κυβερνητικό κόμμα, με το ισχυρό ένστικτο αυτοσυντήρησης και με μια κουλτούρα εξουσίας να διαπερνά όλους τους αρμούς του, φαίνεται να ωφελείται. Η ανακωχή όμως είναι προσωρινή.

«ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗ Ν.Δ. είναι πολύ ενδιαφέρουσες». Μ' αυτή τη φράση σχολίασε ο πρωθυπουργός Κώστας Σημίτης τα διαδραματιζόμενα στο χώρο της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Σε σύσκεψη που έγινε στο Μέγαρο Μαξίμου την επομένη των διαγραφών, ο κ. Σημίτης είπε στους συνεργάτες του ότι η «κρίση στη Ν.Δ. οφείλεται στην ιδεολογική και πολιτική σύγχυση», αλλά, όταν κάποιος υπό το κράτος της ευφορίας του είπαν μεταξύ σοβαρού και αστείου «Πρόεδρε, μήπως πρέπει να σκεφτούμε το ενδεχόμενο των πρόωγων εκλογών», ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ ήταν κατηγορηματικός «αφήστε τα αυτά». Η συζήτηση σταμάτησε εκεί, όχι όμως και οι υστερόβουλες σκέψεις. Ο πειρασμός για το ΠΑΣΟΚ είναι μεγάλος. Οποιοσδήποτε πολιτικός θα έσπενδε να εκμεταλλευθεί την ευτυχή συγκυρία προκειμένου να εξασφαλίσει για το κόμμα του σχεδόν ακόπως μία εκλογική νίκη. Βεβαίως θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς πως το ΠΑΣΟΚ δεν έχει να επιδείξει θεαματικά πράγματα στη διακυβέρνηση του τόπου από το 1996 και εντεύθεν και κατά συνέπεια η πρόωγη προσφυγή στις κάλπες θα είναι μία εξαιρετικά παρακινδυνευμένη ενέργεια. Ο αντίλογος είναι εύκολος. Όταν ο ένας πόλος εξουσίας βυθίζεται σε κρίση εσωστρέφειας και εκπέμπει σήματα ανημπόριας στην κοινωνία, είναι αρετό για τον αντίπαλο να εμφανίζει μια εικόνα σοβαρότητας και να δίνει την εντύπωση ότι μπορεί, έστω και στοιχειωδώς, να ανταποκριθεί στις ευθύνες της διαχείρισης! Άλλωστε εδώ και χρόνια οι έλληνες πολίτες ψηφίζουν με βάση τη λογική του μικρότερου κακού. Το όραμα, η προγραμματική πρόταση και η ολοκληρωμένη στρατηγική είναι είδη εν ανεπαρκεία. Οι εκλογές τα τελευταία χρόνια κρίνονται στις λεπτομέρειες.

Ανεξαρτήτως πάντως των προθέσεων της ηγετικής ομάδας του ΠΑΣΟΚ περί το ζήτημα των πρόωγων εκλογών, η ανώμαλη κατάσταση στη Ν.Δ. έχει μπει στο μικροσκόπιο και εξετάζονται όλα τα



Αβέρωφ, Μητσοτάκης, Ράλλης. Και οι τρεις τους χρημάτισαν ηγέτες της Ν.Δ. μετά τον Κ. Καραμανλή.

πιθανά σενάρια γύρω από τη δράση των διαγραφμένων. Σύμφωνα με τις αναλύσεις κορυφαίων παραγόντων της Χ. Τρικούπη οι αποπεμφθέντες είναι υποχρεωμένοι να επιλέξουν μία από τις παρακάτω λύσεις. Όλες έχουν υψηλό βαθμό επικινδυνότητας...

- Να κρατήσουν χαμηλούς τόνους στην αντιπαράθεσή τους με τον Κώστα Καραμανλή με στόχο κάποια στιγμή να επιστρέψουν στην κοίτη τους. Το ενδεχόμενο επανάκαμψης των διαγραφμένων, αφού προηγουμένως συνετιστούν και βάλουν στην άκρη τις φιλοδοξίες τους, δεν έχουν αποκλείσει υψηλόβαθμα στελέχη της Ρηγίλλης (Πρ. Παυλόπουλος), μόνο που η συνέπειά για τους «6» θα είναι ο πολιτικός και ιδεολογικός ακρωτηριασμός τους, χωρίς τη στραπάτσο που θα υποστούν στο προσωπικό επίπεδο. Για να ευδοκιμήσει αυτό το σενάριο πρέπει να το θέλει και ο αρχηγός του κόμματος. Από τη στάση του θα εξαρτηθεί εν πολλοίς αν οι «6» συντηρήσουν έναν επίπεδο διάλογο με τη Ν.Δ. Αν ο κ. Καραμανλής

διολισθηθεί προς μία λαϊκιστική και εθνικιστική πολιτική παραμονή μ' αυτή που ακολουθούσε το κόμμα επί Μ. Έβερτ, τότε οι πιθανότητες επανασυμφιλίωσης είναι σχεδόν μηδενικές. Τόσο ο Π. Σουφλιάς, όσο και ο Στ. Μάνος ανήκουν στο φιλελεύθερο ρεύμα και δεν πρόκειται να συνδράμουν μία στρατηγική που μοναδικό σκοπός της θα είναι η πάση θυσία εκπαράθυρωση του ΠΑΣΟΚ από την εξουσία.

- Να περιμένουν την αποτυχία του σημερινού αρχηγού και να τεθούν επικεφαλής της επιχείρησης ανανέωσης της ηγεσίας του κόμματος την επαύριον των εκλογών. Αντίπαλός τους σ' αυτή την περίπτωση είναι ο χρόνος. Αν οι εκλογές διεξαχθούν κανονικά το 2000, είναι εξαιρετικά αμφίβολο αν οι συνθήκες στη Ν.Δ. και γενικότερα στο πολιτικό σκηνικό θα είναι ευνοϊκές για ηγετικές φιλοδοξίες τους. Επιπλέον, παραμένοντας μακριά από τις εσωκομματικές διεργασίες, δεν θα είναι σε θέση να επηρεά-

ους συσχετισμούς, ενώ καραδοκεί ο κίνδυνος του υπερφα-
μού τους από άλλους επίδοξους αρχηγούς.

α επιχειρήσουν -συνεργαζόμενοι με φίλιες δυνάμεις στο
τικό της Ν.Δ.- ν' ανατρέψουν τον πρόεδρο του κόμματος
γύς μέλλον. Πρόκειται για επιλογή που εύκολα μπορεί να
σει στην κατηγορία του τυχοδιωκτισμού, η οποία αν αποτύ-
πιθανότερο- θα τους αποκόψει μια και καλή (πολιτικά και
θηματικά) από τον κορμό της Ν.Δ. Δύσκολα θα βρεθούν
μοι ιμάντες στη Ν.Δ. που θα αποτολμήσουν πραξικόπημα
ου Κ. Καραμανλή χωρίς να υπάρχει ισχυρή αφορμή (π.χ.
τις εθνικές εκλογές).

συγκροτήσουν ένα σχήμα ευκαιριακό με βασική αποστολή
ρανιστεί στις ευρωεκλογές και να εισπράξει ένα σεβαστό
κό ποσοστό, που θα γίνει το εφαλτήριο για πιο σοβαρές κι-
, όταν οι περιστάσεις το επιτρέψουν. Πρόκειται για ιδιαίτε-
υστικό σενάριο μιας και οι προοπτικές για ένα τέτοιου τύ-
ήμα είναι ευοίωνες στις ευρωεκλογές. Το εκλογικό σύστη-
ή (αναλογική) και η χαλαρότητα της ψήφου δίνουν το δι-
α σ' όσους αποτολμήσουν το διάβημα να ελπίζουν βασίμως.
απ' αυτή την εκδοχή υπάρχει και ένας ωφελμιστικός λόγος:

λαβές των ευρωβουλευτών είναι υψηλές και μπορούν να
ποδοτήσουν -έστω και προσωρινά- πολιτικά σχέδια.

α προχωρήσουν στη δημιουργία νέου κόμματος. Η πίεση
μεγάλη. Υπολογίσιμο τμήμα της εκλογικής βάσης της
εν συμφωνεί με τις διαγραφές, ενώ δεν είναι τόσο κατη-
ατικά αρνητικό, όσο τουλάχιστον θα περίμενε κανείς,
ροοπτική δημιουργίας νέου κόμματος. Πολιτικό προσω-
αθέσιμο να στηρίξει μια τέτοια προσπάθεια υπάρχει.
γραμμένοι δείχνουν ικανοί να εκπονήσουν μία διακριτι-
ολογική πλατφόρμα. Επιπλέον, μερίδα της κοινής γνώ-
ντας απογοητευμένη από τον τρόπο λειτουργίας του πο-
ύ συστήματος, είναι έτοιμη να συσπειρωθεί περί μία πο-
πρόταση αμγώς κεντροδεξιά και να αποσύρει την επι-
νη της από τον Κώστα Σημίτη. Την ίδια στιγμή όμως πε-
ζουν οι παγίδες. Όσοι επιχείρησαν στο παρελθόν να
ουν το δικομματισμό, μπαίνοντας σφήνα στα δύο μεγάλα
τα, απέτυχαν παταγωδώς. Και ο Α. Τρίτσης και ο Γερ-
ης και ο Α. Σαμαράς είδαν τα όνειρά τους να κατεδαφί-
και μόνο ο Δ. Τσοβόλας κατάφερε να πετύχει ένα γλί-
την όμως ζωτικής σημασίας ποσοστό και σήμερα κατα-
ι απεγνωσμένες προσπάθειες να το κρατήσει. Από τις
ώρα δηλώσεις των διαγραφισμένων δεν μπορεί κανείς να
ι ασφάλτα συμπεράσματα για τις προθέσεις τους. Άλλω-
ν έχουν όλοι τις ίδιες απόψεις περί του πρακτέου. Ο Γ.
ιάς το σκέφτεται. Ο Στ. Μάνος μάλλον είναι αρνητικός.
λοντογιαννόπουλος είναι ένθερμος υποστηρικτής αυτής
έας. Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και ο πρόην βου-
ς Σωτ. Χατζηγάκης. Κρίσιμο μέγεθος πάντως σ' αυτή την
ση είναι ο Κ. Μητσοτάκης. Ο επίτιμος πρόεδρος είναι
μένος. Από τη μια υπάρχει η κόρη του αλλά και η επιθυ-
να παίξει υπερκομματικό ρόλο, που μόνο με την αρωγή
μεγάλου κόμματος μπορεί να εκπληρωθεί, και από την
βρίσκεται ο κόσμος του που τον πιέζει φορτικά για κάτι
ύργιο.

ζον πρόβλημα όμως έχει και ο αρχηγός της Ν.Δ. Η επί-
αποφασιστικότητας απέναντι στους συγκεκριμένους
ρησίες του έδωσε πόντους σε μία ομάδα πολιτών που θε-
την πολιτική λειτουργία ως μια τεχνική διαδικασία η
βρίσκει τη δικαίωσή της μέσα από εκδηλώσεις αρχιγι-

κής πυγμής. Την ίδια στιγμή όμως προκάλεσε δυσαρέσκεια σ'
εκείνη την κατηγορία των πολιτών που θέλουν τη συντηρητική πα-
ράταξη να προχωρεί στον πολιτικό στίβο χωρίς τα βαρίδια των
βασιλικών και των κρυπτοχουντικών. Αυτά τα «σταγονίδια»
έχουν επικαθήσει στο σώμα του κόμματος, πολλές φορές δίνουν
τον τόνο και εμποδίζουν τη Ν.Δ. να διαμορφώσει προνομιακές
σχέσεις με δυναμικά στρώματα της κοινωνίας.

Με τα στελέχη αυτά στο προσκήνιο πολύ δύσκολα θα πετύχει η
Ν.Δ. την απαγκίστρωση των μεσαίων στρωμάτων από τη λαβίδα
του σημειτικού εκσυγχρονισμού.

Η κρίση στη Ν.Δ. επιδρά «νανουριστικά» στο ΠΑΣΟΚ. Το κυβερ-
νητικό κόμμα, με το ισχυρό ένστικτο αυτοσυντήρησης και με μια
κουλτούρα εξουσίας να διαπερνά όλους τους αρμούς του, φαίνεται
να ωφελείται. Η ανακωχή όμως είναι προσωρινή. Οι αντιμαχόμε-
νες πλευρές επέλεξαν να υποστείουν για την ώρα τις σημαίες της
αντιπαράθεσης. Μόνον μία επιπόλαιη ανάγνωση της εσωκομματι-
κής πραγματικότητας μπορεί να οδηγήσει στην άποψη ότι η κατά-
σταση στο ΠΑΣΟΚ εξομαλύνθηκε. Οι αιτίες της διαμάχης παραμέ-
νουν. Απλώς τούτη την περίοδο είναι εν υπνώσει. Είναι αρκετή μία
«λεπτομέρεια» για να επιστρέψει η ένταση στη Χ. Τρικούπη. 



ΤΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

καί τό

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

σέ συνεργασία μέ τήν

Έλληνική Έταιρεία Θεραπευτών Οικογένειας & Ζεύγους

διοργανώνουν Η Μ Ε Ρ Ι Δ Α μέ θέμα:

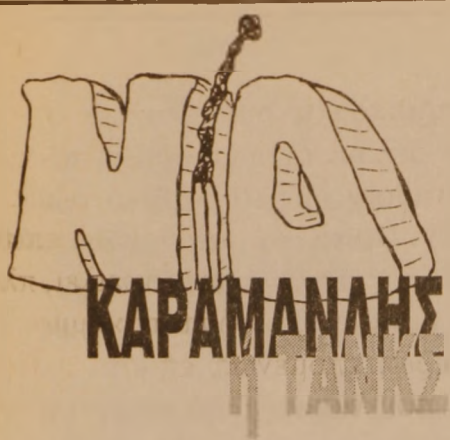
" ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΙΑ: ΜΕ Ή ΧΩΡΙΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ; "

Συμμετέχουν:

Αιγινήτειο Νοσοκομείο
Έργαστήριο Διερεύνησης Άνθρωπινων Σχέσεων
Άθηναικό Κέντρο Μελέτης του Άνθρώπου
Ίνστιτούτο Οικογενειακής Θεραπείας του Λονδίνου
Κέντρο Ψυχικής Υγείας Δυτικού Τομέα Θεσσαλονίκης
Τμήμα Θεραπείας Οικογένειας καί Παιδιών του Α.Ψ.Κ.
Τομέας Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Άθηνων
Ψυχιατρική Κλινική του Νοσοκομείου "Σωτηρία"
Άλλοι Θεραπευτικοί καί Έκπαιδευτικοί Όργανισμοί

Άθήνα, 14 Μαρτίου 1998

Δηλώσεις Συμμετοχής: ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
Σ. Χαραλάμπη 1 & Μαυρομαχάλη, 114 72 Άθήνα. Τηλ.: 6435.980 - 6445.140



Και οι ΔΕΚΟ;

του Κ. Τσαλόγλου

Όσα διαδραματίζονται τις τελευταίες ημέρες στα ηγετικά κλιμάκια της Ν.Δ., απ' αφορμή την πολύπαθη τροπολογία για τις ΔΕΚΟ, δεν είναι παρά η επαναβεβαίωση της αλήθειας ότι οι εν ζωή ελληνικοί κομματικοί μηχανισμοί είναι εντελώς ανίκανοι να οργανώσουν την εθνική, κοινωνική και οικονομική άμυνα στην πίεση στην οποία την υποβάλλουν οι ευρωπαϊκές και οι παγκόσμιες ιστορικές εξελίξεις. Η κυβέρνηση Σημίτη αγωνίζεται να σταματήσει την ακατάσχετη αιμορραγία του κρατικού προϋπολογισμού εξαιτίας των πασοκογενών ελλειμμάτων του Δημοσίου, για να δείχνει συμμορφούμενη προς τις αρχές του Μάαστριχτ. Οι αντιδράσεις των εργαζομένων στις ΔΕΚΟ, ωστόσο, πέρα από την αρνητική τους πλευρά, έχουν και μια αντικειμενικά ορθή διάσταση...

Οταν στην πρώτη περίοδο άσκησης της εξουσίας από το ΠΑΣΟΚ, το δήθεν σοσιαλιστικό αυτό κόμμα πετύχαινε να εδραιώσει την επιρροή του στην εκλογική πλειοψηφία με αντι-καπιταλιστικές και αντι-ευρωπαϊκές μεγαλοστομίες, ποτέ δεν μπορούσε να φανταστεί ότι κάποια στιγμή θα ήταν υποχρεωμένο να «πετάξει στη θάλασσα» όλο το «έρμα» των κοινωνικο-συνδικαλιστικών του ευαισθησιών για να τα βγάλει πέρα με τις θύελλες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης που το περίμεναν στην κυβερνητική του επανεμφάνιση. Στις αποσυνθετικές του συνέπειες αυτής της εξέλιξης μοναδική παρηγοριά, πλέον, η πολιτική χρεοκοπία και της αξιωματικής αντιπολίτευσης.

Όσα διαδραματίζονται τις τελευταίες ημέρες στα ηγετικά κλιμάκια της Νέας Δημοκρατίας, απ' αφορμή την πολύπαθη τροπολογία για τις ΔΕΚΟ, δεν είναι τίποτε λιγότερο ή περισσότερο παρά η επαναβεβαίωση της αλήθειας ότι οι εν ζωή ελληνικοί κομματικοί μηχανισμοί είναι εντελώς ανίκανοι να οργανώσουν την εθνική, κοινωνική και οικονομική, άμυνα στην πίεση στην οποία την υποβάλλουν οι ευρωπαϊκές και οι παγκόσμιες

ιστορικές εξελίξεις. Με σπασμωδικές, ανεπεξέργαστες και γι' αυτό αναποτελεσματικές αποφάσεις της τελευταίας στιγμής, η κυβέρνηση του κ. **Κ. Σημίτη** αγωνίζεται να σταματήσει την ακατάσχετη αιμορραγία

του κρατικού προϋπολογισμού εξαιτίας των πασοκογενών ελλειμμάτων των κάθε μορφής δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών, για να δείχνει συμμορφωμένη δημοσιονομική διαχείριση προς τις απαιτήσεις του Μάαστριχτ, προ

από την καθιέρωση του κοινού ευρωπαϊκού νομίσματος.

ΑΦΑΙΡΕΣΗ ΚΕΚΤΗΜΕΝΩΝ

Οι αντιδράσεις των απασχολούμενων σε αυτές τις επιχειρήσεις και οργανισμούς, ανεξάρτητα από την αρνητική τους πλευρά, αυτήν που αναφέρεται στη λαθεμένη εντύπωση πως είναι δυνατό να διαγωνίζονται επίπεδα παραγωγικότητας ασυμβίβαστα με τα επιβαλλόμενα από τον ελεύθερο ανταγωνισμό στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχουν και μία, αντικειμενικά ορθή, διάσταση. Η αφαίρεση «κεκτημένων» δεν μπορεί να γίνει χωρίς την πλήρη κατανόηση εκ μέρους των θιγομένων της σκοπιμότητας που την υπαγορεύει και για το καθαρά δικό τους συμφέρον. Πώς να συνειδητοποιηθεί, όμως, η επικείμενη απειλή, όταν ο πρωθυπουργός και ο υπουργός



—'Ωρα να φεύγουμε;

μικής Οικονομίας δεν κουράζονται να αναλαμβάνουν τις προόδους οι οποίες τελούνται στην εθνική οικονομία, αντί απενθυμίζουν αδιάκοπα, προς κάθε καθυστροφή, τις επείγουσες αλλαγές που πρέπει να συντελεστούν για να σταθεί η οικονομία στα πόδια της ως ισοδύναμος κοινωνός εταίρος; Πώς να μην οδηγηθεί σε λήθη αποτυχία ο διάλογος και αναληφθεί διαδικασία προσαρμογής στην εξοργιστική μέθοδο του «αποφασίζουμε και διατάσσουμε», η οποία ποτέ δεν ενθάρρυνε εργασίες;

Την αντιδημοκρατική τούτη κυβερνητική υποβουλία έπρεπε να στραφεί, αποκλειστικά και μόνο, η αποδοκιμασία από την κοινοβουλευτική αντιπολίτευση. Αποδοκιμασία, αξιοποιούμενη και από το γεγονός ότι η Δ. είχε ζητήσει επίσημα από το εκλογικό σώμα την έγκρισή του για εξυγίανση του τραπεζικού τομέα της οικονομίας, με την προσαρμογή, κατά πρώτο λόγο, των αρχών ιδιωτικο-οικονομικής διαχείρισης στη λειτουργία των κρατικοποιημένων επιχειρήσεων και οργανισμών. Είχε ζητήσει, με άλλα λόγια, την κοινωνική συγκατάθεση στην επέμβαση και στις ΔΕΚΟ, ενώ το ΠΑΣΟΚ, το οποίο τώρα ως κυβέρνηση οφείδει να αξιοποιήσει αυτή τη συγκατάθεση, ποτέ δεν αισθάνθηκε την υποχρέωση να διευκρινίσει ότι ο «εκσυγχρονισμός» που ευαγγελιζόταν σήμαινε και αφαίρεση των προνομίων ή άλλων πλεονεκτημάτων από το ίδιο είχε επιφυλάξει για την εκλογική του πελατεία. Αντί, όμως, την αποδοκιμασία της για την επίμαχη τροπολογία, η οποία της Ν.Δ., να την εστιάσει σε αυτή την πλευρά του θέματος, με ακατανόητα και φαιδρά επιχειρήματα που ψελλίζουν, οπότε και οι εκτελέσαντες τις διαγραφές, την έστρεψε κατά των βουλευτών-μελών του κόμματος, οι οποίοι διέπραξαν το έγκλημα να αρνηθούν την καταψήφιση του προγράμμου, για την εφαρμογή του οποίου είχαν ψηφίσει στη Βουλή! Η διαγραφή των εξιστορημένων, με το σκεπτικό που επενδύθηκε, έπρεπε για μία ακόμη φορά στο φως το μεγάλο έλλειμμα στη δυνατότητα της σημερινής ηγεσίας αυτού του κόμματος να προσαρμόζεται με σωστό τρόπο τα εθνικά προγράμματα και να υποστηρίζει τις αποτελεσματικές λύσεις, από όπου και αν αυτές προκύπτουν.

Ανακίνησε, αθέλητα ίσως αλλά επικαίρως, ο διακεκριμένος πολιτικός κ. Γ. Σουλιώτης μία πολύ σημαντική πλευρά του όλου πολιτικού μας θέματος όταν πρωτοσχολίασε στην απόφαση της διαγραφής του. Η Νέα Δημοκρατία, είπε, υπό την ηγεσία του κ. Κ.

Καραμανλή είναι ένα «άλλο» κόμμα μέσα στη δημοκρατική παράταξη στην οποία ανήκω, και από την οποία κανείς δεν μπορεί να με διαγράψει.

ΚΟΜΜΑΤΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΚΦΡΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Υπάρχουν, όμως, ακόμη πολιτικές «παράταξεις»; Και τα διάφορα κόμματα είναι οι πολιτικά οργανωμένοι εκφραστές αυτών των «παράταξεων»; Αν αποτολμηθεί μια απάντηση σε αυτά τα ερωτήματα, ξεκινώντας από το δεδομένο ότι οι πολιτικές «παράταξεις» ήταν γεννήματα κοινωνιών πολυτεμαχισμένων σε ό,τι αφορά την προώθηση ατομικών ή ομαδικών φιλοδοξιών και προσδοκιών, μπορεί να υποστηριχθεί ότι στην ιστορική φάση που διανύουμε περιθώρια επιβίωσης καιροσκοπικών πολιτικών «παράταξεων» δεν υπάρχουν. Όταν

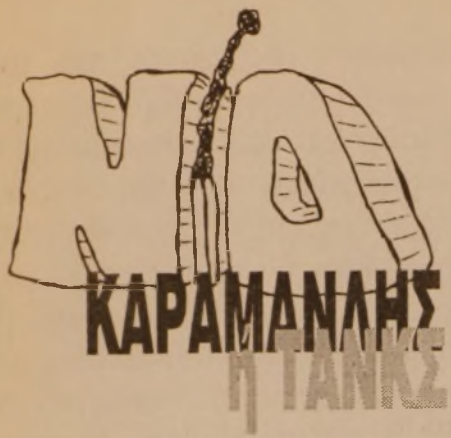
Με τον όρο «εκσυγχρονιστική πολιτική», η κυβερνώσα μερίδα του ΠΑΣΟΚ εννοεί πως η οικονομική πολιτική της καθορίζεται απ' τις αρχές της οικονομίας της «αγοράς»!

τα βάρη της αναπόδραστης ανταγωνιστικής απειλής σε κάθε πλουτοπαραγωγική εθνική προσπάθεια καλείται να τα σηκώσει, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, το σύνολο του πληθυσμού, χωρίς διάκριση πολιτικών ή ιδεολογικών προτιμήσεων, τις λιγότερο αρνητικές συνέπειες δεν θα τις υποστεί το τμήμα που ανήκει στην «παράταξη» του κυβερνώντος κόμματος, αλλά εκείνο που επέδειξε τη μεγαλύτερη προσαρμοστικότητα στις συντελούμενες αλλαγές. Είναι φυσικό, πως θα συνεχίσουν να επωφελούνται μερικοί από παραγοντικές μικροευνόιες ώστε να μετακυλίσει στους ώμους άλλων ένα μέ-

ρος των βιοτικών δυσχερειών που τους αναλογεί. Αλλά αυτό δεν μεταβάλλει το γεγονός της προοδευτικά ενοποιούμενης σε μία μόνο «παράταξη» ολόκληρης της κοινωνίας. Της οποίας, τη γρήγορη και επιτυχή προσαρμογή στις αλλαγές οφείλει, πλέον, να υπηρετεί το οποιοδήποτε κόμμα. Το μόνο κριτήριο, επομένως, επάρκειας των κομμάτων που ασκούν ή διεκδικούν την εξουσία θα είναι η ικανότητά τους να κινητοποιούν τη μεγαλύτερη δυνατή πλειοψηφία των πολιτών προς τις ορθές επιλογές για την αντιμετώπιση του εξωτερικού ανταγωνισμού.

Πολύ μακριά από τον «ιστορικά προτεινόμενο» αυτόν τύπο πολιτικών κομμάτων αναπτύσσουν τη δράση τους τα ελληνικά κόμματα, μικρά και μεγάλα. Αρνούνται οι ηγεσίες τους να συμφιλιωθούν με την αλήθεια ότι οι εσωτερικοί τριγμοί δεν παράγονται από μόνες τις προσωπικές φιλοδοξίες «απειθαρχών» στελεχών, αλλά από την απίσχναση, σε έκταση και σε δράση, της παραδοσιακής παράταξης, η οποία στηρίζει την εσωκομματική ενότητα, ανατροφοδοτώντας τη με σταθερές πολιτικές τοποθετήσεις. Η υπονόμευση, από την ίδια τη ζωή, αυτών των «σταθερών τοποθετήσεων» εκτρέφει πλέον την ποικιλία διαφοροποιήσεων από την «επίσημη» γραμμή τούτου ή εκείνου του στελέχους, ανάλογα με την πλευρά από την οποία προσεγγίζει και ερμηνεύει τις εξελίξεις στη συνοχή της παράταξης. Και όταν βλέπει την ηγεσία να αγνοεί ή να εθελοτυφλεί μπροστά σε όσα συμβαίνουν, αντιδρά. Με σύνηθες επακόλουθο να σπεύδει η ηγεσία να οργανώσει ένα «κλειστό κύκλωμα κομματικής εξουσίας» ώστε να περιφρουρήσει το ηγετικό της... κεκτημένο! Όσα διαδραματίζονται στο εσωτερικό των δύο μεγάλων κομμάτων, αλλά με αντίστροφη διάταξη των αντίπαλων μερών, επιβεβαιώνουν σε μεγάλο βαθμό τις πιο πάνω εκτιμήσεις. Και δικαιολογούν την ταχύτατη υποχώρηση της δημοτικότητάς τους.

Με τον όρο «εκσυγχρονιστική πολιτική», η κυβερνώσα μερίδα του ΠΑΣΟΚ αυτό που στην πραγματικότητα εννοεί είναι πως η οικονομική πολιτική της θα έχει ως καθοριστικό στοιχείο τις αρχές της οικονομίας της «αγοράς» στην κατηγορηματική απόρριψη των οποίων, εντούτοις, οικοδομήθηκε η «σοσιαλιστική» παράταξη του ΠΑΣΟΚ. Η αντιπολιτευόμενη τον κ. Σημίτη μερίδα του κόμματος επιμένει πως σωστή πολιτική είναι εκείνη της «κοινωνικοποιημένης» οικονομίας. Και αν δεν ακολούθησε το παράδειγμα των διαγραφέντων βουλευτών



της Ν.Δ. κατά τη συζήτηση της τροπολογίας περί ΔΕΚΟ στη Βουλή, είναι γιατί δεν ήθελε -παραφράζοντας τη γνωστή, παλαιότερη, δήλωση του κ. **Ευ. Γιαννόπουλου** «Για μερικούς κ...συνδικαλιστές να χάσουνε την εξουσία». Πόση εμπιστοσύνη, λοιπόν, μπορεί να έχει ο απλός πολίτης προς ένα κόμμα που συντίθεται από πολιτικούς οι οποίοι, ή δεν είναι σε θέση να εφαρμόσουν μια οικεία και επεξεργασμένη από τους ίδιους κοινωνικο-οικονομική πολιτική, και από άλλους, οι οποίοι επιμένουν ότι σωστή πολιτική είναι αυτή που πρέπει να... εγκαταλειφθεί;

Από την άλλη πλευρά, η διατηρούμενη μακράν του ηγετικού «ρετιρέ» ομάδα βουλευτών που υπερασπίζονται τη δραστηκή και όσο γίνεται ταχύτερα εξυγιαντική παρέμβαση στον δημόσιο τομέα συγκρούεται

με την ηγεσία του κόμματος, η οποία, με τη γραμμή της καταψήφισης της τροπολογίας για τις ΔΕΚΟ, αφού είναι κυβερνητικής πρωτοβουλίας, δημιουργεί βάσιμες αμφιβολίες για το κατά πόσο θεωρεί απαραίτητη και κατεπείγουσα την εξυγίανση του υπερφορτωμένου με χρέη τομέα δημόσιων επιχειρήσεων και οργανισμών. Προκρίνοντας, ως εξυπηρετικότερη για τα συμφέροντα της «παράταξης» που εκπροσωπεί, την υποστήριξη συνδικαλιστικών αντιδράσεων, καλλιεργημένων από τη γαλαντομία του ΠΑΣΟΚ προς την εκλογική του πελατεία. Πόση εμπιστοσύνη μπορεί να έχει ο πολίτης και προς αυτή την κομματική πλευρά, η οποία καθοδηγείται από πολιτικούς που θυμίζουν τα χειρότερα προηγούμενα κομματικής αγκύλωσης; Όπως εκείνο των αδιάλλακτων κομμουνιστών που δεν ήθελαν να ακούν ούτε τον ύμνο της Τρίτης Διεθνούς από το κυβερνητικό ραδιόφωνο!

Η ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΕΥΗΜΕΡΙΑ, ΤΟ ΧΡΕΟΣ - Ή ΠΟΙΟΣ ΠΛΗΡΩΝΕΙ;

Απομένει, αυτό καθεαυτό, το θέμα της αναγκαιότητας ή όχι κυβερνητικής παρέμβασης στη λειτουργία των ΔΕΚΟ, πέρα από τις οποιεσδήποτε πολιτικο-κομματικές του προεκτάσεις. Δεν παραβιάζονται θεσμοί, αν οι θεσμοί χρησιμοποιούνται ως άλλοθι για τη δημιουργία καταστάσεων βλαπτικών του συλλογικού, του εθνικού συμφέρο-

ντος. Ούτε καταστρατηγούνται κεκτημένα εργασιακά δικαιώματα, όταν αυτά τα δικαιώματα παραχωρήθηκαν με δεδομένη την αδυναμία της οικονομίας να τα σπρώξει. Το πρόβλημα με τις άμεσες ή έμμεσες αμοιβές των απασχολούμενων στις ΔΕΚΟ δεν είναι το ύψος τους σε σχέση με το ύψος των αμοιβών άλλων απασχολούμενων, με ίδια ή μεγαλύτερα προσόντα στον δημόσιο τομέα. Το πρόβλημα είναι πως αυτές οι αμοιβές δεν καλύπτονται από την αξία ενός πράγματι προσφερόμενου έργου, αλλά από δανεικά, τα οποία καλούνται να εξοφλήσουν οι χαμηλότερα αμειβόμενοι εργατο-υπάλληλοι και συνταξιούχοι, άνεργοι και οι άνεργοι, των οποίων τα επιδόματα ευθυγραμμίζονται με τα περιθώρια μιας ελλειμματικής δημοσιονομικής διαχείρισης και όχι με τις ελάχιστες ανάγκες διαβίωσης της οικογένειας του ανέργου. Το συνδικαλιστικό επιχείρημα για διατήρηση κεκτημένων ότι το κράτος οφείλει να ανεβάσει τις απολαβές και των υπολοίπων, τα επίπεδα των απειλούμενων αντί να νομοθετεί το αντίθετο, είναι εξαιρετικά σοβαρό όταν πρόκειται για ένα, ουσιαστικά χρεοκοπημένο, κράτος.

Η ιδιωτική ευημερία που χτίστηκε με συσσωρευμένο χρέος μεγαλύτερο από σωράντα τρισεκατομμύρια δραχμές, δεν απειλεί απλώς την έγκαιρη ή μη συμμετοχή μας στο ευρώ. Απειλεί αυτή την ίδια την

εθνική υπόσταση, το διεθνές κύρος της Ελλάδας. Μένοντας στο περιθώριο της οικονομικής και νομισματικής ένωσης· στο περιθώριο, με άλλα λόγια, της ενοποιημένης «Ευρώπης», εξαιτίας της φυματικής πλουτοπαραγωγικής μας επίδοσης, δεν θα μας υπολογίζει ούτε ο φτωχότερος βαλκανικός γείτονας, με όσα αυτή η απαξίωση συνεπάγεται. Και την προσπάθεια για ανάκαμψη θα τη ματαιώνει όχι μόνο η απουσία λειτουργιών υψηλής παραγωγικότητας, αλλά και η αποθάρρυνση κάθε επενδυτή από την απουσία πολιτικών οργανισμών ικανών να εκσυγχρονίσουν πραγματικά, να ανασύρουν από την τριτοκοσμική του βύθιση, από τον γεωγραφικό και οικονομικό χώρο.

Αν τα «μεγάλα» κόμματα δεν ανσθάνονται ικανά για παρόμοιο έργο, ας διαλυθούν. Για να πάρουν τη θέση τους κόμματα με σεβασμό προς τη μοναδική πολιτική «παράταξη» που λέγεται Ελλάδα!



Μάνος Παλαιφκρασάς, Μητσότακης... Ανεξαρτήτως της στάσης τους στο εσωκομματικό πρόβλημα της Ν.Δ., δεν μπόρεσαν να δώσουν αξιόπιστες διεξόδους στο πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας - που οδηγεί σε κοινωνική και πολιτική κρίση.

ΤΟ ΚΟΡΙΤΣΙ ΤΟΥ 18

η Πόπη είναι μια κοπέλα πολύ εντάξει. Τριαντάρα, με ωραία πόδια και κούκλα—τόσο κούκλα που αν την κοιτάξεις δεύτερη φορά δεν πονάνε τα μάτια σου. Να μη σας τα πολυλογώ, τη βλέπω να έρχεται φορώντας μία φαρδιά ζώνη. «Σου έπεσε η φούστα γλύκα», της λέω ψυχρά. Μου λέει πως δεν της έπεσε καθόλου η φούστα και πως αυτή η ζώνη είναι η φούστα της. Τώρα εγώ δεν είμαι ποτέ πνεύμα αντιλογίας—κυρίως με γυναίκες σαν την Πόπη—και μπαίνω μαζί της στο 18. Ξέρετε, το ρεστωράν στη Σουηδία. Ή μάλλον δεν θα το ξέρετε, διότι απ' ό,τι καταλαβαίνω εσείς θα συχνάζετε σε άλλα μέρη. Και καθόμαστε στην μπάρα.

Ξέχασα να σας πω, πως η Πόπη έχει δύο ελαττώματα. Μιλάει πολύ αφενός και αφετέρου κοιτάζει γύρω γύρω σαν περισκόπιο. Ούτε αυτά τα ελαττώματά της όμως με αποκαρδιώνουν, διότι, όπως σωστά υποθέσατε, αρκούμαι στα προτερήματά της. Στο πρώτο τέταρτο η Πόπη ανέλυε διάφορα πράγματα, από τα οποία συγκράτησα μερικά φωνήεντα—α, ο, η, κ.λπ.—διότι σπανίως παρακολουθώ περίπλοκους συλλογισμούς όταν πίνω ουίσκυ.

Όμως τα πράγματα άρχισαν γρήγορα να χαλάνε. Με σκουντούσε, μου φώναζε, με έσπρωχνε. «Κοίτα ρε παιδί μου ποιος ήρθε;». Κατ' αρχάς έκανα τη σκέψη πως ίσως θα ήταν ο άντρας της, αλλά η Πόπη δεν είναι κανένα κορόιδο. Να μη σας κρατάω σε αγωνία, γυρνάω και βλέπω κάτι τύπους που μοιάζανε με δικηγόροι ή ασφαλιστές. «Λοιπόν;»—της λέω κάπως αμήχανα. «Στραβός είσαι; Ο Καραμανλής είναι, με κάτι τύπους».

Τώρα εγώ αν σας πω ότι δεν παρακολουθώ τις πολιτικές εξελίξεις θα με πιστέψετε; Ξέρω βεβαίως πως ο Καραμανλής είναι κοντά στα 90, άρα αποκλείεται να ερχόταν στο 18. Η Πόπη όμως όλα τα παρακολουθεί, ήταν κάποτε και σε μια οργάνωση—“Πανελλαδική”, “Πανοπουδαστική”, κάτι τέτοιο—και είναι πάντα ενημερωμένη. «Όχι μωρό μου ο Θεός, ο άλλος ο μικρός...». Κοιτάζω και βλέπω πράγματι έναν νεαρό που ουδέποτε είχα ξαναδεί. «Πόπη, χρυσό μου...», της λέω ανήσυχος, «...είμαι πολύ κουρασμένος. Και η Μάγια Μελάγια να έμπαινε, θα έμενα εντελώς αδιάφορος. Θέλω τον Ντην Μάρτιν να ακούω και να πιω το ποτό μου».

Φαίνεται όμως πως καθόλου δεν την επηρέασε η ανάλυσή

μου. Διότι άρχισε να παρακολουθεί λεπτομερώς τις κινήσεις τους. Πρώτα άνοιξαν ένα λευκό κρασί, μετά τους φέρανε κάτι πιάτα με αυτά τα μοντέρνα φαγητά, όπου αντί για πατάτες σου γαρνίρουν το κρέας με κάτι μικρά πράσινα φυτό ή λουλούδια—θα σας γελάσω. Μετά η Πόπη άρχισε να λέει κάτι περίεργες λέξεις, που απ' ό,τι έμαθα εκ των υστέρων ήταν ελληνικές: Σιούφρας, Αλογοσκουφής, Βαρβιτσιώτης και διάφορες άλλες. Και ενώ έτρωγα τη μπριζόλα μου με τις τηγανητές πατάτες και ενώ έπινα το ουίσκυ, η Πόπη συνέχιζε να σχολιάζει, ενώ ταυτόχρονα προσπαθούσε να κατεβάσει κάπως τη ζώνη της, με αποτέλεσμα ό,τι προσπαθούσε να κρύψει από κάτω, να το αποκαλύπτει από πάνω.

Τι σχολίαζε η Πόπη; Πως αυτοί οι τύποι με τα περίεργα ονόματα ήτανε πολύ θυμωμένοι και πως «έπρεπε να πέσουν κεφάλια». «Ή τώρα ή ποτέ», ακούστηκε μάλιστα να λέει κάποιος, και άρχισε να με λούζει κρύος ιδρώτας. Σικάγο έχει γίνει η Αθήνα, σκέφτηκα. Όμως η Πόπη μου εξήγησε πως δεν επρόκειτο για ξεκαθάρισμα λογαριασμών των ανθρώπων της νύχτας, αλλά για ξεκαθάρισμα πολιτικών λογαριασμών.

Τρελαίνομαι για τέτοιες περίπλοκες σκέψεις, γι' αυτό λατρεύω την Πόπη. Σε δυό τρία λεπτά σου λύνει όλες τις απορίες σου. Ήπια κι άλλα ουίσκυ, οι τύποι συνέχιζαν να τρώνε αυτά τα πράσινα πράγματα συνοφρυωμένοι και την άλλη μέρα κατάλαβα. «Είδες;...», μου τηλεφώνησε η Πόπη, «...τους διέγραψε εκεί, στο 18». Αλλά με τέτοια ονόματα που είχαν, τι ήθελε να τους κάνει; Εξάλλου και αυτός ο νεαρός, που η Πόπη διαδίδει πως είναι ανιψιός του, μου φάνηκε μάλλον λούζερ. Ήταν επόμενο να τον διαγράψει ο θεός του.





Μόνο με τον εαυτό του το ΠΑΣΟΚ;

του Δημήτρη Καΐση

Η Νέα Δημοκρατία, μόνη, πίσω, στον κλειστό εαυτό της. Το ΠΑΣΟΚ, συμπαγές διαμέσου του συνεκτικού «κολλώδους» ιστού της εξουσίας, έφτασε από μόνο του να παράγει το αντίθετό του, τις αρνήσεις του. Στο μεταξύ, η κοινωνία κλυδωνίζεται. Κάποιοι προσπαθούν να διατηρήσουν κεκτημένα, η ανεργία καλπάζει απειλώντας ανησυχητικά τον συνεκτικό κοινωνικό ιστό – και η αριστερά συνεχίζει να μην έχει πειστική πρόταση για έξοδο από την κρίση.

Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις μπαίνουν σε μια νέα εποχή ταχείας επικοινωνίας, πρακτικών λιτής παραγωγής και έγκαιρου μάρκετινγκ και διανομής καθώς βασίζονται ολοένα περισσότερο σε μια νέα γενιά εργαζομένων που τα κολλάρια τους δεν θα είναι ούτε άσπρα ούτε μπλε αλλά φτιαγμένα από σιλικόνη. Ένα πολύ μεγάλο μέρος του ανθρώπινου εργατικού δυναμικού θα μείνει πίσω και το πιθανότερο είναι ότι ποτέ δεν θα μπορέσει να περάσει το κατώφλι της νέας παγκόσμιας οικονομίας υψηλής τεχνολογίας... Κλειδωμένοι έξω από το νέο παγκόσμιο χωριό της υψηλής τεχνολογίας θα βρίσκουν τρόπους να μπαίνουν λαθραία μέσα για να παίρνουν διά της βίας όλα όσα τους στερούν οι δυνάμεις της αγοράς.

Τζέρεμν Ρίφκιν, Το τέλος της εργασίας και το μέλλον της

Αυτό μπορεί να μην ήταν έκπληξη. Σίγουρα όμως ήταν έκπληξη από πλευράς τακτικής. Επιδεικνύοντας «πυγμή» μάλλον άκαιρη και κατά κάποιον τρόπο πλεονασματική μπορεί να έχεις τα αντίθετα αποτελέσματα. Προσπαθώντας να φανείς ισχυρός και ενοποιός κρίκος μπορεί απλώς να αποκαλύπτεις ότι το κόμμα σου είναι τρωτό και κατά συνέπεια η αρχηγία σου να μην αποτελεί ικανή θεραπευτική αγωγή. Σ' αυτή την κίνηση της διαγραφής των έξι βουλευτών της Ν.Δ., περιλαμβανομένων και πρωτοκλασάτων στελεχών, υπάρχει μία αντίφαση αν όχι βαθιά ειρωνεία: η κατηγορία ότι με τη στάση τους βοήθησαν την κυβέρνηση **Σημίτη** μπορεί πολύ εύκολα να στραφεί εναντίον σου – πράγμα άλλωστε που οι διαγραφέντες φρόντισαν να πράξουν και επαρκώς να διευκρινίσουν.

Προσπαθώντας με διοικητικά/κατασταλτικά μέτρα, έτσι κι αλλιώς αμφίβολης δημοκρατικότητας, να αχρηστεύεις τη «βοήθεια» που πρόσφεραν στην κυβέρνηση **Σημίτη** (δεν ξέρω αν μπορείς να χρησιμοποιήσεις τη λέξη «αντίπαλος» – εκτός κι αν πρόκειται μόνο για τη νομή της εξουσίας) μάλλον την πολλαπλασιάζεις και της προσδίδεις απροσδόκητες διαστάσεις.

Εμφανίσθηκες στο κοινωνικό σώμα ως στερούμενος στοιχειώδους πολιτικού λόγου, ως ευρισκόμενος σε πολιτική αμηχανία και σύγχυση – σχεδόν κλειδωμένος σε ρητορική κενότητα.

Η αστόχαστη κίνηση **Καραμανλή** ίσως οδηγήσει και σε μακρύτερους δρόμους: θα μπορεί ο κ. **Σημίτης** σε νέα «βαρύτερα» μέτρα

αποκρατικοποιήσεων να στηριχθεί στην ομάδα των έξι διαγραφμένων βουλευτών της Ν.Δ. για να καλύψει τις απώλειες από το δικό του κόμμα;

Απέδειξε με κίνηση περισσότερο του αντιπάλου του παρά δική του ότι με την πολιτική του μπορεί να διατηρήσει και να θρυμματίσει την ταυτότητα της Ν.Δ.: ένα όπλο που το χρειαζόταν και μάλλον στα τώρα παρά ποτέ απέναντι στην εσωκομματική αντιπολίτευση συνδικάτα κ.τ.λ. Άλλωστε δεν απέκρυψε την ευφορία του μ' εκείνο τον ιδιαίτερο μικρόψυχο τρόπο του.

ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΣ ΚΑΙ ΚΑΘΕΤΩΣ

Δεν ξέρουμε αν η κίνηση **Καραμανλή** επιδίωκε να «καθετοποιήσει» τα κομματικά σύνορα απέναντι στις «οριζόντιες» επικοινωνίες που σημειώνονται πάνω απ' αυτά: ν' αντιμετωπίσει δηλαδή αυτή την πολιτική ρευστότητα, συχνά πολτώδη, που προκαλούν επιτείνουν οι νέες διεθνείς αναγκαιότητες. Πρώτη ανάμεσα σ' αυτές – αλλά όχι και μοναδική – ο «μονόδρομος» της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Αν κάτι τέτοιο ήθελε, μάλλον χτύπησε τη γροθιά του στο νερό προκαλώντας πολιτικούς παφλασμούς.

Απέναντι στις δηλωμένες ή υποδηλωμένες «προθέσεις» του κ. **Σημίτη** δεν μπορεί ν' αντιτάξει αντίπαλες ή διαφορετικές «προθέσεις»: μπορεί μόνο να εγγυηθεί μία διαυγή πολιτική φιλελευθερισμού σε εποχή παγκοσμιοποίησης και με όλα τα επώδυνα μέτρα που αυτή συνεπάγεται. Μπορεί δηλαδή να πει: αυτό το τεράστιο αντιπαραγωγικό πολτώδες διεφθαρμένο κράτος στο κάτω-κάτω δεν είναι δικό μας δημιούργημα.

Αλλά τότε προς τι οι διαγραφές και μάλιστα με τρόπο αντι-φιλελεύθερο του κ. **Σουφλιά** και του κ. **Μάνου** – κι ο δεύτερος ευκρινώς είπε «δεν μπορώ να ταυτιστώ με τον κ. **Κολλά**». Με τι ακριβώς θέλει να «ταυτιστεί» και με τι όχι η Ν.Δ.; Φαίνεται να το αγνοεί – επιχειρώντας, σχεδόν έμφοβα, μια νέα φυγή προς τον «κλειστό» εαυτό της.

Πράγμα που τελικά σημαίνει: η καλύτερη αντιπολίτευση στο ΠΑΣΟΚ προέρχεται από το ΠΑΣΟΚ. Ευρισκόμενο 15 χρόνια στην εξουσία με την ισχυρή συγκολλητική ουσία που αυτό συνεπάγεται, ως ένα είδος πολιτικής αμοιβάδας, έφθασε να μπορεί να παράγει κι αυτά που φαίνονται ως αντίθετά του, ως αρνήσεις του, αφού κατάφερε υπό τον ιδρυτή του **Ανδρέα Παπανδρέου** να εκΠΑΣΟΚίσει όχι μόνο το κράτος αλλά και μεγάλα τμήματα της κοινωνίας (ως νοοτροπίες και κοινωνικές συμπεριφορές) προ-

θεί τώρα να επιφέρει κάποιον αποΠΑΣΟΚισμό για τον και-
ργιο «εθνικό στόχο» της ΟΝΕ – αλλά και τις πιέσεις μιας αδυ-
νητης παγκοσμιοποιημένης οικονομίας.

ΑΣΟΚ ΜΟΝΟ, ΜΕ ΑΝΤΙΠΑΛΟ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΤΟΥ;

πά πάσα πιθανότητα το παιχνίδι μέσα στο 1998, και θα είναι
σκληρό παιχνίδι, θα παιχθεί πρότιστα ανάμεσα στο ΠΑΣΟΚ
στον εαυτό του – ή ίσως και στους εαυτούς του. Αφού δυσφή-
και απώθησε την Ευρώπη μπορεί ν' αναλαμβάνει να διεκπε-
ύσει τον ευρωπαϊκό δρόμο – αφήνοντας τη Ν.Δ. στις γωνιές
καναβάτσου.

αυτά βέβαια μπορεί να θεωρηθούν φρουσκοθαλασσιά στην
δάνεια του νερού ενώ από κάτω βράζουν δυνατά και ίσως
για ρεύματα. Ρεύματα που γίνονται όλο και πιο υπέργεια αγγί-
ας πια οδυνηρά την Ευρώπη.

πηγή τους φαίνεται να είναι η Τρίτη Βιομηχανική ή μετα-βιο-
μική Επανάσταση μαζί με το γεγονός ότι απέναντί της δεν
κάποιον συμπαγή ιδεολογικό αντίπαλο. Δηλαδή έναν αντίπα-
λο σαφείς αντικαπιταλιστικές κριτικές στάσεις, με ισχυρές
ες και παρορμήσεις για έναν διαφορετικό τρόπο κοινωνικής
άνωσης και διευθέτησης του κόσμου.

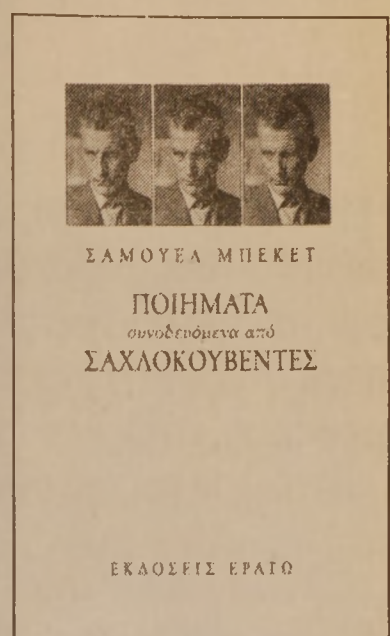
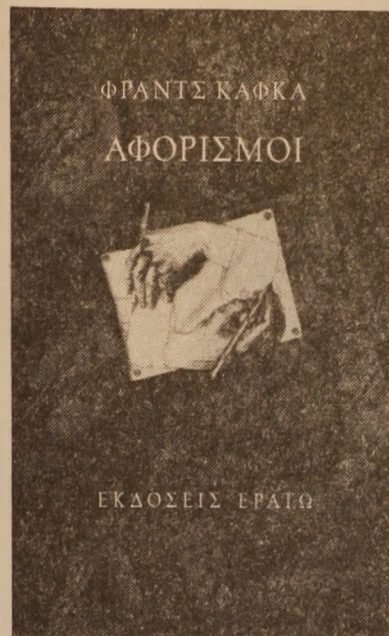
αν παράγει ανεργία και κοινωνικούς αποκλεισμούς, στρα-
απελπισμένων ανθρώπων δεν οφείλεται μονάχα στο ότι ελέγ-
α από εταιρείες-Λεβιάθαν που δρώντας σ' ένα παγκοσμιοποι-
νο τεχνοποιημένο περιβάλλον μπορούν να πηδάνε πάνω από
εφάρια κρατών και κοινωνικών ομάδων: στο περιβάλλον αυτό
τανεύει ο «θριαμβεύων καπιταλισμός».

πός ο καπιταλισμός που όπως έχει πει ο **Μαξ Βέμπερ** «αφότου
ρίζεται στη δύναμη των μηχανικών δεν έχει πιο ανάγκη από την
στήριξή του» (του ασκητικού πνεύματος ή της ηθικής συνείδη-
των απαρχών του).

ως εδώ μπορεί να προστεθεί: και τώρα απαλλαγμένος από
«κομμουνιστικό κίνδυνο», από μία δηλαδή θεωρητική και
κτική εμφάνιση του πνεύματος «ν' αλλάξουμε τον κόσμο».

αποτέλεσμα μπορεί να είναι ένα πνεύμα κυνισμού: το βλέπου-
το νιώθουμε γύρω μας ακόμη και να διεισδύει στους κόλπους
Αριστεράς, έστω κι αν συχνά κρύβεται πίσω από την ανάγκη
αλιστικής προσαρμογής» στην πορεία των πραγμάτων – ή ίσως
από τη σκοτεινή γοητεία των τεχνολογικών πραγμάτων.

θα πει λοιπόν, τι μπορεί να πει η Αριστερά; Ο **Μάσιμο ντ'Αλέ-**
π.χ. τρέχει ν' αναγγείλει μια σχολή παραγωγής μιας πολιτικής
(παραγωγής πολιτικών στελεχών κατ' αντιστοιχία εκείνης
λεχών επιχειρήσεων;) και να παραμερίσει, αποθήσει κατά-
τα και μηνίες βεβαρυμένες της «παραδοσιακής Αριστεράς».
δυνεύει ίσως να πετάξει μαζί με τα απόνερα και κάποια πολύ-
α πράγματα. Κάποια πράγματα απ' αυτό το αποθαρρυνμένο
αλιό πνεύμα» της Αριστεράς ικανά να θρέψουν αντιστάσεις
έναντι στην Αυτού Μεγαλειότητα τον ανταγωνισμό που παρά-
ασταμάτητα προϊόντα και ανθρώπους προς κατανάλωση – ή σ'
ό που ο **Ρίσκιν** αποκαλεί «νεοεμφανιζόμενη τεχνο-ουτοπία»
την άλλη πλευρά της «γεμάτη από τα θύματα της τεχνολογίας».
μπορούσε μαζί με τ' απόβλητα της βιομηχανικής παραγωγής
υπάρξουν και άνθρωποι «απόβλητοι του παγκόσμιου χωριού»;
ιάζει μ' αυτό που μάλλον εφιαλτικό περιγράφει ο **Τζων Κάρ-**
ντερ στην ταινία του *Απόδραση από τη Νέα Υόρκη*: ένας πα-
λληλος εξωθεσμικός υπόγειος κόσμος μ' ένα είδος τυφλής ταξι-
επιθετικότητας να προστατεύει την απεγνωσμένη αυτονομία
ι. (Όλ' αυτά θα μπορούσε να 'ταν μαύρο χιούμορ αν δεν ήταν
ημια ανθρώπων και πολιτισμού.)



ΕΡΑΤΩ

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 52
106 80 ΑΘΗΝΑ ☎ 36.06.168

Ο Δήμαρχος των Παινηγύρεων του Δήμου για τα Παινηγύρια

του Μάνου Στεφανίδη

Επί δημαρχίας Αβραμόπουλου επέπρωτο να εξαφανισθούν ολοκληρωτικά τα πεζοδρόμια. Οι πεζοί πλέον συνωθούνται ασφυκτικά για να βρουν πέρασμα ανάμεσα στα μπάζα και τα σκάμματα των δημοσίων έργων, στα Ι.Χ. και τα μηχανάκια που καταλαμβάνουν κάθε ζωτικό χώρο και, τέλος, στα κιγκλιδώματα του δημάρχου που έχουν μπει παντού· κι εκεί ακόμη που δεν θα 'πρεπε. Γιατί, αντί να προστατεύουν, εκθέτουν τους πεζούς στη ροή των τροχοφόρων, καταργώντας τελείως τη χρήση των πεζοδρομίων. Όμως ο κ. Αβραμόπουλος είναι ο δήμαρχος του κάγκελου και του συντριβανιού, όπως ο κ. Έβερτ ήταν η χαρά του φοίνικα και της τροπικής βλάστησης.

Είναι χαρακτηριστικό ότι στο τριγωνάκι εμπρός στην Εθνική Πινακοθήκη ένα -εξαιρετικό- γλυπτό του Γ. Ζογγολόπουλου είναι θαμμένο ανάμεσα σε θάμνους και νανώδεις φρόινιζες ώστε να καθίσταται αόρατο. Νοικοκυρεμένα πράγματα. Ο κ. Αβραμόπουλος κόπτεται για μίαν αισθητική που

θυμίζει διευθέτηση μικροαστικού δυαριού στο Παγκράτι, αλλά που επ' ουδενί αντιμετωπίζει την πόλη ως οργανικό σύνολο. Είναι χαρακτηριστικό ότι δεν είναι οι αρχιτέκτονες, οι πολεοδόμοι, οι designers που συμβουλεύουν ανάλογα τη δημοτική αρχή αλλά μάλλον οι ευαίσθητοι εργολάβοι, οι ντιλετάντες εργοδηγοί και οι σπουδάσαντες την αισθητική της πιάτσας. Ο κ. δήμαρχος είναι υπέρ των πραγμάτων που γυαλίζουν. Η όλη του πολιτεία αυτό καταδεικνύει. Ο ίδιος προαναγγέλλει τον τύπο του πολιτικού που θα κυριαρχήσει τον επόμενο αιώνα. Θα είναι ένας πολιτικός χωρίς αίμα, χωρίς σάρκα, χωρίς επιθυμίες ή μίσση, ο οποίος θα αντανακλά virtual ιδανικά και επιλογές και θα διακονεί τον παντοδύναμο μέσον όρο. Με τρομάζει η υψηλή του δημοτικότητα. Αυτό σημαίνει ότι τα κριτήρια και οι απαιτήσεις καθίστανται όλο και πιο επίπεδα, όλο και πιο ομοιόμορφα και εκπρωτικά. Η λαγνεία της εικόνας κυριαρχεί.

Επίσης με διασκεδάζει ότι τον επιτυχημένο(;) κ. Αβραμόπουλο αντιμετωπίζει η κυβέρνηση με -περίπου- πανικό και η αντιπολίτευση με σκεπτικισμό και ανησυχία. Και αναρωτιέμαι γιατί. Τι πρό-

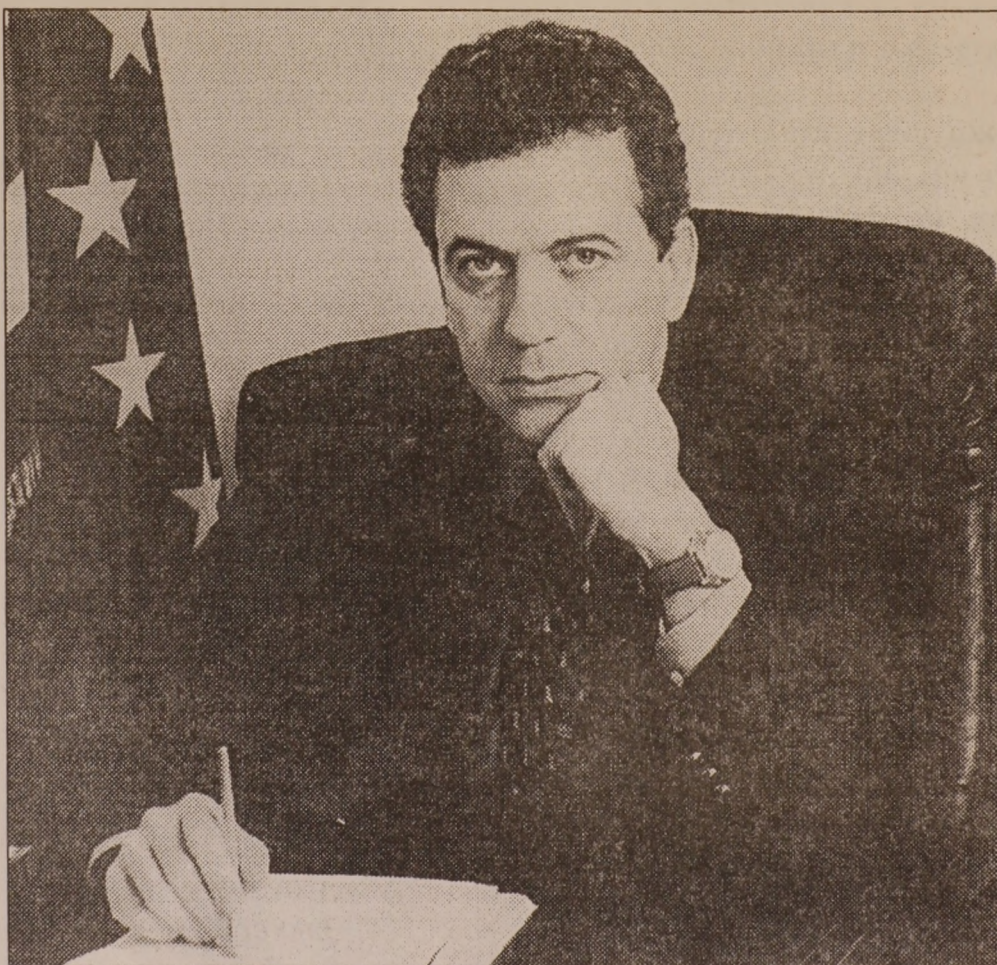
σφερε, επιπλέον των λαμπιονιών και των καινούργιων χρεών στον ήδη καταχρεωμένο πρώτο δήμο της χώρας; Ποιο πρόβλημά του αντιμετώπισε συνολικά, ποιο αδιέξοδό του υπερέβη; Ποια πεζοδρόμια απελευθέρωσε;

Η Αθήνα, προϊόντος του χρόνου, γίνεται μια πόλη όλο και πιο

εχθρική για τους πολίτες της, πιο αποξενωτική για τους κατοίκους της. Κι εδώ βέβαια απαιτείται και πολιτική ευαισθησία, και ιδεολογική εγρήγορση, και κοινωνικός προβληματισμός. Γιατί, όπως και να το κάνουμε, πρόκειται για σύνθετα ζητήματα που δεν αντιμετωπίζονται ούτε με συνεντεύξεις σε λαϊκά περιοδικά ούτε με παρουσίες σε πρωινούς καφέδες.

Για να είμαστε όμως ακριβοδίκαιοι, ο κ. Αβραμόπουλος συναντάται απλώς με την ισοπεδωτική μόδα του τίποτε που ταλανίζει την τοπική αυτοδιοίκηση. Δυστυχώς, είναι ένας θεσμός στον οποίο καταλήγουν οι δεύτεροι πάσης φύσεως. Έτσι, είναι φυσικό ο δήμαρχος Αθηναίων, συγκρινόμενος με τον Λογοθέτη ή τον Κοσμοπούλη να φαντάζει ημίθεος.

Αρκεί όμως ένα καλογουλασμένο και μόνιμα παρουσιαζό-



Δημήτρης Αβραμόπουλος:
το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα πολιτικού μετά την πολιτική.

μενο χαμόγελο ή η χρήση απλώς του κοινού νου και των παγκόσμιων δημοσίων σχέσεων για να πάνε εμπρός οι σημερινές πόλεις με τα χρόνια προβλήματά τους; Μήπως θα έπρεπε οι πολίτες να ενεργοποιηθούν περισσότερο, εγκαταλείποντας την παθητική στάση και την επικίνδυνη, πλέον, εμπιστοσύνη τόσο στους νεόκο-

θαυματοποιούς όσο και στα πολυκαιρισμένα, ξύλινα, θαύ-
τους; Μήπως πρέπει να λάβουμε όλοι σοβαρά υπόψη το πε-
ρο μοντέλο «ανάπτυξης» που, με πρότυπο την Αθήνα, διακλα-
ται και σ' άλλους δορυφορικούς δήμους; Δηλαδή την εισβολή
φοινικοχουρμαδιών αλά Μαϊάμι (Π. Φάληρο) ή τους πεζό-
τους-πάρκινγκ και έδρες της ανθούσας βιομηχανίας της νύ-
(Γλυφάδα Περιστέρι); Λέω, μήπως;

ΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΓΝΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ

κ. Αβραμόπουλος αποτελεί εξαιρετικά εύγλωττο παράδειγμα
ακού μετά την πολιτική· δηλαδή, έχουμε μια κατασκευή δημό-
εικόνας που λειτουργεί μέσα απ' τις τηλε-εικόνες και έτσι κατο-
ίνει και τη δημοτικότητα και την επικοινωνιακή της τακτική ως
virtual reality πολιτικό σκεύασμα. Πρόκειται σαφώς για την κα-
ινή υποχώρηση του λόγου εμπρός στην εικόνα. Ο κ. Αβραμό-
λος δεν είναι ο κατευθυνστικός λόγος που αρθρώνει και η «ευ-
τία» που υπνωτίζει τους τηλεθεατές. Ο κ. Αβραμόπουλος **είναι**
ελίχιο ύψος του, η διαρκής συγκατάνευση και η μεθοδική προ-
ή, όσο **είναι** και οι γραβάτες που επιλέγει ή ο τρόπος που στέκε-
μπρός στην τηλεοπτική κάμερα. Θα έλεγα απλά ότι απολαμβά-
με το πιο αποδοτικό και εξελεγμένο προϊόν του εγχώριου πολιτι-
μάρκετινγκ. Αν μάλιστα σκεφθεί κανείς την εύνοια που του δεί-
το Συγκρότημα (Mega, Μέγαρο, Βήμα, Νέα κ.λπ.), τότε έχουμε
άνουμε προφανώς μ' έναν –ακόμη– πρωθυπουργό σε αναμονή.
κ. Αβραμόπουλος έχοντας, ως ο «κύριος τίποτε», καταβροχθίζει
κ. Πάγκαλο, αποτελεί το κρυφό χαρτί του κ. Χρήστου προς τους
ν κακίθεν σαραντάρηδες τόσο στο ΠΑΣΟΚ όσο και στη Ν.Δ.
το λόγο αυτό έχουν συστρατευθεί σύμπαντα τα media ώστε να
πραρισθεί αρμοδίως η δημόσια εικόνα του κατά βάθος αλα-
ής και ομοιόχρωμου –πλην άκρως δαπανηρού και καθόλου πα-
ργικού– κ. Δημάρχου. Τελευταίο επεισόδιο της εκστρατείας, η
ηλεοπτική μετάδοση του πρωτοχρονιάτικου σόου, στο οποίο ο
ήμαρχος έθεσε, μάλλον, ρωμαϊκό τέλος σε συγκεκριμένη φράση
σταδιοδρομίας του, για να εγκαινιάσει, εμμέσως, μιαν άλλη πιο
όδοξη. Για το λόγο αυτό επιστρατεύθηκαν αστέρες του μεγέθους
Ρούλας ή του Μαστοράκη ώστε να επαληθευθεί το ρητό του Mac
an, περί συσχετισμού της αγοραίας εικόνας, της μαζικής συμμε-
ής και του κίτς. Και μπορεί βέβαια ο κ. Αβραμόπουλος να μην
εται πανηγύρεων και συμβολικών χειρονομιών –οι οποίες «με-
ράζονται» πάραυτα και καταλλήλως από τους τηλεοπτικούς πα-
ήπτες–, αλλά έχει ακρήσει ζωτικούς τομείς του Δήμου, όπως είναι
ολιτισμός, ο αθλητισμός ή η κοινωνική πρόνοια, στη μιζέρια και
αρασμό. (Το Αντί θα επανέλθει σχετικά με πλούσια τεκμηρίω-
Παράλληλα, προωθεί μια πολιτική βιτρίνας, η οποία εξαντλεί-
πο κέντρο του κέντρου και έχει παντελώς απορρίψει τις «επαρ-
» περί την Ομόνοια. Όλα κι όλα, ο κ. Αβραμόπουλος είναι από-
μεθοδικός στο αμέθοδό του. Έτσι, παρέδωσε την πόλη σε παρ-
ταιρεία που δεν εκπληρούσε τις καλύτερες για το δήμο και τους
ότες προϋποθέσεις και η οποία δεν δίστασε να γεμίσει με (προ-
ματικές) θέσεις πάρκινγκ κεντρικούς δρόμους, στους οποίους
ν η Τροχαία απαγόρευε διά ροπάλου το παρκάρισμα (π.χ., την
τριάρχου Ιωακείμ). Λεπτομέρεια: οι περί τη Στησιχόρου, Λυκεί-
κ.λπ. οδοί δεν έχουν παρκόμετρα. Αλλά όλα αυτά είναι συγγνω-
αδικήματα, τα οποία εξαφανίζονται από το διαρκές τηλεοπτικό
έντυπο λιβάνισμα του χαμογελαστού και νηφάλιου ανδρός· του
άρχου για τα πανηγύρια και το επαρχιακό glamour.

7. Και επιτέλους: το πιο μεγάλο «Δέντρο» της Ευρώπης δεν ήταν
ιδηροκατασκευή του Συντάγματος αλλά το πολύπαθο και πο-
ορτισμένο φουγάρο της ΔΕΗ στο Κερατσίνι.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΤΣΑΚΑΛΟΣ

Η άθλια οικειότητα του έρωτα Μυθιστόρημα



Γ Ε Ρ Α Σ Ι Μ Ο Σ Τ Σ Α Κ Α Λ Ο Σ



Η άθλια οικειότητα του έρωτα

Μυθιστόρημα

Τι είναι αυτό που κάνω; Γιατί πήρα τους δρόμους; Τι έγινε; Τι συνέβη; Υπάρχει κανένας θάνατος; Χωριστά έζησε αυτή, χωριστά έζησα εγώ. Μια σύμπτωση την έφερε σ' εμένα μια άλλη σύμπτω-
ση θα μπορούσε να την είχε πάει σ' έναν άλλον. Αυτή έχει το δικό
της σώμα, τη δική της λογική, τη δική της πορεία, όπως κι εγώ
και συναντηθήκαμε τελείως τυχαία. Οι χωριστές μας πορείες
έχουν μέσα τους χιλιάδες πράγματα ξένα για τον άλλον, έχουν
μέσα τους φωνές, νοήματα, εικόνες, εκτιμήσεις, απολαύσεις, κρυ-
φές επιθυμίες, πίκρες και ενοχές. Ξαφνικά σταμάτησα να σκέφτο-
μαι, γιατί άκουσα πάλι μέσα μου εκείνο το μακρινό ουρλιαχτό.

Για τα προηγούμενα έργα του είπαν:

Κώστας Ταχτσής: Ο Γεράσιμος Τσάκαλος έπρεπε να εί-
χε καθιερωθεί από καιρό.

Στρατής Τσίρκας: Ο Γεράσιμος Τσάκαλος είναι ένα σημα-
ντικό ταλέντο, ένας συγγραφέας ευρωπαϊκού επιπέδου.

Έλλη Αλεξίου: Μόνο ένας Τσέχωφ ή ένας Γκόρκυ θα
μπορούσε να γράψει αυτό το αριστούργημα του Γεράσι-
μου Τσάκαλου το Κάποτε στο χωριό Γκαζλίνγκα.

Γιάννης Ξανθούλης: Τα βιβλία του έχουν τη δική τους δύ-
ναμη, ανήκουν σε άνθρωπο που ξέρει να καταθέτει ψυχή.

W. Bakker (Professor Universiteit van Amsterdam): Οι ιδέ-
ες του Γεράσιμου Τσάκαλου είναι καλύτερες από τις
ιδέες άλλων Ελλήνων πεζογράφων.

Τατιάνα Γκρίτση-Μιλλιέξ: Ο Γεράσιμος Τσάκαλος είναι
ένα διαβोλεμένο ταλέντο.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Ζαλόγγου 11 - 106 78 Αθήνα
Τηλ.: 330.12.08 Fax: 384.24.31

Το μανιφέστο των αγραμμάτων

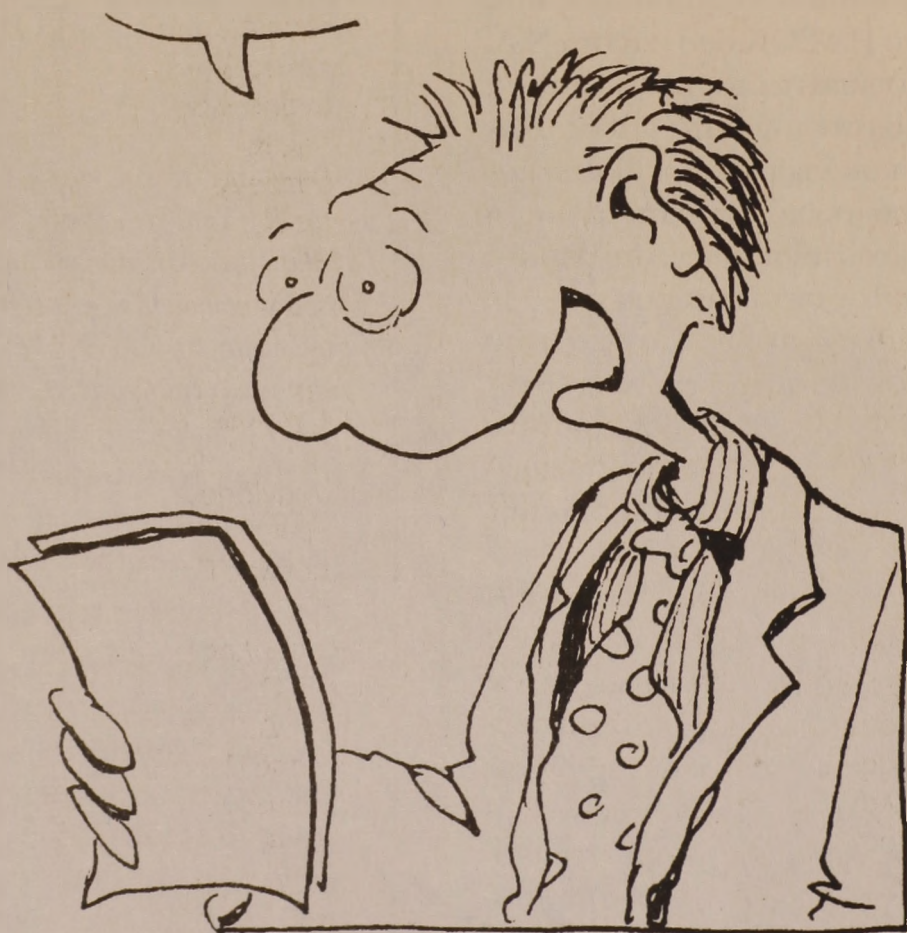
του Σπήλιου Παπασπηλιόπουλου

Ένα ανυπόγραφο κείμενο προερχόμενο από την εσωκομματική αντιπολίτευση χαρακτηρίστηκε «μανιφέστο», επικαλούμενο μάλιστα τον Ανδρέα Παπανδρέου. Ο Παπανδρέου υπήρξε επαρκής χειριστής της ελληνικής, έστω κι αν από πολιτικό κυνισμό προώθησε γύρω του μετριότητες, πλήρεις αμαθίας. Θα ήταν τραγική εκδίκηση της ιστορίας να πάρουν το πάνω χέρι τέτοιες μετριότητες, και μάλιστα επικαλούμενες το όνομά του.

Στις 29.1.1998 δόθηκε στη δημοσιότητα ένα ανυπόγραφο κείμενο προερχόμενο από την εσωκομματική αντιπολίτευση του ΠΑΣΟΚ (μόνον ο Μαν. Δασκαλάκης παραδέχτηκε σε συνέντευξή του στα Νέα της 30.1 ότι είναι ένας εκ των συντακτών του). Το κείμενο, που χαρακτηρίστηκε και ως «μανιφέστο», θεωρείται ότι εκφράζει τους «σοσιαλιστές» απέναντι στους «εκσυγχρονιστές» (κατά την έκφραση του κ. Δασκαλάκη), λες και οι δύο έννοιες είναι αντιθετικές. Πρόκειται για μία ακόμα ταιριασμένη και φαλκίδευση της έννοιας του σοσιαλισμού στην Ελλάδα. Βέβαια, το κείμενο αυτό, γεμάτο κοινοτοπίες και αβλαβείς γενικολογίες, είναι πολύ χειρότερο απ' οτιδήποτε παρήγαγε μέχρι σήμερα το ΠΑΣΟΚ. Το κείμενο αυτό γίνεται ακόμα περισσότερο ασόβηρο κι εξωπραγματικό, γιατί δημοσιευμένο έπεται από τόσα

χρόνια άσκησης της εξουσίας από το ΠΑΣΟΚ, στην οποία δεν γίνεται η παραμικρή κριτική αναφορά, διατυπώνεται σ' ένα ξύλινο άλογο, όμοιο μ' αυτούς που χρησιμοποιούν οι εκκλησίες και οι αυταρχικές πολιτικές και κομματικές εξουσίες, όπως ήσαν π.χ. τα σταλινοποιημένα κομμουνιστικά κόμματα. Αλλά το κύριο χαρακτηριστικό του «μανιφέστου» της εσωκομματικής αντιπολίτευσης του ΠΑΣΟΚ είναι

Πο-Πο ΕΝΑ ΜΟΡΦΟΜΑ
ΠΟΝ ΕΓΡΑΨΑ Ο ΜΕΓΑΛΟΣ!



τα κακά, τα άθλια ελληνικά του, οι ασυνταξίες του, οι εννοιολογικές του συγχύσεις. Τελείως ενδεικτικά θα παραθέσουμε μερικά δείγματα, γιατί σχεδόν δεν υπάρχει φράση στο κείμενο που να μη χαρακτηρίζεται από ασυνταξία ή γλωσσική ακυριολεξία.

Η πρώτη, ήδη, πρόταση του «μανιφέστου» είναι αμφισβητούμενη συντακτικής ορθότητας: «Απευθύνουμε πρόσκληση και

πρόταση στα μέλη του ΠΑΣΟΚ και στη λαϊκή του βάση». Και αμέσως πιο κάτω: «Αυτό -το ΠΑΣΟΚ- μπορεί να εμπνεύσει τις νεότερες γενιές. Να βγάλει τους νεότερους από τη στάση της αδιαφορίας στην οποία τους παγιδεύουν οι κατεστημένοι μηχανισμοί» - και μη ζητήσετε μεγαλύτερη γλωσσική κυριολεξία κι εννοιολογική καθαρότητα. Υπάρχει, άλλωστε, σύγχυση ανάμεσα στις έννοιες «λαός», «κράτος» και «κοινωνία», όπως μας δείχνει και η σχεδόν αμέσως επόμενη φράση: «Να του προσφέρει (του λαού) τη δυνατότητα να έχει γνώμη και φωνή για την κοινωνία του και το κράτος του». Οι ίδιες εννοιολογικές συγχύσεις και λεκτικές ακυριολεξίες χαρακτηρίζουν και τις επόμενες παραγράφους: «Μηχανισμοί χειραγώγησης του λαού, ντυμένοι με βελούδινο γάντι, δρουν χωρίς αντιστάσεις μέσα από ιδιωτικά κέντρα εξουσίας. Ενθαρρύνουν με λόγια το περισσότε-

ρο δημοκρατικό κράτος, αλλά επιδιώκουν (ποιοι;) να του αφαιρούνται (τίνοι;) εξουσίες για να τις μεταφέρουν σε οικονομικά μέτρα» (ακόμα κι αν εννοεί «κέντρα», δεν βελτιώνεται εννοιολογικά η φράση). «Το ΠΑΣΟΚ καταγγέλλει στο λαό, ότι η συρρίκνωση της πολιτικής αποβλέπει στη δική του αποδυνάμωση και στην ακύρωση του ρόλου του υπεύθυνου πολίτη. Η πολιτική ανήκει στους πολίτες. Το ΠΑΣΟΚ στηρίζει

δημοκρατικό κράτος των πολιτών».

ΤΙ ΕΙΠΑΤΕ ΟΤΙ «ΠΡΟΑΓΕΤΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ»;

Να θέλαμε να μπορούσαμε να καταλάβουμε τι ακριβώς θέλει να πει η επόμενη άση: «Η κοινωνία των πολιτών δεν προκύπτει με την κηδεμονευτική παρέμβαση των κομμάτων στην έκφραση και εκπροσώπηση των οργανωμένων δυνάμεων της θωτής εργασίας, των αγροτών, της επιτήμης και του ελεύθερου επαγγέλματος. Η κηδεμονευτική καταλήγει στην εξάρτησή τους από κρατικούς μηχανισμούς εξουσίας». Ακολουθεί μια μεγάλης εννοιολογικής σύγχυσης ανάλυση των συνεπειών του οικονομικού φιλελευθερισμού και, στη συνέχεια, διαπιστώνεται ότι «το νέο κίνητρο περιβάλλον είναι μια πραγματικότητα που μας ζητεί αποφάσεις κρίσιμης σημασίας. Οι προκλήσεις αιχμής...». Στο μέρος που είναι ιδιαίτερα αφιερωμένο στην οικονομία διαβάζουμε ότι: «Η ανάπτυξη πρέπει να είναι της κοινωνίας και του ανθρώπου. Τελικό αποτέλεσμα η ποιότητα της ζωής μας!». Και πιο κάτω: «Ο χωροταξικός σχεδιασμός σε εθνική κλίμακα και η αναγκαία προϋπόθεση για να σχεδιάσουμε και να ανοικοδομήσουμε την Ελλάδα του αύριο». Και λίγο πιο κάτω: «Η οικονομική ανάπτυξη και η ανταγωνιστική οικονομία επιδιώκονται σε μια ενότητα με την κοινωνική συνοχή». Στη συνέχεια αρχίζει το εξής αμύμητο: «Η φορολογική πολιτική του φιλελευθερισμού επιτίθεται εναντίον νόμιμα εισοδήματα και αφήνει ασύδοτα μεγάλα κέρδη και τα κέρδη της παραγωγικής κυκλοφορίας μη παραγωγικών παραλαίων». Ας δώσουμε κι ένα δείγμα των γενικόλογων διατυπώσεων από τις οποίες είναι γεμάτο το κείμενο: «Η εξουσία της αγροτικής οικονομίας έχει ως προϋπόθεση τη συνειδητή συμμετοχή του αγρότη και την έμπρακτη αναγνώριση της συμβολής του στην ανάπτυξη». Τα πρόμοιες γενικόλογιες διατυπώνονται στη συνέχεια του κειμένου όσον αφορά την απασχόληση και την περιφερειακή ανάπτυξη, όπου για τη ζοφερή περιγραφή της πραγματικότητας ουδόλως γίνεται λόγος για την άσκηση της εξουσίας από το ΠΑΣΟΚ στα περισσότερα από τα τελευταία δεκαεπτά χρόνια! Εκτός κι αν γενικά υπονοείται ότι τα προβλήματα δημιουργήθηκαν από τη διακυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ.

Στο 3ο μέρος, που είναι αφιερωμένο στα προβλήματα παιδείας και πολιτισμού, οι

γενικόλογιες γειτονεύουν με τον συντηρητισμό και τη νεο-εθνικοφροσύνη, με φράσεις όπως: «Ευθύνη του κράτους είναι να αναδεικνύει τις εκπαιδευτικές λειτουργίες και την οικογένεια». Υπάρχουν όμως και φράσεις κακοσυνταγμένες, που δεν λένε απολύτως τίποτα, όπως: «Το εκπαιδευτικό σύστημα απορρίπτει τον άνθρωπο που τον αποξενώνουν από τη ζωή και την κοινωνία και τον καθηλώνουν μπροστά στις παραγόμενες "εικόνες" του». Όποιος μπορεί να καταλάβει, κατάλαβε. Στο μέρος αυτό υπάρχουν και τρεις παράγραφοι για την προστασία της ελληνικής γλώσσας που κινδυνεύει και που δεν τις διακρίνει, βέβαια, καμιά δόση αυτοκριτικής. Για τα θέματα του πολιτισμού υπάρχουν μερικές διαβεβαιώσεις εκχυδαϊσμένου ψευτομαρξισμού, όπως: «Η πολιτισμική πολιτική είναι πολιτική παιδείας του λαού. Απορρίπτουμε την ελιτίστικη αντίληψη που προορίζει προϊόντα της υποκουλτούρας για τα λαϊκά στρώματα και την ποιότητα για τους λίγους».

Η ΕΥΡΩΠΗ ΑΝΗΚΕΙ ΣΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ!

Ανάλογης εννοιολογικής κι εκφραστικής σύγχυσης είναι και το 4ο μέρος, που αναφέρεται στη θέση μας στην Ευρώπη, κι όπου λέγεται, μεταξύ άλλων, ότι: «Είμαστε συστατική μονάδα της Ευρώπης ιστορικά και πολιτισμικά... Το ΠΑΣΟΚ πρέπει να απαντήσει διεκδικώντας όσο γίνεται περισσότερη διατήρηση της κυριαρχίας του λαού μας. Αρνούμεστε να αποδεχθούμε ότι η συμμετοχή στην Ευρωπαϊκή Ένωση μας επιφυλάσσει τη θέση μιας πληθυσμιακής μονάδας και μιας απρόσωπης εδαφικής περιοχής. Είναι συμμετοχή λαού, που διατηρεί και συνεισφέρει τη δική του εθνική φυσιογνωμία σε μια Ένωση που είναι και θα μείνει πολυεθνική... Κανένα έθνος με ιστορία και φυσιογνωμία δεν αποδέχεται την εξαφάνισή του σ' ένα πληθυσμιακό μόρφωμα... Το "τέλος της ιστορίας", το "τέλος των ιδεολογιών", είναι το απεχθές όραμα εκείνων που αποβλέπουν σ' έναν κόσμο από άβουλες μονάδες κάτω απ' τους κυρίαρχους της οικονομίας»!

Ο Ανδρέας Παπανδρέου ήταν ένας άνθρωπος με μεγάλες επιστημονικές και πνευματικές ικανότητες, καθώς και γνώστης της ελληνικής γλώσσας, έστω κι αν από πολιτικό κυνισμό ανέχτηκε γύρω του και προώθησε μετριότητες γεμάτες αμάθεια ή ημιμάθεια. Θα ήταν τραγική εκδίχηση της ιστορίας η σύνταξη και κυκλοφορία μανιφέστων, γεμάτων ασυνταξίες και αμάθεια, που τον επικαλούνται.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Σειρά: ΙΣΤΟΡΙΑ

(Αρχαία - Μεσαιωνική - Νεότερη)

C. M. Woodhouse

Καθηγητής Πανεπιστημίου

Συγγραφέας

ΡΗΓΑΣ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗΣ Ο ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

C. M. WOODHOUSE

ΡΗΓΑΣ
ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗΣ
Ο ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΑΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ



Μετάφραση:
Νίκος Νικολούδης

Με 259 σελίδες
και 12 εικόνες

Τιμητική Έκδοση στα διακόσια
χρόνια από τη σύλληψη και το
μαρτυρικό θάνατο
του Ρήγα Βελεστινλή



ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό
Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 36.27.318

Επιμέλεια: Ε. Κολιοπούλου

Τύπος και πολιτική

Τον Φεβρουάριο του 1996, λίγες μέρες μετά την κρίση στα Ίμια, 35 έλληνες δημοσιογράφοι από τα νησιά του Ανατ. Αιγαίου (Χίο, Μυτιλήνη, Σάμο) και τη Θράκη και 20 τούρκοι δημοσιογράφοι από τη Σμύρνη και άλλες πόλεις της μικρασιατικής τουρκικής ακτής πήραν την πρωτοβουλία να συστήσουν μια επιτροπή για τη μελέτη του ρόλου των ΜΜΕ στην κατασκευή ειδήσεων. Έτσι, η 31η Ιανουαρίου καθιερώθηκε ως συμβολική μέρα συνάντησης για αυτοκριτική, επεξεργασία προτάσεων και για «ένα ψύχραμο, λογικό, αποκαλυπτικό και αντιεθνικιστικό λόγο στα ΜΜΕ των δύο χωρών». Η πρώτη συνάντηση έγινε πέρσι στη Χίο και επαναλήφθηκε για δεύτερη φορά το περασμένο Σαββατοκύριακο στη Σμύρνη. Αν και οι Τούρκοι ήταν αριθμητικά λιγότεροι από τους Έλληνες, η επίσημη αλλά και εγκάρδια υποδοχή και φιλοξενία των Τούρκων ήταν συγκινητικές. Η σημαντική αυτή πρωτοβουλία για τη συνεργασία των δημοσιογράφων των δύο χωρών μπορεί να δώσει μια νέα δυναμική στο χώρο του Τύπου. Η σύγκριση και η έρευνα του γραπτού και οπτικοακουστικού Τύπου κάθε χώρας, όσον αφορά τα ελληνοτουρκικά, μπορεί να αποκαλύψει τα παρασκήνια της ενημέρωσης και κυρίως τις πολιτικές σκοπιμότητες που κρύβονται πίσω από τους μεγάλους αλλά και μικρούς τίτλους. Ακόμα και η περιοδική έκδοση ενός εντύπου με ελληνοτουρκικές συνεργασίες θα βοηθούσε τη συστηματική μελέτη για τον τρόπο διαχείρισης των ειδήσεων στις δύο χώρες.

••• Σε ψήφισμά τους οι έλληνες και τούρκοι δημοσιογράφοι-μέλη της κίνησης «**Δημοσιογράφοι στο Αιγαίο και στη Θράκη για την Ειρήνη**», μετά την ολοήμερη συνεδρίαση που πραγματοποίησαν το περασμένο Σάββατο στη Σμύρνη με θέμα «**Μέσα ενημέρωσης και Εθνικισμός**» τόνισαν για μία ακόμα φορά την ευθύνη των ΜΜΕ σε περιόδους έντασης των διμερών σχέσεων, «το ρόλο των μη κυβερνητικών οργανώσεων στις δύο χώρες για την προώθηση των αιτημάτων της κοινωνίας των πολιτών. Και τέλος, το ρόλο των τρίτων στις ελληνοτουρκικές σχέσεις. [...] Με αφορμή αυτή τη συνάντησή μας εκφράζουμε για μία ακόμα φορά τη βαθύτατη ανησυχία μας για την παρατεινόμενη ένταση στις σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας. [...] Υποστηρίζουμε ότι κάθε δισταγμός στο δρόμο του διαλόγου, αποτέλεσμα πολλές φορές της πίεσης των εθνικιστικών κύκλων και στις δύο χώρες καθώς και κάθε δισταγμός στο σεβασμό του διεθνούς δικαίου εντείνει την κρίση. Ανανεώσουμε το ραντεβού μας στην τρίτη συνάντηση αλληλεγγύης ελλήνων και τούρκων δημοσιογράφων την ανάλογη χρονική περίοδο το 1999 στην Αλεξανδρούπολη της Θράκης. [...] Καταγγέλλοντας τους δημοσιογράφους-ράμπο της ενημέρωσης. Και θεσμοθετώντας για αυτούς ένα ειδικό αντιβραβείο. Αυτό θα "απονέμεται" σε δημοσιογράφους τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Τουρκία που επιμένουν να υπερβάλλουν, να διαστρεβλώνουν σε όφελος μερικές φορές των εταιρειών εμπορίας οπλικών συστημάτων και να οδηγούν με την πρακτική τους σε ελληνοτουρκικές εντάσεις».

••• Η **Λεϊλά Ταβσάνογλου**, δημοσιογράφος της εφημερίδας *Τζουμχουριέτ*, στην παρέμβασή της στη συζήτηση «**Τύπος και μειονότητες των άλλων στην Ελλάδα και την Τουρκία**» επισήμανε την εκμετάλλευση της ελληνικής μειονότητας από το

"MEDYA VE MİLLİYETÇİLİK"
"ΜΕΣΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ"

TRAKYA VE EGE'DE BARIŞ İÇİN GAZETECİLER
ΔΙΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΙ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ ΚΑΙ ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗ
İZMİR, 6-8.02.1998



Σμύρνη 8.2.98: Συνέδριο ελλήνων και τούρκων δημοσιογράφων.

Στη δεύτερη συζήτηση με θέμα «**Η πρώτη σελίδα της εφημερίδας. Αφορμή ή αιτία ελληνοτουρκικής έντασης**» συμμετείχαν οι δημοσιογράφοι: Νικόλας Βουλέλης (ΑΠΕ), Γιάννης Τζαννετάκος (ΕΡΑ), Ριχάρδος Σωμερίτης (Το Βήμα), Σήφης Πολυμύλης (Ελευθεροτυπία), Θανάσης Παπαρήγας (Ριζοσπάστης), Σοφριανός Χρυσόστομίδης (Αυγή), Φεράϊ Τιντς (Χουριέτ), Σαμί Κοέν (Μιλιέτ), Χαλούκ Σαχίν (Κανάλ Ντε), Ντογάν Τιλίτς (ανταποκριτής στην Τουρκία ισπανικών ΜΜΕ).

τουρκικό κράτος και την αντίστοιχη υιοθέτηση εχθρικής στάσης του τουρκικού Τύπου προς τον Πατριάρχη. «Στο οικολογικό συνέδριο που πραγματοποιήθηκε πριν από μερικούς μήνες στη Μαύρη Θάλασσα με πρωτοβουλία του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαίου, η δυσπιστία και οι επιθέσεις εναντίον του δεν ήταν λίγες. Το υπουργείο Δικαιοσύνης της Τουρκίας εξέφρασε την απορία του για την πραγματοποίηση αυτού του συνεδρίου. Μερικές εφημερίδες ανρωτήθηκαν ποιος είναι ο Πατριάρχης, ενώ άλλες έφτασαν να τον κατηγορήσουν ότι είναι επικίνδυνος και ότι θέλει να κηρύξει ανεξάρτητο κράτος».

••• Ο **Σήφης Πολυμύλης**, αρχισυντάκτης της εφημερίδας *Ελευθεροτυπία*, στην παρέμβασή του στην ενότητα «**Η πρώτη σελίδα της εφημερίδας. Αφορμή ή αιτία ελληνοτουρκικής έντασης**» «**Σπάνια υπάρχουν φωνές κριτικής στον Τύπο όσον αφορά τα ελληνοτουρκικά θέματα. Κανείς Τούρκος δεν αμφισβητεί τις γκρίζες ζώνες όπως και αντίστοιχα κανείς Έλληνας δεν εμβαθύνει στο πρόβλημα των 6 ή των 10 μιλίων. Όλα εξηγούνται με άξονα το εθνικό συμφέρον και έτσι διαμορφώνεται ένα συγκεκριμένο κλίμα σε κάθε χώρα, δημιουργούνται αντανάκλαστα στην κοινή γνώμη και εμποδίζεται η συνεννόηση. Παγιδεύμαστε σε ένα κλίμα σύγκρουσης και έντασης που τορπιλίζει την προσέγγιση**».



Επιμέλεια: Σωτήρης Ντάλης

Οι στόχοι της «Νέας Καταιγίδας»

Προσωρινή εκχειρίδα φαίνεται να αποφάσισαν οι ΗΠΑ μεταθέτοντας μετά την 22η Φεβρουαρίου την υλοποίηση των σχέσεών τους για στρατιωτική επίθεση στο Ιράκ.

Η ανακοίνωση της Ουάσιγκτον ότι θα σεβαστούν τους χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες που πραγματοποιούνται αυτές τις μέρες στην Ιαπωνία δεν ενισχύεται όμως και τις ελπίδες αποτροπής των βομβαρδισμών.

Ο ίδιος ο γενικός γραμματέας του ΟΗΕ Κόφι Ανάν τόνισε ευθύνες για αδιαλλαξία στις ΗΠΑ, επισημαίνοντας πολύ εύστοχα ότι η διεθνής κοινότητα δεν πρέπει να επιδιώκει τον «εξευτελισμό» του ιρακινού καθεστώτος αλλά τη διέξοδο από την κρίση.

Για να εισπράξει την απάντηση από τον αμερικανό πρεσβευτή Μπιλ Ρίτσαρντσον ότι ο «χρόνος εξαντλείται» κι ότι οι «βομβαρδισμοί θα είναι ουσιώδεις και αληθινά, ώστε να περιορισθούν στο ελάχιστο οι ανθρώπινες απώλειες!».

Προς το παρόν οι ΗΠΑ συγκεντρώνουν δηλώσεις (συμβολικού χαρακτήρα) συστράτευσης ενώ η Ευρωπαϊκή Ένωση διστακτική παρακολουθεί με ανησυχία τις εξελίξεις χωρίς να είναι όμως σε θέση να χαράξει μια κοινή γραμμή.

Το μόνο ίσως κοινό στοιχείο στις απόψεις των Ευρωπαίων είναι η ελπίδα που εκφράζουν για την εξεύρεση μιας διπλωματικής λύσης.

Πρόκειται για ένα αλλόκοτο σχέδιο. Σε λίγες ημέρες αμερικανικές και βρετανικές βόμβες και πύραυλοι πως πλήξουν στόχους στο Ιράκ. «Ωστόσο επιδίωξη

του δεύτερου πολέμου του Κόλπου δεν είναι η ανατροπή του Σαντάμ Χουσεΐν αλλά η εξασφάλιση της συνεργασίας του», έγραφε πρόσφατα ο Patrick Cockburn του Independent (*Το Βήμα* 8 Φεβρουαρίου 1998).

Αυτό που επιδιώκουν σήμερα οι αμερικανοί είναι εντελώς διαφορετικό από εκείνο του πρώτου πολέμου στον Κόλπο το 1991. Τότε σκοπός των στρατιωτικών επιχειρήσεων ήταν να εξαναγκασθεί σε αποχώρηση ο ιρακινός στρατός από το Κουβέιτ, κάτι που επετεύχθη με την εξουδετέρωση της στρατιωτικής κοινότητας του Ιράκ.

Σήμερα σκοπός των σχεδιαζόμενων στρατιωτικών πρωτοβουλιών είναι να εξαναγκασθεί ο ιρακινός δικτάτορας να αλλάξει πολιτική. Δεν είναι διόλου τυχαίο εξάλλου αυτό που είπε ο αμερικανός υπουργός Άμυνας Γουίλιαμ Κοέν ότι «επιδίωξή μας δεν είναι να ανατρέψουμε τον Σαντάμ», προειδοποιώντας το αμερικανικό κοινό να μην έχει «παράλογες προσδοκίες» ότι οι επιθέσεις θα καταστρέψουν πλήρως τα χημικά όπλα των ιρακινών.

Επομένως ο αντικειμενικός σκοπός που είναι η εξουδετέρωση των όπλων μαζικής καταστροφής που έχει στα χέρια του ο Σαντάμ δεν επιτευχθεί, όπως δεν επετεύχθη και με την «Καταιγίδα της Ερήμου» τον Φεβρουάριο του 1991, ποιος ο λόγος των νέων στρατιωτικών κινητοποιήσεων;

Άλλωστε οι ΗΠΑ έχουν αναγνωρίσει ότι η UNSCOM, η επιτροπή του ΟΗΕ που έχει αναλάβει τον αφοπλισμό του Ιράκ πέτυχε πολύ περισσότερα από ό,τι οι βομβαρδισμοί της «Καταιγίδας της Ερήμου» το 1991.

**Η διεθνής
κοινότητα δεν
πρέπει να
επιδιώκει τον
«εξευτελισμό»
του ιρακινού
καθεστώτος
αλλά τη διέξοδο
από την κρίση.**

«Ανυπαρξία θεσμών, παντοδυναμία προσώπων»

Σάββατο, 24 του Γενάρη, όρθιοι χειροκροτούσαμε τους ηθοποιούς του Θεάτρου «Αμόρε» που έδιναν την αποχαιρετιστήρια παράσταση με τον *Ιβάνωφ* του Τσέχωφ στο Στούντιο του Εθνικού Θεάτρου του Βελιγραδίου. Δεν την είχα παρακολουθήσει στην Αθήνα και με χαρά — αλλά και επιφυλάξεις — δέχθηκα την ευγενική πρόσκληση και πήγαμε το βράδυ να δούμε την παράσταση που, με τη συμμετοχή του Γ. Βογιατζή, της Τασσώς Καββαδία και των άλλων καλών ηθοποιών, είχε σκηνοθετήσει ο ιδιοφυής 35χρονος Σέρβος Νικήτα Μιλιβόγιεβιτς. Η παράσταση ήταν εμπνευσμένη. Τόσο, που όταν συγχαρήκαμε θερμά τους ηθοποιούς μας ξέφυγε ένα «τα πήγαμε πολύ καλά», λες και συμμετείχαμε και μεις στην παράσταση... Ήταν πάντως ένα αίσθημα ικανοποίησης που μας κατείχε για μια, επιτέλους, αξιοπρεπή παρουσία της χώρας μας στη Σερβία. Την άλλη μέρα αναχωρούσα από το Βελιγράδι· η βραδιά εκείνη μου πρόσφερε ένα ανακουφιστικό αίσθημα μετά από μια επταήμερη, ενδιαφέρουσα αλλά και «δύσκολη» παραμονή.

Μια γενική δυσθυμία επικρατεί στο Βελιγράδι. «Καμιά ελπίδα», είναι η απάντηση που συνήθως εισπράττεις όταν ρωτάς για τις προοπτικές. Ένα χρόνο μετά τις συνεχείς διαδηλώσεις και τις διαμαρτυρίες στους δρόμους του Βελιγραδίου — από τον Δεκέμβρη του '96 ως τον Γενάρη του '97 — τι έχει απομείνει; Η συμμαχία «Ζάγκεντνο» των **Ντράσκοβιτς**, **Ντζίντζιτς**, **Πέσιτς** κατέρρευσε. Ο Βουκ Ντράσκοβιτς, σε συνεννόηση με τους δημοτικούς συμβούλους του Σοσιαλιστικού Κόμματος του **Μιλόσεβιτς**, ανέτρεψε τον Ντζίντζιτς από τη θέση του δημάρχου της πόλης, διαφώνησε με την πρόταση της Πέσιτς και του Δημοκρατικού Κόμματος του Ντζίντζιτς για αποχή και κατέβηκε στις εκλογές του περασμένου φθινοπώρου ως

ένας από τους υποψήφιους για το αξίωμα του προέδρου της Σερβίας. Οι δύο ισχυροί σε εκείνες τις εκλογές ήταν ο υπερθνικιστής **Σέσελι** και ο υπουργός Εξωτερικών — και πρώην πρέσβης στην Αθήνα — **Μίλαν Μιλουτίνοβιτς**. Ο Ντράσκοβιτς καταποντίστηκε. Ύστερα από τρεις αναμετρήσεις και με ένα αποτέλεσμα που αμφισβητήθηκε σοβαρά, εξελέγη πρόεδρος της Σερβίας ο σοσιαλιστής υποψήφιος Μιλουτίνοβιτς.

ΤΑ ΠΕΡΙΕΡΓΑ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Η περιπλάνηση στο πολιτικό σύστημα της Νέας Γιουγκοσλαβίας — πού τη συναποτελούν το Μαυροβούνιο και η Σερβία (στην οποία συμπεριλαμβάνεται το Κοσσυφοπέδιο και η Βοϊβοδίνα) — είναι δαιδαλώδης. Θυμήθηκα κάποια παλαιότερα δημοσιεύ-

ματα στο *Αντί* σχετικά με το σύστημα αυτοδιαχείρισης στη Γιουγκοσλαβία του **Τιτο**. «Απλούστατα, δεν υπήρχε πραγματική αυτοδιαχείριση», παρατήρησε ένας φίλος Σέρβος όταν έκανα τη σχετική αναφορά. «Δεν υπήρχε πραγματική αυτοδιαχείριση. Ήταν τερτίπια του καθεστώτος. Όλα ελέγχονταν από τον κεντρικό κομματικό μηχανισμό. Έτσι και σήμερα, όταν μιλάς για "Νέα Γιουγκοσλαβία" να σκέφτεσαι απλά: Πρόκειται για τη Σερβία του Μιλόσεβιτς».

Η μοίρα της χώρας σημαδεύτηκε μετά την αναρρίχηση του Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς στην εξουσία. Όλα συντονίζονται, από το 1989 και μετά, στο ρυθμό και τις επιθυμίες του σημερινού προέδρου της «Νέας Γιουγκοσλαβίας».

Όταν διαλύθηκε η Γιουγκοσλαβία, ένα νέο σύνταγμα, που ψηφίστηκε το 1992, κα-

Ο Ντράσκοβιτς με τη γυναίκα του Ντάνιτσα κρεμούν σφυρίχτρες (τις χρησιμοποιούσαν οι διαδηλωτές πέρσι) στην ουρά μιας μαύρης γάτας. Ο Σέσελι (πάνω) προσπαθεί να πιάσει μια γάτα με την απόχη του! Βρέμε, 31.5.1997.



Όλοι (Μιλουτίνοβιτς, Ντράσκοβιτς, Σέσελι, Ντζίντζιτς, κ.α.) στρώνουν το χαλί για τον Μιλόσεβιτς προς τον προεδρικό θρόνο, όπου τον αναμένει ο απελθών Νόλτις. Η Μίρα Μάρκοβιτς με την ηλεκτρική σκούπα... Νόσα Μπόρμπια, 7.6.97

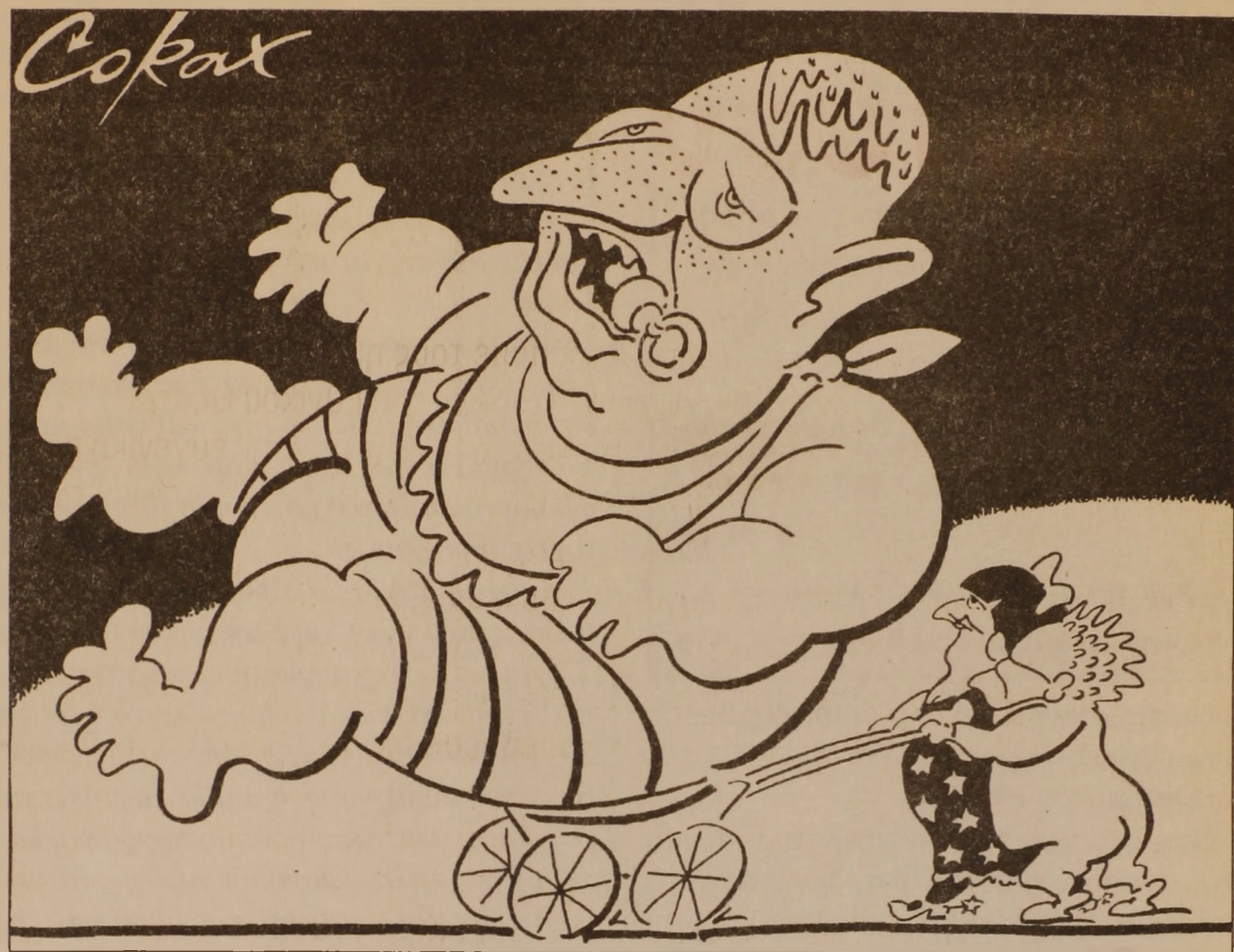
ριζε τους θεσμούς για τη «Νέα Γιουγκοσλαβία». Αμέσως μετά άλλαξε και το σύνταγμα του Μαυροβουνίου· όπως είχαν αλλάξει και τα συντάγματα των άλλων χωρών που αποσχίσθηκαν. Ο Μιλόσεβιτς ως διατήρησε το σύνταγμα της Σερβίας το 1990. Έτσι σήμερα υπάρχει ένα συστηματικό κομφούζιο. Ύστερα από τις εκλογές στο Μαυροβούνιο, όπου εξελέγη πρόεδρος ο Μίλο Τζουκάνοβιτς, η κατάσταση έχει ακόμη περισσότερο περιπαιχθεί για τον Μιλόσεβιτς· έχει τώρα διαρρφωθεί ως εξής:

Ο Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς είναι πρόεδρος της Ομοσπονδίας –πρόκειται όμως και έναν ανίσχυρο θεσμό–, ο προσκεϊμένος στον Μιλόσεβιτς, Μίλο Μιλουτίνοβιτς, είναι πρόεδρος στη Σερβία –ισχυρός θεός–, ο Τζουκάνοβιτς πρόεδρος στο Μαυροβούνιο – ισχυρός θεσμός, αλλά σε υπαράθεση με τον Σλόμπονταν Μιλόβιτς. Ο ουσιαστικός ρυθμιστής παραμένει φυσικά ο Μιλόσεβιτς. Χρειάζεται όμως και τον θεσμικό μανδύα που η θέση του προέδρου της Ομοσπονδίας δεν του προσφέρει. Ως τώρα, που ο Μιλόσεβιτς είναι πρόεδρος στη Σερβία και είχε «τοποθετήσει» τον Λίλιτς στη θέση του ομοσπονδιακού προέδρου και τον Μομίρ Μπουλάτοβιτς σε εκείνη του προέδρου του Μαυροβουνίου, όλα ήσαν υπό τον εγχό του. Κωλυόμενος όμως από το σερβικό σύνταγμα να κατέχει το πόστο του προέδρου της Σερβίας για τρίτη τετραετία και μετά την μεταπήδησή του στην άρχευσ θέση του ομοσπονδιακού προέδρου, ο Μιλόσεβιτς προσπάθησε να φέρει πράγματα στα μέτρα του. Όμως «ατύχησε» μετά την αποτυχία του Μπουλάτοβιτς στο Μαυροβούνιο. Για να αλλάξει το σύνταγμα της Σερβίας απαιτούνται τα 2/3 των ψηφίων της Σερβίας και η αποδοχή από την πλειοψηφία του συνόλου της Ομοσπονδίας. Για να μεταφέρει τη δύναμη σαν πρόεδρο της Ομοσπονδίας, ο Μιλόβιτς προσπάθησε να ρυθμίσει τους θεσμούς ώστε η εκλογή του να γίνει απευθείας από το λαό. Σ' αυτό όμως διαφώνησαν οι Μαυροβούνιοι.

Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΜΕ ΤΗ ΒΕΣΝΑ ΠΕΣΙΤΣ

Όλα αυτά ακούγονται περίεργα και επιφανικά. Μπερδεμένοι στο δαίδαλο των πολιτικοσυνταγματικών προβλημάτων, αναζητήσαμε απαντήσεις από την πρόεδρο της «Συμμαχίας Πολιτών» Βέσνα Πέσιτς. Η Βέσνα Πέσιτς είναι γνωστή στους τακτικούς αναγνώστες του περιοδικού από τον Μάρτιο του 1990, όταν συμμε-

Η ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ



Το ζεύγος Μιλόσεβιτς βγάζει βόλτα τον υπερφυσικό πια μπεμπέ Σέσελι. (Βρέμε, 27.9.1997).

Ο Πρέντραγκ Κόρατς είναι ο γνωστότερος σκιτσογράφος στη Σερβία. Γεννημένος το 1933, έζησε μια ζωή ταλαιπωρία στον πόλεμο. Μετά τον πόλεμο, τέλειωσε το Γυμνάσιο και στη συνέχεια σπούδασε αρχιτεκτονική στο Βελιγράδι. Τα γύρισε όμως, και από το 1950 είναι επαγγελματίας σκιτσογράφος. Στο άρθρο αυτό προτιμήσαμε αντί άλλου εικονιστικού υλικού να χρησιμοποιήσουμε αποκλειστικά τα σκίτσα του Κόρατς από το τελευταίο του λεύκωμα (αναδημοσιεύσεις από την εφημερίδα Νάσα Μπόρμπα και το περιοδικό Βρέμε.). Κατά τη γνώμη μου, στα σκίτσα του Κόρατς υπάρχει η πληρέστερη πολιτική ανάλυση

των όσων συμβαίνουν στη Γιουγκοσλαβία. Καυστικός για τον ανεκδιήγητο Ντράσκοβιτς –που είναι από τα «προνομιούχα» πρόσωπά του–, το ίδιο καυστικός για τους Λίλιτς - Μπουλάτοβιτς και βέβαια για τον Μιλόσεβιτς και τη γυναίκα του, την περιώνυμη Μίρα Μάρκοβιτς. Στα τελευταία σκίτσα του Κόρατς διαγράφεται όλη η πορεία μετά τις διαδηλώσεις του 1996-97 και αφού ασχοληθεί αρκετά με την εκλογική αναμέτρηση στο Μαυροβούνιο, αυτό που προβλέπει είναι η επόμενη άνοδος του εθνικιστή Σέσελι. Φυσικά με τη βλακώδη συνδρομή του Μιλόσεβιτς και της συμβίας του...

τείχε στο συμπόσιο που οργάνωσε το Αντί για τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης².

Η Βέσνα Πέσιτς τιμήθηκε πέρσι από την Επιτροπή Ελσίνγκι για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα με το βραβείο Ζαχάροφ: «Αισθάνομαι πολύ υπερήφανη που πήρα αυτό το βραβείο. Αισθάνομαι πως δούλεψα πολύ και με ευχαρίστησε το γεγονός ότι και κάποιοι άλλοι είδαν την προσπάθειά μου την οποία κατέβαλα». Αυτή δεν είναι η μόνη τιμητική διάκριση που της έχει απονεμηθεί. Το 1993 τιμήθηκε με διάκριση από τον αμερικανικό οργανισμό National Endowment for Democracy και πρόσφατα

από το National Democratic Institute στην Ουάσινγκτον. Επίσης, υπήρξε υποψήφια για το Νόμπελ Ειρήνης. Η Βέσνα Πέσιτς, κοινωνιολόγος, από τους τρεις εταίρους της συμμαχίας «Ζάγεντνο», ήταν ηγετική φυσιογνωμία στις καμπάνιες για το σταμάτημα του εμφυλίου στη Γιουγκοσλαβία³. Είναι σήμερα από τις λίγες προσωπικότητες που συγκεντρώνουν τη γενική εκτίμηση και αποδοχή στη Σερβία. Μας δέχθηκε στα γραφεία του κόμματος και κάθησε κοντά στο «παράθυρο της Δημοκρατίας». Το βάφτισαν «παράθυρο της Δημοκρατίας» γιατί εκεί πρόβαλλαν οι φιγούρες των ηγε-

Το Αντί πήρε την πρωτοβουλία να προσκαλέσει τη Βέσνα Πέσιτς (πρόεδρο της «Συμμαχίας Πολιτών», βραβείο Ζαχάρωφ 1997), για μία ανοιχτή ημερίδα ενημέρωσης για τα όσα συμβαίνουν στη Νέα Γιουγκοσλαβία.

Πιστεύουμε ότι η πρωτοβουλία αυτή θα ανοίξει ένα παράθυρο πληροφόρησης για μία πλευρά της φίλης χώρας που αγνοούμε εντελώς.

Στο επόμενο τεύχος θα έχουμε πληροφορίες για το χρόνο αυτής της ημερίδας.

Την ημερίδα χορηγεί η Ένωση Συντακτών Περιοδικού Τύπου.

τών της αντιπολίτευσης κάθε βράδυ τις ταραγμένες νύχτες τα τέλη του 1996 και στις αρχές του 1997.

Πώς φτάσαμε πάλι σ' αυτήν τη διάλυση της αντιπολίτευσης; Καλά, δεν έμεινε τίποτε από τον ενθουσιασμό και τη δράση που μόλις πριν από ένα χρόνο είχε συγκαλονίσει τη χώρα: Γιατί αυτή η γενική δυσθυμία και απογοήτευση; - ρώτησα τη Βέσνα Πέσιτς. Ξεκίνησε με μια φανερό πίκρα και ήταν χειμαρρώδης στο λόγο της:

«Η αντιπολίτευση δεν μπόρεσε να αρθρώσει το λόγο της και αποδείχθηκε ανίκανη να αλλάξει το σύστημα. Οι δημοκρατικοί θεσμοί βρίσκονται σε ένα τόσο χαμηλό επίπεδο που η αντιπολίτευση δεν μπορεί από μόνη της να αναλάβει το ρόλο του μεταρρυθμιστή. Στην Ουγγαρία, λ.χ., οι αλλαγές έγιναν από τους μεταρρυθμιστές του κομμουνιστικού κινήματος. Πρέπει να υπάρξει ένας επιτυχής συνδυασμός και συνεργασία της αντιπολίτευσης με το καθεστώς για τόσο σημαντικές μεταρρυθμίσεις και αλλαγές. Αλλά εδώ, όπως και την εποχή του Τίτο, υπάρχει μόνον ένας άνθρωπος. Ανυπαρξία θεσμών και παντοδυναμία προσώπων. Μια πέτρα να πέσει στο κεφάλι ενός αρχηγού, δεν θα μείνει τίποτε πίσω του. Ίδιο το πρόβλημα και στην αντιπολίτευση. Πίσω από τους τρεις δεν υπήρχε τίποτε. Κάθε μέρα προσπαθούσα να μαζέψω τους άλλους δύο, να σκεφτούμε, να προσχεδιάσουμε τι άλλο, τι νέο θα πούμε, να διατυπώσουμε έναν προγραμματικό λόγο. Ο Ντράσκοβιτς έλεγε "ας το τώρα". Και κατεβαίναμε στις διαδηλώσεις και αυτοσχεδιάζαμε εκείνη τη στιγμή. Δεν υπάρχει μια οργάνωση να κρατήσει, να

αναπτύξει, να επεκτείνει τις απόψεις. Δείτε, τι έμεινε από αυτό το περίφημο, το γεμάτο φαντασία και ευρηματικότητα, κίνημα των φοιτητών; Τίποτε. Και όμως έμοιαζε σαν να υπάρχει κάποια οργάνωση, ένα κίνημα. Αλλά κανείς νέος δεν θέλει να διατηρήσει κάποια σχέση με την πολιτική και τους πολιτικούς. Αυτό είναι γενικό φαινόμενο. Όλοι είναι παραιτημένοι, ενδιαφέρονται μόνον για ατομικές, προσωπικές λύσεις.

«Αλλά υπάρχει και ένα άλλο βασικό πρόβλημα στην πολιτική μας πραγματικότητα: η διαφθορά. Πίσω από κάθε κομματικό σχηματισμό, πίσω από κάθε ηγετική φυσιογνωμία υπάρχει το ειδικό πρόσωπο της διαφθοράς.

«Αυτή τη στιγμή, ο Μιλόσεβιτς πουλά τα πάντα. Και όλοι οι Σέρβοι το αγνοούν. Έρχονται μετά και ρωτούν εμάς, την αντιπολίτευση, τι θα κάνουμε γι' αυτό ή το άλλο. Τον Μιλόσεβιτς ας ρωτήσουν. Ας ρωτήσουν την κυβέρνηση, η οποία εμφανίζεται ανεύθυνη. Ούτε και οι δημοσιογράφοι λειτουργούν καλά. Επινοούν πράγματα, συνεργασίες και "επαφές" που ουδέποτε γίναν, και έρχονται μετά και σε ρωτούν...».

Στη νέα ευρωπαϊκή προοπτική υπάρχει ένα μεγάλο κομμάτι της Ευρώπης το οποίο περιλαμβάνει την Κροατία, τη Βοσνία, την Αλβανία και τη Γιουγκοσλαβία, και για το οποίο δεν γίνεται καμία αναφορά. Είναι μια περιοχή για την οποία ισχύει ένα «εμπάργκο» αναφοράς. Καμία προοπτική γι' αυτή την περιοχή. Η Βέσνα Πέσιτς είναι στυφή:

«Δεν υπάρχει πράγματι καμία προοπτική. Δεν υπάρχει καμία κατεύθυνση. Κα-



Το «τρίο τσίρκο» του Ζάγκεντο: Ο Ντράσκοβιτς δεν «πιάνει» τη μετεωριζόμενη Πέσιτς. Δεξιά, ο Ντζίντζιτς. Νάσα Μπόρμπα, 26.6.97.

νείς δεν σκέπτεται τι πρόκειται να συμβεί όχι στο άμεσο αλλά ούτε στο απώτερο μέλλον. Στη Βουλγαρία, για παράδειγμα, υπήρξε μετά τον Ζίβκωφ μια εθνική συναίνεση. Εδώ τίποτε. Στη χώρα μου, εδώ



Ο «Σλόμπο για πρόεδρος», γράφει το πανό της Μίρα Μάρκοβιτς που φέρνει το πρωινό του Μιλόσεβιτς. Νάσα Μπόρμπα, 18.6.97.

και διακόσια χρόνια, έχουμε δύο τάσεις. Η μία βλέπει προς την Ευρώπη και τον εκσυγχρονισμό και η άλλη προς την απομόνωση και την ξενοφοβία. Κάτω από τον εθνικισμό υπάρχει η απομονωτική λογική. Κρύβεται μία οικονομική ελίτ απολύτως ανεξέλεγκτη. Οι λίγες οικογένειες που προσχωρούν στην αντίληψη αυτή μπορούν και κάνουν τα πάντα και φυσικά αντιστέκονται σε κάθε αλλαγή. Γι' αυτό και δεν διαγράφεται κάποια κατεύθυνση, γιατί τότε ανατρέπεται η αδράνεια στην οποία βολεύεται αυτή η ελίτ. Κανείς δεν ρωτάει πού βρήκες τα λεφτά να αγοράσεις ένα πολυτελές Audi. Και ούτε πληρώνει κανείς φόρο γι' αυτό.

»Το σύνταγμα δεν λειτουργεί. Πού πάμε; Είτε θα καταρρεύσει η χώρα είτε θα οδηγηθούμε σε κάποια αυταρχικότερη μορφή εξουσίας».

Η συζήτηση στράφηκε στο πρόβλημα του Κοσσυφοπεδίου. Η Βέσνα Πέσιτς ήταν ανήσυχη, σχεδόν αμήχανη:

«Τι σκέφτονται οι Κοσσοβάροι; Πρέπει να ηρεμήσουν τα πράγματα. Δεν βλέπουμε οριστικές λύσεις τώρα. Πρέπει και η διεθνής κοινή γνώμη να βοηθήσει. Η Ελλάδα, για παράδειγμα, μπορεί και πρέπει να βοηθήσει. Όμως η χώρα σας βοηθά απλά τον Μιλόσεβιτς. Η Ελλάδα γενικά κράτησε φιλική στάση, αλλά η οικονομική και πολιτική υποστήριξη προς τον Μιλόσεβιτς δεν βοήθησε τη Σερβία. Η υποστήριξη προς τον Μιλόσεβιτς δημιουργεί κάποτε καμικές καταστάσεις. Αν παρακολουθούσατε τα τηλεοπτικά ρεπορτάζ μετά τη Βαλκανική Σύνοδο στην Κρήτη θα σχηματίζατε την εντύπωση ότι ο Μιλόσεβιτς ήταν ο υπ αριθμόν ένα ηγέτης, ότι όλη αυτή η φασαρία είχε ως επίκεντρο τον Μιλόσεβιτς!».

Το χάσμα πληροφόρησης -ή καλύτερα η μονοδιάστατη «πληροφόρηση» περί Σερβίας στη χώρα μας- και η απουσία επαφής με τις εκτός του κ. Μιλόσεβιτς πολιτικές δυνάμεις στη χώρα είναι εμφανείς.

μία δεκαετία όλα τα ελληνικά ΜΜΕ
α κόμματα αγνόησαν πεισματικά την
η» Σερβία.

ΥΠ' ΑΡΙΘΜΟΝ ΕΝΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑ: ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟ

Βλαντιμίρ Γκοάτι είναι ο πιο ενημε-
μένος, για τα εκλογικά ζητήματα, πολι-
τικός αναλυτής με ένα αξιολογικό και σημα-
ντικό έργο. Τον συνάντησα
κειμένου να με βοηθήσει στην ενημέ-
ρη περί τα πολυδαίδαλα πολιτικο-
λογικά της Σερβίας.

Αν άρχισε όμως η συζήτηση και του
παρα να αξιολογήσει τα προβλήματα
ώρας, ο Γκοάτι —ιταλικής καταγω-
γής, χωρίς κανένα δισταγμό, απάντησε:
«Το πρόβλημα του Κοσσυφοπεδίου».

Και, η εξιστόρηση τράβηξε το δρόμο

δούμε τα πράγματα με τη σειρά: Ο
σοσιαλισμός ήρθε αρκετά νωρίς στη χώ-
ρα. Μετά το θάνατο του Τίτο, ακολου-
ν οι εξελίξεις που όλοι παρακολούθη-
σαν. Όταν έγιναν εκλογές, τον Ιούνιο του
μόνον 13.000 ψήφισαν για την αντι-
στο Βελιγράδι. Το βασικό πρό-
α τότε ήταν το εθνικό πρόβλημα και
η δημοκρατία. Ενδιέφερε η ενότητα
Σερβίας — όχι η δημοκρατική διακυ-
βευση. Τον Δεκέμβριο είχαμε και πάλι
εκλογές. Στη συνείδηση του κόσμου, το Σο-
σιαλιστικό Κόμμα αποτελούσε συνέχεια
αυτοκρατορίας και όλοι πίστευαν ότι αυ-
τή θα κατάφερε να λύσει συνταγματικά
το πρόβλημα του Κοσσυφοπεδίου. Ο Μι-
λόσεβιτς φάνταζε ότι θα έλυνε όλα τα εθνι-
κά προβλήματα της Σερβίας. Ήταν ο εθνι-
κός ήρωας. Και ο κόσμος, αντί να συζητεί
για τον κομμουνισμό, άρχισε να μιλάει απο-
κριστικά για τη Σερβία και τα εθνικά θέ-

ματα. Τελικά, μέσα στον πυρετό αυτόν,
διαλύθηκε η Γιουγκοσλαβία και το πρό-
βλημα του Κοσσυφοπεδίου δεν λύθηκε».

Σήμερα η κατάσταση στο Κοσσυφοπέδιο
είναι δραματική. Εκεί συμβιώνουν δύο
παράλληλες, μη εφραπτόμενες, κοινωνίες.
Το 90% του πληθυσμού είναι Αλβανοί
(δηλαδή 1.500.000-1.700.000) και το 10%
είναι Σέρβοι. Διαφορετικές γειτονιές, χω-
ριστά εστιατόρια, ξεχωριστά μαγαζιά,
ακόμα και ξεχωριστές γραμμές που βαδί-
ζουν στο δρόμο περιπάτου! Ίδια κατά-
σταση με τη Νότιο Αφρική στα χρόνια του
άπαρτχάιντ. «Κανένα άγγιγμα», δήλωσε
εμφαντικά ο Γκοάτι.

Σ' αυτή την ιδιόμορφη κατάσταση οι
Αλβανοί έχουν δημιουργήσει τον δικό
τους αυτόνομο τρόπο ζωής και διακυβέρ-
νησης. Πρώτα πρώτα δεν πληρώνουν φό-
ρους. Δεν πηγαίνουν στα δικαστήρια, αλ-
λά τις όποιες διαφορές τις επιλύει ο γέρο-
ντας της μεγάλης φατριάς. Έτσι λειτουρ-
γεί άλλωστε η αλβανική κοινωνία από αι-
ώνες. Τα σχολεία είναι εγκαταλειμμένα,
ρημιάζουν έρημα καθώς τώρα, εδώ και μια
δεκαετία, αρνούνται οι Αλβανοί να μπουν
στο σερβικό εκπαιδευτικό σύστημα. Οι
νεότερες γενιές των Αλβανών αγνοούν
παντελώς τη σερβική γλώσσα. Και όμως
υπάρχει ένα παράλληλο, ανεξάρτητο εκ-
παιδευτικό σύστημα με 300.000 μαθητές
και 20.000 δασκάλους. Τα σχολεία λει-
τουργούν σε σπίντια, και κάθε πρωί οι πι-
τσιρικάδες πάνε στα «κρυφά σχολεία». Οι
δάσκαλοι πληρώνονται από τις εισφορές
που εθελοντικά καταβάλλουν οι Κοσσο-
βάροι και από τα χρήματα που στέλνουν
από τη Γερμανία οι γκασταρμπάιτερ. Στη
Γερμανία βρίσκεται, εξάλλου, η εξόριστη
κυβέρνηση της «Δημοκρατίας του Κοσσυ-
φοπεδίου», την οποία συγκρότησαν οι



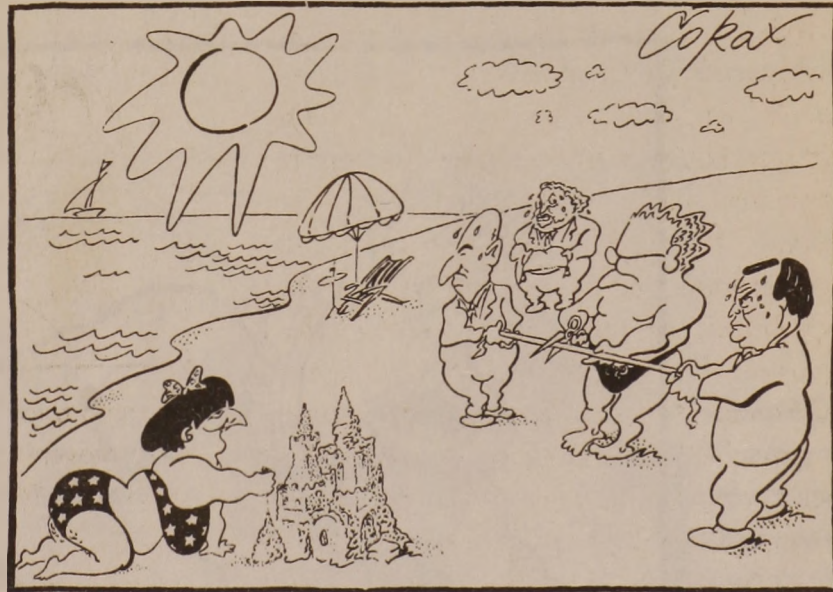
Ο Μιλόσεβιτς διαβαίνει τη θριαμβευτική αψί-
δα: Νεκροκεφαλές, όπλα, λεφτά, γκλομπ...
Νάσα Μπόρμπα, 19.7.97.

Κοσσοβάροι μετά την κατάλυση των πολι-
τικών θεσμών του Κοσσυφοπεδίου από
τον Μιλόσεβιτς το 1990.

«Ο Μιλόσεβιτς έγινε γνωστός το 1989,
όταν κατέλυσε την αυτονομία του Κοσσυ-
φοπεδίου. Η δόξα και η δύναμή του τελει-
ώνει ύστερα από δέκα χρόνια. Και πάλι
εξαιτίας του Κοσσυφοπεδίου».

Τώρα, ο Μιλόσεβιτς πέταξε το μπαλάκι
στον νέο πρόεδρο της Σερβίας, τον Μι-
λουτίνοβιτς. Αυτός εντέλλεται να συζητή-
σει με τον **Ιμπραήμ Ρουγκόβα** — τον ηγέτη
των Κοσσοβάρων — τις «λεπτομέρειες»
νέων ρυθμίσεων για το Κοσσυφοπέδιο
και να χρεωθεί αυτός την «προδοσία» —
αφού τώρα πια το χάσμα είναι βαθύ, αγε-
φύρωτο!

Παράδειγμα: οι Αλβανοί είναι το 1/7 πε-
ρίπου του συνολικού πληθυσμού της Δη-
μοκρατίας της Σερβίας. Επειδή όμως η
πυραμίδα των ηλικιών στο Κοσσυφοπέδιο
έχει νεαρότερες ηλικίες, αν εκαλούντο
στο στρατό, υπολογίζεται ότι ο ένας στους



Τα «οράματα» της συζύγου του εγκαινιάζει ο Μιλόσεβιτς. Πίσω, ο
Τόμιτς πρόεδρος του Κοινοβουλίου, αριστερά ο πρωθυπουργός
Μαριάνοβιτς, δεξιά ο πρόεδρος του εθνικού καναλιού της τηλεόρα-
σης Βούτσελιτς. Βρέμε, 5.7.97.

Μιλόσεβιτς και ο Ντζίντζιτς δείχνουν τον «υποψήφιό τους» στους Ντράσκοβιτς, Σέσελι,
Μιλιούτινιτς. Νάσα Μπόρμπα, 28.10.97.

ΔΙΑΠΛΕΚΟΜΕΝΑ ΑΛΛΟΥ ΤΥΠΟΥ

Στην Ελλάδα, όταν αναφερόμαστε σε «διαπλεκόμενα συμφέροντα», ο νους μας ταξιδεύει προς τους Κόκκαλη, Βαρδινογιάννη, Μπόμπολα, Λαμπράκη και λοιπούς εκδότες και οικονομικούς παράγοντες. Στη Σερβία, έχουν διαφορετικά αφομοιώσει την έννοια των διαπλεκομένων.

«Προκειμένου να ενισχυθεί ο εκδημοκρατισμός της χώρας, η Ευρωπαϊκή Ένωση ενισχύει γενναιόδωρα τον Τύπο και γενικά τα ΜΜΕ που πρόσκεινται στην Αντιπολίτευση». Αυτά είναι τα λόγια διπλωμάτη από χώρα της Ε.Ε. που συνάντησα στο Βελιγράδι.

Την άλλη μέρα, ο φίλος Ράσκο, δημοσιογράφος σε ημερησία εφημερίδα, με κατατόπισε σχετικά με τα ΜΜΕ:

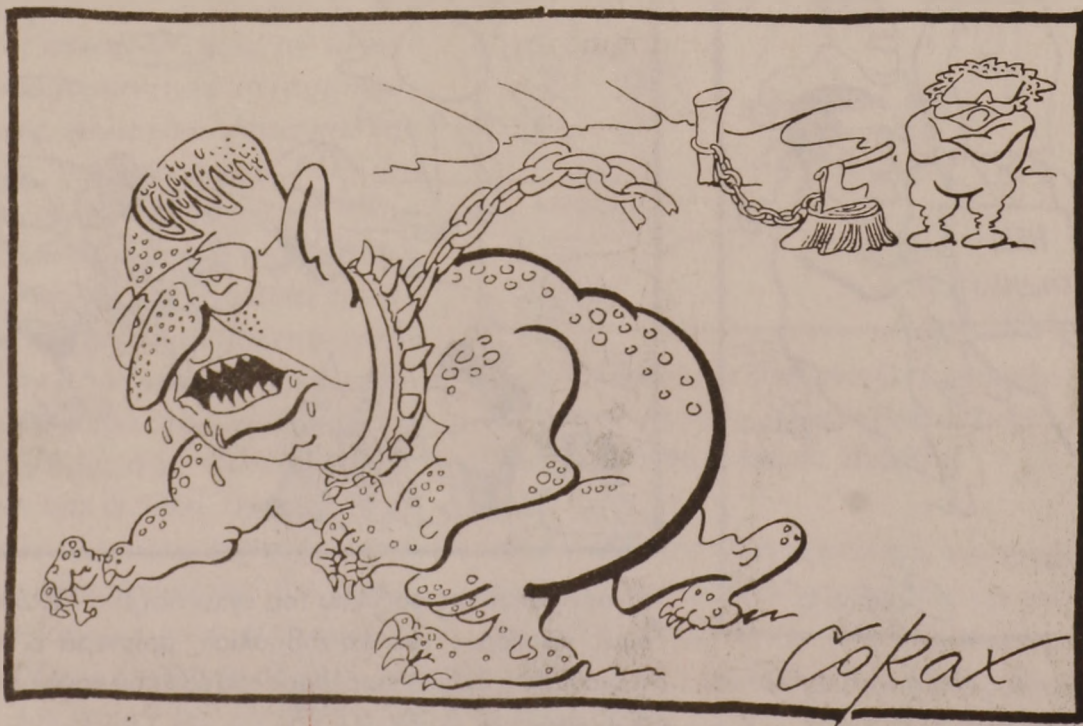
«Σήμερα η κατάσταση στον αντιπολιτευόμενο Τύπο είναι λίγο καλύτερη. Οι νέες δημοτικές αρχές, που ελέγχονται τώρα από την αντιπολίτευση, βοηθούν στην κυκλοφορία του Τύπου σε όλες τις πόλεις. Υπάρχουν όμως ανεξάρτητες εφημερίδες σήμερα στη Σερβία;», αναρωτήθηκε. Και πρόσθεσε:

«Η Νάσα Μπόρμπα — εφημερίδα που σύστησαν δημοσιογράφοι που απεχώρησαν από την Μπόρμπα το 1994 — παίρνει χρήματα από την Ε.Ε. και τη Soros Foundation. Σε διάστημα ενός χρόνου πήρε περίπου μισό εκατομμύριο γερμανικά μάρκα σε μετρητά. Και άλλα τόσα σε «τεχνική» βοήθεια, δηλαδή υπολογιστές, χαρτί κ.λπ. Η Διεθνής Ένωση των Δημοσιογράφων έδωσε την πληροφορία ότι διοχέτευσε σε διάστημα 3 χρόνων 2,5 εκατομμύρια ECU. Ο μέσος μισθός του δημοσιογράφου είναι περίπου 350 γερμανικά μάρκα. Στη Νάσα Μπόρμπα, που πωλεί περίπου 30.000 φύλλα, δουλεύουν 130 άτομα, από τα οποία οι 100 είναι δημοσιογράφοι. Ο ιδιοκτήτης της εφημερίδας, ο Ντούσαν Μίγιτς έχει ως κύρια ασχολία του τη βιομηχανία τροφίμων και η εφημερίδα του εξασφαλίζει ένα καλό όνομα στις Βρυξέλλες και εξυπηρετεί τις επιχειρήσεις του. Ας δούμε άλλες εφημερίδες: Η Ντάνας, όπου εργάζονται 50 δημοσιογράφοι, πουλάει μόνον 15.000 φύλλα. Για να επιβιώσει όμως μια εφημερίδα πρέπει να πωλεί γύρω στα 30.000 φύλλα. Στο Βελιγράδι κυκλοφορούν 7 ημερήσιες εφημερίδες. Καθεμία στηρίζει και κάποιον πολιτικό. Η Λέξη — με 10.000 φύλλα — στηρίζει τον Ντράσκοβιτς, άλλη πάλι τον Σέσελι, άλλη τον Ντζίντζιτς κ.λπ. Η πιο μεγάλη, η Πολίτικα — με 300.000 φύλλα — και με 300 δημοσιογράφους, καλή εφημερίδα σε όλα τα δευτερεύοντα θέματα, στηρίζει τη Μίρα Μάρκοβιτς — και φυσικά στηρίζεται από το καθεστώς.

»Το βδομαδιακό περιοδικό Vreme, με 7.000 φύλλα, έχει ως χορηγό την NED (National Endowment for Democracy) της Αμερικής, όπου μέλος του Δ.Σ. είναι ο γνωστός σας κ. Μπρεζίνσκι. Η Soros Foundation διένειμε περίπου 5 έως 10 εκατ. δολάρια τον περασμένο χρόνο. Τι γίνεται όμως με αυτές τις χορηγίες; Η κ. Σόνια Licht, υπεύθυνη της Soros στο Βελιγράδι, έχει συχνά «άποψη» για κείμενα ή απασχολούμενους δημοσιογράφους. Τι να κάνουμε; Αυτολογοκρινόμαστε για να έχουμε δουλειά».

Νομίζω ότι η ενημέρωση του φίλου Ράσκο ήταν πολύ κατατοπιστική και για μένα και για σας. Σιγά σιγά και η Σερβία «εκσυγχρονίζεται»...

Ο Μιλόσεβιτς ελευθερώνει το εθνικιστικό-φασιστικό τέρας Σέσελι... Νάσα Μπόρμπα, 18.7.97.



τέσσερεις στρατιώτες θα ήταν Αλβανός. Οι Αλβανοί αρνούνται να στρατευθούν, οι Σέρβοι φοβούνται το ενδεχόμενο να περιληφθούν τόσοι πολλοί Κοσσοβάροι στο στρατό, και κανείς δεν τους ενοχλεί. Στέλνουν όμως τις κλήσεις για στράτευση σε νέους Σέρβους που βρίσκονται έξω από τη χώρα: ακόμα και στην Αυστραλία. Αλλά οι Κοσσοβάροι μένουν ανενόχλητοι. Σιωπηρές συμφωνίες και σιωπηρές παρανομίες!

Το Κοσσυφοπέδιο είναι η περιοχή όπου Σέρβοι αστυνομικοί υπηρετούν το ένα τουλάχιστον εξάμηνο της θητείας τους και εν συνεχεία μετατίθενται σε άλλες περιοχές. Το πανεπιστήμιο της Πρίστινας είναι ένα περιφερειακό πανεπιστήμιο όπου εγγράφονται Σέρβοι φοιτητές — οι πιο αδύνατοι — για να μεταγραφούν στη συνέχεια αλλού. Παράλληλα, οι Αλβανοί καθηγητές υπολειπόμενοι σε ένα «αυτόνομο» μόρφωμα πανεπιστημίου από το οποίο βγαίνουν φοιτητές που εγγράφονται στη Σορβόννη! Πριν από δέκα μέρες η Νάσα Μπόρμπα απένειμε στους Αλβανούς σπουδαστές το ετήσιο εθνικό βραβείο για την Επίδειξη Ανοχής και Κατανόησης. Αλλά ο Βουκ Ντράσκοβιτς ξεπλάγη!

Η Γερμανία πιέζει τους Ρουγκόβα και Μιλόσεβιτς για να δοθεί τέλος στην κατάσταση. Ο αριθμός των οικονομικών μεταναστών στη Γερμανία από την περιοχή αυτή αυξάνεται συνεχώς. Κάποιες χώρες — μεταξύ των οποίων και οι ΗΠΑ — έχουν ανοίξει «διπλωματικά γραφεία» στην Πρίστινα.

Το τέλος του Μάρτη, οι Κοσσοβάροι έχουν προκηρύξει εκλογές για την ανάδειξη νέου κοινοβουλίου και η σερβική κυβέρνηση υποκρίνεται ότι αγνοεί το θέμα. Όσο πλησιάζει η ώρα, τα σύννεφα πυκνώνουν. Ο Ρουγκόβα, ένας ψύχραιμος και μετριοπαθής ηγέτης, προσπαθεί να ελέγξει την κατάσταση. Όμως οι θερμόαιμοι εθνικιστές του Κοσσυφοπεδίου κάθε τόσο κάνουν την εμφάνισή τους.

ΤΑ ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΤΕΡΤΙΠΙΑ

Το Κοσσυφοπέδιο ήταν μέχρι σήμερα το πεδίο άσκησης της εκλογικής πολιτικής του Μιλόσεβιτς. Οι Αλβανοί, αρνούμενοι να συμμετάσχουν στις θεσμικές λειτουργίες της Σερβίας και της Ομοσπονδίας της Νέας Γιουγκοσλαβίας, δεν συμμετείχαν στις εκλογές. Το Σοσιαλιστικό Κόμμα, ελέγχοντας την αυστηρά επιτηρούμενη περιοχή, με τις τριακόσιες περίπου χιλιάδες των Σέρβων, κατάφερε να συγκεντρώνει το σύνολο των βουλευτών που υποτίθεται ότι εκπροσωπούσαν το Κοσσυφοπέδιο.

Της 24.1.98 έγινε στο Βελιγράδι μια συνάντηση των εκλογολόγων της Σερβίας και εεί αποκαλύφθηκαν μερικά ενδιαφέροντα στοιχεία για τα τερίτσια που χρησιμοποιήσε το καθεστώς στις τελευταίες εκλογικές αναμετρήσεις. Μπόρεσα και εξαράλιστα τα στοιχεία που ένας μαθηματικός-στατιστικολόγος αποκάλυψε στη συνάντηση αυτή: «Έχουν το δακτυλικό αποπωμα του εγκληματία», σχολίασε ο φίλος ου μετέφραζε.

δού λοιπόν: Σύμφωνα με τον ισχύοντα νόμο, ο απαιτούμενος αριθμός ψηφοφόρων, προκειμένου να θεωρηθεί έγκυρη η εκλογική διαδικασία, είναι 3.612.931, δηλαδή περισσότεροι από το 50% του εκλογικού σώματος, το οποίο είναι 7.225.000. Στις κοινοτικές εκλογές της 20.12.97, όπου καδείχθηκε ο Μιλουτίνοβιτς — τρίτες στη σειρά προκειμένου να συγκεντρωθεί ο απαιτούμενος αριθμός —, βρέθηκαν 70.785 περισσότερες ψήφοι. Αυτά για τις 29 εκλογικές περιφέρειες της χώρας. Ο αριθμός των σέρβων και μαυροβούνιων ψηφοφόρων στις 4 εκλογικές περιφέρειες του Κοσσυποπεδίου και της Νότιας Σερβίας (Pec, Mitrovina, Kosovska Mitrovica και Vranje) είναι 270.449. Και όμως βρέθηκαν 464.462 ψήφοι. Αν δεχθούμε ότι ψήφισε το 50%, πως και στην υπόλοιπη Σερβία, σημαίνει οι στις εκλογές εκείνες προσήλθαν και 17.728 Αλβανοί. Αλλά αυτό δίνει μια αύξηση 90% σε σύγκριση με τις εκλογές του Σεπτεμβρίου.

Σε αυτή την τελευταία εκλογική αναμέτρηση, σε δέκα εκλογικά τμήματα στην Jakovica της περιφέρειας της Πρίστινα, ο έσσελι δεν πήρε ούτε μία ψήφο. Η αναλογία βρέθηκε: Μιλουτίνοβοτς 1.239 ψήφοι, έσσελι καμία!

Τα στοιχεία είναι από τη μη κυβερνητική οργάνωση CESID — Κέντρο για ελεύθερες εκλογές και δημοκρατία).

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ...

Συνάντησα επίσης την οικονομολόγο Λεξάνδρα Πόζαράτς, τώρα αντιπρόεδρο το κόμμα της «Συμμαχίας Πολιτών» της έσσελι Πέσιτς. Της θύμισα ότι οι προβλέψεις της το 1996 ήταν πως η κατάσταση στη Σερβία θα χειροτέρευε πολύ και θα έπεφτε σε χαμηλότερα επίπεδα ακόμη και από τη Γιουγκοσλαβία.

«Μάλιστα», απάντησε. «Είναι σήμερα χειρότερα και από τη Βουλγαρία. Και ο πληθωρισμός θα τιναχθεί ψηλά σε λίγο καιρό». Και συνέχισε:

«Δεν υπάρχουν επενδύσεις, δεν ανοίγουν νέες εταιρείες. Δυόμισι δισ. δολάρια είναι το έλλειμμα του εξωτερικού εμπορίου. Δεν

γίνεται καμία προσπάθεια για μεταρρυθμίσεις. Στον αγροτικό τομέα ποσοστό 40-45% είναι «κοινωνική ιδιοκτησία», δηλαδή τίποτε. Στον ιδιωτικό τομέα απασχολείται μόνον το 13% των εργαζομένων. Η υπεραπασχόληση το 1996 ήταν 17%, σήμερα είναι 35%. Το σύνολο των εργαζομένων το 1996 ήταν 2.787.000, χωρίς να υπολογίσουμε τους απασχολούμενους στον αγροτικό τομέα. Οι άνεργοι τότε, το 1996, ήταν 371.000 και σήμερα έχουμε 610.000 άτομα που ψάχνουν για δουλειά συν 269.000 πλήρως ανέργους. Αλλά και από το σύνολο των απασχολούμενων, το 35% είναι υπεράριθμοι, μπορούν να απολυθούν χωρίς κανέναν κλυδωνισμό στην παραγωγή».

ΚΑΙ Η ΕΛΛΑΔΑ;

Η Πόζαράτς συνέχισε:

«Πρέπει να γίνουν ριζικές μεταβολές. Η κατάσταση είναι ανάλογη με τη Λατινική Αμερική: 100 οικογένειες ελέγχουν τα πάντα και νέμονται τις πλουτοπαραγωγικές πηγές. Ο Μιλόσεβιτς διαθέτει τα πάντα. Οι Ιταλοί και ο ΟΤΕ αγόρασαν τις τηλεπικοινωνίες. Τώρα μπαίνει στην αγορά μας και η Ιντρακόμ. Εντάξει, οι έλληνες επιχειρηματίες τη δουλειά τους κάνουν, αλλά εμάς τι μας αφορούν όλα αυτά; Εμείς τι κάνουμε για τη χώρα μας; Εμείς απλώς αδιαφορούμε...».

Τα τελευταία λόγια της Πόζαράτς ήταν πικρά. Ακούστηκαν και στα δικά μου αυτιά δυσάρεστα. Μου θύμισαν τους καταληκτικούς λόγους του Βλαντ Γκοάτι. Εκείνοι αφορούσαν την πολιτική κάλυψη που η Ελλάδα, χρόνια τώρα, προσφέρει στον Μιλόσεβιτς.

«Ευτυχώς που η Ελλάδα είναι αδύνατη. Είναι η μόνη χώρα που δίνει σημασία στον Μιλόσεβιτς, για τον οποίο η εκτίμηση, διεθνώς, είναι πολύ χαμηλή». Στην παρατήρησή μου ότι η Ελλάδα έχει χαμηλώσει τους τόνους πλήρους υποστήριξης προς τον Μι-



Το μεγαλείο του Μιλόσεβιτς ραγίζει. Αριστερά, αποχωρεί η Σερβοβόσνια Μπλιάνα Πλάβστσιτς, δεξιά ο Μαυροβούνιος Τζουκάνοβιτς. Νάσα Μπόρμπα, 15.7.97.

λόσεβιτς, συμπλήρωσε: «Είναι πια πολύ αργά. Η Ελλάδα στηρίζει το status quo. Αυτό είναι καλό για τον Μιλόσεβιτς, όχι όμως και για τους Σέρβους».

Η κάλυψη αυτή όμως, λέγεται, ότι δεν έχει και τόσο χριστιανορθόδοξα κίνητρα. Μέσω του τότε πρέσβη Μιλουτίνοβιτς, κολλητού του Μιλόσεβιτς, έγιναν πολλές μεταβιβάσεις σερβικού συναλλάγματος σε κυπριακές και ελληνικές τράπεζες. Λέτε αυτή η εγκάρδια φιλία του κ. Μητσοτάκη με τον Μιλόσεβιτς να είναι τόσο άδολη;

«Όμως, ο κ. Μητσοτάκης, γνωρίζετε ότι όταν πήγε στο Πάλε, φίλησε τη σημαία της Σερβικής Δημοκρατίας της Βοσνίας; Μάλιστα, τη φίλησε».

Αυτά ήταν τα συγκινητικά λόγια ενός, αξιοσέβαστου κατά τα άλλα, σέρβου διανοούμενου σε ένα καφέ στο Βελιγράδι...

Χ. Γ. Π.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλ. τα άρθρα του Αλέξη Μητρόπουλου για την αυτοδιαχείριση στη Γιουγκοσλαβία, Αντί, τχ. 109 και 112 (1978).
2. Βλ. τχ. 432 (23.3.1990).
3. Βλ. Αντί, τχ. 496 και 497 (Ιούνιος 1992).



Ο Μίλαν Μπέκο, υπεύθυνος για τις ιδιωτικοποιήσεις στη Σερβία. Νάσα Μπόρμπα, 1.11.97.

Ειρηνική Συνύπαρξη και Οικονομική Παρακμή

του Αστέρη Χουλιάρα

Η Τανζανία είναι μία από τις πέντε φτωχότερες χώρες στον κόσμο. Εντούτοις, αν κι ο πληθυσμός της αποτελείται από περισσότερες από 100 εθνότητες, η χώρα ποτέ δεν βίωσε τις εθνοτικές συγκρούσεις που τόσο έντονα χαρακτήρισαν τη μετααποικιακή ιστορία των γειτόνων της. Το διαφυλετικό μίσος και η βία που συγκλονίζουν τελευταία την Κένυα, το Μπουρούντι και τη Ρουάντα είναι μάλλον άγνωστα στους Τανζανούς.

Για πάνω από 75 χρόνια, η χώρα υπέστη δύο διαδοχικές αποικιακές κατακτήσεις: τη γερμανική και, μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, τη βρετανική. Το 1961, η ηπειρωτική Ταγκανίκα απέκτησε την ανεξαρτησία της και το 1964 συνενώθηκε με τη νήσο Ζανζιβάρη για να αποτελέσουν τη σημερινή Τανζανία. Όταν οι πρώτες προσπάθειες της χώρας να προσελκύσει ξένα κεφάλαια απέτυχαν, ο πρόεδρος **Julius Nyerere** παρουσίασε το 1967 μία εναλλακτική πρόταση ανάπτυξης με τη γνωστή «Διακήρυξη της Arusha», σύμφωνα με την οποία η Τανζανία θα ακολουθούσε έναν «αφρικανικό δρόμο προς το σοσιαλισμό». Στα επόμενα χρόνια δόθηκε έμφαση στην ανάπτυξη του αγροτικού τομέα, ακολουθήθηκε μια πολιτική υψηλής δασμολογικής προστασίας με σκοπό την υποκατάσταση των εισαγωγών και τονίσθηκε ότι βασικός στόχος της οικονομικής πολιτικής ήταν η μείωση των εξαρτήσεων από το εξωτερικό. Όμως, ο σοσιαλισμός αλληλοβοήθειας (*ujamaa*) του Nyerere, αν και σε πολιτικό επίπεδο ενίσχυσε τη συνοχή της χώρας, είχε εξαιρετικά δυσμενείς επιπτώσεις για την οικονομική της ανάπτυξη. Μέσα σε 20 χρόνια και παρά τα μεγάλα ποσά ξένης αναπτυξιακής βοήθειας¹ η χώρα βρέθηκε σε αδιέξοδο: οι δραματικές ελλείψεις βασικών καταναλωτικών αγαθών, η κατάρρευση του δικτύου μεταφορών και των συστημά-

των υγείας και παιδείας καθώς κι ένα τεράστιο εξωτερικό χρέος ήταν η πικρή κληρονομιά του «τρίτου δρόμου προς το σοσιαλισμό».

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΚΔΗΜΟΚΡΑΤΙΣΜΟ

Ίσως μία από τις σημαντικότερες πράξεις του Nyerere ήταν η εθελοντική παραίτησή του από την προεδρία. Μέχρι τότε κανένας άλλος αφρικανός ηγέτης δεν είχε εγκαταλείψει με τη θέλησή του την εξουσία². Έτσι, ο Nyerere άνοιξε το δρόμο για τον άνθρωπο που ο ίδιος είχε επιλέξει ως διάδοχο, τον **Ali Hassan Mwinyi**. Ο τελευταίος, αφού συμφώνησε να παραμείνει στην εξουσία για δύο πενταετίες (μέχρι το 1995), άρχισε, με βάση ένα σταθεροποιητικό πρόγραμμα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, να φιλελευθεροποιεί σταδιακά και μάλλον απρόθυμα την οικονομία, ιδιωτικοποιώντας κρατικές εταιρείες και περιορίζοντας τις δημόσιες δαπάνες. Αλλά ο κυριαρχούμενος από Ασιάτες επι-

χειρηματικός τομέας, αντιμέτωπος με μια πανίσχυρη και αναποτελεσματική γραφειοκρατία, χρησιμοποίησε την οικονομική του ισχύ για να την παρακάμψει. Η διαφθορά έφθασε σε πρωφανή επίπεδα. Οι φορολογικές απαλλαγές που διεφθαρμένοι κυβερνητικοί αξιωματούχοι παραχωρούσαν σε συγκεκριμένες ιδιωτικές επιχειρήσεις οδήγησαν σε τόσο μεγάλες απώλειες δημοσίων εσόδων που το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και μερικοί διμερείς δωρητές αναγκάστηκαν να παγώσουν την αναπτυξιακή βοήθεια που χορηγούσαν στη χώρα.

Όχι απρόσμενα, η οικονομία δεν έδειξε να ανακάμπτει: με ετήσιους ρυθμούς ανάπτυξης μόλις 1% την περίοδο 1985-1995, το κατά κεφαλήν εισόδημα των Τανζανών συνέχισε να μειώνεται (η ετήσια αύξηση του πληθυσμού άγγιζε την ίδια περίοδο το 3%). Η Τανζανία έπεσε από τη θέση της 14ης φτωχότερης χώρας στον κόσμο το 1982 με κατά κεφαλήν ΑΕΠ τα 280 δολάρια στη θέση της 2ης φτωχότερης χώρας το 1982 με κατά κεφαλήν ΑΕΠ μόλις 110 δολλαρίων. Έτσι, όταν το 1992 η κυβέρνηση πήρε τη γενναία απόφαση να εισαγάγει τον πολυκομματισμό, το κυβερνών κόμμα **Chama Cha Mpinduzi (CCM)** αντιμετώπισε μια δραστήρια αντιπολίτευση. Στις εκλογές του Οκτωβρίου 1995, το CCM αποφάσισε, έπειτα από υπόδειξη του Nyerere, να ορίσει ως προεδρικό υποψήφιο τον **Benjamin Mkapa**, έναν πρώην υπουργό, γνωστό για την τιμιότητά του. Το CCM εξασφάλισε μια άνετη νίκη και ο

TANZANIA

Βασικά Στοιχεία

Έκταση: 945.087 τ.χ.

Πληθυσμός (1995): 28.500.000

ΑΕΠ (1993): 2.521 εκατομμύρια δολάρια

ΑΕΠ κατά κεφαλή (1993): 100 δολάρια

Εξωτερικό χρέος (ως ποσοστό του ΑΕΠ το 1992): 177,7%

• Ο Αστέρης Χουλιάρας είναι ερευνητής στο Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων.

απα εξελέγη νέος πρόεδρος της χώρας ανάμεσα σε κατηγορίες της διεθνούς κοινότητας για χαμηλή οργάνωση των λογών και της αντιπομπής για εκτεταμένη λεία³.

Ο νέος πρόεδρος της Τανζανίας αποφάσισε να εργασθεί με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και να καταπολεμήσει τη διαφθορά. Σύμφωνα με τον υπουργό Οικονομικών Daniel Yona, (53 ετών) το σύστημα δεν γεννούσε ιδιωτικές πρωτοβουλίες, στην πραγματικότητα τις απορρύνε. Θα μας πάρει 10-15 χρόνια δουλειάς να αναρρώσουμε⁴. Η ιστορία Κατά της Διαφθοράς, που δημιουργήθηκε, έκανε εντυπωσιακές αποκλύψεις. «Δεν ανακαλύπτει ούτε μια πίδα τιμωρίας. [Η διαφθορά] έχει διαποτίσει κάθε τμήμα της κοινωνίας», δήλωσε ο επικεφαλής της Επιτροπής⁵. Ένα όμως από τα σημαντικότερα προβλήματα που έχει να αντιμετωπίσει ο νέος πρόεδρος της Τανζανίας είναι οι τάσεις ανεξαρτησίας που έχουν εκδηλωθεί στη Ζανζιβάρη.

ΠΕΙΛΟΥΜΕΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ

Πόποτε ο Nyerere, εξοργισμένος με τη στάση των κατοίκων του νησιού, είχε πει: «Θα ήθελε να ρυμουλκήσει το αρχιπέλαγος χίλια μίλια μακριά από την ακτή». Στις εκλογές του 1995 το κυβερνών κόμμα αντιπώρισε στη Ζανζιβάρη και τα άλλα νησιά του αρχιπελάγους μια τοπική αντιπολίτευση, η οποία ζητούσε την επαναδιαπραγμάτευση της ένωσης⁷. Χάρη όμως σε εκτεταμένη νοθεία, ο CCM εξήλθε νικητής της διαμέτρησης με διαφορά μικρότερη του 10%. Εντούτοις, ο εκλεγείς πρόεδρος Bismillah Amour (ο οποίος είναι και αντιπρόεδρος της κυβέρνησης του Dar Es Salaam) χρησιμοποίησε το ημιαυτόνομο (και διφορούμενο) καθεστώς του νησιού να μειώσει τους δασμούς σε χαμηλότε-



ρα επίπεδα σε σχέση με την ηπειρωτική χώρα. Το αποτέλεσμα ήταν μια εκρηκτική ανάπτυξη της Ζανζιβάρης και του άλλου δίδυμου νησιού της, της Πέμπα. Η κυβέρνηση της Τανζανίας κατέληξε να χάνει τεράστια ποσά σε διαφυγόντες δασμούς και οι επιχειρηματίες της ηπειρωτικής χώρας επλήγησαν από τις φθηνές εισαγωγές⁸. Οι δυτικοί δωρητές σταμάτησαν να χορηγούν βοήθεια στη Ζανζιβάρη (πληθυσμός 750.000 κατοίκων) και τώρα πιέζουν τον πρόεδρο Mkara να δώσει λύση στο πρόβλημα.

Τα 20 χρόνια εφαρμογής της πολιτικής του «σοσιαλισμού αλληλοβοήθειας» του Nyerere, αν και εμπόδισαν την οικονομία να αναπτυχθεί, δημιούργησαν δομές που συνέβαλαν στη συνοχή της πολυεθνικής και πολυθρησκευτικής Τανζανίας. Εντούτοις, η συνοχή αυτή ίσως αποδειχθεί εύθραυστη. Καθώς η κυβέρνηση είναι υποχρεωμένη να μειώνει τις δημόσιες δαπάνες και το κράτος δεν είναι σε θέση να συνεχίζει να παρέχει ανάλογο επιπέδου υπηρεσιών, η ειρηνική συνύπαρξη των

Τανζανών απειλείται. Η αντιπάθεια για τους Ασιάτες εκδηλώθηκε πρόσφατα με βίαιες επιθέσεις εναντίον τους, οι αντιπαραθέσεις Χριστιανών και Μουσουλμάνων ενισχύονται, ενώ εθνοτικοί ανταγωνισμοί έκαναν για πρώτη φορά την εμφάνισή τους στις πρόσφατες πολυκομματικές εκλογές¹⁰. Ακόμη περισσότερο, η ίδια η Ένωση απειλείται, λόγω των τάσεων αυτονομίας της Ζανζιβάρης. Είναι εμφανές ότι η προσπάθεια για την ανάκαμψη της οικονομίας της Τανζανίας δεν θα είναι χωρίς κόστος για τη συνοχή της.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Severine M. Rugumanu, *Lethal Aid: The Illusion of Socialism and Self-Reliance in Tanzania*, Trenton, NJ: Africa World Press, 1997.

2. Πρόσφατα βέβαια ο Νέλσον Μαντέλα παραχώρησε την προεδρία του Αφρικανικού Εθνικού Κονγκρέσσου και δήλωσε ότι δεν επιθυμεί να μείνει αρχηγός της κυβέρνησης μετά τις νοτιοαφρικανικές εκλογές του 1999.
3. Michela Wrong, «Flawed Tanzania election tests donors' faith», *Financial Times*, November 21, 1995.
4. Andrew Meldrum, «Democracy fails to boost Tanzania economy», *The Guardian Weekly*, January 4, 1998.
5. Michela Wrong, «Tanzania's egalitarian dream now nightmare of corruption», *Financial Times*, October 4, 1996.
6. Michela Wrong, «Zanzibar excesses give Tanzania a headache», *Financial Times*, December 12, 1996.
7. Gérard Prunier, «Zanzibar à l'heure de multipartisme», *Le Monde Diplomatique*, Juillet 1996, p. 21.
8. Paul J. Kaiser, «Structural Adjustment and the Fragile Nation: the Demise of Social Unity in Tanzania», *The Journal of Modern African Studies*, Vol. 34 (2), 1996, p. 235.
9. «East Africa's offshore entrepôt», *The Economist*, October 5, 1996, p. 50.
10. P.J. Kaiser, *op. cit.*, pp. 227-237.



Από πού πάνε για το Κέντρο;

του Λεωνίδα Βαλασόπουλου

Η Ιταλία εξασφάλισε τη συμμετοχή της στην Οικονομική και Νομισματική Ενοποίηση της Ευρώπης και η κυβέρνηση Πρόντι –παρά τις νέες τριβές για το 35ωρο– δείχνει να αισθάνεται πιο άνετα. Άλλωστε, το κίνημα των ανέργων αδυνατεί ως τώρα να πάρει τις αντίστοιχες διαστάσεις του γαλλικού, περιορισμένο στην πρωτεύουσα της ιταλικής ανεργίας, τη Νάπολι. Παράλληλα, μια ιδιόμορφη «κεντρολογία» απασχολεί τα πολιτικά ρεπορτάζ των μέσων ενημέρωσης, δημιουργώντας αμηχανία σε κυβέρνηση και αντιπολίτευση.

Μια πρωτοβουλία που, με ηγετική μορφή τον πρώην πρωθυπουργό και πρώην πρόεδρο της Δημοκρατίας **Φραντσέσκο Κοσίγκα**, φιλοδοξεί να δώσει σάρκα και οστά σ' έναν τρίτο εκλογικό συνασπισμό, σ' ένα «αναγεννημένο» από τις στάχτες της χριστιανοδημοκρατίας κέντρο, το οποίο με άρμα του την αντικυβερνητική ορολογία θ' ασκεί κριτική στην αριστερό-στροφή πολιτική της κυβέρνησης, κρατώντας όμως αποστάσεις και από τον κεντρο-δεξιό πόλο της αντιπολίτευσης.

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΚΟΣΙΓΚΑ

Η ανάληψη του πρωταγωνιστικού ρόλου από τον Κοσίγκα σ' αυτό το παράτολμο εγχείρημα δεν είναι διόλου τυχαία. Από την παλιά πολιτική σκηνή των χριστιανοδημοκρατών είναι ίσως ο μόνος πρωτοκλασάτος πολιτικός που έμεινε «ατσαλάκωτος» από την επιχείρηση «καθαρά χέρια». Ο **Τζούλιο Αντρεότι** προσπαθεί ακόμα να πείσει τη δικαστική εξουσία ότι δεν είχε σχέσεις με τη μαφία.

Τα χριστιανοδημοκρατικά κομματίδια του αντιπολιτευτικού Πόλου (CDU και CCD) μελετούσαν από καιρό την ένωσή τους και την ανασύσταση μιας ισχυρής εκλογικά χριστιανοδημοκρατίας. Οι ηγέτες τους, **Μπουτιλιόνε** και **Καζίνι** αντίστοιχα, εμφανίζονται διατεθειμένοι να ολοκληρώσουν αυτό το σχέδιο κάτω από την καθοδήγηση του Κοσίγκα. Απ' την άλλη πλευρά, ο Ιταλικό Λαϊκό Κόμμα (PPI), προερχόμενο κι αυτό απ' τον χριστιανοδημοκρατικό χώρο, συμμετέχοντας στην κυβέρνηση –άλλωστε και ο πρωθυπουργός **Ρομάνο Πρόντι** προέρχεται απ' τους κόλπους του–

εμφανίζεται αρνητικό, φοβούμενο τις συνέπειες αυτής της πρωτοβουλίας.

Κυβέρνηση και αντιπολίτευση, θορυβημένες, σχεδιάζουν τις κινήσεις τους. Το Δημοκρατικό Κόμμα της Αριστεράς διοργανώνει, μέσα στον Φεβρουάριο στη Ρώμη, το ιδρυτικό συνέδριο του νέου κόμματος της κεντροαριστεράς. Σ' αυτό το συνέδριο έχει προσκληθεί και ο έλληνας πρωθυπουργός. Ένας ελιγμός του **Μάσιμο Ντ'Αλέμα** που έχει ερμηνευθεί ως η απάντηση της κυβέρνησης στα πειράματα του Κοσίγκα. Όμως κανένας δεν μπορεί να εγγυηθεί ότι δε θα εξελιχθεί σε μπούμερανγκ. Το πρόβλημα της απασχόλησης και το σκοτεινό μέλλον του κοινωνικού κράτους εξακολουθούν ν' αποτελούν τα δύο μεγάλα ερωτηματικά για τον συνασπισμό της «Ελίας», ακόμα και μετά την εξασφάλιση της συμμετοχής στην πρώτη φάση της ONE. Η ίδρυση του νέου κόμματος δεν προβλέπεται να τα λύσει ως διά μαγείας...

Από την πλευρά τους, το κόμμα της Φόρτσα Ιτάλια και η εθνικιστική Εθνική Συμμαχία αγκαλιάζονται σφιχτότερα για ν' αντιμετωπίσουν ενδεχόμενη ανάκαμψη της χριστιανοδημοκρατίας, που θα έθετε σε άμεσο κίνδυνο το μέλλον τους. Ο **Σύλβιο Μπερλουσκόνι** και ο **Τζιαφράνκο Φίνι** αλληλοασπάζονται, υποσχόμενοι ο ένας στον άλλον πίστη που εξασφαλίζει και την ενότητα του αντιπολιτευτικού Πόλου. Λυκοφιλίες σκοπιμότητας που δεν είναι απίθανο να τερματιστούν με την απομάκρυνση του κεντρώου κινδύνου...

ΦΥΓΗ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

Κρατώντας ίσες αποστάσεις τόσο απ' την Αριστερά όσο και απ' τη Δεξιά –κι ότι εκ-

φράζουν πλέον αυτές– ο Κοσίγκα και οι συνοδοιπόροι του –οι περισσότεροι έχουν περάσει από νευραλγικά κυβερνητικά πόστα στην προ Ντι Πιέτρο εποχή– φιλοδοξούν να καταλάβουν τον κεντρώο χώρο και να λάβουν την ψήφο του «μέσου πολίτη». Στρεφόμενοι ενάντια στη «δικαστοκρατία», που διέλυσε τον ιταλικό πολιτικό χάρτη στις αρχές της δεκαετίας, οι κεντρώοι ... τρίτου τύπου φιλοδοξούν να σπάσουν το δίπολο. Οι στόχοι τους μοιάζουν δύσκολα πραγματοποιήσιμοι. Τα χρόνια έχουν περάσει και η πολιτική κατάσταση της χώρας μπορεί να φαντάζει –αλλά δεν είναι– εύθραυστη. Τον Απρίλιο, η κυβέρνηση Πρόντι κλείνει δύο χρόνια από το σχηματισμό της. Τέτοια «μακροζωία» είχε να γνωρίσει ιταλική κυβέρνηση απ' την τριετία 1983-1986 με τη σοσιαλιστική κυβέρνηση Κράξι.

Αυτή η «ανανεωτική» πρωτοβουλία έχει για βάση της παλιά υλικά και φαντάζει σαν φυγή στο παρελθόν: Σκοπεύει ν' αντλήσει τα στελέχη της απ' τη δεξαμενή της χριστιανοδημοκρατίας, του κομματικού σχηματισμού που κυριάρχησε στη μεταπολεμική πολιτική σκηνή της χώρας και συνδέθηκε στη συνείδηση της μεγάλης πλειοψηφίας με σελίδες διόλου λαμπερές με τη «στρατηγική της έντασης» και το ρόλο του παρακράτους και των μυστικών υπηρεσιών στην τρομοκρατία, με την αμαρτωλή σχέση της μαφίας με το κράτος και την εκτεταμένη διαφθορά που κυριάρχησε για δεκαετίες για ν' αναφέρουμε τις πιο μελανές που, παρεμπιπτόντως, παραμένουν ακόμα ανοιχτές.

Απ' ό,τι φαίνεται η Ιταλία διανύει δύσκολους καιρούς για πισωγυρίσματα.

Η Ανώτατη Παιδεία τον καιρό της χούντας

του Κώστα Β. Κριμπά

Με αιχμές του δόρατος για τον εκγυσυχρονισμό-εξαμερικανισμό την Υπηρεσία Επιστημονικής Έρευνας και Ανάπτυξης αλλά και το Εθνικό Συμβούλιο Επιστημονικής Έρευνας και Ανάπτυξης (ΕΣΕΕΑ) επιχειρείται η πραγμάτωση μιας τομής στην Έρευνα και την Εκπαίδευση.

Γ' ΜΕΡΟΣ

Το ΕΣΕΕΑ αποτελείται από 21 τακτικά μέλη: τόσο ο Πρόεδρος του, Δημήτριος Σαμαράς, ένας Μικρασιάτης που έφυγε στις ΗΠΑ μετά την καταστροφή, οι οποίοι εργαζόταν ως αεροναυπηγός σε πρόγραμμα στρατιωτικό των ΗΠΑ, όσον και τέσσερα μέλη ήσαν ελληνο-αμερικανοί καθηγητές. Στην ίδια κατηγορία θα έπρεπε να συγκαταλεγεί Γεράσιμος Φραγκάτος, τότε Υπουργός Παιδείας. Από τους υπολοίπους οι παλόπουλος, Μαρινόπουλος, Δημόπουλος, Αρβανίτης και Πολυζόπουλος ήταν ευνοϊκοί προς τις απόψεις των αμερικανοσπουδασμένων (ενδεχομένως και άλλοι). Τρία μέλη συμμετείχαν όσον εχ *ex officio* (πρυτάνεις Αθηνών, Θεσσαλονίκης και ΕΜΠ) και οι υπόλοιποι ήσαν καθηγητές των Πανεπιστημίων Αθηνών-Θεσσαλονίκης και ΕΜΠ ή πρόσωπα καταλαμβάνοντα σημαντικές κρατικές θέσεις.

Στις συνεδριάσεις του ΕΣΕΕΑ¹² (δύο φορές κάθε χρόνο) συζητείται ποικιλία θεμάτων, ενώ ο δικτάτωρ παρίσταται σε αυτές, ενώ ανελιπώς, τις παρακολουθεί και ευθύνεται προς τα μέλη σε μάλλον μακράς διάρκειας ομιλίες, προτρέποντάς τα να δώσουν λύσεις τις οποίες θα θέσει εφαρμογή και επισημαίνοντας τον καιρό του εθνικού ρόλου που θα διαδραματίσει το ΕΣΕΕΑ. Υπάρχει πλήθος πατριωτικών

αποστροφών και επίκληση της φιλοπατρίας των μελών σε ατελείωτα ρητορικά κείμενα. Ο Σαμαράς, πάλι, στις ομιλίες του εκθέτει συχνά μιαν απλοϊκή εθνικιστική ιδεολογία, η οποία τον καθιστά στα μάτια των άλλων μη σοβαρό. Διότι το Συμβούλιο περιλαμβάνει μερικά αξιόλογα επιστημονικά μέλη.

Ήδη από την αρχική συνεδρίαση ο Βρατσάνος, καθηγητής στις ΗΠΑ, επιτίθεται σφοδρά εναντίον της καταστάσεως που επικρατεί στα ελληνικά ΑΕΙ και για την αναξιοκρατία τους: «*Παρεμείναμεν ως τραγική αναβίωσις παλαιών Γερμανικών Πανεπιστημίων καθ' ον χρόνον η Γερμανική Εκπαίδευσις προσηρομόσθη εγκαίρως διά να αντιμετωπίσει την επέλασιν της Επιστήμης*» (Α' Σύνοδος, σελ. 24). Αυτό βέβαια δημιουργεί μια άμεση αντίθεση με τους εν Ελλάδι πανεπιστημιακούς και ο Λοΐζος, κυρίως, και δευτερευόντως ο Καραγιαννόπουλος διαμαρτύρονται και υπερασπίζονται το εν ισχύ σύστημα. Ήδη λοιπόν δημιουργείται κάποια πόλωση και οι Κυβερνητικοί, ο ίδιος ο Παπαδόπουλος, προσπαθούν να αμβλύνουν τις αντιθέσεις. Το θέμα του Τμήματος μνημονεύεται κατ' επανάληψιν. Ο Μελισσινός προτείνει «*αντί να υπάρχει μια έδρα, να υπάρχει ένα ισχυρό τμήμα*» (Β' Σύνοδος, σ. 101), ενώ ο Κατσόγιαννης, παρουσιάζοντας τα πορίσματα της ομάδας εργασίας για την έρευνα στα ΑΕΙ, τάσσεται υπέρ των «Departments» όπου υπάρχουν πολλοί κα-

θηγητές με το ίδιο ή συναφές περιεχόμενο και αντικείμενο διδασκαλίας. Γενικά η θέσπιση μεταπτυχιακών σπουδών συνδέεται με το Τμήμα των Αγγλοσαξόνων.

Στην Δ' Σύνοδο, την 19ην Ιανουαρίου 1973, ο Πολυζόπουλος εισηγείται τις προτάσεις της επιτροπής παιδείας του ΕΣΕΕΑ. Το σύστημα που προτείνεται αποτελεί ακόμη πιστότερη αντιγραφή του αμερικανικού (όχι του αγγλικού) συστήματος. Προτείνεται δηλαδή η σύσταση ενός Συμβουλίου Διαπεπιστευμένων (Board of Trustees) που απαρτίζεται από 10-15 έγκριτα μέλη της Κοινωνίας (και από το οποίον εξαιρούνται οι εν ενεργεία καθηγητές), που διορίζει η Κυβέρνηση, αποτελούμενο όμως από πρόσωπα τα οποία υπέδειξεν η Γενική Συνέλευση των Καθηγητών. Το Συμβούλιο αυτό επιλέγει και τον Πρύτανη από τους καθηγητές του Ιδρύματος ή και άλλου ΑΕΙ. Η Επιλογή γίνεται από κατάλογο καθηγητών που κατάρτισε εξαμελής επιτροπή καθηγητών από διάφορα ΑΕΙ, την οποία συγκροτεί η Κυβέρνηση. Η Σύγκλητος είναι συμβουλευτικό όργανο και συμβουλεύει τον Πρύτανη ο οποίος και αποφασίζει. Οι αρμοδιότητες του Κοσμήτορος γίνονται ουσιαστικές, ο ίδιος δε επιλέγεται για μακρά θητεία. Το Τμήμα συνιστά το βασικό κύτταρο του ΑΕΙ, αποτελείται από αριθμό καθηγητών της ίδιας ή ομοειδούς ειδικότητας και διευθύνεται από Διευθυντή.

Η «πρόσληψη» και εκλογή καθηγητών είναι υπόθεση καθαρά ενδοτιμηματική. Σε αυτές και παρεμφερείς προτάσεις διαφωνούν οι εν ενεργεία έλληνες καθηγητές μέλη του Συμβουλίου, Λοΐζος, Καραγιαννόπουλος, Σκουλικίδης, Φέσσας και Ιακωβίδης (σελ. 440-443 Πρακτικών της Δ' Συνόδου) και εκθέτουν λεπτομερώς τις διαφωνίες τους (σελ. 421 των ίδιων Πρακτικών).

Είναι προφανές ότι η διαμάχη έχει αρχίσει μεταξύ των αμερικανοσπουδασμένων μελών του ΕΣΕΕΑ (συνεπικουρουμένων από νεότερους επιστήμονες του Δημοκρίτου που δεν είναι ακόμη καθηγητές, ορισμένοι από αυτούς εργάζονται στην ΥΕΕΑ υπό τον Ζαρονίκο) και των Επιτροπών Παιδείας (ειδικότερα την προεδρευόμενη από τον Φραγκίστα) και των ντόπιων Καθηγητών και Πρυτάνεων. Το πρόβλημα δεν λύνεται, ενώ η κατάληψη του ΕΜΠ και η εξέγερση μαζί με την αλλαγή δικτατόρων θέτει τέρμα σε αυτήν την διαμάχη και παραμένει το status pro ante. Είναι όμως προφανές ότι μέλη του σώματος των σπουδασμένων στην Αμερική (ή και την Αγγλία), ίσως όχι κατ' ανάγκην τα ίδια ακριβώς πρόσωπα, προσήγγισαν κατά καιρούς διαφόρους πολιτικούς διαφόρων προσανατολισμών, ακόμη και τους δικτάτορες, για να εφαρμόσουν το σύστημα της αρεσκείας τους. Δεν πρόκειται για τους κακούς συντηρητικούς και τους καλούς προοδευτικούς, αλλά για μέλη της επιστημονικής κοινότητας που έχουν υποστεί μια ισχυρή εντύπωση από την χώρα σπουδής τους στα ευαίσθητα νεανικά τους χρόνια.

Η ΥΕΕΑ μαζί με την Διεύθυνση Αποδήμων του Υπουργείου Εξωτερικών αποδύεται σε μια προσπάθεια προσέγγισης, επαφής, ενδεχομένως και προσέλκυσης των ομογενών επιστημόνων που κατέχουν πανεπιστημιακές ή άλλες θέσεις στο εξωτερικό. Πρόκειται για μια πηγή τεχνοκρατών και επιστημόνων που, κατά τους κρατούντες, θα συμβάλει στην ανανέωση του καθεστώτος των πανεπιστημίων στην Ελλάδα και στην υποβοήθηση της αναπτυξιακής διαδικασίας. Ο ελληνισμός της Αμερικής, που αποτελεί την μεγαλύτερη πηγή ομογενών επιστημόνων (και λόγω της μαζικής μετανάστευσης και λόγω της ανυπαρξίας εμποδίων για την ενσωμάτωσή τους στο πανεπιστημιακό και ερευνητικό κατεστημένο – στην κεντρική Ευρώπη οι μετανάστες προσκρούουν σε φραγμούς και αντιμετωπίζουν δυσκολίες) διάκειται σε μεγάλο βαθμό φιλικά προς την δικτατορική διακυβέρνηση, αφού μεγάλος αριθμός μεταναστών από ορεινά ή φτωχά χω-

Ομογενείς επιστήμονες που έλαβαν μέρος στην Θερινή Συνάντηση του 1972 (2)

* Αγγελάκος Διογένης	ηλεκτρολόγος μηχανικός	ΗΠΑ
Ακριβός Ανδρέας	χημικός μηχανικός	ΗΠΑ
Αλεξανδρόπουλος Νικ.	φυσικός	ΗΠΑ
Αλεξόπουλος Κων/νος	μυκητολόγος, βοτανικός	ΗΠΑ
Βρατσάνος Σπ.	μικροβιολόγος	ΗΠΑ
Γάτος Χάρης	χημικός	ΗΠΑ
* Γενηγιώργης Κων/νος	μικροβιολόγος	ΗΠΑ
Γεωργακάκος Σωκ.	ειδ. διπλ. ευρεσιτεχνίας	Καναδάς
** Γεωργιάδης Μηνάς	χημικός	Καναδάς
* Γιαννούζας Ιωάννης	διοικήσεις επιχειρήσεων	ΗΠΑ
Δημητριάδης Στέργιος	διοικήσεις επιχειρήσεων	ΗΠΑ
* Δημητρίου Παν.	ηλεκτρονικός μηχανικός	ΗΠΑ
* Δημητσόπουλος Ιω.	πυρηνικός φυσικός	Αγγλία
Δημόπουλος Ανδρέας	χειρουργός	Αργεντινή
* Ζαγανιάρης Εμμ.	χημικός	ΗΠΑ
Ζαβίτσας Ανδρέας	χημικός	ΗΠΑ
* Ζηκάκης Ιω.	ζωοτέχνης	ΗΠΑ
Θωμάκος Δημ.	οδοντίατρος	ΗΠΑ
Ιωαννίδης Γεώρ.	ιατρός δερματολόγος	ΗΠΑ
Κιτσίκης Δημητρ.	διεθνολόγος	Καναδάς
Κόλλιας Νικηφόρος	φυσικός	ΗΠΑ
Κοντογούρης Ανδρέας	πυρηνικός φυσικός	Καναδάς
* Κοντουάσης Αλεξ.	οικονομολόγος	ΗΠΑ
Κολουρίδης Θεόδ.	οδοντίατρος	ΗΠΑ
Κουμουλίδης Ιω.	ιστορικός	ΗΠΑ
* Κουρβετάρης Γεώρ.	κοινωνιολόγος	ΗΠΑ
Κουτσογεωργόπουλος		
Χαράλαμπος	βιοχημικός	ΗΠΑ
* Κυριακόπουλος Νικ.	ηλεκτρ. μηχανικός	ΗΠΑ
Κυρίτσης Δημήτριος	χημικός	ΗΠΑ
* Κωνσταντινίδης Πάρης	παθολόγος	Καναδάς
Κωνσταντινίδης Χρ.	ηλεκτρολόγος μηχανικός	ΗΠΑ
* Λαγούρος Ιωακείμ	εδαφομηχανικός	ΗΠΑ
Λαϊνιώτης Δημ.	ηλεκτρονικός μηχανικός	ΗΠΑ
* Λαλιώτης Θεόδ.	ηλεκτρονικός μηχανικός	ΗΠΑ
Λουκάκης Θεόδ.	ναυπηγός μηχανικός	ΗΠΑ
* Μάγειρος Δημ.	μαθηματικός	ΗΠΑ
Μαλλέρος Φώτιος	φιλόλογος	Χιλή
* Μάμαλης Απόστ.	τεχνολογία εκπαίδευσης	ΗΠΑ

ριά που «πέτυχε» χάρις στην εργατικότητα του και την αξία του αποτελείται από ιδι-

αίτερα συντηρητικά στοιχεία. Σημαντικοί οικονομικοί παράγοντες της ομογένειας

12. Υπάρχουν πολυγραφημένα πρακτικά των συνόδων του Εθν. Συμβουλίου που φέρουν την ένδειξη-χαρακτηρισμό «ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΝ». Έχω υπ' όψιν μου τα ακόλουθα:

Πρακτικά Α' Συνόδου ΕΣΕΕΑ (29 Νοεμβρίου - 3 Δεκεμβρίου 1971) - 129 σελίδες.

Πρακτικά Β' Συνόδου ΕΣΕΕΑ (27 Μαρτίου - 1 Απριλίου 1972) - 165 σελίδες και 26 σελίδες παραρτήματα.

Πρακτικά Γ' Συνόδου ΕΣΕΕΑ (21 - 26 Αυγούστου 1972) - 361 σελίδες.

Πρακτικά Δ' Συνόδου ΕΣΕΕΑ (? - 19 Ιανουαρίου 1973) - 540 σελίδες (έχω υπ'

όψιν μου το τελευταίο μόνον τεύχος, από σελ. 437 - 540).

Δεν γνωρίζω αν υπήρξε και Ε' Σύνοδος.

13. Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών. ΥΕΕΑ: Θερινή Συνάντησις Ομογενών Επιστημόνων 1972. Αθήναι 1972

(πολυγραφημένα Πρακτικά 361 σελίδων)

14. Κατάλογος στο άρθρο Γ. Μαλούχου: «Το Επιστημονικό Δυναμικό των Ελλήνων της Διασποράς» στο περιοδικό *Ο Ελληνισμός του Εξωτερικού* τχ. 253: 20-21 (1974), τχ. 255: 29-30 και 40 (1974).

Επίσης πολυγραφημένα πρακτικά της 3ης ολομέλειας του Συνεδρίου (30 Αυγούστου 1973), σελίδες 37.

Η Μ Α 7

ως 3 Σεπτ.). Όσοι είχαν ανακοινώσεις/ομιλίες σημειώνονται με έναν αστερίσκο.

* Μανιάτης Γεώρ.	βιοχημικός	ΗΠΑ
* Μαργαρίτης Στ.	παιδαγωγός	ΗΠΑ
Μαυρογιάννης Κ.	φυσικοχημικός	Καναδάς
Μουδριανάκης Ευ.	βιολόγος	ΗΠΑ
Μπακόπουλος Αλέξ.	μαθηματικός	Καναδάς
Μπαχτσεβάνος Γεώρ.		ΗΠΑ
Μπουροδήμος Ευστ.	υγειονομ. μηχανικός	ΗΠΑ
Παπαβίζας Γεώρ.	φυτοπαθολόγος	ΗΠΑ
Παπαδόπουλος Ελ.	χημικός	ΗΠΑ
Παπαθεοδώρου Γεώρ.	χημικός	ΗΠΑ
Παρασκευόπουλος Γ.	οικονομολόγος	ΗΠΑ
Πάτσης Άγγελος	φυσικοχημικός	ΗΠΑ
Πετράκης Νικ.	ιατρός	ΗΠΑ
Πολυζώης Πολύζος	ψυχίατρος	ΗΠΑ
Ραζέλος Παναγιώτης	μηχανολόγος μηχανικός	ΗΠΑ
Ρήγας Δημήτριος	βιοχημικός	ΗΠΑ
Ρούσσος Γεώργιος	διοικήσεις επιχειρήσεων	Αργεντινή
* Σιαπάντας Λάζαρος	τυροκομία	ΗΠΑ
* Σταματιάδου Μαίρη	βιοφυσικός	ΗΠΑ
Σταματογιαννόπουλος Γ.	γενετιστής ανθρώπου	ΗΠΑ
Στούρνας Σταμάτης	χημικός	ΗΠΑ
* Στυλιάρης Δημ.	πολεοδόμος	Καναδάς
Ταρλατζής Βασ.	χημ. τροφίμων	ΗΠΑ
Τζίκας Γεώρ.	οικονομολόγος	Αργεντινή
* Φίλιππάκος Ανδρέας	συστήματα πληροφοριών	ΗΠΑ
Φιλιππόπουλος Άγγ.	φιλόλογος	ΗΠΑ
Χατζημάρκος Δημ.	οδοντίατρος	ΗΠΑ
* Χούλης Νικ.	φαρμακευτική	ΗΠΑ
Χρηστάκης Αλ.	οικονομολόγος	ΗΠΑ
Γερμίδης Δημ.	οικονομολόγος	Γαλλία
Καλλίστρατης Γεώρ.	χημικός	Γερμανία
Κανελλακόπουλος Β.	χημικός	Γερμανία
* Μαλεγιαννάκης Γεώρ.	μαθηματικός	Γερμανία
Μουτσούλας Μιχαήλ	αστρονόμος	Αγγλία
Μπεκιάρογλου Πρόδ.	χημικός μηχανικός	Γερμανία
Ρίζος Ιωάννης	πυρηνικός μηχανικός	Ολλανδία
Σκλαβενίτης Λαοδ.	πυρηνικός φυσικός	Γαλλία
Φθενάκης Βασίλειος	ανθρωπολόγος	Γερμανία
Χαραλάμπους Ιω.	χημικός	Αγγλία

Πραγματοποιούνται δύο συναθροίσεις ελλήνων ομογενών. Μια πρώτη είναι διερευνητική και λαμβάνει χώραν το θέρος του 1972 στην Αθήνα (27 Αυγούστου - 3 Σεπτεμβρίου). Σε αυτήν έλαβαν μέρος 77 ομογενείς επιστήμονες (Παράρτημα 7)¹³. Σε όλους η πρόσκληση περιλάμβανε δωρεάν αεροπορικά εισιτήρια και άλλα έξοδα για την εδώ παραμονή. Τον επόμενο χρόνο σχεδιάστηκε μια πολύ μεγαλύτερη εκδήλωση, στην οποία τελικά συμμετέσχουν 352 ομογενείς (Παράρτημα 8) και η οποία έγινε στην Αθήνα (23 έως 30 Αυγούστου 1973)¹⁴. Φαίνεται ότι εστάλησαν 1.500 προσκλήσεις, αλλά πολλοί αρνήθηκαν να έρθουν. Η Ένωση Ελλήνων Πανεπιστημιακών Δυτικής Ευρώπης απεδύθη σε αγώνα προπαγάνδας εναντίον του «χουντικού» συνεδρίου. Γεγονός είναι ότι οι εκ Γαλλίας και Αγγλίας ήσαν λιγοστοί, ακόμη και οι «κοινωνιολόγοι» σε μεγάλο βαθμό προήρχοντο από την Αμερική. Ο Πίνακας 2 παρουσιάζει την σύνθεση ανά χώρα προέλευσης των ελλήνων ομογενών επιστημόνων. Και στις δύο περιπτώσεις οι προερχόμενοι από αγγλόφωνες χώρες προσεγγίζουν ή υπερβαίνουν το 80% του συνόλου.

Η εναρκτήρια συνεδρίαση έγινε στο Χίλτον και είχε μεγάλη επισημότητα. Παρέστησαν ο Παπαδόπουλος (τότε πρωθυπουργός), οι Παττακός και Μακαρέζος (αντιπρόεδροι της Κυβέρνησης), ο Οδ. Αγγελής (αρχηγός των ενόπλων δυνάμεων), ο Ζαγοριανάκος (αρχηγός στρατού) ο Γκαντώνας (υπουργός Παιδείας), ο υφυπουργός Η. Μπαλόπουλος, ο Μαρινόπουλος και ο Κώνστας, Δ/ντής Αποδήμου Ελληνισμού του Υπουργείου Εξωτερικών. Κατά την διάρκεια του συνεδρίου πέθαναν ο Βασ. Μαλάμος, σημαντικός πανεπιστημιακός καθηγητής της ιατρικής και ο φίλος του Γεωργ. Πανταζής, καθηγητής

όπως ο Τομ Πάπας, χρηματοδοτούν τον Πρόεδρο των ΗΠΑ και κάνουν business στην Ελλάδα με την δικτατορική Κυβέρνηση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Η σύνθεση (σε αριθμούς και ποσοστά) των ομογενών επιστημόνων που συμμετέχουν στις δύο συγκεντρώσεις του θέρους του 1972 και του θέρους του 1973, σύμφωνα με τη χώρα προελεύσεως από το εξωτερικό.

	ΗΠΑ	Καναδάς	Αγγλία	Γαλλία	Γερμανία	Λοιπές	Σύνολο
Θερινή συνάντηση 1972	54 70%	8 10%	3 4%	2 3%	5 6,5%	5 6,5%	77
Συνέδριο Αυγούστου 1973	240 68%	26 7%	5 1,5%	10 3%	18 5%	53 15%	352

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 8

Συνέδριο Ομογενών Ελλήνων Επιστημόνων, Θέρος 1973 Έλληνες ομογενείς που παρέστησαν

Αρτεμιάδης Ν.	μαθηματικός	ΗΠΑ
Ασβεστάς Ι.	μαθηματικός	ΗΠΑ
Δαφέρμος Κ.	μαθηματικός	ΗΠΑ
Δεληγιάννης Π.	μαθηματικός	ΗΠΑ
Κογκέτσωφ Λ.	μαθηματικός	Καναδάς
Λαδός Γ.	μαθηματικός	ΗΠΑ
Μάγειρος Δ.	μαθηματικός	ΗΠΑ
Μιτακίδης Γ.	μαθηματικός	ΗΠΑ
Μπακόπουλος Α.	μαθηματικός	Καναδάς
Παπαϊωάννου Τ.	μαθηματικός	Καναδάς
Τσόκος Χ.	μαθηματικός	ΗΠΑ
Αλεξανδρόπουλος Ν.	φυσικός	ΗΠΑ
Βουρβόπουλος Γ.	φυσικός	ΗΠΑ
Δημητσόπουλος Ι.	φυσικός	Αγγλία
Κανάρης Α.	φυσικός	Αγγλία
Καλογερόπουλος Θ.	φυσικός	ΗΠΑ
Κανελλόπουλος Θ.	φυσικός	Γερμανία
Κοζίκας Γ.	φυσικός	Γαλλία
Κόκκινος Δ.	φυσικός	ΗΠΑ
Κάλλας Π.	φυσικός	ΗΠΑ
Κόλλιας Ν.	φυσικός	ΗΠΑ
Κυριακόπουλος Ε.	φυσικός	Ελβετία
Μακκίος Β.	φυσικός	Καναδάς
Μανιτόπουλος Κ.	φυσικός	ΗΠΑ
Μαυροειδής Ι.	φυσικός	ΗΠΑ
Μαυροκορδάτος Κ.	φυσικός	Ν. Αφρική
Μαυρομάτης Χ.	φυσικός	Λίβανος
Μποφίλιας Ι.	φυσικός	Δ. Γερμανία
Νίκολης Γ.	φυσικός	Βέλγιο
Παπαδόπουλος Κ.	φυσικός	ΗΠΑ
Ρεσβάνης Λ.	φυσικός	ΗΠΑ
Σκλαβενίτης Λ.	φυσικός	Γαλλία
Τσομπάνης Δ.	φυσικός	Δ. Γερμανία
Χατζημιχαήλ Ε.	φυσικός	ΗΠΑ
Χριστοφόρου Λ.	φυσικός	ΗΠΑ
Χριστάκης Α.	φυσικός	ΗΠΑ
Χριστοδουλίδης Α.	φυσικός	Δ. Γερμανία
Αντωνίου Α.	φυσικοχημικός	Καναδάς
Αρώνης Μ.	χημικός	Αυστραλία
Ασκούνης-Άσφορντ Θ.	χημικός	ΗΠΑ
Ακριβός Ι.	χημικός	ΗΠΑ
Ζαβιτσάνος Π.	χημικός	ΗΠΑ
Καπέλλος Χ.	χημικός	ΗΠΑ
Κυρίτης Κ.	χημικός	ΗΠΑ
Κονταξής Κ.	χημικός	Καναδάς
Μαυρογιάννης Κ.	φυσικοχημικός	Καναδάς
Παπαδόπουλος Ε.	χημικός	ΗΠΑ
Παπαθεοδώρου Γ.	φυσικοχημικός	ΗΠΑ
Παρασκευόπουλος Γ.	φυσικοχημικός	Καναδάς
Πιζάνιας Μ.	χημικός	Δ. Γερμανία
Ρεντζέπης Π.	φυσικοχημικός	ΗΠΑ
Σαγκρέδος Α.	χημικός-μηχανικός	Δ. Γερμανία
Σαραντάκης Δ.	χημικός	ΗΠΑ
Σολδάτος Α.	χημικός	ΗΠΑ
Τζήνος Δ.	χημικός	ΗΠΑ
Αγιωργίτης Γ.	γεωχημικός	Δ. Γερμανία
Γκλαβέρης Μ.	γεωλόγος	Δ. Γερμανία
Μακρής Ι.	γεωφυσικός	Δ. Γερμανία
Πανταζής Θ.	γεωλόγος	Κύπρος

Τζαβάρας Α.	μεταλλουργός	ΗΠΑ
Φώσκολος Α.	γεωλόγος	Καναδάς
Χαραλαμπίκης Σ.	γεωλόγος	Καναδάς
Άγριος Γ.	φυτοπαθολόγος	ΗΠΑ
Ακτίπης Σ.	βιοχημικός	ΗΠΑ
Αλεξόπουλος Κ.	μυκητολόγος	ΗΠΑ
Αλιβιζάτος Σ.	βιοχημ./φυσιολόγος	ΗΠΑ
Ανάστος Γ.	ζωολόγος	ΗΠΑ
Άννινος Φ.	βιομαθηματικός	ΗΠΑ
Αντωνιάδης Χ.	βιοχημικός	ΗΠΑ
Αρσένης Χ.	μοριακός βιολόγος	ΗΠΑ
Βεζύρης Κ.	ιατρ. ενδοκρινολόγος	Γαλλία
Γρηγορίου Π.	βιοχημικός	Αυστραλία
Δεκάζος Η.	γεωπόνος	ΗΠΑ
Ευστρατιάδης Α.	μοριακός βιολόγος	ΗΠΑ
Ζερβός Κ.	βιοχημικός	ΗΠΑ
Ζικάκης Ι.	βιοχημικός	ΗΠΑ
Κακαβά Δ.	μικροβιολόγος	ΗΠΑ
Κανελλάκης Ε.	βιοχ./φαρμακολόγος	ΗΠΑ
Κεφαλίδης Ν.	βιολόγος	ΗΠΑ
Κοσμάτος Α.	βιοχημικός	ΗΠΑ
Κουτσογεωργόπουλος Κ.	βιοχημικός	ΗΠΑ
Μανιάτης Γ.	γενετιστής	ΗΠΑ
Μαραγκουδάκης Μ.	φαρμακολόγος	ΗΠΑ
Μακρίδης Χ.	βιοχημικός	Καναδάς
Μουνδριανάκης Ε.	μοριακός βιολόγος	ΗΠΑ
Μπέης Ι.	βιοχημικός	Αγγλία
Μυριανθόπουλος Ν.	γενετιστής	ΗΠΑ
Παγουλάτος Γ.	μοριακός βιολόγος	Γαλλία
Παπαβίζας Γ.	φυτοπαθολόγος	ΗΠΑ
Πλακογιάννης Γ.	φαρμακολόγος	ΗΠΑ
Ρήγας Δ.	βιοχημικός	ΗΠΑ
Σόβος Μ.	εντομολόγος	ΗΠΑ
Σεραφείμ Γ.	γεωπόνος	Κύπρος
Τριανταφύλλου Α.	νηματολόγος	ΗΠΑ
Τσερνόγλου Δ.	κρυσταλλογράφος	ΗΠΑ
Τσιμπής Ι.	βιοχημικός	ΗΠΑ
Χαραράς Κ.	γεωπόνος	Γαλλία
Αναγνωστόπουλος Κ.	χειρουργός	ΗΠΑ
Αγκερέτας Δ.	γεροντολόγος	Ελβετία
Ανδρούτσος Α.	οδοντίατρος	Καναδάς
Αντωνιάδης Γ.	μικροβιολόγος	Δ. Γερμανία
Αργυρίου Α.	ουρολόγος	Αίγυπτος
Αργυρόπουλος Γ.	νευρολόγος	Αυστρία
Βασιλειάδης Ι.	κλινικός χημικός	ΗΠΑ
Γατούλας Η.	φαρμακολόγος	Ιταλία
Γενεράλης Κ.	διαστημική ιατρική	ΗΠΑ
Γεωργανός Χ.	νευροχειρουργός	Ολλανδία
Γιαννέστρας Ν.	ορθοπαιδικός	ΗΠΑ
Δαρζέντας Ν.	οδοντίατρος	ΗΠΑ
Δελαπόρτας Γ.	ιατρός	ΗΠΑ
Δόκου Χ.	χειρουργός	ΗΠΑ
Δούμας Β.	παθολόγος	ΗΠΑ
Εμμανουηλίδης Γ.	παιδίατρος	ΗΠΑ
Ζερεφός Ν.	νεφρολόγος	ΗΠΑ
Ηλιάδης Κ.	SIPA	ΗΠΑ
Καίσαρης Ν.	φυσικός ερευνητής	ΗΠΑ
Κάκουλος Β.	νευροπαθολόγος	Αυστραλία
Καλλίστρατος Γ.	φυσιολόγος	Δ. Γερμανία
Καρακατσάνης Β.	παθολόγος	Αίγυπτος
Κατραβάς Γ.	βιολόγος	ΗΠΑ
Κελάλης Π.	ουρολόγος	ΗΠΑ
Κοντόπουλος Α.	ιστολόγος	ΗΠΑ

Αντάκης Σ.	ιατρ. εκπαίδευση	Κογκό
Αγκος Κ.	αισθητ./χειρουργός	ΗΠΑ
Ανταυρίδης Θ.	οδοντίατρος	ΗΠΑ
Αντουήνης	μικροβιολόγος	Καναδάς
Αντσανδρέου Κ.	χειρουργός	Μαρόκο
Ανίκος Γ.	οδοντίατρος	ΗΠΑ
Αντικός Α.	παθ/γος-ακτ/λόγος	Αιθιοπία
Ανστασινίδης Ι.	ψυχολόγος	Ελβετία
Αντπάς Δ.	αναισθησιολόγος	ΗΠΑ
Αντώνιδης Ι.	ακτινολόγος	ΗΠΑ
Αγγός Ι.	παιδίατρος	ΗΠΑ
Αρκάκης Ε.	νευροχειρουργός	Δ. Γερμανία
Ασέλ Τ.	καρδιολόγος	Αυστραλία
Αστίλης Σ.	γαστρεντερολόγος	Αυστραλία
Αυράτωφ Γ.	παθ/γος-φαρμακολ.	ΗΠΑ
Αυγιάς Ι.	χειρουργός	ΗΠΑ
Αφ. Π.	οδοντίατρος	ΗΠΑ
Απαϊωάννου Σ.	ιατρός	Αιθιοπία
Αππάς Α.	ορθοπεδικός	ΗΠΑ
Αρασκευάς Φ.	ιατρός	Καναδάς
Αράκης Ν.	προληπτική ιατρική	ΗΠΑ
Αρόπουλος Ε.	ενδοκρινολόγος	ΗΠΑ
Αλύζος Π.	ψυχίατρος	ΗΠΑ
Αλμενάκος Δ.	ενδοκρινολόγος	Καναδάς
Αππίης Σ.	παθολόγος	Δ. Γερμανία
Αελλαρίδης Χ.	χειρουργός	ΗΠΑ
Ανός Σ.	οφθαλμίατρος	Αίγυπτος
Ανδαλάκης Ι.	χειρουργός	ΗΠΑ
Αππάς Π.	χειρουργός	ΗΠΑ
Αγκος Δ.	καρδιολόγος	Αργεντινή
Ανρίδης Σ.	οδοντίατρος	Βραζιλία
Ανρόπουλος Δ.	κοιν. ψυχίατρος	ΗΠΑ
Ανταπογιαννόπουλος Γ.	γενετιστής	ΗΠΑ
Αύρου Δ.	νευροπαθολόγος	Δ. Γερμανία
Αατηγός Γ.	οδοντίατρος	ΗΠΑ
Αμας Ν.	ορθοπεδικός	ΗΠΑ
Ανός Π.	νευροχειρουργός	Δ. Γερμανία
Αμας Ι.	οδοντίατρος	ΗΠΑ
Αλιέρας Κ.	αλλεργιολόγος	Γαλλία
Αρογλου Γ.	νευροχειρουργός	Ελβετία
Αντιάδης Δ.	φυσιολόγος	Νιγηρία
Ανυλής Ν.	φαρμακολόγος	ΗΠΑ
Αυσάνθου Χ.	παθολόγος	ΗΠΑ
Αύσας Σ.	ιατρός	ΗΠΑ
Αχσεβάνος Γ.	χημικός-μηχανικός	ΗΠΑ
Αηγορόπουλος Σ.	πολιτικός-μηχανικός	ΗΠΑ
Αεθερίου Α.	ωκεανογράφος	Σκωτία
Αλούμενος Α.	ωκεανογράφος	Γαλλία
Αγούρος Ι.	μηχ.-περιβαλλοντολ.	ΗΠΑ
Αμπράκης Κ.	ωκεανογράφος	ΗΠΑ
Ασκαράτος Α.	ωκεανογράφος	ΗΠΑ
Ααράκος Π.	ωκεανογράφος	ΗΠΑ
Αουροδήμος Ε.	μηχαν. περιβάλλοντος	ΗΠΑ
Ααράς-		
Ααγιάννης Γ.	ωκεανογράφος	ΗΠΑ
Ααθηνιάδης Ε.	υδραυλική	ΗΠΑ
Αύλου Σ.	ωκεανογράφος	ΗΠΑ
Αέσσας Δ.	δημόσια υγεία	ΗΠΑ
Αακ Γ.	πολιτικός μηχανικός	ΗΠΑ
Αασιος Δ.	χημικός μηχανικός	ΗΠΑ
Αακέρης Δ.	βιομηχανία τροφίμων	ΗΠΑ
Ααγιώργης Κ.	κτηνίατρος	ΗΠΑ
Ααζής Ε.	χημεία τροφίμων	ΗΠΑ

Αααβίνγκας Γ.	βιομηχ. τροφίμων	ΗΠΑ
Ααψάλης Ι.	βιομηχ. τροφίμων	ΗΠΑ
Ααωνσταντινίδης Σ.	τεχνολογία τροφίμων	ΗΠΑ
Ααλασπίνας Α.	βιομηχ. τροφίμων	ΗΠΑ
Ααρκάκης Π.	τεχνολογία τροφίμων	ΗΠΑ
Ααποσκαίνος Σ.	κτηνίατ. υδροβιολόγος	Αργεντινή
Ααπάντας Λ.	βιομ. τροφίμων	ΗΠΑ
Ααρλατζής Β.	βιομ. τροφίμων	ΗΠΑ
Ααρίφωνος Λ.	κτηνίατρος	Καναδάς
Αατζιόλας Β.	παθολογία ζώων	ΗΠΑ
Ααγγελάκος Δ.	ηλεκτρονικός	ΗΠΑ
Ααθανς Μ.	ηλεκτρ.-μηχανολ.	ΗΠΑ
Ααλεξόπουλος Ν.	ηλεκτρ.-μηχανολ.	ΗΠΑ
Αααγνωστόπουλος Κ.	δ/ντής εταιρείας	ΗΠΑ
Ααωνιάδης Α.	πυρηνικός μηχανικός	ΗΠΑ
Ααλέτσος Α.	μηχανολόγος	ΗΠΑ
Ααενετσανόπουλος Α.	ηλεκτρ.-μηχαν.	Καναδάς
Ααουργουλάκης Ε.	μηχανολόγος	ΗΠΑ
Ααάνναρης Ν.	δ/ντής εταιρείας	ΗΠΑ
Ααωργίτης Ν.	στέλεχος εταιρείας	ΗΠΑ
Ααεκλερής Ν.	ηλεκτρ.-μηχανικός	ΗΠΑ
Ααημητριάδης Σ.	δ/ντής εταιρείας	ΗΠΑ
Ααημητρίου Π.	στέλεχος εταιρείας	ΗΠΑ
Ααφραιμίδης Α.	ηλεκτρ.-μηχανικός	ΗΠΑ
Ααζάνης Γ.	τεχνική εταιρ. κατασκ.	Φινλανδία
Ααπάς Η.Λ.	χημ. μηχαν.-κρατ. υπάλ.	ΗΠΑ
Ααοδωρίδης Γ.	τεχνολόγος	ΗΠΑ
Ααθερινός Θ.	πολιτικός μηχανικός	Βραζιλία
Ααλαμίδας Α.	τεχνολόγος	ΗΠΑ
Ααανελλάκος Δ.	μηχανικός	ΗΠΑ
Ααπετανόπουλος	ηλεκτρονικός	ΗΠΑ
Ααρκπέτης Κ.	ηλεκτρ.-μηχανικός	Δ. Γερμανία
Ααονταράτος Α.	ηλεκτρ.-μηχανικός	ΗΠΑ
Ααρικελής Ν.	τεχνολ. συστημάτων	ΗΠΑ
Ααρίτας Κ.	μηχ. υπολογιστών	ΗΠΑ
Ααρητικός Χ.	ηλεκτρ.-μηχανικός	ΗΠΑ
Ααρίνος Ι.	πληροφορική	ΗΠΑ
Ααέζιος Σ.	μηχανολόγος	ΗΠΑ
Ααεσεσίογλου Δ.	μηχανολόγος	ΗΠΑ
Ααετσέας	μηχ. υπολογιστών	ΗΠΑ
Ααωνσταντινίδης Α.	χημικός-μηχανικός	ΗΠΑ
Ααώνστας Α.	μηχανολόγος	ΗΠΑ
Ααωστόπουλος Γ.	στέλεχος εταιρείας	ΗΠΑ
Ααωστής Ν.	πολιτικός μηχανικός	ΗΠΑ
Ααυριακόπουλος Ι.	αρχιτέκτων	Τυνησία
Ααλιώτης Θ.	στέλεχος εταιρείας	ΗΠΑ
Ααϊνιώτης Δ.	ηλεκτρονικός	ΗΠΑ
Ααιομενίδης Π.	ηλεκτρ. υπολογισταί	ΗΠΑ
Ααακρυδάκης Σ.	στέλεχος εταιρείας	Γαλλία
Ααάμαλης Α.	ηλεκτρον υπολογισταί	ΗΠΑ
Ααοράκης Δ.	ηλεκτρ.-μηχαν.	ΗΠΑ
Ααόσχος Γ.	ηλεκτρ.-μηχαν.	ΗΠΑ
Ααπαλδαρές Θ.	δομικός μηχανικός	ΗΠΑ
Ααπέρκ Α.	στέλεχος εταιρείας	ΗΠΑ
Ααπεκιάρογλου Π.	χημικός-μηχανικός	Δ. Γερμανία
Ααουτσούλας Μ.	αστρονόμος	ΗΠΑ
Ααύδης Φ.	ηλεκτρ. μηχανικός	ΗΠΑ
Ααζούνογλου Β.	ηλεκτρ. μηχανικός	ΗΠΑ
Ααπάου Α.	στέλεχος εταιρείας	ΗΠΑ
Ααρής Δ.	ηλεκτρ.-μηχανικός	ΗΠΑ
Ααπαδόπουλος Γ.	ραδιοαστρονόμος	ΗΠΑ
Ααάτσης Α.	χημεία πολυμερών	ΗΠΑ
Ααενθερουδάκης Π.	μηχαν ηλεκτρονικός	ΗΠΑ

Πολυμερόπουλος Κ.	μηχανικός	ΗΠΑ
Πράππας Α.	χημικός-μηχανικός	ΗΠΑ
Ραζέλος Π.	μηχανικός	ΗΠΑ
Ρίζος Ι.	δ/ντής ερευνών	Δ. Γερμανία
Σακκάς Ι.	υδραυλική	ΗΠΑ
Σαμαράς Δ.	μηχανολ. αερ/ρίας	ΗΠΑ
Στυλιάρας Δ.	αρχιτέκτων	Καναδάς
Σωτηριάδης Μ.	μηχανικός	ΗΠΑ
Τζίκας Γ.	στέλεχ. επιχειρήσεων	Αργεντινή
Τορίδης Θ.	πολιτικός μηχανικός	ΗΠΑ
Τουσίμης Α.	στέλεχ. επιχειρήσεως	ΗΠΑ
Τσόνγκος Ν.	μηχανικός οδοποιίας	ΗΠΑ
Τσόκας Α.	ηλεκτρονικός	Βραζιλία
Φέρτης Δ.	πολιτικός μηχανικός	ΗΠΑ
Χάρης Χ.	μηχανικός	ΗΠΑ
Χατζηθεοδώρου Χ.	δυναμική ρευστών	ΗΠΑ
Αθανασάκης Α.	φιλόλογος	ΗΠΑ
Αιμιλιανίδης Α.	νομικός	Κύπρος
Αναγνωστόπουλος Γ.	φιλόσοφος	ΗΠΑ
Αναστασίου Α.	φιλόλογος	Δ. Γερμανία
Άντων Ι.	φιλόσοφος	ΗΠΑ
Αρνάκης Γ.	ιστορικός	ΗΠΑ
Βασιλειάδης Χ.	γλωσσολόγος	Χιλή
Βλάχος Ε.	κοινωνιολόγος	ΗΠΑ
Γερακάρης Κ.	κοινωνιολόγος	ΗΠΑ
Γερμίδης Δ.	οικονομολόγος	Γαλλία
Γεωργάκας Δ.	φιλόλογος	ΗΠΑ
Γεωργιάδης Α.	οικονομολόγος	ΗΠΑ
Γεωργιάδης Β.	δικηγόρος	Κένυα
Γεωργιάδης Χ.	οικονομολόγος	ΗΠΑ
Γεωργίου Χ.	παιδαγωγός	ΗΠΑ
Γιαμόδης Λ.	φιλόλογος	Αίγυπτος
Γιάνναρης Γ.	φιλόλογος	ΗΠΑ
Γιάνναρης Ν.	οικονομολόγος	ΗΠΑ
Γιαννακόπουλος Δ.	ανθρωπιστ. επιστήμες	ΗΠΑ
Γιαννόπουλος Α.	νομικός	ΗΠΑ
Γιαννούζας Ι.	διοίκησις επιχειρ.	ΗΠΑ
Γιωτόπουλος Κ.	οικονομολόγος	ΗΠΑ
Δημάκης Ι.	ιστορικός	Καναδάς
Δρύμης Φ.	οικονομολόγος	ΗΠΑ
Ενεπεκίδης Π.	ιστορικός	Αυστρία
Ευτυχιάδης Ε.	καθηγητής	ΗΠΑ
Ζαφειρόπουλος Θ.	ιστορικός	Χιλή
Θεοχάρης Ρ.	Διοικ. Τραπεζ. Κύπρου	Κύπρος
Ιατρίδης Δ.	ερευνητής	ΗΠΑ
Καζαμίας Α.	παιδαγωγός	ΗΠΑ
Καζεπίδης Α.	φιλοσοφία παιδείας	Καναδάς
Κακαβάς Π.	ψυχολόγος	ΗΠΑ
Καλτούνης Θ.	καθηγητής	ΗΠΑ
Κιτσίκης Δ.	ιστορικός	Καναδάς

Κλαίρης Χ.	φιλόλογος	Βραζιλία
Κομνηνός	κοινωνιολόγος	Βραζιλία
Κοντονάσης Α.	οικονομολόγος	ΗΠΑ
Κουμουλίδης Ι.	ιστορικός	ΗΠΑ
Κουνελής Ι.	παιδαγωγός	ΗΠΑ
Κουβερτάρης Γ.	κοινωνιολόγος	ΗΠΑ
Κύππης Κ.	ιστορικός	Κύπρος
Λούης Γ.	κοινωνιολόγος	ΗΠΑ
Λυμπερόπουλος Π.	πρύτανης Παν/μίου	ΗΠΑ
Μαμαλάκης Μ.	οικονομολόγος	ΗΠΑ
Μαλέρος Φ.	φιλόλογος	Χιλή
Μανωλάκης Θ.	εκπαιδευτικός	ΗΠΑ
Μαργαρίτης Σ.	εκπαιδευτικός	ΗΠΑ
Μασιάλας Β.	εκπαιδευτικός	ΗΠΑ
Μπακαμής Μ.	εκπαιδευτικός	ΗΠΑ
Μπάρτης Π.	κοινωνιολόγος	ΗΠΑ
Μπέλτσος Ν.	οικονομολόγος	ΗΠΑ
Μπίζος Γ.	δικηγόρος	Ν. Αφρική
Οικονόμου Σ.	δικηγόρος	Αυστραλία
Παπαγεώργης Α.	διοικ. επιχειρήσεων	ΗΠΑ
Παπαδόπουλος Θ.	ιστορικός	Κύπρος
Παππάς Γ.	νομικός	Αυστραλία
Παρασκευόπουλος Γ.	οικονομολόγος	ΗΠΑ
Παρασκευόπουλος Χ.	οικονομολόγος	Καναδάς
Παυλακίδας Α.	φιλόλογος	ΗΠΑ
Ραΐζης Β.	φιλόλογος	ΗΠΑ
Ρεξίνης Ι.	φιλόλογος	ΗΠΑ
Ρέππας Β.	παιδαγωγός	ΗΠΑ
Ρούσος Γ.	στέλεχος εταιρείας	Αργεντινή
Ρούσος Ε.	πολιτ. κοινωνιολογία	ΗΠΑ
Ρούσος Ι.	φιλοσοφία	Ιαπωνία
Σπυριδάκης Κ.	ιστορικός	Κύπρος
Σταύρου Θ.	ιστορικός	ΗΠΑ
Τζιόρτζ Α.	δικηγόρος	Αυστραλία
Τζοανός Ι.	οικονομολόγος	ΗΠΑ
Τριάντης Σ.	οικονομολόγος	Καναδάς
Τσακλαγκάνος Α.	καθηγητής	ΗΠΑ
Φθενάκης Β.	παιδαγωγικά	Δ. Γερμανία
Σπυρόπουλος Ε.	ιστορικός	ΗΠΑ
Στεργιαννόπουλος Π.	οικονομολόγος	ΗΠΑ
Ταβουξής Ν.	κοινωνιολόγος	ΗΠΑ
Φιλιππάτος Γ.	οικονομολόγος	ΗΠΑ
Φίλιπος Α.	φιλόλογος	ΗΠΑ
Φορμόζης Π.	δ/ντής ινστιτούτου	Ελβετία
Φωτίου Α.	φιλόσοφος	Καναδάς
Χάρης Χ.	μηχανικός	ΗΠΑ
Χαρανής Π.	ιστορικός	ΗΠΑ
Χριστόπουλος Γ.	καθηγητής	ΗΠΑ
Ψαχαρόπουλος Γ.	οικονομολόγος	Αγγλία
Δημόπουλος	οικονομολόγος	ΗΠΑ

βιολογίας.

Στην καταληκτική συνεδρίαση, υπό την προεδρία του Δημ. Παπαλευζά, παρουσιάζονται τα πορίσματα των Επιτροπών στις οποίες διεμοιράσθησαν οι σύνεδροι. Την παρουσίαση έκαναν οι πρόεδροι, γνωστοί πανεπιστημιακοί καθηγητές, για τις Φυσικομαθηματικές Επιστήμες ο Δ. Κάλπος, για τις Ιατρικές Επιστήμες, ο Γ. Μερίζας, για την Τεχνολογία, ο Κ. Κονοφάγος, για την Τεχνολογία Τροφίμων, ο Ε. Πανέρας, για τις Βιολογικές Επιστήμες, ο

Ε. Κανελλάκης (καθηγητής Φαρμακολογίας στο Yale) που αναπλήρωσε τον Πανταζή, για την Προστασία του Περιβάλλοντος ο Κ. Νιαβής και για τις Κοινωνικές και Ανθρωπιστικές Επιστήμες ο Δ. Δεληβάνης.

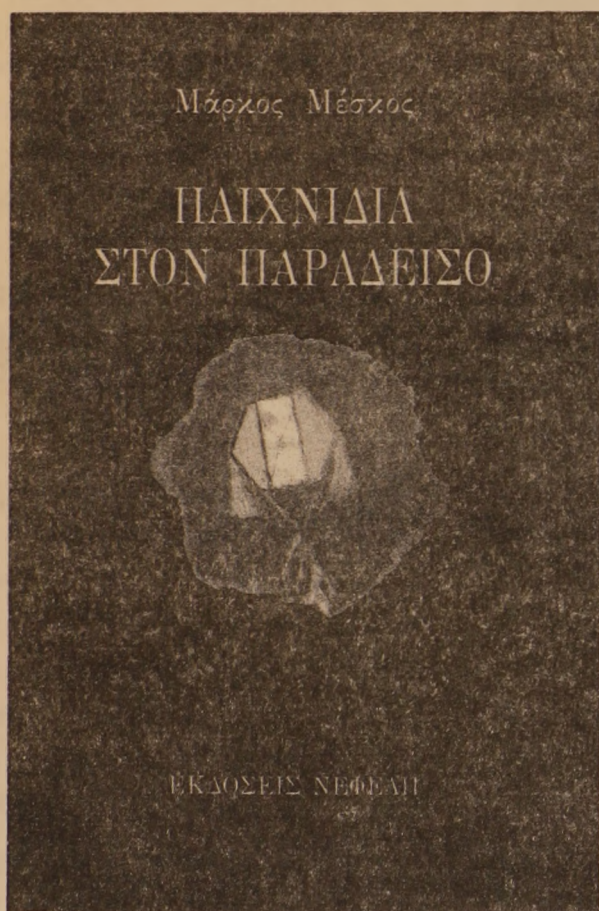
Με τα συνέδρια αυτά εμμέσως ενισχύετο η θέσις και η δύναμις της ομάδος των Ελλήνων των σπουδασμένων σε αγγλόφωνες χώρες. Παρ' όλα αυτά το ήδη εξασθενημένο αριθμητικά, αλλά ακόμη ισχυρό κοινωνικά, παλαιό «κεντροευρωπαϊκό» κατεστημένο είχε αρκετή δύναμη για να

αποτρέψει προς το παρόν κάθε εξέλιξη και αλλαγή των ήδη ισχυόντων θεσμών. Η αλλαγή αυτή θα συντελεσθεί αργότερα, 8 χρόνια μετά την πτώση της δικτατορίας, κατά την διακυβέρνηση Ανδρέα Παπανδρέου. Με αυτόν είχε αρχίσει η αντιπαράθεση για την έδρα και το Τμήμα και ο κύκλος συμπληρώθηκε πάλι με αυτόν, έκλεισεν όμως με τρόπο διάφορο από εκείνον τον οποίον είχαν στο μυαλό τους οι συνιστάντες την πρώτη ομάδα των αγγλοσπουδασμένων επιστημόνων.

Σύγχρονη ελληνική πεζογραφία

Μάρκος Μέσκος

ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΣΤΟΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟ



Το βιβλίο αυτό, εκ πρώτης όψεως είναι μια «καταγραφή» παιδικών παιχνιδιών (δεκαπέντε συνολικά), στην πόλη της Έδεσσας τη δεκαετία 1935-1945, η οποία βαθμιαία εξελίσσεται σε μια επιστροφή στον χαμένο παράδεισο όπου οι τοποθεσίες της πόλης ανακαλούνται νοσταλγικά μέσα από τα ονόματά τους και οι απόηχοι των ιστορικών γεγονότων φθάνουν αλλά και αφομοιώνονται γρήγορα μέσα στις παιδικές συνειδήσεις.

Μέσα στο ιστορικό, πάντοτε, πλαίσιο της εποχής, ο πυρήνας, των πεζογραφημάτων των *Παιχνιδιών στον Παράδεισο*, δεν είναι μακριά από την αλήθεια μιας άγραφης κουλτούρας που μόνο στα παιδιά (δυνάμει) επιτρέπεται η βίωσή της.

ΕΠΙΣΗΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ
Κομμένη Γλώσσα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... *Η άλλη άποψη στο βιβλίο*

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 10 680, Τηλ. 36.07.744 - FAX: 36.23.093
ΣΤΟΑ ΒΙΒΛΙΟΥ: ΠΕΖΜΑΤΖΟΓΛΟΥ 5, ΑΘΗΝΑ 10 564, Τηλ. 32.22.846

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Μόλις Κυκλοφόρησαν:

Μάρκος Μέσκος
ΚΟΜΜΕΝΗ ΓΛΩΣΣΑ

ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΣΤΟΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟ



Πρόδρομος Μάρκογλου
ΣΠΑΡΑΓΜΑΤΑ
(Μυθιστόρημα)



Ν. Θεοτοκάς - Κ. Σωτηρίου
Ο ΝΑΜΠΥΚΑΣ
(Μυθιστόρημα)



Πέτρος Μαρτινίδης
ΚΑΤΑ ΣΥΡΡΟΗΝ
(Αστυνομικό μυθιστόρημα)



Αλμπέρτος Ναο
ΣΕ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΥΦΟΥΣ
(Διηγήματα)



Δημήτρης Πετσετίδης
Ο ΣΑΜΠΑΤΕΣ ΖΕΙ
και άλλες ιστορίες του γλυκού νερού
(Διηγήματα)



Νίκος Χουλιαράς
ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΠΡΙΝ
ΔΥΟ ΜΕΡΕΣ ΜΕΤΑ



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... *Η άλλη άποψη στο βιβλίο*

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 10 680, Τηλ. 36.07.744 - FAX: 36.23.093
ΣΤΟΑ ΒΙΒΛΙΟΥ: ΠΕΖΜΑΤΖΟΓΛΟΥ 5, ΑΘΗΝΑ 10 564, Τηλ. 32.22.846

ΔΙΔΑΛΟΥΟΣ

ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΜΙΑ ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ

Η παρέμβαση της δημοσιογράφου κ. Βάνας Χαραλαμπίδου αφορά την κριτική του Ξ. Μαυραγάνη για το νέο βιβλίο του Κωστή Μοσκόφ, που δημοσιεύθηκε στο προηγούμενο τεύχος του Αντί:

Κύριε Διευθυντά,

Με έκπληξη διάβασα στο τεύχος 653 της 30.1.1998 του έγκριτου περιοδικού *Αντί* (που μας συντροφεύει από το πρώτο του τεύχος των χρόνων της δικτατορίας), ως κριτική βιβλίου, ένα κείμενο εναντίον του γνωστού θεσσαλονικιού ιστορικού, συγγραφέα και σήμερα Μορφωτικού Συμβούλου της ελληνικής πρεσβείας στο Κάιρο, του Κωστή Μοσκόφ, αλλά και παραπληνητικό όσον αφορά στην εκδοτική δραστηριότητα του 9.58, του πολιτιστικού Β' Προγράμματος του Ραδιοφωνικού Σταθμού Μακεδονίας της ΕΡΤ3, του οποίου έχω την τιμή να προϊσταμαι.

Αφορμή, το αυτοβιογραφικό βιβλίο του Κωστή Μοσκόφ *Στα όρια του έρωτα και της ιστορίας* (Εκδόσεις Ιανός και 9.58), με περιεχόμενο από σειρά ραδιοφωνικών συνεντεύξεων που ο Κ.Μ. παραχώρησε στο σταθμό μας και στην υπογράφουσα.

Θα ήθελα καταρχήν να σας διευκρινίσω ότι ο 9.58 της ΕΡΤ3, με πολύ μεράκι, πολύ προσωπική και φυσικά εκτός ωραρίου δουλειά δύο τριών ανθρώπων, και κυρίως χωρίς να επιβαρύνει ούτε με μία δραχμή την κρατική ΕΤ3 ή άλλο φορέα του Δημοσίου –η σχετική με τις εκδόσεις δαπάνη καταβάλλεται από τους εκδότες–, κατόρθωσε να υπερβεί όλες τις γραφειοκρατικές δυσκολίες, αποφάσισε να μην αρκестεί στη διεκπεραίωση των ραδιοφωνικών προγραμμάτων, να υπερβεί τα κατεστημένα και να συμβληθεί με εκδοτικούς οίκους, καταρχήν θεσσαλονικέων εκδοτών, προκειμένου να διασώσει σε εκδόσεις και ψη-

φιακούς δίσκους τις προφορικές μαρτυρίες και πολύτιμες ραδιοφωνικές καταθέσεις, επιλεγμένων και ιδιαίτερα σημαντικών στον βορειοελλαδικό χώρο, αλλά και πανελληνίως, δημιουργών.

Μέχρι σήμερα κυκλοφόρησαν από τον 9.58 και τις εκδόσεις Ιανός τα αυτοβιογραφικά βιβλία των τακτικών συνεργατών του σταθμού μας *Πίσω από την Αγιά-Σοφιά* του ποιητή Ντίνου Χριστιανόπουλου, που εξαντλήθηκε εντός μηνός, κυκλοφορεί σε δεύτερη έκδοση και διδάσκεται ήδη από ιδιωτικό κολλέγιο ως υπόδειγμα γραφής, *Ατελείωτη ιστορία* του βραβευμένου δύο φορές με κρατικό βραβείο συγγραφέα Νίκου Μπακόλα, *Στα όρια του έρωτα και της ιστορίας* του ιστορικού-συγγραφέα Κωστή Μοσκόφ, *Πλους ονείρου-από τον Εχέδωρο στο Θερμαϊκό* του ζωγράφου και πεζογράφου Κώστα Λαχά, ενώ ετοιμάζεται το βιβλίο του ποιητή και συγγραφέα Πάνου Θεοδωρίδη *Το ροκ των Μακεδόνων*. Εκδόθηκε επίσης και κυκλοφορεί από τον 9.58, την εταιρεία Εν Χορδαίς και με χρηματοδότηση της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Θεσσαλονίκης το συλλεκτικό CD *Ποιητές αντοανθολογούμενοι*, με τις φωνές 29 ποιητών της Θεσσαλονίκης και της ευρύτερης περιοχής. Ετοιμάζεται ακόμη από τις εκδόσεις Εντευκτηρίου η έκδοση της μελέτης του ποιητή Ντίνου Χριστιανόπουλου *Η Θεσσαλονίκη και το ρεμπέτικο*, με περιεχόμενο από ομότιτλη εκπομπή, ενώ στο στάδιο των διαπραγματεύσεων είμαστε για τα βιβλία των επίσης τακτικών συνεργατών του 9.58, των καθηγητών του Α.Π.Θ. Χρίστου Τσολάκη και Γιώργου Χουρμουζιάδη, του συγγραφέα και δημοσιογράφου Χρίστου Ζαφείρη, κ.λπ. Έτοιμο να κυκλοφορήσει είναι ένα ακόμη CD με τίτλο *Καλότυχος ποιος μ' αγαπά* με παραδοσιακά τραγούδια της Μακεδονίας από το πολύτιμο αρχείο του Ραδιοφωνικού Σταθμού Μακεδονίας της ΕΡΤ3, που χρη-

ματοδοτήθηκε από τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση νομού Κιλκίς. Δεν πρέπει να λησμονηθεί η πολύτιμη καταγραφή με τις φωνές 36 πεζογράφων της Θεσσαλονίκης και της ευρύτερης περιοχής, που ετοιμάζεται και θα κυκλοφορήσει σ' ένα διπλό συλλεκτικό CD, μόλις καταβληθεί η σχετική χρηματοδότηση, την οποία έχουμε εξασφαλίσει.

Όσον αφορά στον ιστορικό και συγγραφέα Κωστή Μοσκόφ, που τιμά εδώ και τέσσερα χρόνια τον 9.58 με τη συνεργασία του, από την εργοβιογραφία του καταδεικνύεται ότι το συγγραφικό, ποιητικό και μεταφραστικό του έργο ξεπερνά τα έντεκα βιβλία, τα περισσότερα εξαντλημένα, πριν εκδοθεί –στις 23.12.1997– από εμάς το δωδέκατο με τίτλο *Στα όρια του έρωτα και της ιστορίας*, σε 2.000 αντίτυπα, που εξαντλήθηκαν σε είκοσι μόλις μέρες από την κυκλοφορία του βιβλίου, το οποίο ήδη επανεκδόθηκε. Η δράση του Κωστή Μοσκόφ είναι κι αυτή γνωστή σ' όλους, ιδίως τα τελευταία χρόνια με την κορύφωσή της στην Αίγυπτο. Αρκεί να σημειωθεί ότι η Ελλάδα του οφείλει τουλάχιστον το γεγονός ότι το ερειπωμένο σπίτι όπου έζησε ο μεγάλος αλεξανδρινός ποιητής Κωνσταντίνος Καβάφης στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου μετατράπηκε χάρη στον Κωστή Μοσκόφ στο καλοδιατηρημένο Μουσείο Καβάφη, και το ίδιο –με χιλιάδες δυσκολίες που ασφαλώς καθένας τις φαντάζεται– ισχύει για το σπίτι του άλλου σημανκότετου για τα ελληνικά γράμματα Αλεξανδρινού Στρατή Τσίρκα στο Κάιρο, που και πάλι χάρη στον Μοσκόφ αγοράζεται για να μετατραπεί σε Μουσείο. Για να μην αναφερθούμε στα διεθνή συνέδρια για τον Καβάφη και τον Μέγα Αλέξανδρο, που προσελκύουν προσωπικότητες του ευρωπαϊκού και αραβικού κόσμου, αλλά και στις πολλαπλές και με τεράστια κυκλοφορία εκδόσεις μεταφράσεων στα αραβικά

Όμως, οι Έλληνες ποτέ δεν διαχώρισαν ανθρώπους λόγω της θρησκείας τους.

Οι Έλληνες Εβραίοι δεν ήταν ανακάλυψη ελληνική αλλά χιτλερική, για να μεθοδευτεί έτσι καλύτερα το παρανοϊκό σχέδιο εξόντωσης του ναζιστικού φασιστικού τέ-
ατος.

Οι Έλληνες όχι μόνο δεν πρόδωσαν τους δελφούς τους στις μαύρες αυτές μέρες της φασιστικής λαίλαπας, αλλά με αυτοθυ-
α και μητρική αγάπη προστάτευσαν και
φύσαν με κίνδυνο της ζωής τους και των
κογενειών τους όσο το δυνατόν περισσό-
ρους.

Είχαν να παλέψουν ένα τέλεια οργανω-
μένο σχέδιο.

Το χονδροειδές, ασύστολο και ανιστόρη-
το ψέμα ότι οι Έλληνες «πρόδωσαν τους
δελφούς τους» στις αρχές κατοχής, όχι
μόνο δεν ευσταθεί, αλλά βεβηλώνει στα
είματα όλου του πολιτισμένου κόσμου κατά
όπο επαίσχυντο το Ολοκαύτωμα.

Και για του λόγου το αληθές, ο γράφων
πές τις γραμμές και η οικογένειά του ευ-
ωμονούν δημόσια και για πολλοστή φο-
ρά με πολλή αγάπη και εύλογη συγκίνηση
στις έλληνες αδελφούς μας που, χάρις στη
κή τους αυταπάρανηση εμείς σήμερα ζού-
με, αναπνέουμε, δουλεύουμε, αγαπάμε
και ονειρευόμαστε αυτόν τον τόπο καλύτε-
ρο. Γι' αυτό και μάθαμε πολύ καλά να μην
εχόμεθα το ψέμα και το φασισμό, με
ποια μορφή ή για οποιαδήποτε σκοπιμό-
τα κι αν εκδηλώνεται.

Ευχαριστώ για τη φιλοξενία

Ιωσήφ Κοέν

Αρχιτέκτων,

Αθήνα

ΠΡΕΣΒΙΟΥΧΟΙ ΤΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΤΟΥ ΥΠΕΞ

α το θέμα της μη μονιμοποίησης των
πρεσβιούχων της Εξωτερικής
Υπηρεσίας του ΥΠΕΞ, η επιστολή που
ακολουθεί:

Αγαπητέ κύριε Διευθυντά,

Ετην Πέμπτη 31 Ιουλίου 1997, ο γενικός
διοικητικός Διευθυντής και Οργάνωσης κ.
Ανδρέας Ζώρας, με την ιδιότητά του
πρόεδρος της επιτροπής συντάξεως του
Νέου Οργανισμού, μαζί με τα άλλα μέλη
έλεσε τα προεδρεία των συλλόγων του
ΥΠΕΞ και τα ενημέρωσε για τις αλλαγές
που πρόκειται να ισχύσουν με τον νέο ορ-
γανισμό του υπουργείου. Κανείς δεν αμφι-
σημαίνει τις σημαντικές αλλαγές που θα
ισχύσουν με την ψήφιση του Οργανισμού
της Βουλής και τον εκσυγχρονισμό του, ού-

τε μπορεί κανείς να παρέμβει επί το σύνο-
λο των Κωδίκων, διότι η συζήτηση στη
Βουλή γίνεται μόνο επί της αρχής και όχι
κατ' άρθρο. Η δε ψήφος, αρνητική ή θετι-
κή, είναι συνολική. Για την ιστορία, μέλη
της Επιτροπής είναι, πλην του κ. Ζώρα, ο
σύμβουλος Επικρατείας κ. Σταυρόπουλος
και ο κ. Κων. Μενουδάκος, οι καθηγητές
κ. Ρούκουνας, Μακροδημήτρης και Γλυκε-
ρία Σιούτη, ο δικηγόρος κ. Φραγκάκης, ο
πρέσβης κ. Ιβράκης, οι κ. Ραφαήλ, Μαν-
ρομιάλης, Ζέπος, Θ. Στοφορόπουλος, ο
νομικός σύμβουλος του πρωθυπουργού κ.
Γ. Παπαδημητρίου και, φυσικά, ο υπουρ-
γός Εξωτερικών κ. Θ. Πάγκαλος, ο αναπλ.
ΥΠΕΞ κ. Γ. Παπανδρέου και ο υφυπουρ-
γός κ. Γ. Κρανιδιώτης.

Ο νέος Οργανισμός του ΥΠΕΞ είναι
πραγματικά σημαντικός, διότι για πρώτη φο-
ρά προσπαθεί κάποιος να επιβάλει κά-
ποια τάξη όταν η πανσπερμία υπάρχει εδώ
και 60 χρόνια. Απ' αυτή την άποψη, ο λεγό-
μενος εκσυγχρονισμός και τα όποια μέτρα
για τη Δημόσια Διοίκηση είναι θετικά. Το
ότι έχει δίκιο η ηγεσία του ΥΠΕΞ και ο κ.
Πάγκαλος για τα όσα δήλωσε στους δημο-
σιογράφους, κανείς δεν διαφωνεί ούτε
αντιλέγει. Το διεθνές περιβάλλον έχει ρι-
ζικά μεταβληθεί και είναι φυσικό το
υπουργείο των Εξωτερικών με τα νέα δε-
δομένα να θέλει να ανταποκριθεί στην
αποστολή του. Δεν θα αναφερθώ στη Δι-
πλωματική Ακαδημία, τη Νομική Υπηρε-
σία, τη Γενική Επιθεώρηση ή τις άλλες Δι-
ευθύνσεις. Θα επιμείνω σε μια παρατήρη-
ση σχετικά με το νομοσχέδιο και θα ανα-
φερθώ μόνο στον διοικητικό και βοηθητι-
κό κλάδο. Ή, αν θέλετε, με τη νέα ονομα-
σία του: «Διοικητική και Γραμματειακή
Υποστήριξη». Το ότι χρόνια τώρα το επί-
πεδο ορισμένων υπαλλήλων και ιδιαίτερα
η συμπεριφορά τους δημιούργησαν προ-
βλήματα στη διοίκηση, αλλά και στην κοι-
νωνία, είναι σαφές σ' όλους, και μάλιστα
στη σημερινή ηγεσία του ΥΠΕΞ και ειδικά
στον κ. Υπουργό. Όπως γνωστό είναι επί-
σης ότι χρόνια τώρα το λεγόμενο βοηθητι-
κό προσωπικό ασκεί, συν όλα τα άλλα κα-
θήκοντά του, και διοικητικές εργασίες
ανάλογες των μόνιμων συναδέλφων. Για
να μην αναφερθώ σε κεκτημένα δικαιώμα-
τα τα οποία δεν διασφαλιζόνταν, ούτε δια-
μόρφωναν το γενικό πνεύμα και τη φιλο-
σοφία του υπουργείου. Οι νέες καινοτο-
μίες σίγουρα είναι καλές όταν λειτουρ-
γούν στο πλαίσιο της νομιμότητας και της
δικαιοσύνης. Στην παρούσα φάση, με τον
νέο Οργανισμό, υπάρχουν άρθρα τα
οποία αδικούν. Τι θα πει, π.χ., «Μονιμο-
ποιούνται μόνο οι συμβασιούχοι της Κε-

ντρικής Υπηρεσίας και όχι της εξωτερικής
του ΥΠΕΞ»; Ή «με την κατάθεση του Νο-
μοσχεδίου στη Βουλή όσοι κατέχουν απο-
λυτήριο Γυμνασίου, Λυκείου, Πανεπιστη-
μίου μετατάσσονται στον επόμενο κλάδο»
– και αυτό αφορά πάλι μόνο τους συμβασι-
ούχους της Αθήνας και όχι του εξωτερι-
κού; Ή «από τους ήδη μόνιμους συμβασι-
ούχους της εξωτερικής υπηρεσίας ή της
κεντρικής, αν έχουν τα παραπάνω προσό-
ντα, με την κατάθεση του νομοσχεδίου μο-
νιμοποιούνται». Ας σημειωθεί ότι σ' αυτό
το νομοσχέδιο μπορούν να ενταχθούν και
οι κηπουροί του ΥΠΕΞ, οι οποίοι κάλλι-
στα μπορούν, μετά τον διοικητικό κλάδο,
με την απόκτηση πτυχίου να ενταχθούν και
στη Διπλωματική Ακαδημία.

Αρχές του 1995, με σχετικό διάταγμα του
νόμου Πεπονή, υπήρξε άρθρο που έλεγε:
«Οι έχοντες εν συνεχεία στο ίδιο υπουρ-
γείο ή με διακοπή συμπληρώσει 30 μήνες,
με την ψήφιση του νομοσχεδίου, μονιμο-
ποιούνται». Ο τότε γενικός πρόξενος και
νυν πρέσβης κ. Βάλληνδας έστειλε την αί-
τησή μου μαζί με μία θετική έκθεση για το
άτομό μου αλλά δυστυχώς... χάθηκε. Και
να σκεφτεί κανείς ότι εστάλη με τον δι-
πλωματικό σάκο Αμβούργο-Αθήνα. Εγώ,
τότε, είχα συμπληρώσει 35 μήνες – και η
συνέχεια, γνωστή. Ειδοποιήθηκα ότι η
προθεσμία πέρασε και ότι στο μέλλον θα
ρυθμιστεί το θέμα με τον νέο κανονισμό
του ΥΠΕΞ. Προσέφυγα στο γραφείο του
κ. Ζώρα, στο γραφείο υπουργού, στους
αρχηγούς των κομμάτων, αλλά και σε φί-
λους βουλευτές και ευρωβουλευτές οι
οποίοι με καθησύχασαν λέγοντάς μου ότι
θα υπάρξει δίκαια και θετική λύση. Τελι-
κά, όμως, θα τους διαψεύσω, διότι το νέο
νομοσχέδιο που ετοιμάζεται να ψηφισθεί
το Φεβρουάριο στη Βουλή δεν με δικαιώ-
νει – ούτε εμένα, αλλά ούτε λύση δίνει για
τους συμβασιούχους του εξωτερικού. Τι
σημαίνει μονιμοποίηση; Σημαίνει, πρώτα
απ' όλα, αύξηση του μισθού, ξεπερνιού-
νται πολλά προβλήματα που έχουν συσσω-
ρευτεί από το παρελθόν. Και μιλάω για
χαμηλό μισθό, διότι ο κ. Χριστοδουλάκης
ως υφυπουργός των Οικονομικών δεν
γνωρίζει ότι οι συμβασιούχοι δεν έχουν
καν επίδομα σπιτιού που έχουν οι μόνιμοι
υπάλληλοι ή άλλα επιδόματα που τους χο-
ρηγεί το κράτος. Διότι αν το γνώριζε δεν
θα έφτανε στο σημείο να συμπεριλάβει
στη μείωση του μισθού 15% και τους συμ-
βασιούχους.

Ευχαριστώ,

Βασίλης Γιαννάκοβας,
Γενικό Προξενείο Αμβούργου,
Γερμανία

έργων των Καβάφη, Ρίτσου, Τσίρκα, κ.λπ., που ο ίδιος επιμελείται. Φοβάμαι πως ο Κωστής Μοσκόφ είναι πολύ μετριοφρων για να επαίρεται για όλα αυτά, που στο βιβλίο του τα ξεπερνάει σε λίγες σειρές. Ακροθιγώς επίσης και διακριτικά αναφέρεται και στην προσωπική του ζωή, που –πώς να το κάνουμε– δεν μπορούσε να απουσιάζει από μία αυτοβιογραφία. Όσο για τη Φοιτητική Πνευματική Κίνηση Ροτόντα, την οποία οι νεώτεροι παντελώς αγνοούν, φαίνεται πως δεν σημάδευε τη μνήμη του Κωστή Μοσκόφ όσο άλλων, που την κατέγραψαν ως κορυφαίο γεγονός και όσο άλλα γεγονότα και σημαντικές γνωριμίες της ζωής του. Τέλος, οι πολιτικές αναλύσεις και η ιστορία του αριστερού κινήματος απασχόλησαν τον Κ.Μ. στα περισσότερα από τα βιβλία του και, πάντως, πολύ περισσότερο από άλλους και δεν μπορώ να φανταστώ ποιου είδους υποχρέωση μπορεί να τον υποχρεώνει να συνεχίζει με κάθε ευκαιρία να γράφει γι' αυτά.

Δεν μπορώ να γνωρίζω ποια προσωπικά χωρίζουν τον επιστολογράφο –ή μήπως πρόκειται για κριτικό βιβλίων– του περιοδικού σας, τον κ. Ξεν. Μαυραγάνη, με τον Κωστή Μοσκόφ. Επειδή ο πρώτος διετέλεσε και Διευθυντής Ραδιοφωνίας στον Ρ.Σ. Μακεδονίας, σε πόστο αντίστοιχο μ' αυτό απ' όπου αγωνιζόμαστε εμείς σήμερα, θα περίμενα να μην έχει ξεχάσει, και πάντως να γνωρίζει, πόσες δυσκολίες πρέπει να ξεπεραστούν για να δημιουργήσει κανείς σε οργανισμό του Δημοσίου. Θεωρώ, όπως και να 'χει, εξαιρετικά άδικο να καταδικάζεται με εμπάθεια μια καινοφανής και επιτυχής, αν κρίνω από την υποδοχή της, δραστηριότητα της δημόσιας ραδιοφωνίας της ΕΡΤ3, όπως η εκδοτική, για λόγους προφανέστατα προσωπικούς και σίγουρα εντελώς αδιάφορους στον ρου της ιστορίας, την οποία όποιοι θέλουν πραγματικά να υπηρετήσουν δεν έχουν παρά να το τολμήσουν να το επιχειρήσουν, ακόμη και χωρίς τους αποδέκτες που είχε την τύχη ή και την ανταμοιβή να έχει ο πολύτιμος για μας φίλος και συνεργάτης Κωστής Μοσκόφ.

Ευχαριστώ για τη φιλοξενία

Βάνα Χαραλαμπίδου

Διευθύντρια Προγράμματος 9.58

Για την ίδια βιβλιοκρισία, οι παρατηρήσεις που ακολουθούν από τους εκδότες:

Κύριε Διευθυντά,

Διαβάζοντας την κριτική για το βιβλίο του Κωστή Μοσκόφ Στα Όρια του Έρωτα και της Ιστορίας, του κ. Μαυραγάνη, στο τχ. 653 της 30.1.1998, θα ήθελα να επισημάνω τις εξής τρεις ανακρίβειες, που έχουν σαν συνέπεια τη λάθος ενημέρωση του αναγνωστικού κοινού και την προσβολή του βιβλίου.

α) Το βιβλίο δεν έχει απολύτως καμία σχέση με την Πολιτιστική Πρωτεύουσα Ευρώπης «Θεσσαλονίκη '97», ούτε εκδόθηκε στα πλαίσια αυτής, αυτό ισχύει και για τα υπόλοιπα βιβλία της ίδιας σειράς «Εν Θεσσαλονίκη»: του Ντίνου Χριστιανόπουλου *Πίσω απ' την Αγιά Σοφιά*, του Νίκου Μπακόλα *Ατέλειωτη Ιστορία* και του Κώστα Λαχά *Πλούς Ονείρου* και για τα επόμενα που πρόκειται να εκδοθούν.

β) Το βιβλίο χρηματοδοτήθηκε και εκδόθηκε από τις εκδόσεις Ιανός, σε συνεργασία με τον ραδιοφωνικό σταθμό 9.58 της ΕΤ3 και όχι από την Κρατική Τηλεόραση ή άλλον κρατικό φορέα, όπως ισχυρίζεται ο κ. Ξ. Μαυραγάνης στο δημοσίευμα, και γ) οι σελίδες του βιβλίου είναι 144 και όχι 119 όπως αναφέρετε μέσα στο άρθρο.

Για τον Ιανό,
Ν. Καρατζάς

ΣΤΡΑΤΗΣ ΣΩΜΕΡΙΤΗΣ: ΜΙΑ ΜΑΡΤΥΡΙΑ

Για τις άδικες κατηγορίες που εξαπέλυσε η κ. Μαλβίνα Χαριτοπούλου κατά του Στράτη Σωμερίτη (βλ. προηγούμενο τεύχος του *Αντί*), η επιστολή του γνωστού μουσικοκριτικού που ακολουθεί:

Φίλε κύριε Διευθυντά,

Η κ. Μαλβίνα Χαριτοπούλου ανέφερε τηλεοπτικώς, μεταξύ των δωσιλόγων χουντικών, και το όνομα του αειμνήστου Στράτη Σωμερίτη. Για τη συκοφαντική αυτή αναφορά, έχω να δηλώσω τα εξής:

Το καλοκαίρι του 1972 και 1973 βρισκόμουν στο Παρίσι. Συνδυάζοντας την εκεί παρουσία μου με έρευνα αναφερομένη στους εξόριστους πανεπιστημιακούς στη Δυτική Ευρώπη, που μου είχε αναθέσει ο κ. Χρήστος Λαμπράκης για *Το Βήμα*, με την αφορμή αυτή συνάντησα τον Στράτη Σωμερίτη, μαζί με την αξέχαστη Αμαλία Φλέμιγκ, τον επίσης αξέχαστο Γιώργο Τενεκίδη και τον κ. Κωνσταντίνο Δεσποτόπουλο να αγωνίζονται κατά της δικτατορίας των συνταγματαρχών.

Ο Σωμερίτης, στερούμενος οιοδήποτε πόρου, για να επιζήσει αναγκάστηκε η μακαρίτισσα σύζυγός του να συνοδεύει χο-

ρευτές σε μια σχετική σχολή χορού, ως καλή πιανίστα που ήταν.

Με κάθε τιμή
Άλκης Μαργαρίτης

ΕΛΛΗΝΕΣ ΧΩΡΙΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ

Με καθυστέρηση, η αναφορά σε άρθρο του *Αντί* για τους Έλληνες χωρίς ιθαγένεια.

Κύριε Διευθυντά,

Στο τεύχος 650/19.12.1997 του περιοδικού σας διάβασα το ενδιαφέρον σημείωμα της συνεργάτιδός σας κ. Ελένης Κολλιόπουλου, για τους «Έλληνες χωρίς ιθαγένεια».

Σε όσα επεσήμανε η συνεργάτιδά σας, θα ήθελα να προσθέσω τα εξής: Το άρθρο 19 του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας εισάγει μια ρατσιστική αντιμετώπιση διαχωρισμού, μεταξύ των Ελλήνων πολιτών. Δείχνει πρόκειται για ρυθμίσεις που αφορούν πολίτες της χώρας μας, οι οποίοι κατάγονται είτε από την Τουρκία είτε από την Π.Γ.Δ.Μ. Δημοκρατία της Μακεδονίας. Πρόκειται για Έλληνες πολίτες που κατάγονται από την Ελλάδα, αλλά ο νομοθέτης τους χαρακτηρίζει «αλλογενείς» και εγείρει εναντίον τους την ευχέρεια της κρατικής εξουσίας ανά πάσα στιγμή να τους αποστερήσει την ελληνική ιθαγένεια, που βέβαια δεν την απέκτησαν ως χάρισμα αλλά εξαιτίας του απλού γεγονότος ότι γεννήθηκαν σ' αυτό τον τόπο.

Η αυθαίρετη στέρηση της ιθαγένειας σύμφωνα με το παραπάνω άρθρο, έχει εφαρμοσθεί σε περιπτώσεις Μουσουλμάνων της Θράκης και Μακεδόνων που ανήκουν στη σλαβομακεδονική πολιτιστική μειονότητα.

Όσο ισχύουν διατάξεις, όπως αυτές του προηγούμενου άρθρου, όλοι οι Έλληνες πολίτες διακινδυνεύουμε να καταστούμε ανιθαγενείς...

Γιώργος Α. Δούδης

55 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ

Για τη στάση της ελληνικής πολιτείας έναντι των Ελλήνων Εβραίων, η επιστολή που ακολουθεί:

Κύριε Διευθυντά,

Μετά από 55 χρόνια, η πολιτεία αποφάσισε να εγείρει μνημείο εις μνήμην των ηρώων Ελλήνων Εβραίων που έφυγαν για τα στρατόπεδα εξόντωσης της γερμανοφασιστικής ναζιστικής Γερμανίας και δολοφονήθηκαν ποτέ πια. Υπάρχει βέβαια μια εύλογη απορία για τη «μικρή» αυτή καθυστέρηση – κάλλιο αργά παρά ποτέ – λέει ο λαός μας.

ΕΠΙΣΗΜΑΪΝΟΥΜΕ

ΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ Ή ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ;

«Οργανισμός Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης «Θεσσαλονίκη 97» που απασχόλησε το ενδιαφέρον μεγάλης μερίδας του κοινού το παρελθόν έτος εξακολουθεί να έλκει τα φώτα της δημοσιότητας, προσθέτοντας καινούργια ερωτήματα και απορίες στα ήδη υπάρχοντα – που ως δεν έχουν ακόμη απαντηθεί.

Οι, και πριν αλέκτορα φωνήσαι, προέκυψαν νέες συμπληγάδες για τους απασχολούμενους στη Θεσσαλονίκη. Να τεθούν υπέρ του απολογισμού του οργανισμού (της «ειλικρινούς αποτίμησης», όπως είπε ο δήμαρχος) ή υπέρ της εκκαθάρισης; Και... βουλιάξαμε για μια ακόμη φορά στον προβληματισμό. Αλλά πώς να μην «βουλιάξει» κανείς, όταν, πριν τεθεί το ζήτημα, ο αντιπρόεδρος του Οργανισμού Δημήτρης Σαλπιστής τασσόταν υπέρ της συντήρησής του, έστω με άλλο αντικείμενο και δομή, ενώ τώρα συμμετέχει στο συμβούλιο των εκκαθαριστών; Πώς να μην προβληματιστεί κανείς όταν στο ίδιο αυτό συμβούλιο συμμετέχει και το μέχρι χθες μέλος της παράταξης του κ. Κοσμόπουλου, ο κ. Βασίλης Καλφόπουλος;

Ο δήμαρχος γιατί αντιδρά; Διότι όπως φώναζε στο δημοτικό συμβούλιο της πόλης, «είναι κορυφαίο πολιτικό λάθος να ορίζεις συμβούλιο εκκαθαριστών αποτελούμενο από τα ίδια πρόσωπα των οποίων οι πράξεις καθαρίζονται», ενώ διατηρεί και ο ίδιος απορίες για το «ποιο είναι το νόημα της παύσης του Διοικητικού Συμβουλίου του ΟΠΠΕ στο στάδιο αυτό».

Απαντά η κυβέρνηση; Διά στόματος του υπουργού Πολιτισμού Ευάγγελου Βιζέλου «ορισμένοι απωθούν ίσως το γεγονός ότι η Πολιτιστική είναι ο βασικός οργανισμός της εκκαθάρισης του οποίου προΐσταται και εποπτεύει ο σύμβουλος του Ελεγκτικού Συνεδρίου (Γ. Κούρτης) με αυτοτελείς ελεγκτικές αρμοδιότητες εφ' όλης της ύλης, παράλληλα δε διενεργούνται και όλοι οι λειτουργικοί έλεγχοι».

Εντόπιν όλων αυτών, τα ερωτήματα συμπυκνώνονται, εις ένα. Γιατί η κυβέρνηση θέλει εκκαθάριση και ο δήμαρχος απολογισμό; Ποιος έχει δίκιο; Η βιαστείτε να απαντήσετε γιατί, όπως τονίσαμε και στο προηγούμενο τεύχος, ενόψει των επερχόμενων δημοτικών εκλογών, πολλά έχουμε να πούμε από και για την Πολιτιστική. Για να μην υπάρχει πάντως αγωνία και επειδή και η κυβέρνηση και ο δήμαρχος είναι ελεύθερες και αυθύπαρκτες προσωπικότητες, με ενημέρωση μάλιστα από πρώτο χέρι για την Πολιτιστική, ας χωρήσουν έκαστος στον απολογισμό και την εκκαθάριση του οργανισμού και, όταν τελειώσουν, θα διαλέξουμε το ελκυστικότερο ποιοϊόν.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΛΥΚΕΣΑΣ

Σήμερα περιμένουμε με ενδιαφέρον τη σύγκληση του Συμβουλίου Εφετών (δεύτερη σε διάστημα δεκαπέντε χρόνων!) που θα ασχοληθεί με τη νομική διερεύνηση υποθέσεων της Πολιτιστικής.

Π Ρ Ο Τ Ε Ι Ν Ο Υ Μ Ε

• **Δείτε:** Τον Τιτανικό του Τζαίμς Κάμερον, όχι τόσο για τις υποψηφιότητες των 14 Όσκαρ που



έθεσε, όσο επειδή είναι μια ταινία που κινείται στον αντίποδα των μεγάλων παραγωγών του Χόλλυγουντ: το θέαμα δεν γίνεται αυτοσκοπός, τα χρήματα δεν πνίγουν το κινηματογραφικό αποτέλεσμα. Και επιτέλους, επειδή το μελόδραμα, το σασπένς και η κοινωνική ταινία ισορροπούν, βάζοντας σε δοκιμασία τις κινηματογραφικές εικόνες που ευνοεί ο μεταμοντερνισμός.

• **Διαβάστε:** Το Μνημόσυνο για τον Κορνήλιο Καστοριάδη από τον Ζήσιμο Λορεντζάτο, ένα φίλο του, που κυκλοφόρησε με την τυπογραφική φροντίδα του Ροδακίου. Με αφορμή την παράκληση του Καστοριάδη στον Λορεντζάτο, να του σχολιάσει ένα δημοσίευτο γραπτό για την αρχαία ελληνική ποίηση και τη νεότερη ευρωπαϊκή, προέκυψε ένα σύντομο δοκίμιο για τους κλασικούς στίχους της Σαπφούς: «Δέδυκε μεν ασελάννα / και Πληιάδες, μέσω δε / νύκτες, παρά δ' έρχετ' ώρα, / εγώ δε μόνα κατεύδω». Ή πώς η λέξη ώρα μεταφράζεται «ο καιρός, η ώρα, η νιότη» – που περνούν.

• **Ακούστε:** Τη σειρά μουσικών εκδηλώσεων Γέφυρες, σημείο συνάντησης διαφορετικών πολιτισμών και παραδόσεων, που διευθύνει ο Δημήτρης Μαραγκόπουλος. Άβατον και Trevor Watts Moire Music Drum Orchestra (22.2), το αρμένικο Group Triple «Α» με το συγκρότημα της Yulduz Usmanova από το Ουζμπεκιστάν (23.2), ο κιθαρίστας John McLaughlin με το συγκρότημά του The heart of things (24.2). Στο Μέγαρο Μουσικής.

• **Δείτε:** Μάκβεθ με παντόφλες στο θέατρο Μουσούρη 3 (πλ. Καρύτση, τηλ. 3310936), γραμμένο από τον άγγλο συγγραφέα Τζων Κρίστοφερ Γουντ. Παρωδία του κλασικού σαιξπηρικού κειμένου σε σκηνοθεσία του Μιχάλη Παπαμιχάλη. Παίζουν: ο σκηνοθέτης, η Εύη Στοΐδου και ο... Ουίλιαμ Σαίξπηρ στον ομώνυμο ρόλο.



ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΤΗ ΖΑΪΜΗ...

ΧΑΙΡΟΜΑΣΤΕ ΠΑΝΤΑ όταν το ΥΠ.ΠΟ αναγγέλλει μουσεία, διευθυντήρια και μεγαλεπήβολες εκθέσεις, όταν μετακαλεί ξένους σωτήρες για να εμπλουτίσουν τους ιθαγενείς κι όταν εγκαθιδρύει ναούς της σύγχρονης τέχνης σε κάθε πόλη και χωριό. Συγχρόνως όμως θλιβόμαστε γιατί, παρά την ευμάρεια των αριθμών ή την ευαρέσκεια των αρχόντων –να υπαινιχθώ και την ευήθεια των αρχομένων;–, το νεότερο καλλιτεχνικό δυναμικό της χώρας βρίσκεται σε οδυνηρό αδιέξοδο όσον αφορά τη δημοσιοποίηση των εικαστικών του δημιουργιών. Από την μια οι γκαλερί είναι εγκλωβισμένες στο star-system, και μάλιστα ρισκάρουν με νέους, και απ' την άλλη οι κρατικοί χώροι κυνηγάνε το νεφέλωμα του μοντερνισμού που όλο και αρνείται να χωρέσει σε πολυνομοσχέδια και υπουργικές διατάξεις. Έτσι, πού χώρος για τους νέους; (Μα, για νέους θα μιλάμε τώρα; Σε ποιον δήμο, σε ποια «Πολιτιστική», σε ποιον κρατικό ή ημικρατικό χώρο θα φιλοξενηθούν;)

Δεκάδες δεκάδων νέοι ταλαντούχοι δημιουργοί γεμάτοι ιδέες και με γεμάτα από

έργα τα φτωχικά εργαστήριά τους, ασφυκτιούν για έκφραση. Είναι έτοιμοι να ρισκάρουν, να συγκρουστούν, να πειραματιστούν, να παίξουν με τους πιο αμείλικτους όρους του παιχνιδιού, αρκεί να ξεφύγουν από τη μιζέρια των θεσμοθετημένων χώρων, των προαποφασισμένων επιλογών και του κοινωνικού παζαριού της τέχνης.

Η λύση είναι μία, και την ξέρουν: Αυτενέργεια και παρέμβαση εκτός των συνήθων διαδικασιών. Έτσι, σ' έναν εργαστηριακό χώρο επί της οδού Ζαΐμη 54 στα Εξάρχεια, 56 –παρακαλώ– νέοι δημιουργοί δείχνουν εναλλάξ κάθε εβδομάδα –συγκεκριμένα, κάθε Πέμπτη, εγκαίνια– τη δουλειά τους χωριζόμενοι σε ενότητες, και διεκδικούν την έκφρασή τους με προσωπική εργασία, με κοινή περιφρούρηση του χώρου και με... ρεφενέ. Πρόκειται για ένα αληθινό μουσείο σύγχρονης τέχνης, πραγματοποιημένο με σάρκα και αίμα, με αγωνία και πίστη μακράν των virtual μουσείων του ΥΠ.ΠΟ. Ένα μουσείο εναλλακτικό, νεανικό, κολεκτιβιστικό, γεμάτο ζωγραφική, video, φωτοκολλάζ, εγκαταστάσεις κ.λπ. που αποδεικνύει ότι ανάμεσα στους



τόσους ζωντανόνεκρους οι καλλιτέχνες παραμένουν αληθινά ζωντανοί.

Μεταξύ τους, πολλά αρκετά γνωστά αλλά και παντελώς άγνωστα ονόματα όπως ο **Βασίλης Βλασταράς**, ο **Τζίμης Ευθυμίου**, ο **Αντρέας Σάββας**, η **Κατερίνα Ριμπατινού**, ο **Γιάννης Σκαλτσάς**, η **Σοφία Κοψίδου**, η **Κατερίνα Διακομή**, η **Ελένη Πολιτοπούλου** και άλλοι πολλοί.

• Επίσης ο δικός μας **Δημήτρης Ζουρούδης** μακριά από το εξουσιαστικό κέντρο των Αθηνών, στα Γιάννινα και στην γκαλερί Ursula Korka ξεκαθαρίζει τις σχέσεις των με τη θρησκεία, την πολιτική και τον **B.I. Ουλιάνωφ**. Γράφει σχετικά ο ίδιος: «Ονειρεύτηκα ότι ζούσα στην νήσον την καλονύχτη Πάτμο, λίγα χρόνια μετά τον θάνατο του **B.I. Ουλιάνωφ**. Ήμουν παιδί και έπαιζα με τους φίλους μου στις σπηλιές λίγο πιο κάτω απ' το Κάστρο. Σε μία απ' αυτές ζούσε ένας σκληροτράχηλος άντρας με άσπρα κυματιστά μαλλιά, που κάποτε είχαν κοράκου χρώμα. Κοντά του ήταν ένας νιούτσικος κοντούλης και λυκόσβεργος, που έγραφε όσα εκείνος του ιστορούσε. Ήμουν και εγώ εκεί, τα άκουσα κάπως έτσι... Η μητέρα μου ήταν θρησκευόμενη, κι έκανε παρέα με ιερωμένους και άλλους θεοσεβείς. Αργότερα, στο κόμμα, διαπίστωσα ότι συναντούσα ολοένα και περισσότερους παρόμοιους τύπους. Ποτέ δεν κατάλαβα γιατί σε αυτόν τον τόπο οι ορθόδοξοι είχαν την ίδια νοοτροπία με τους συντρόφους. Συνέχιζα να ζω χωρίς να μπορώ να εξηγήσω τίποτε. Πώς να το πω; Ένιωθα σαν να έχει αλλάξει απλώς η καθοδήγηση...».

Μάνος Στεφανίδης

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΑ 100 ΧΡΟΝΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ο «**ΙΑΤΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ** Ηρακλείου» εξέδωσε ένα πολύ ενδιαφέρον και υποδειγματικό ημερολόγιο του 1998, τιμώντας τους γιατρούς αγωνιστές στους απελευθερωτικούς αγώνες της Κρήτης του 19ου αιώνα. Συγχρόνως, με το ημερολόγιο του 1998, γίνεται και μία σαφής υπόμνηση της εκατονταετίας από την εγκαθίδρυση της «Κρητικής Πολιτείας», που είναι το όριο τέλους του οθωμανικού ζυγού και της Αιγυπτιοκρατίας και η έναρξη της διαδικασίας για την ένωση με την υπόλοιπη Ελλάδα που οριστικοποιήθηκε το 1913. Οι γιατροί στην Κρήτη του 19ου αιώνα υπήρξαν πρότυπα αγωνιστικότητας και δράσης σ' όλη την κλίμακα του κοινωνικού, πολιτικού και στρατιωτικού βίου. Η μνημόνευσή τους και η φωτογραφική αποτύπωσή τους σ' αυτή την ημερολογιακή έκδοση είναι μια πράξη τιμητική, που διαδηλώνει την πίστη στις

αρχές και τις αξίες που εκείνοι με σαφήνεια υπηρέτησαν. Και δείχνει, ακόμη, πως η ιστορική μνήμη δεν είναι μια αφηρημένη έννοια, αλλά υπάρχει και αποδεικνύεται μόνο με συγκεκριμένες πράξεις, όπως αυτή η έκδοση ή άλλες ανάλογες δραστηριότητες. Τα έσοδα από το Ημερολόγιο αυτό θα διατεθούν σε φιλανθρωπικά και επιστημονικά ιδρύματα, γεγονός που τονίζει την πρόθεση του «Ιατρικού Συλλόγου Ηρακλείου» (τηλ. 081.283385) να αντιστοιχίσει τις ενέργειές του με το ήθος των τιμωμένων. Το «Ημερολόγιο 1998» του «Ιατρικού Συλλόγου Ηρακλείου» διατίθεται στα βιβλιοπωλεία της πόλης του Ηρακλείου, στο βιβλιοπωλείο «Σχήμα» των Χανίων, στα βιβλιοπωλεία «Εστία» και «Libro» της Αθήνας και «Μπαρμπουνάκης» της Θεσσαλονίκης.

ΗΛΙΑΣ ΔΕΚΟΥΛΑΚΟΣ: ΑΣΥΜΒΙΒΑΣΤΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟ ΘΑΝΑΤΟ

ΗΛΙΑΣ ΔΕΚΟΥΛΑΚΟΣ πέθανε στις 4 βροναρίου, μετά από σχεδόν ετήσια μάχη με τον καρκίνο. Ο ίδιος δεν καταδέχθηκε θεραπείες που θα παρέτειναν το προαναγγεγραμμένο του τέλος και επισφράγισε τον θάνατό του ότι υπήρξε σ' όλη του τη ζωή: γενναίος. Ο Δεκουλάκος σφραγίστηκε από ένα ήθος μοναδικό και μια συνέπεια παραδειγματική. Όταν το κλίμα της ΕΚΤ όπου ήταν καθηγητής δεν συμβάδιζε τις αισθητικές του προτιμήσεις, δεν είχε νένα πρόβλημα να παραιτηθεί. Να εγκαλείται δηλαδή ότι για άλλους μπορεί να αποτελεί αδιαπραγμάτευτο στόχο ζωής. Ο Δεκουλάκος όμως δεν υπήρξε ποτέ ερωμένος με την καρέκλα του παρά μόνο με την ελευθερία του. Αντιλαμβάνεται λοιπόν να νεί ότι ένας άνθρωπος που δεν συμβι-στική ποτέ με τα παιχνίδια της εξουσίας με τις υποχρεώσεις της καριέρας, δεν θα ορούσε να κάνει συμβιβασμούς με την ηθική.

Καθιά πολιτικοποιημένος ο ίδιος –όπως άλλοι της γενιάς του, ο Βλ. Κανιάρης, ο Κοκκινίδης, ο Θ. Στεφόπουλος, ο Χρ. Ράας κ.λπ.– αναζήτησε μιαν έκφραση που εμπλέκεται στο κοινωνικό γίγνεσθαι αλλά και να μην προδίδει την ηθική επιταγή τέχνης. Κορυφαία περίοδος της έρευνάς του υπήρξαν οι φωτο-ρεαλιστικές του προσπάθειες. Στον καιρό της Δικτατορίας μούργησε μιαν ενότητα-σάτιρα του φαινομένου, με οπίσθια να κάθονται σε κρίση με δάκτυλα να πιέζουν το κουμπί του

πολέμου. Οι πίνακες εξετέθησαν το 1972 στην γκαλερί Hilton αλλά τους κατέβασε η λογοκρισία. Επρόκειτο για ψυχρές-λογικές κατασκευές μιας υπολογισμένης ακρίβειας κι ενός θυμωμένου χιούμορ. Αργότερα, στο Δεσμό, θα δείξουν τα υπερμεγέθη φρούτα με κίονες δίπλα τους ως αντιστηρίγματα εν είδει «νεκρών φύσεων», που χλεύαζαν τα στερεότυπα της ποπ-αρτ.

Ο Δεκουλάκος με τις πρώιμες ρεαλιστικές απόπειρές του αναδεικνύεται σε πρωτοπόρο του κριτικού και του φωτογραφικού ρεαλισμού στην Ελλάδα και ο βασικός άξονας αναφοράς των νεότερων «Νέων Ρεαλιστών» (Κατζουράκης, Σκουλάκης, Μπότσογλου, Βαλαβανίδης, Ψυχοπαίδης, Δίγκα, Κανακάκη).

Ο δάσκαλος Δεκουλάκος, το 1992, έδειξε στο Stauros Mihalarias Art τη *Μάνη*, μια σειρά εκρηκτικών τοπίων της γενέτειράς του φτιαγμένων με εξπρεσιονιστική-εκτονωτική διάθεση ως έναν ύμνο της φυσικής δύναμης. Για τον λόγο αυτό μετέφερε τις αρχικές μακέτες σε τελάρα μνημειακών διαστάσεων.

Τον τελευταίο καιρό τον απασχολούσε η Ακρόπολη που την «κατασκόπευε» απ' το σπίτι του, στον περιφερειακό του Φιλοπάππου. Δυστυχώς ζωγράφισε μόνο δύο πίνακες μ' αυτό το θέμα. Είμαι σίγουρος όμως, από εκεί ψηλά που είναι τώρα, θα έχει την κατάλληλη θέα ώστε να ολοκληρώσει το θέμα του με τη γνωστή του τελειομανία.

Μάνος Στεφανίδης

ΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΣΑΚΗ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΑ

Ο ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ από τις 25 έως 28 Νοεμβρίου 1998 θα πραγματοποιηθεί το Συνέδριο του Ιδρύματος Σάκη Καραγιώργα με θέμα «Δομές και σχέσεις εξουσίας στη μερινή Ελλάδα».

Το θεματογραφία του συνεδρίου είναι η ακόλουθη: Κοινωνική μεταβολή και αλλαγές στις εξουσιακές σχέσεις (οικονομία, κοινωνία, πολιτισμός) στην σημερινή Ελλάδα (1974-1997).

Δομές οικονομικής εξουσίας στη σημερινή Ελλάδα.

Υπερεθνικοί μηχανισμοί και η επίδρασή τους στον μετασχηματισμό των οικονομικών και κοινωνικών δομών της Ελλάδας.

Μεταβολές στις σχέσεις μεταξύ νομοθετικής, εκτελεστικής και δικαστικής εξουσίας και οι επιπτώσεις τους στην πολιτική.

Δομικά χαρακτηριστικά και μεταβολές των κοινο-πολιτικών εξουσιαστικών μηχανισμών

6. Διαμόρφωση εξουσιαστικών δομών στις εργασιακές σχέσεις. Εργατικό κίνημα, συνδικαλισμός και κοινωνικά κινήματα

7. Εξουσιαστικές διαστάσεις των νέων επιχειρηματικών δομών.

8. Πολιτική κοινωνία, πολιτική δημοσιότητα και οικονομικο-πολιτική εξουσία.

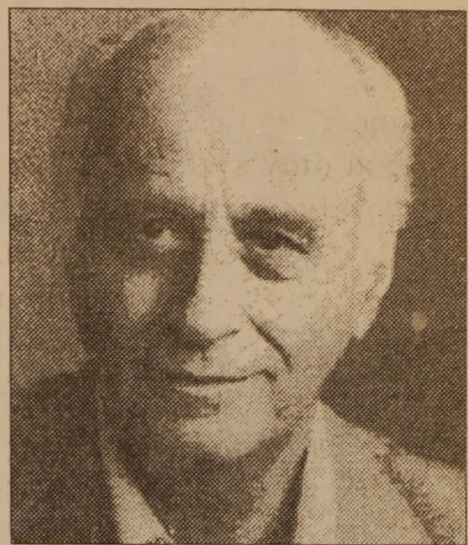
9. Η εκκλησία ως φορέας άσκησης εξουσίας.

10. Δομικές μεταβολές και εξουσιαστικές σχέσεις στην ελληνική οικογένεια.

11. Εξουσιαστικές σχέσεις στην εκπαίδευση.

• Οι ενδιαφερόμενοι ερευνητές καλούνται να υποβάλουν προτάσεις εισηγήσεως σχετικές με τη θεματογραφία του Συνεδρίου, ως την 1η Μαρτίου. Για περισσότερες λεπτομέρειες οι ενδιαφερόμενοι θα πρέπει να απευθυνθούν στην Γραμματεία του Ιδρύματος 10:00-12:00 μ.μ., Μαραθωνοδρόμων & Χατζοπούλου 16, 176 71 Καλλιθέα (τηλ.-fax: 9560807).

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΟΡΡΕΣ



ΠΕΘΑΝΕ την περασμένη εβδομάδα, σε ηλικία 76 ετών, ο θεατρικός συγγραφέας, Μανώλης Κορρές. Γεννημένος στη Σίφνο, μετά από σπουδές στα οικονομικά, πρωτοεμφανίζεται στο θέατρο το 1950 με την κωμωδία *Παπαδόπουλος και Σία*. Από το 1976, αφού μεσολάβησε ένα διάστημα επαγγελματικής καριέρας, αφιερώνεται αποκλειστικά στη συγγραφή, γράφοντας πάνω από 10 θεατρικά έργα: (*Δάνεισέ μου τη γυναίκα σου*, *Ζωή στην επαρχία*, *Οίκος Συγκυρίας*, *Το διπλανό κρεβάτι*, *Το πατάρι*, *Τι θα γίνει με το γέρο*, *Επικίνδυνο παιχνίδι*, *Πλατεία Ομονοίας*, *Λουμπάγκο*, *Ο Μίδας έχει αυτιά*, *Γαϊδάρου*, *Αίσχος* και *Κατάληψη*).

Παράλληλα, έγραψε σενάρια για τηλεοπτικές σειρές (*Η Απέναντι Όχθη*, *Οι εντιμότατοι*, *Πωλείται αγάπη*) και τηλεταινίες (*Χριστούγεννα στη Θεμωνιά*, *Το τίμημα του Παραδείσου*, *Η παγίδα*, *Οιδίπους Τύραννος*, *Χωρίς ταυτότητα*, *Αδιέξοδος*). Τα έργα του έχουν μεταφραστεί στα αγγλικά, ρωσικά, τουρκικά, γαλλικά, ιταλικά, λιθουανικά και βουλγαρικά.

Ο Μ. Κορρές έχει ασχοληθεί και με τη λογοτεχνία (έγραψε πάνω από 300 διηγήματα). Διετέλεσε Γενικός Γραμματέας και Πρόεδρος της Εταιρείας Ελλήνων Θεατρικών Συγγραφέων, Γενικός Γραμματέας του Εθνικού Θεάτρου, Πρόεδρος του Δ.Σ. της ΡΕΞ Α.Ε. ενώ στο παρελθόν είχε τιμηθεί με το βραβείο Ροντήρη.

Ιωάννα Κλεφτόγιαννη

«Όχι κριτικές. Μόνο ψίθυροι»

του Ηλία Κανέλλη

Πέντε χρόνια πέρασαν από το θάνατο του Χρήστου Βακαλόπουλου. Μας λείπει – αλλά όταν ανατρέχουμε στα κείμενά του έχουμε την εντύπωση ότι είναι διαρκώς παρών, επίκαιρος, διεισδυτικός και μαχητικός όπως συνέβαινε την εποχή που δρούσε ανάμεσά μας – τακτικός συνεργάτης του *Αντί*. Κινηματογραφιστής, συγγραφέας, αλλά προπάντων κριτικός – με στάση ζωής και θέσεις που κάνουν την κριτική πραγματική πνευματική υπόθεση. Αυτή την πτυχή του Χρήστου, ίσως την πιο παραγνωρισμένη στη δημόσια αγορά, έρχεται να φωτίσει το κείμενο που ακολουθεί. Αν μη τι άλλο, για να μην αιωρούνται πάνω από τα κεφάλια μας διάφορες σοφιστείες περί «αριστερής κριτικής». Ο κριτικός Βακαλόπουλος, πάντως, δεν διεκδίκησε πιστοποιητικό αριστεροσύνης – μακάρι όμως να μπορούσε να διαδέτει τις κριτικές προσεγγίσεις του η σημερινή Αριστερά.

Είδα ένα όνειρο, ένα από τα λίγα όνειρα που θυμάμαι έντονα. Βρισκόμασταν, λέει, στο Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης κι ύστερα από τις ταινίες ετοιμαζόμουν για το καλύτερο: τις κουβέντες – όχι απαραίτητως σχετικές με τις ταινίες. Έτρεχα να προλάβω τον Χρήστο: μπήκα στο μπαρ, στο χώρο όπου οι κουβέντες κερδίζουν σιγά σιγά την προσοχή των ανθρώπων οι οποίοι, στην αρχή, έπιναν σιωπηλοί ακούγοντας κάποια μουσική, βρήκα τον φίλο μου καθισμένο στη θέση του πιάνου. Καθόταν, ωστόσο, μπροστά σε μια ραπτομηχανή! Με κοίταξε ανυπόμονος (είχα αργήσει;), ανακουφίστηκε που με είδε κι είπε με την μπάσα φωνή του: «Καλώς τον. Έλα να ράψουμε μαζί».

Όχι στα όνειρα, στη ζωή, ο Χρήστος έκοβε κι έραβε από μόνος του. Έκοβε τα κομμάτια της πραγματικότητας που τον προκαλούσαν κι έραβε μικρά σενάρια, ταινίες που θα μπορούσαν να διαρκέσουν 30 δευτερόλεπτα – όσο περίπου διαρκεί σήμερα ένα διαφημιστικό κλιπ. Είχε μάθει από πολύ μικρός να βλέπει και να ακούει, αλλά πίστευε βαθιά ότι δεν θα είχε νόημα να μένεις εκστατικός βλέποντας και ακούοντας, χωρίς να μπορείς να δρας.

Στον κινηματογράφο, τον τραβούσε η δράση, η πράξη των ανθρώπων σ' ένα πεδίο που πάντα ήταν πραγματικό – γι' αυτό και, όταν μιλούσε, απέφευγε τις γενικεύσεις, τις στατιστικές, την κοινωνιολογία.

Προτιμούσε να μιλά για ιστορίες και περιστατικά, με ιστορίες και περιστατικά – άλλωστε, όλοι οι κινηματογραφιστές μιλούν με ιστορίες και περιστατικά. Κι όπως ξέρουμε καλά, στις ιστορίες κάτι γίνεται – κι οι άνθρωποι, φύσει περιέργοι, θέλουν να μαθαίνουν την έκβασή τους.

Στον κινηματογράφο μπήκε πολύ μικρός – από την πόρτα της κριτικής. Δεν έχω γνωρίσει άλλον κριτικό που η ζωή του να είναι τόσο απόλυτα συνυφασμένη με το σινεμά – ο Χρήστος άλλωστε στάθηκε τυχερός, κατά καιρούς μιλούσε με τον Σερζ Ντανέ, κι είχε διαβάσει στα γαλλικά τα εξαιρετικά δοκίμια του Τρυφώ που μάθαιναν τον κόσμο να ξαναβλέπει τις παλιές, κλασικές, αμερικανικές ταινίες, τις ταινίες χάρη στις οποίες το σινεμά έγινε το κορυφαίο θεαματικό καλλιτεχνικό επίτευγμα της τελευταίας εκατονταετίας και κέρδισε το μεγάλο κοινό. Έχοντας αυτά τα όπλα, αυτά τα εφόδια, δεν χρειάστηκε να σπαταλήσει χρόνο διαβάζοντας τα φιλμ σαν κινηματογραφικά δοκίμια και προτάσσοντας την ιδεολογία σε ό,τι είχε σχέση με το σώμα και την καρδιά, δηλαδή με καταστάσεις στις οποίες πρωταγωνιστούν άνθρωποι και παράγουν αισθήματα. Έγραφε σχετικά (*Αντί*, 1986):

«Κανείς δεν θυμάται ότι το μεγαλείο των ταινιών που μας αρέσουν είναι ο ανθρωποκεντρισμός τους, η απόφαση του Ροσσελλίνι να υποκλιθεί στην *Ίνγκριντ Μπέργκμαν*, η αγάπη του Ρενουάρ για τις πρωταγωνίστριές του, η απόφαση του Ντράγιερ να παρουσιάσει τη Φαλκονέτι στη Ζαν ντ' Αρκ χωρίς μακιγιάζ, η δοκιμασία του Όρσον Ουέλς ως συμπαθητικού χοιτρού κακού στις ίδιες του τις ταινίες. Και η σημαντικότερη – κατά τη γνώμη μου – ελ-

ληνική ταινία, η *Ευδοκία του Αλέξη Δαμιανού*, είναι η συνάντηση ενός παθιασμένου ανθρώπου με τη λάμψη μιας γυναικείας παρουσίας. Όλα αυτά ξεχάστηκαν γιατί η τηλεόραση αντιμετωπίζει τον άνθρωπο σαν ζωύφιο και οι κινηματογραφιστές μένουν παρέα μ' αυτό το άψυχο (και τόσο υπάκουο) μηχάνημα, την κάμερα. Είναι η ώρα της δοκιμασίας των ηθοποιών. Η επόμενη εξέγερση θα έρθει απ' αυτούς, όπως τότε που ένας κλόουν, ο Τσάρλυ Τσάπλιν, απέδειξε στην Αμερική ότι στο τσίρκο των εικόνων ο θηριοδαμαστής είναι ο τελευταίος τροχός της αμάξης. Όταν οι ηθοποιοί πάρουν πάλι το πάνω χέρι, ο κινηματογράφος θα λάμψει ξανά, και οι κινηματογραφιστές θα γίνουν πάλι εκφραστικοί γιατί θα βρουν επιτέλους για άλλη μια φορά κάτι ν' αγαπήσουν».

Ποιος ήταν, όμως, αυτός ο κριτικός που αρνούνταν τις παραπομπές, τη λόγια έκφραση, τις σχοινοτενείς προτάσεις, ο κριτικός που επιχειρούσε να δει την ταινία χωρίς να πρέπει να προσφύγει στην ψυχανάλυση, π.χ., που ήταν μόδα στα χρόνια μετά τη μεταπολίτευση, ή στην ιδεολογία, που ήταν «υποχρέωση» κάθε στρατευμένου κινηματογραφόφιλου (τότε που στις κινηματογραφικές λέσχες των πόλεων και των πανεπιστημίων οι οργανώσεις έλυναν τα προβλήματα της πολιτικής τους πλατφόρμας στη συζήτηση μετά την ταινία); Τί σοί κριτική έγραφε αυτός ο Χρήστος Βακαλόπουλος αφού δεν χρειαζόταν να προσφύγει στα στερεότυπα «η σκηνή εκείνη θυμίζει τα έργα του και του...» ή «ενδιαφέρουσα γραφή, αλλά στο μέσον κάνει κοιλιά», αφού δεν πρόσεχε καν τα τεχνικά προβλήματα («ο ήχος δεν ακούγεται πολύ καλά, ο φωτισμός αδικεί το θέμα»), αφού

• Κείμενο εισήγησης στο Ίδρυμα Γουλανδρή-Χορν, σε ημερίδα που διοργανώθηκε εις μνήμην του Χρήστου Βακαλόπουλου. Οι άλλοι ομιλητές ήταν ο Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος και ο Χάρης Βλαβιανός, ενώ η Όλια Λαζαρίδου διάβασε απόσπασμα από το τελευταίο βιβλίο του Βακαλόπουλου, τη «Γραμμή του ορίζοντος».

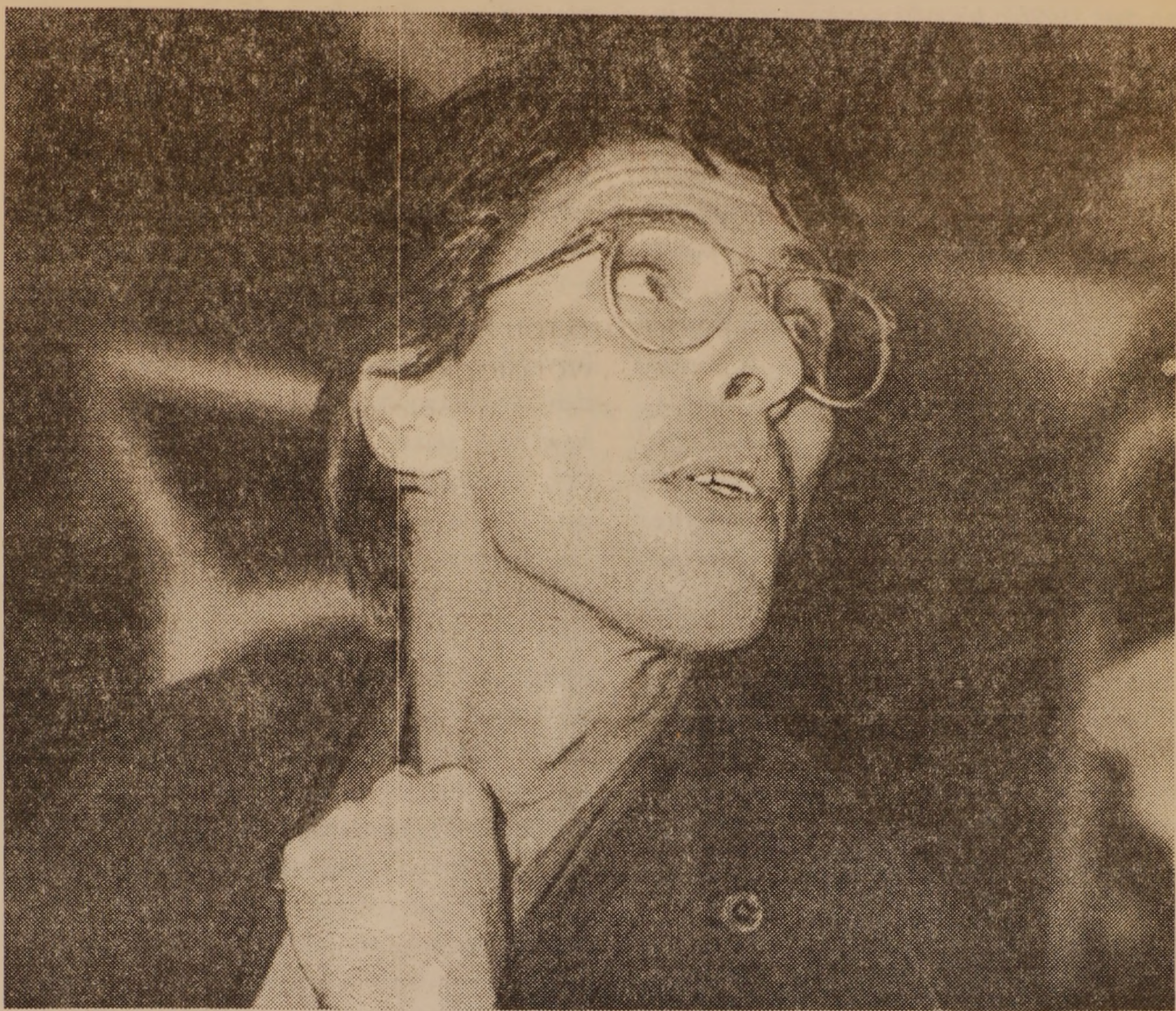
εν ενδιαφερόταν για κατατάξεις, αφού από μια στιγμή και μετά— έπαιψε να ενδιαφέρεται (αυτός, ο γαλλοτραφής) ακόμη και για τις κατατάξεις σε δημιουργούς γάλων κινηματογραφιστών, που οι γάλοι κριτικοί ξαναέφεραν στο προσκήνιο, αβλέποντας στο έργο τους τις ίδιες μόνιμες θεματικές και αισθητικές επιλογές, αλληλοσυμπληρούμενες σε σχεδόν όλες τις ταινίες τους, ταινίες που ωστόσο ο κόσμος τις είχε χαρεί στον καιρό τους ανεπιτήτως της υπογραφής τους;

Ελεγε ο Βακαλόπουλος στον Λευτέρη Ανθόπουλο, σε μια συζήτηση για τις κινηματογραφικές λέσχες και το ρόλο της κριτικής στην «κατανόηση» της ταινίας (Σύγχρονος κινηματογράφος '81): «Όταν ο κριτικός αντιλαμβάνεται τον εαυτό του ως ερμηνέα, παίζει καταστροφικό ρόλο, σαμποτάρει την παράσταση. Η ταινία δεν είναι ένα κείμενο σε μια ξένη γλώσσα που να ερμηνεύεται μεταφραστικά. (...) Οποιοσδήποτε θεατής μπορεί να μιλήσει και να παρουσιάσει οποιαδήποτε ταινία. Το αποτέλεσμα μπορεί να μην είναι ενδιαφέρον, αλλά την περίπτωση του κριτικού-εξηγητή ερμηνέα τι ενδιαφέρον να βρει κανείς; Ουκίστως το πράγμα καταλήγει στο τι είμαστε μαρξισμό, ή λαϊκισμό, ή αναρχισμό ορίσει ο κριτικός». Όμως, «παρουσιάζοντας μια ταινία πρέπει κάποιον να τη μετρήσεις κι όχι να προσπαθείς να την κρατήσεις με τα δόντια στην υποτιθέμενη θέση. Δεν μπορείς να λες: "Εκεί είναι η ταινία, εδώ είστε εσείς κι εγώ είμαι η γέφυρα", τί μόλις ανάβουν τα φώτα, η ταινία χάνεται και βρισκόμαστε πάλι στην έρημο. Οι κριτικές δεν μπορούν να υπάρξουν, υπήρξε μόνο στη διάρκεια της προβολής».

ΚΙ ΚΡΙΤΙΚΕΣ. ΜΟΝΟ ΨΙΘΥΡΟΙ...

Γι' αυτό, το ίδιο πάνω-κάτω διάστημα, έδόν κάθετα διακήρυσσε: «Οχι κριτικές πόν, μόνο ψιθύροι. Κάτι που θα μπορούνα ειπωθεί ψιθυριστά: "Είδα αυτό το μί όπως ένα τοπίο που δεν θα ξαναδώ τέτοια"». Ή: «Ήταν ένας μεγάλος περίτοπος, αλλά δεν έφτανες πουθενά».

Ένας μεγάλος περίπατος, μια μεγάλη περιπέτεια. Καταρχάς, μια περιπέτεια της κριτικής – επειδή η γραφή του Χρήστου Βακαλόπουλου δεν ήταν αποτέλεσμα κπεραίωσης υποχρεώσεων, ήταν το σώ του και η σκέψη του και οι επιθυμίες του, μια περιπέτεια της ζωής, της ζωής του. Η περιπέτεια που δεν θα μπορούσε να απογραφαστεί, να γίνει προϊόν προς καταναλωση, να γίνει τακτική εβδομαδιαία έκδοση –έστω– μεταξύ των ταινιών, του κρι-



Χρήστος Βακαλόπουλος: «Η πραγματική Ελλάδα είναι εκτός πραγματικότητας».

τικού και ενός μεγάλης κυκλοφορίας εντύπου που θα πληρώνει την καταγραφή της περιπέτειας αυτής. Άλλωστε, ούτε κι ο ίδιος ήταν διατεθειμένος να κάνει «επάγγελμα» το πάθος του: πώς να χωρέσει το πάθος, η ακρότητα που πολλές φορές υπαγορεύει, η ελευθερία που το προϋποθέτει σε μια τυπική καταγραφή των ταινιών της εβδομάδας, σε ευφυολογήματα και ιδέες που θα κάνουν το κείμενο προσιτό, πώς να συμβιβαστεί με την πρακτική της εφημερίδας: τόσες λέξεις, καλό-κακό, μαύρο-άσπρο, κλισεδάκια, υποδείξεις, αστεράκια και βαθμολογίες; Προτίμησε το πάθος, την ελευθερία, το χτύπα και τρέχα («εύγε και φεύγε», που έλεγε ο **Κωστής Παπαγιώργης**), τις στενές παρέες και τις μεγάλες φιλίες, τα μικρά έντυπα: τον *Σύγχρονο Κινηματογράφο*, την *Αυγή*, το *Αντί*, το *Ντέφι*, τον *Ιστό*... Εκεί, το κείμενο αποκτούσε το δικό του αυτόνομο ενδιαφέρον, η περιπέτεια γινόταν γοητευτική – και μπορεί να μην επηρέαζε το εφήμερο μαζικό γούστο της κατανάλωσης, αλλά έφτιαχνε σιγά σιγά αναγνώστες συνενόχους, τους όπλιζε με κριτήρια, με γνώσεις, με πολεμικά επιχειρήματα. Ο Χρήστος πολεμούσε στην πρώτη γραμμή, δεν λούφαζε στα μετόπισθεν. Δεν εξαργύρωσε, διότι δεν αισθάνθηκε την ανάγκη να εξαργυρώσει τίποτε.

Κι όσοι τον αγάπησαν απ' τα κείμενά του, έτσι παρέμειναν να τον αγαπούν κι όταν –αργότερα, κάποιοι– τον γνώρισαν στη ζωή.

Και μέσα σ' αυτή τη δράση, πάντα, ενεργός, στο μυαλό του και στην καρδιά, η υποθεση του κινηματογράφου – όχι ένα παράθυρο στον κόσμο αλλά μια κατάθεση πολιτισμού, όχι ένα πτώμα στο μάθημα της (σημειολογικής) ανατομίας αλλά ένα ζωντανό ζητούμενο, μια περιπέτεια που πρέπει να τη ζήσεις, να τη ζεις, μια περιπέτεια που θα συνεχιστεί ακόμα κι όταν έχεις λείψει. Το 1984, κριτικός, γράφει για τις ταινίες του Φεστιβάλ από τη Θεσσαλονίκη για το *Αντί*. Επίλογος του εκτεταμένου σημειώματός του. Σας διαβάζω:

«Κυριακή 7/10/84: Μουσική

»Στον Κρικέλλα, μετά την απονομή των βραβείων, κρασί και τραγούδι μέχρι το πρωί. Έκπληξη: οι κινηματογραφιστές ξέρουν όλα τα λαϊκά και τα ελαφρά τραγούδια από τις αρχές του αιώνα μέχρι τις μέρες μας. Τα τραγουδάνε με απίστευτο κέφι και δεν λένε να σταματήσουν, ακόμα κι όταν βγαίνουμε έξω. "Γιατί οι Έλληνες νιώθουν την ανάγκη να γυρίζουν πίσω όταν βρίσκονται μαζί", με ρωτάει ο Αγγελόπουλος. Δεν ξέρω τι να του απαντήσω, αλλά έχει δίκιο. Ξεχνάω όμως να του πω ότι όταν γυρίζουν

πίσω στις ταινίες τους δεν είναι πια μαζί με κάποιους άλλους κι ίσως εκεί να είναι το πρόβλημα».

ΤΑ ΜΑΤΙΑ, ΤΑ ΑΥΤΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΓΕΦΥΡΕΣ

Το είχε πάρει απόφαση, ήταν κινηματογραφιστής, η κινηματογραφική του κριτική (το καρφί του στον Αγγελόπουλο) δεν ήταν ό,τι θα λέγαμε επαγγελματική διεκπεραίωση, ήταν ούτως ή άλλως «με κάποιους άλλους» – αλλά πώς θα είναι αυτή η αίσθηση, το να «είσαι με κάποιους άλλους», στο πανί; Πάντως, «είμαστε όλοι κινηματογραφιστές» – έλεγε – «και επειδή φοβόμαστε δεν κάνουμε όλοι ταινίες. Αυτός ο φόβος, όμως, αποτελεί και σεβασμό για τις ταινίες εκείνων που τόλμησαν, εκείνων που έγιναν τα μάτια και τα αυτιά μας. Αυτοί ρίχνουν τις γεφυρές με τη δημιουργία, τη ζωή, το θάνατο, τους ανθρώπους, τον κόσμο». Την ίδια εκείνη χρονιά, το 1984, ο Χρήστος φαίνεται ότι ξεπερνούσε τον αρχέγονο φόβο του κινηματογραφιστή, αποφάσισε και κατάφερε να κάνει ταινίες, πασχίζοντας να είναι πια και μέσα σ' αυτές με κάποιους άλλους. Συνέχισε να κάνει και όλα τα υπόλοιπα: να γράφει, να τσακώνεται, να βλέπει τους φίλους του, να ζει έντονα, να σκέφτεται, να αισθάνεται και να ψάχνει. Δεν μου είναι εύκολο να κάνω μια αποτίμηση του κινηματογραφικού του έργου, επειδή όμως το έχω ξανακάνει (μάλλον άγαρμπα), θα αντιγράψω από ένα παλιότερο, λιγότερο κατασταλαγμένο κείμενο, για τον Βακαλόπουλο. Δεν αλλάζει τίποτα στην (ας πούμε) παλαιότερη ματιά για τις ταινίες, εσείς όμως προσθέστε ότι εκτός από την «κατάταξη» των έργων περισσότερο σημασία έχει η πορεία κατάκτησης μιας καινούργιας εκφραστικής μορφής που να μην υποδύεται τον κόσμο, αλλά να είναι ο κόσμος – το κομμάτι του, εν πάση περιπτώσει, που σκοπεύει ο φραγκός. Ο Χρήστος πάσχιζε να πειθαρχήσει την ταυτότητα του κινηματογραφικού του έργου – κι επειδή ήταν ανήσυχος άνθρωπος πηδούσε από το ένα στυλ στο άλλο. Ανασφάλεια: Πυρετώδης αναζήτηση του νεύρου του και μέσα από τη γλώσσα των εικόνων; Οπωσδήποτε, συνέχιση της ίδιας πνευματικής περιπέτειας (και) με άλλα μέσα – μιας περιπέτειας που κατέληξε σε ό,τι ο Πικιώνης ονόμαζε «πύρινο έδαφος της πραγματικότητας». Στάση για να δούμε κι αυτή τη διαδρομή – για να σταθούμε δύο λεπτά και στις εικόνες του Χρήστου:

• 1984: *Βεράντες*. Μικρού μήκους στην οποία η σκηνοθεσία προσπαθούσε να μεταφέρει τις εντυπώσεις από τις σχέσεις με

τον γαλλικό κινηματογράφο και τη νουβέλ βαγκ. Ταινία ενός χώρου, περιγράφει προβλήματα στη σχέση ενός ζευγαριού. Ανασφάλεια πρώτη: Μήπως οι εικόνες της επιδεικνύονται;

• 1986, *Θέατρο*. Μικρού μήκους κωμωδία παρεξηγήσεων – καλά οργανωμένη: οι ηθοποιοί έχουν «δουλευτεί», οι χώροι αξιοποιήθηκαν, το timing αναδεικνύει τη σπιντάτη αφήγηση. Μήπως όμως το μόνο που αναδεικνύεται είναι η επιφάνεια, μήπως πρόκειται για μια καλοστημένη φάρσα; Ανασφάλεια δεύτερη: Άραγε ο Ρομέρ, που μνημείωσε την κομεντί παρεξηγήσεων, πόσο πιο ανεπιτήδευτα κατάφερε να μην είναι ανώδυνος;

• 1989, *Όλα Ρόμπαρντς*, πρώτη μεγάλου μήκους. Εδώ, η κινηματογραφοφιλία συναντιέται με τη χαμηλή πραγματικότητα των απλών ανθρώπων της πόλης. Πόσο πραγματικοί, όμως, είναι οι άνθρωποι με επίκτητα τα χαρακτηριστικά που τους κάνουν ιδιότυπα ελκυστικούς, ξεχωριστούς; Μήπως είναι απλώς παράξενοι; Μήπως, δηλαδή, απλώς θυμίζουν όχι κάποιους απ' όσους συναντούμε στην καθημερινότητα αλλά, αντίθετα, τύπους που συναντήσαμε – φράσματα – στην οθόνη; Ανασφάλεια τρίτη: Και η πραγματική ζωή;

• Ο Χρήστος Βακαλόπουλος έπρεπε να συναντηθεί με τον **Σταύρο Τσιώλη** και να συνυπογράψει μαζί του την ταινία *Παρακαλώ, γυναίκες, μην κλαίτε* (1992) για να βρει το δρόμο που άρμοζε στην πορεία και την εξέλιξή του. Έπρεπε να κάνει μια διαδρομή 20 χρόνων (μια αξιοζήλευτη, γεμάτη εμπειρίες διαδρομή), για να καταλήξει στην παράδοση εκ πρώτης όψεως, παραδοχή: «*Η πραγματική Ελλάδα είναι εκτός πραγματικότητας*». Κι έπρεπε ο παντοδύναμος σκηνοθέτης να ταπεινωθεί μπροστά στον πολιτισμό που επρόκειτο να σκοπεύσει και τους φορείς του, έπρεπε να «καταπνιγεί» ο δημιουργός, για να αναδυθεί μια ταινία, βαθιά κατάθεση ενός πολιτισμού που λες και είναι φιλοξενούμενος στην άξενη επικράτεια του καταναλωτικού τριπ και της τηλεοπτικής ασημαντολογίας.

Ο Χρήστος Βακαλόπουλος ξεκίνησε τη διαδρομή του στο χώρο της κριτικής βαθύτατα πολιτικοποιημένος. Διήνυσε το χρόνο που του είχε δοθεί για να καταλήξει, απροσδόκητα πάλι με μια πολιτική πρόταση: να ανακαλύψουμε ξανά τους ανθρώπους γύρω μας: να τους αφήσουμε να μιλήσουν: να κοιτάξουμε τον κόσμο μακριά από τη μεγάλη παραίσθηση, στην ουσία του, στις κοινότητες όσων μοχθούν και αισθάνονται και ονειρεύονται. Άλλωστε, «οι

καλύτερες ταινίες είναι αυτές που υπερασπίζονται λιγότερο τον εαυτό τους και περισσότερο τον κόσμο», συνόψισε.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΕΣΜΗ

Το 1988 είχα την τύχη να συνεργασθώ με τον Χρήστο (και τον Αντώνη Κιούκα) σε ένα ειδικό τεύχος του *Αντί* για τον ελληνικό κινηματογράφο – απ' αυτά που το mainstream θα αποκαλούσε περιθωριακά και οι σύγχρονοι μοδάτοι δημοσιογράφοι «αιρετικά». Φιλοξενούσαμε σχεδόν μόνο συνεντεύξεις κινηματογραφιστών που δούλευαν ανεξάρτητα από τις (συνδικαλιστικού τύπου, ιδιαίτερα τότε), επιλογές του Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου, βασικού φορέα χρηματοδότησης αυτού που αποκλήθηκε «νέος ελληνικός κινηματογράφος»: ήταν εκεί, στο τεύχος δηλαδή, ο **Δαμιανός**, ο **Τορνές**, ο **Τσιώλης**, ο **Αβδελιώδης**, η **Μαρία Γαβαλά**, αλλά κι ο **Σωκράτης Καψάσκης**, που σε καιρούς δύσκολους λειτούργησε τον κινηματογράφο Studio σαν εκκλησία, κι άλλοι κινηματογραφιστές, όχι κατ' ανάγκην σκηνοθέτες: ο **Φίλιππος Κουτσάφτης**, ο **Θανάσης Αρβανίτης** και άλλοι. Ο Βακαλόπουλος είχε γράψει το εισαγωγικό κομμάτι του αφιερώματος με τίτλο «Η ελληνική δέσμη» – ένα ιδιαίτερα σημαντικό κείμενο, σε μια καμπή του ελληνικού κινηματογράφου: ένας προσωπικός κινηματογράφος, διαφορετικών μεταξύ τους σκηνοθετών, επιχειρούσε ν' αναδυθεί και να κερδίσει τον κόσμο επειδή είχε πράγματα να του πει (καμία σχέση με τη σημερινή εποχή, που πολλοί νομίζουν ότι, με καθυστέρηση, κάτι τέτοιο κατακτήθηκε επειδή έχουν κερδηθεί ορισμένα εισιτήρια, σε καιρό κυριαρχίας της επιτήδευσης και των δημοσίων σχέσεων). Ο Χρήστος έβλεπε τη συγκυρία κατάλληλη για να «ξεχωρίσουν οι πραγματικοί κινηματογραφιστές από τους κρατικούς και τους κομματικούς υπαλλήλους που υποδύονται τους σκηνοθέτες, από όλους αυτούς που ξημεροβραδιάζονται σε επιτροπές χρηματοδότησης, βραβεύοντας και μισώντας ο ένας τον άλλον». Και τόνιζε: «Όταν η ιδεολογία, η αισθητική, η κινηματογραφοφιλία, τα θεωρητικά κείμενα, η δημοσιογραφική κλάψα και οι μόδες των φρεστιβάλ χαθούν από τα μάτια μας, τότε η μνήμη ανασύρει μερικές ελληνικές ταινίες που τόλμησαν να παραδοθούν στην αντιφατική αλλά και πάντα ζωντανή ελληνική πραγματικότητα. Τότε έρχονται στο νου οι δύο ταινίες του Δαμιανού (Μέχρι το πλοίο, Ευδοκία), που δεν δημιουργούσαν κανενός είδους σχολή κι απλώς συναντήθηκαν

ε μεταγενέστερες προσπάθειες εξίσου ολμηρές και απελπισμένες· η Αθήνα των μπέναντι, η χουντική περίοδος της Φωτογραφίας, το φως που καίει το Δέντρο που ληγώναμε, το φορτηγό που κατεβάζει τους ήρωες της Καρκαλούς στην Ομόνοια και η εύθραυστη ισορροπία των Παιδιών του Κρόνου συναντούν τις ταινίες του Δαϊανού και τριγυρίζουν όλες μαζί γύρω από ένα αόρατο κέντρο. Έτσι, ο Δαϊανός (...) μπορεί να αποδειχθεί στο μέλλον ο πιο ημιαντικός έλληνας κινηματογραφιστής, κριβώς γιατί προοιωνίστηκε μια δέσμη κινιών όπου η αισθητική, η ιδεολογία και η τεχνική περνάνε σε δεύτερη μοίρα και η κηροθεσία εγκαταλείπει τη θέση του πέφτατου κριτή για να εμπλακεί σ' ένα γνωστό, ηδονικό και βασανιστικό παιχνίδι με την πραγματικότητα».

Βέβαια, το ξανάπα λίγο νωρίτερα, στα κείμενα του Παρακαλώ, γυναίκες, μην βλαίτε, ο Βακαλόπουλος κατάλαβε οριστικά ότι η «πραγματική Ελλάδα είναι εκτός πραγματικότητας» – το έζησε, συνασπισμένος άνθρωπος που σχεδόν κανείς τους δεν θα διαβάσει τούτο το κείμενο. Το διαπίστωνε σε λίγο πιο αθώα χρόνια, σε λιγότερο «μεταμοντέρνες» συνθήκες. Γι' αυτό και, στο απόσπασμα που ακολουθεί, το τελευταίο από όσα τολούν να φωτίσουν μια μικρή μόνο πτυχή της διορατικής παρουσίας του Χρήστου Βακαλόπουλου, αλλά και στην ελληνική πνευματική

και κοινωνική ζωή γενικότερα, οι αναφορές του είναι σε πολύ πιο αξιοσέβαστα έντυπα απ' τα σύγχρονα και λάιφ στάιλ επιλεγόμενα. Σημείωνε ο Βακαλόπουλος (Αντί, 1984):

«Σήμερα, όλοι αγαπούν τον κινηματογράφο, γενικά και αόριστα: από τον Ριζοσπάστη μέχρι τα λογοτεχνικά περιοδικά, από τον Ταχυδρόμο μέχρι τον Δεκαπενθήμερο Πολίτη, σκοντάφτει κανείς σε κείμενα που δεν μπορούν να ξεχωρίσουν τα άγρια από τα ήμερα, τον Κάρπεντερ από τον Αντονιόνι, τον Φασμπίντερ από τον Ντάγκλας Σερκ, τον Βέντερς από τον Ταρκόφσκι. Όλοι θεωρούνται μεγάλοι, λες και έχουμε να αγωνιστούμε για κανένα κοινό σκοπό. Στην πραγματικότητα, αγωνιζόμαστε για να δουλεύουν κάθε καλοκαίρι χωρίς απώλειες οι θερινοί κινηματογράφοι. Ίσως λοιπόν να μην είναι τυχαίο το ότι πραγματικά οριακοί κινηματογραφιστές παραμένουν ριζικά άγνωστοι: ποιος συζητάει ή ποιος ενδιαφέρεται να προγραμματίσει ταινίες του Ρενουάρ, του Ντράγιερ, του Φριτς Λανγκ, του Χωκς, του Ρομέρ της δεύτερης περιόδου, του Μιζογκούτσι, του Ριβέτ, του Μπρεσσόν, του Φούλερ, του Μόντε Χέλμαν; Μόνο η τηλεόραση προσπαθεί [κρατική ακόμα, τότε] αλλά αυτή είναι μια άλλη, αθόρυβη ιστορία, γιατί η τηλεόραση δεν ενδιαφέρει καθόλου αυτούς που γράφουν και συγκεντρώνει την προσοχή μόνο όταν αποκτά υπουργούς ή προσβάλλει τα συναισθήματα των τοπικών συλλόγων».

Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Ο Χρήστος Βακαλόπουλος τα 'κανε όλα γρήγορα, βιαστικά, μαχητικά – με επιμέλεια, όχι πρόχειρα. Ως κριτικός/θεωρητικός του κινηματογράφου (μολονότι δεν θα του άρεσε ο προσδιορισμός), μόνος του, το επαναλαμβάνω, μόνος του, άφησε ανοιχτά όλα τα μέτωπα – σε κάποια απ' αυτά συνεχίζονται οι «εχθροπραξίες», άλλα τα πνίγει η λήθη και η συνενοχή. Ως σκηνοθέτης, τόλμησε να ταπεινωθεί, βαδίζοντας τον οδυνηρό δρόμο που οδηγεί την αισθητική κατευθείαν στην πραγματικότητα – σβήνει την αισθητική μπρος στο ανεπανάληπτο θαύμα, την πραγματική πραγματικότητα του πολιτισμού μας. Ως κινηματογραφιστής, έζησε έτσι όπως το ονειρεύτηκε: μες στις εικόνες, αρνούμενος να εγκλωβιστεί απ' αυτές, καλλιεργώντας τη γραφή για να μπορεί να ξεδιαλύνει τις πραγματικά σημαντικές απ' τις ψεύτικες, τις πλάνες, τις γυαλιστερές.

Όταν, στο ανήσυχο εκείνο όνειρο για το οποίο σας μίλησα στην αρχή, με κάλεσε, μπροστά στη ραπτομηχανή, «έλα να ράψουμε μαζί», τρόμαξα. Τι να ράψουμε, ρε Χρήστο; Αφού εσύ έχεις κόψει τα πατρόν, εσύ έφτιαξες τις κουστούμιες. Σε μας τι μένει; Να τ' αερίζουμε, να μην τα φάει ο σκώρος, άντε να τα φαρδαίνουμε ή να τα κονταίνουμε στα μέτρα των καιρών που αλλάζουν. Να τα φυλάμε από τις μόδες, από το κάθε φορά «πνεύμα της εποχής». Να συνεχίζουμε μαχητικοί, εκτός πραγματικότητας – εκεί που κυλάει η πραγματική ζωή.



Κινηματογραφιστής

Στα ίχνη της ποιότητας και του κύρους του American Cinematographer, ο ελληνικός ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΣΤΗΣ αποτυπώνει τα δρώμενα στο ελληνικό και διεθνές κινηματογραφικό στερέωμα. Το περιοδικό είναι διμηνιαίο (κυκλοφορεί τη 2η εβδομάδα κάθε μονού μήνα), πλούσιο σε ρεπορτάζ, αναδημοσιεύσεις επιλεγμένων άρθρων, κριτικές και σχόλια, νέες κινηματογραφικές και τηλεοπτικές παραγωγές, φεστιβάλ κινηματογράφου, κινηματογραφική τεχνολογία, μικρές αγγελίες.

• Η ετήσια συνδρομή (6 τεύχη) είναι 8.000 δρχ. και η λιανική τιμή τεύχους 1.500 δρχ.

Διευθύντρια: Ε. Ράμμου
Αρχισυντάκτης: Η. Κανέλλης



Πληροφορίες-Συνδρομές
Τηλ. 64 01 431-2
Fax: 64 01 433
Δορυλαίου 19
115 21 Αθήνα

Άριστα στην ανορθογραφία

του Θανάση Μουτσόπουλου

Ο παράδοξος ελληνικός (καρτούν) μοντερνισμός του Μποστ ή πώς ένα σκίτσάκι κατάφερε να χωρέσει τον Καραγκιόζη, τον Θεόφιλο και τον Μίκυ Μάους. Μια έκδοση-οφειλή σε μια μεγάλη μορφή της ελληνικής τέχνης ξεκινά από τη Δημοτική Πινακοθήκη της Πάτρας σε επιμέλεια του Μάνου Στεφανίδη και επιμέλεια παραγωγής του Δημήτρη Παπανικολάου.

«Ό,ΤΙ ΗΤΑΝ Ο ΛΕΟΝΑΡΝΤΟ ΝΤΑ ΒΙΝΤΣΙ για την εποχή του, το ίδιο απάνω κάτω είναι και ο Μέντης Μποσταντζόγλου για την σημερινή εποχή. Ο πρώτος, ήταν ποιητής, σχεδιαστής, αρχιτέκτων, μουσουργός και εφευρέτης. Αι διάφοροι μελέται του για τα πυροβόλα όπλα, καθώς και τα συγγράμματα του διά το "αιεκίνητον", το στηριχθέν εις την αρχήν της αενάου κινήσεως, είναι αρκετά διά να τον κατατάξουν, μόνον αυτά, εις την χορείαν των "μεγάλων". Ο Μποσταντζόγλου είναι κι αυτός ποιητής, σχεδιαστής και ασφαλώς θα εγίνετο ένας πρώτης τάξης αρχιτέκτων, εάν οι φίλοι του και οι γνωστοί του έδειχναν μεγαλυτέραν κατανόησιν...», έγραφε ο ίδιος ο Μποστ για τον εαυτό του. Ήταν αλήθεια. Ο Μποστ ήταν ένας Λεονάρντο ντα Βίντσι για τη μεταπολεμική Ελλάδα. Ήταν ο κατάλληλος Λεονάρντο για να συνθέσει το χάος επιδράσεων και παραδόσεων (και κυρίως προκαταλήψεων) που έπαιρνε η μία τη θέση της άλλης σε μια ταραγμένη Ελλάδα που κρατούσε ακόμη ζωντανή την παράδοση των δημοτικών ή των ρεμπέτικων τραγουδιών, ενός Καραγκιόζη που δάγκωνε ακόμη και που το ήθος της αγροτικής ζωής σήμαινε ακόμη κάτι. Όμως ο Μίκυ Μάους ήταν προ των πυλών. Και μαζί του η Κόκα Κόλα, η τηλεόραση, το Χόλλυγουντ και τα γουέστερ. Αλλά και οι πολυκατοικίες μέσω της επερχόμενης μανιώδους αστυφιλίας. Τα πράγματα όμως ήταν ακόμη μπερδεμένα και κανείς(;) δεν ήξερε ποιος θα επικρατήσει τελικά. Μήπως οι Έλληνες του '55 ήταν αφελείς; Οι Έλληνες μπορεί, ο Μποστ όμως όχι. Δίπλα στον σκληρό, κυνικό σαρκασμό του Μποστ, ο σύγχρονος του Μικρός Ήρως έμοιαζε προϊστορικός. Η όλη καλλιτεχνική αντίληψη του Μποστ ήταν ασφαλώς μπροστά από την εποχή του, παρότι στο σχέδιο και το λόγο αποτυπώνονταν αιώνες τοπικής πολιτισμικής παράδοσης: Στα χρωματοσώματα του Πειναλέοντα, της Ανεργίτσας και της μαμιάς τους είναι καταγραμμένοι ο Αριστοφάνης, ο Σουρής, ο Καραγκιόζης και ο Θεόφιλος. Ναι, ο Μποστ ήταν μπροστά από την εποχή του. Το δυστύχημα είναι ότι δεν υπήρξε (τότε) το ανάλογο του στη λογοτεχνία, τη μουσική ή τα «σοβαρά» εικαστικά. Αν είχαν υπάρξει αυτά τα υποθετικά ανάλογα, ίσως η σχιζοφρένεια της ελληνο-ταυτότητας που στοίχειωσε τη δεκαετία του '70 να είχε θεραπευτεί αναίμακτα.



Το μαύρο (κατάμαυρο) χιούμορ του έμοιαζε ίσως εκτός πραγματικότητας τότε. Κι όχι μόνον στην Ελλάδα. Εν πολλοίς τα σκίτσα του Μποστ από το τέλος της δεκαετίας του '50 και εντεύθεν προηγούνται ακόμη και των underground comix που γεννήθηκαν μαζί με το ξέσπασμα στο Σαν Φρανσίσκο του '67. Αξίζει να κάνει κανείς τη σύγκριση. Μαύρο χιούμορ. Δυσκολεύεται ο αμύητος στη δουλειά του Μέντη Μποσταντζόγλου να καταλάβει για πόσο μαύρο χιούμορ μιλάμε. Η σχεδιαστική αποτύπωση και μόνον καταστάσεων στα όρια του splatter από την πένα του προκαλεί αβίαστα γέλιο. Τα σχόλια επιτείνουν την κατάσταση: «Άτυχος νέος σφάζων την σύζυγον αφτού ακούων Μαρούλα, εις την οικειάν των λόγων υποψίε κε βάφοντος δι'έματα οι τοίχοι της Μαρούλας» (πόσο άχαρη είναι στη μονοτονική μεταγραφή

τους οι διεστραμμένες ανορθογραφίες του), «Ο κανίβαλος τρώγοντος ευρών την υπόλοιπον νέαν κε ο νέος λέγων αφστηρώς: - Με ποίον δικαίωμα τρώγεις ξένην περιουσία;». Κομμένα χέρια, πόδια, αίμα (από μαύρο μελάνι φυσικά), καρτουνίστικα ψάρια «με κάτι μασέλες να» όμως, κατασπαράζουν τον «πνηγμένον νέον». Ναι, δεν υπήρχε κάτι αντίστοιχο στη σκληρότητα και την οξύτητα του στην Ελλάδα του '60 που γέλαγε (συνήθως) με τα «αστεία» του Σακελλάριου και του Ψαθά.

Ο Μποστ υπήρξε ο μεγάλος μαστροχαλαστής της ελληνικής γλώσσας, κινούμενος στα χαρακώματα ανάμεσα στην επίσημη καθαρεύουσα και τους νεωτεριστές της δημοτικής. Πιθανότατα αδιαφορώντας για αμφοτέρους. Εξάλλου η δική του γλώσσα ήταν πιο ακριβής. Ναι, το μονοτονικό στο οποίο είναι (αναγκαστικά) γραμμένο αυτό το κείμενο δεν μπορεί να αποδώσει πλήρως την ευρηματικότητα των εκφράσεων που εκστομίζουν «οι κακοήθεις αλήτες ενοχλούντες με ασέμνους εκφράσεις την ωραίαν Αλάρα». «Τι οραία που είσθε», «Αχ! Εσύ.», «Σε ποθώ», «Πασά μου», «Κούκλα μου», «Πουκιά και συγχώριο», «Μποστ». Όλα αυτά μέσα από τα «συννεφάκια» που βγαίνουν από τα στόματα των ηρώων. Τα είχε πάρει από τα «μίκυ μάους» άραγε ο Μποστ ή αναγκάστηκε να τα εφεύρει ο ίδιος; Ποτέ δεν θα μάθουμε. Όμως αυτά τα «αμερικάνικα» συννεφάκια έδωσαν μια χαρά με τις άσχημες καραγκιοζόφατσες των Νεοελλήνων (του;). Αν υπάρχει ένας και



θέλει, δεν με μέλει, δεν με μέλει». Και ο γάτος απαντά επίσης με συννεφάκι «Πήγαινε και θα έρθουνε, μην κάμης φασαρία, τρελλαίνονται για παστοουριά ιδίως Κασαρείας». Και μιλώντας για Τουρκία, αν ο τουρκικός Καραγκιόζης (Karagöz) ήταν από γεννησιμιού του ενήλικος και βωμολόχος, ο Μποστ αναλαμβάνει να μεταφέρει στην ελληνική παράδοση της Γκόλφως και του «Προς τη Νίκη», μια δόση αμαρτίας. Όχι, δεν είναι politically correct ο Μποστ. Αυτό είναι ίσως το στοιχείο που τον κρατάει μακριά από τις αγγλοσαξονικές εικαστικές (και όχι μόνον) κοινότητες των 90s. Αλλά από την άλλη υπάρχει άλλος που μπορεί να καταλάβει το ελληνικό χιούμορ από τον Έλληνα. Ή μήπως οι τόσες προσπάθειες (εδώ και τρεις σχεδόν δεκαετίες) να εξάγουμε την ελληνική τέχνη απέφεραν τίποτε μαζικά συγκεκριμένο; Έχει σημασία ότι δεν εξήχθη τελικά ο Σαββόπουλος στην αλλοδαπή; Τον κάνει αυτό λιγότερο σημαντικό από τον Ντέμη Ρούσσο;

Φυσικά και είναι αδύνατον να διαχωριστεί το «εικαστικό μέρος» από το λόγο στα καρέ του

όνο λόγος που μας λείπει ο πανέξυπνος αυτός άνθρωπος είναι ότι με ένα μόνο σκίτσο του θα κατατρόπωνε όλους αυτούς τους οσταλγούς του «κλασικού ελληνικού κάλλους». Ίσως δε να καίφερνε να μειώσει και τις (χιλιάδες στα βόρεια προάστια της πρωτεύουσας) βαπτίσεις Κωνσταντίνων και Αλέξανδρων. Έλε- Σε λίγο καιρό τα ονόματα Φανούρης, Παντελής, Νώντας, Πει- λέων θα καταντήσουν συλλεκτικά. Ίσως έτσι πάρουν αξία. Πως και ο Μποστ.

Ήταν και διεθνής ο Μποστ. Λίγο πριν σκάσει η Ποπ Αρτ, αυτός ασκούσε ήδη. Τα μικρά ασπρόμαυρα σκιστάκια του τυπωνό- ουσαν σε χιλιάδες αντίτυπα, σε φθηνό χαρτί εφημερίδας και σε γινόταν μαζικός. Κι όμως ήταν τόσο «εικαστικός» όσο λίγοι. Φυσικά τότε κανείς δεν μιλούσε για την «κρίση του τελέους» ή ν «παρακμή του θεσμού των γκαλερί». Ή τη «Νέα Βρετανική έχνη». Μια αστική τάξη που πλέον τα είχε βγάλει μια χαρά πέρα τη μεταπολεμική κρίση και τον εμφύλιο ήταν πανευτυχής να «ε- νδύει» στους in ζωγράφους της εποχής. Τώρα το πώς άντεξαν ο τεστ του χρόνου όλοι εκείνοι, αυτό είναι άλλο θέμα. Ο Μποστ ως μοιάζει επίκαιρος όσο ποτέ το 1997. Ας περιμένουμε μέχρι 2007. Δεν ανησυχούμε καθόλου.

Politically correct δεν υπήρξε ποτέ ο Μέντης Μποσταντζόγλου. Κι μια από τις πιο αστείες θεματολογικές ενότητες που δημοσι- ει στις αρχές της δεκαετίας του '60 είναι οι σκισσο-ιστορίες με αγγλους σταυροφόρους και τούρκους «μερακλήδες». «...Έλα λου- ύδι του Γιλμάζ πριν σταλής εις τον χασάπη. Έλα εις την σκηνήν να δης τι είναι αυτό που το λένε αράπη» προσκαλούν οι τούρ- ον φύλακες τον άγγλο τροφαντό αιχμάλωτο. Αλλού, παραφράζο- ας το γνωστό τραγούδι του Χατζιδάκι (τυχαία), ο Τούρκος ρίβει μερακλήδικα το μουστάκι και τραγουδώντας, στέλνει το το(!) του να μεταφέρει το μήνυμα: «Πώς τον λέν, πώς τον λέν τον κουνητόν; Ουίντλιν, Ουίντλιν. Να του πης ένα νέον βιαστικόν, στικόν, μυστικόν. Πες του κάποιος γνωστός τον τον θέλει να κε- ση τον Ουίντλιν παστέλι και ας έρθη μαζί του τα βράδια αν ανησυχούσε, αν πάρη άδεια. Πες επίσης εις τον φίλο του να γνωρίξη ότι έχω και παστοουριά που μοσχομυρίζει να του δίνω να τρώη όσο

Μποστ. Κείμενο, σχόλια αλλά και γενικότερα η «εννοιολογική» πλευρά είναι αλληλένδετα. Όπως άλλωστε (σχεδόν) σε καθετί «εικαστικό» στη δεκαετία μας. Ίσως γι' αυτό αναγνωρίζουμε εύ- κολα τους επιγόνους του στην ελληνική εικαστική κοινότητα, όπως ο Διαμαντής Αϊδίνης, ο Άγγελος Παπαδημητρίου, ο Νίκος Χαραλαμπίδης και ο Διονύσης Σαββόπουλος. Ναι, αυτός ο τε- λευταίος δεν είναι ακριβώς εικαστικός αλλά ούτε και ο Μποστ άλ- λωστε. Για όλους αυτούς ο λόγος έχει (με άλλο τρόπο για τον κα- θένα βέβαια) πρωτεύουσα σημασία. Όπως και για τον δάσκαλο: Γάλλοι τρώγοντας γάλλον, Η μάβρη ζωή μιας λεφκής, Του Κίσι η μά- να (γιαπωνέζικο σημώδες), Μετά την Δεκσίοσις, Νύχτες του Κα- μπούρια: μερικοί τίτλοι των σκισσοθεατρικών έργων του παραλό- γου που συμπύκνωνε ο Μποστ μέσα σε ένα καρέ δέκα επί δέκα εκατοστά. Ακόμη και η Φαύστα, το έργο που τον εκτόξευσε σε ένα άλλο κοινό μέσα σε ένα τέτοιο καρέ, ξεκίνησε την καριέρα της. «Ζε σουή μπατίρ». «Θα σου δώση ο πατήρ». Ο «πριγκιποφάγος Βαλδουίνος όστις εχρεωστεί και η σύφρων σύζυγος αυτού» συνά- πτουν αυτόν τον σύντομο αλλά τόσο ουσιαστικό διάλογο. Βυζά- ντιο, Πικάσσο και Αδερφοί Μαρξ. Καραγκιόζης, Θεόφιλος και Μίκυ Μάους. Δύο παραδειγματικές τριάδες που εμπεριέχονται περιέργως εξίσου σε κάθε ένα από αυτά τα ούτως ή άλλως συμπυ- κνωμένα καρέ του Μποστ. Πιθανόν αυτός να ήταν και ο μόνος γη- γενής μοντερνισμός που συνέβη στην ταλαιπωρημένη αυτή χώρα. Πιο πολυδιάστατος στις αναφορές του από τον Γκίκα (και βέβαια πολύ πιο ποπ), πολύ λιγότερο γραφικός ή μελό από τον Τσαρούχη, πολύ πιο (πραγματικά) ελληνοπρεπής από τον Μόραλη (και εξί- σου λαϊκός με τον Θεόφιλο). Η (ούτως ή άλλως σημαντικότερη) εικαστική «γενιά του '30» κατατροπώνεται από έναν «σκισσογρά- φο»; Μια τέτοια πιθανότητα ανατριχιάζει ακόμη ορισμένους κύ- κλους εντός εκτός και επί τα αυτά μιας συγκεκριμένης πλατείας του κέντρου των Αθηνών. Όμως κινδυνεύει σοβαρά να είναι πολύ κοντά στην πραγματικότητα. Ο ίδιος, αν διάβαζε αυτές τις γραμ-μές, πιθανόν να πρόσθετε: «Αφτά όλα είναι ανοησεία κε κουτσο- μπολιέ άνεφ σημασίας, εδώ όλοι σκοτώνονται εις τας διμοπρασίας καλλιτεχνόν μεγάλης αξίας».

Λαϊκό + πνευματικό =

της Ιωάννας Κλεφτόγιαννη

Ο Μπέρτολτ Μπρεχτ γεννήθηκε πριν από 100 χρόνια, στο Αουκσμπούργκ της Βαυαρίας. Θεατράνθρωπος, στρατευμένος καλλιτέχνης, υπήρξε μια χειμαρρώδης προσωπικότητα. Βιαζόταν. Ήδη στα 1924, στη βερολινέζικη εφημερίδα εφημερίδα *Ο Ταχυδρόμος του Χρηματιστηρίου*, ο κριτικός Χέρμπερτ Ίερινγκ τον αποκαλούσε «ποιητή που σε ηλικία 24 ετών άλλαξε μέσα σε μια νύχτα το ποιητικό πρόσωπο της Γερμανίας». Η συνέχεια ήταν πολύ πιο ενδιαφέρουσα...

Στα γράμματά του δεν χρησιμοποιούσε σημεία στίξης, εκτός από το ερωτηματικό. Ούτε κεφαλαία. Οι αλλαγές στις παραγράφους γίνονταν αντίθετα απ' το νόημα. Φαίνεται πως έπαιζε με τα γραπτά του σαν μικρό παιδί. Ο λόγος, για τον **Μπέρτολτ Μπρεχτ**, το στοχαστή, ποιητή, δοκιμογράφο, σκηνοθέτη, κριτικό ο οποίος (όπως συμφωνούν όλα τα έγκυρα θεατρικολογοτεχνικά λεξικά) «ανανέωσε την ευρωπαϊκή καλλιτεχνική παράδοση».

Παρ' όλο που το θέατρό του (η κύρια δημιουργική του έκφραση) υπήρξε πρωτοποριακό, ο ποιητής ποτέ δεν εναντιώθηκε στην παράδοση ούτε διέγραψε το παρελθόν. Το φαινόμενο Μπρεχτ δεν είναι αποτέλεσμα παρθενογένεσης. Έχοντας μελετήσει εξαντλητικά ό,τι υπήρχε πριν από τον ίδιο, αφήνει ν' αναφανούν ως κατεξοχήν δάσκαλοί του οι άγγλοι ελισαβετιανοί, το πολιτικό θέατρο του μαρξιστή σκηνοθέτη **Πισκάτορ**, ο **Γκέοργκ Μπύχνερ** (μάλιστα το πρώτο θεατρικό έργο του Μπρεχτ, *Βάαλ*, δεν είναι παρά διασκευή του *Βούτσεκ* του Μπύχνερ), ο **Φρανκ Βέντεκιντ** – απ' τον οποίο υιοθέτησε την αρχή: ο θεατής να μη λησμονεί πως βρίσκεται σε θέατρο. Τέλος, δεν πρέπει να αγνοηθεί η επιρροή που του ασκήθηκε από τον εξπρεσιονισμό, λίγο πριν τον Α' παγκόσμιο πόλεμο. Εντούτοις, ο Μπρεχτ σε καμία περίπτωση δεν κατατάσσεται στους εξπρεσιονιστές καλλιτέχνες.

Κομμουνιστής, στρατευμένος, δημιουργούσε πάντα μέσα από το πρίσμα της ιδιαίτερης κοσμοθεωρίας του. Κατά συνέπεια, ολόκληρο το έργο του περιέκλειε την παραδοχή: «όλοι οι άνθρωποι μπορούν να σκέφτονται, όλοι μπορούν να γίνουν κύριοι της μοίρας τους· αρκεί να τους δείξει κανείς τον τρόπο». Με κάθε του δραστηριότητα επιδιώκει να δείξει το δρόμο για την αφύπνιση των συνειδήσεων ασκώ-

ντας, παράλληλα, ανελέητη κριτική στην ισχύουσα ταξική κοινωνία και ηθική. Αναγνωρίζοντας τη σκληρή μοίρα που επιφυλάσσει ο καπιταλισμός στον απλό εργαζόμενο, κάνει το έργο του όπλο των απανταχού αδικημένων. «Σε μια καπιταλιστική κοινωνία, ακόμα κι ο άνθρωπος με τις καλύτερες διαθέσεις είναι αιχμάλωτος του συστήματος», διακήρυσσε.



Μπέρτολτ Μπρεχτ: ήταν κομμουνιστής, του άρεσαν τα φτηνά πούρα και μετά το πέρασμά του τίποτα πια δεν ήταν ίδιο στο θέατρο...

όσο πουθενά αλλού την άρνηση κάθε σχηματοποίησης. Αυτός ο αντιφορμαλισμός είναι, για άλλη μια φορά, απόρροια της θέσης του περί κοινωνικής λειτουργίας του θεάτρου. Πίστευε ότι το θέατρο-όπλο του λαού δεν έχει ανάγκη από φόρμουλες ή σχήματα. Έτσι,

Μολονότι, ωστόσο, το καλλιτεχνικό και θεωρητικό του έργο τασσόταν στην υπηρεσία του προλεταριάτου, ο Μπρεχτ διέθετε, εντούτοις, την αίσθηση της ατομικότητας, σε βαθμό που να μην ανέχεται την ένταξή του σε οποιοδήποτε καλλιτεχνικό κίνημα· γι' αυτό ποτέ του δεν αποτέλεσε μέρος των προλετάρων-επαναστατών συγγραφέων. Παρ' όλα αυτά, ποτέ δεν δίστασε να βάλει την πολιτική στην τέχνη (ή να κάνει πολιτική με την τέχνη). Στην κατεύθυνση αυτή της τέχνης του βοήθησαν και οι ιστορικές συγκυρίες μέσα στις οποίες έζησε και, κατά κύριο λόγο, η ασφυκτικά αντιπνευματική περίοδος της χιτλερικής Γερμανίας.

Θα τολμούσε να ισχυριστεί κανείς πως ο Μπρεχτ κατορθώνει να θέσει τα θεμέλια μιας νέας, υγιούς ηθικής γιατί όλο του το έργο συνιστά ένα κήρυγμα ανθρωπιάς, συνδυασμένο με μια αδυσώπητη κριτική σε κάθε μορφή απολυταρχισμού και μικροαστισμού. Αυτοί οι προβληματισμοί και προσανατολισμοί τον χρίζουν δεξιοτέχνη του κοινωνικού θέματος· ίσως είναι ο μόνος που απέδειξε πως το λαϊκό και το πνευματικό δεν είναι αντιτιθέμενες έννοιες.

Στο έργο του, εξάλλου, βλέπουμε όσο πουθενά αλλού την άρνηση κάθε σχηματοποίησης. Αυτός ο αντιφορμαλισμός είναι, για άλλη μια φορά, απόρροια της θέσης του περί κοινωνικής λειτουργίας του θεάτρου. Πίστευε ότι το θέατρο-όπλο του λαού δεν έχει ανάγκη από φόρμουλες ή σχήματα. Έτσι,

εκτική των κοινωνικών γεγονότων μετατρέπεται σε ποιητικό λόγο και εικόνα και η δημιουργία είναι καρπός της ενεργητικής αλληλεπιδρώσας συνεργασίας των πλέον ετερόκλητων αν-
πινων ομάδων. (Ως καλλιτέχνης, ο Μπρεχτ ποτέ δεν αναδι-
θηκε στον εαυτό του. Ήταν ο καλός συζητητής, ένας άνθρω-
που γνώριζε να υποβάλλει διεισδυτικές ερωτήσεις αλλά κι
καλός ακροατής, που μπορούσε να ακούει οποιαδήποτε
ψη αρθρωνόταν από τον οποιονδήποτε – και, φυσικά, να την
ει).

ΕΠΙΚΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ

α σημείο που ανέκαθεν αποτέλεσε αιτία ποικίλων συζητήσε-
ίναι το επικό στοιχείο στο θέατρο του Μπρεχτ, ένα στοιχείο
ποτέ δεν υπήρξε αυθαίρετος πειραματισμός ή πιστή αντιγρα-
ιας προγενέστερης φόρμας. Ο δημιουργός είχε μελετήσει και
τλήσει κάθε παραδοσιακή θεατρική μορφή. Πιστεύοντας,
πως η επική και τεκμηριωμένη αφήγηση συνταρακτικών γε-
των δημιουργεί πιο άμεση εντύπωση, διακρίθηκε, κυρίως, ως
δραματουργός. Γιατί, για τον Μπρεχτ, οτιδήποτε ξεπερνά
ροσωπικό δεν μπορεί να παρασταθεί παρά μέσα από το πρί-
του αντικειμενικού κόσμου των κοινωνικών αντιθέσεων, δη-
μέσω του επικού στυλ.

πειρος δραματουργός, δεν θα μπορούσε να μείνει αδιάφο-
και από τη σκηνοθεσία. Ο Μπρεχτ σκηνοθέτησε πλήθος πα-
άσεων, εισηγούμενος τη δική του σκηνοθετική μέθοδο: την
παισιοποίηση (η οποία, όμως, προϋπήρχε στο σοβιετικό θέα-
ου '20 και στο γερμανικό πολιτικό-επικό θέατρο του Πισκά-
αι του Τόλλερ). Η μέθοδός του επεδίωκε την αποφυγή συναι-
ατικής σύμπλευσης ηθοποιού-θεατή, σε τέτοιο βαθμό ώστε ο
ρος, παρασυρόμενος και φορτισμένος από το χείμαρρο των
ισθημάτων του, να αδυνατεί να παρακολουθήσει ψυχρά ορ-
ρικά τα δρώμενα.

άλλα λόγια, ο Μπρεχτ επιδίωκε ο θεατής να μην ξεχνά ποτέ
αρακολουθεί μια παράσταση, να βρίσκεται σε εγρήγορση,
μέπεται νηφάλια, να κρίνει, ενδεχομένως να αποδοκιμάζει
ιβγάει τα συμπεράσματά του δίχως να υπνωτίζεται από την
οφάνεια του θεάτρου. Επιδίωκε, δηλαδή, έναν κριτικό θεα-
η να διαλέγεται με την παράσταση.

θεωρία της αποστασιοποίησης αξιοποιήθηκε στο έπακρον στο
ολίνερ Ανσάμπλ (το θέατρο που δημιούργησε ο Μπρεχτ το
αζί με τη δεύτερη σύζυγό του, την ηθοποιό **Ελένε Βάιγκελ**,
νατολικό Βερολίνο, σημείο αναφοράς για τα θεατρικά δρώ-
, και, ως θεατρική μόδα στο εξής, υπερσκέλισε κάθε προγε-
ρη καινοτομία. Εντούτοις, η απλούστατη μπρεχτική θεωρία
άλεσε πλήθος περίπλοκων ερμηνειών, που ανάγκασαν τον
πουργό πολλές φορές να επέμβει, προβαίνοντας σε εκ νέου
αφηνίσεις της.

τως, ο γερμανός θεατράνθρωπος Μπρεχτ, που λάτρευε τα
πούρα, συνηθίζοντας να υποστηρίζει ότι χωρίς αυτά αδυ-
να σκεφτεί, χρειάστηκε να περάσουν είκοσι χρόνια δημι-
κής εργασίας και ο Β' παγκόσμιος πόλεμος για να κερδίσει
ιστική αναγνώριση.

τε χρόνια μετά το θάνατό του, σε μια ποιητική συνάντηση, ο
ικός συγγραφέας Αρτύρ Ανταμόφ δήλωσε: «ο Μπρεχτ ήταν
ώνως κομμουνιστής και Γερμανός, πράγμα που πέφτει πάρα
να έναν μόνο άνθρωπο». Ωστόσο, ο συγγραφέας αυτός, μαζί
Λόρκα και τον Μαγιακόφσκι, είναι οι τρεις κυριότεροι
ιστοίχοι ποιητές του αιώνα μας που έγραψαν γνήσιο λαϊκό θέα-

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ ΜΠΕΡΤΟΛΤ ΜΠΡΕΧΤ

1898 10 Φεβρουαρίου, γέννηση του Μπέρτολτ Όυγκεν Φρήντριχ Μπρεχτ στο Άου-
γκσμπουργκ της Βαυαρίας.

1914-1928 Γράφει τις πρώτες σύντομες ιστορίες του, δημοσιεύει τα πρώτα του ποι-
ήματα. Γράφει τα πρώτα θεατρικά του κείμενα. Επισείει την οργή του Χίτλερ.

1928 Γράφει την *Όπερα της Πεντάρας*, που ανεβαίνει στο Βερολίνο σε σκηνοθεσία
Έριχ-Ένγκελ. Γράφει το *Άνοδος και Πτώση της Πόλης Μαχαγκόνυ*.

1929 Στο Φεστιβάλ του Μπάντεν-Μπάντεν παρουσιάζονται *Η Πτήση του Λίντμπεργκ*
και το *Διδακτικό Έργο περί Ομονοίας*. Ξεσπά σκάνδαλο. Πρεμιέρα του *Happy End*
και του έργου *Αυτός που λέει Ναι*. Παντρεύεται την ηθοποιό Ελένε Βάιγκελ. Γράφει
τα έργα *Αυτός που λέει Ναι* κι *Αυτός που λέει Όχι*, *Η Ιωάννα των Σφαγείων*, και *Βε-
ρολινέζικο Ρέκβιεμ* (σε συνεργασία με τον Κουρτ Βάιλ).

1930 Σκανδαλώδης πρεμιέρα του *Άνοδος και Πτώση της πόλης Μαχαγκόνυ*, στη
Λειψία. Εισάγεται σε σανατόριο του Μονάχου. Γράφει τα: *Ιστορίες του κ. Κούνερ*, *Τα*
Μέτρα, *Η Εξαίρεση και ο κανόνας*, *Περί Όπερας*, *Θεωρία για το Ραδιόφωνο* και
Αποσπάσματα από το Αναγνωστικό για τους Κατοίκους των Πόλεων.

1932 Σε δική του σκηνοθεσία ανεβαίνει η *Μάνα*, σε Μόσχα και Βερολίνο. Απαγορεύ-
εται η προβολή του φιλμ *Κούλε Βάμπε* (σενάριο δικό του).

1933 Μετά από έφοδο της αστυνομίας διακόπτεται η παράσταση των *Μέτρων* στην
Ερφούρτη. Όλοι οι διοργανωτές της παράστασης εισάγονται σε δίκη με την κατηγο-
ρία της εσχάτης προδοσίας. Η οικογένεια Μπρεχτ καταφεύγει στη Ζυρίχη. Οι ναζί
καίνε δημοσίως τα βιβλία του. Πρεμιέρα στο Παρίσι των *Επτά Θανάσιμω! Αμαρτιών*.
Μετακομίζει οικογενειακώς στην Κοπεγχάγη.

1934 Γράφει κείμενα για γνωστά περιοδικά εμικρέδων. Γράφει *Το Μυθιστόρημα*
της Πεντάρας, *Τραγούδια*, *Ποιήματα*, *Χορικά*.

1935 Ταξίδι στη Μόσχα. Οι ναζί του αφαιρούν επισήμως τη γερμανική υπηκοότητα.
Γράφει το *Τρόμος και Αθλιότητα του Γ' Ράιχ*.

1936 Συμμετέχει μαζί με τον Χανς Άισλερ σε αντιφασιστικές διαδηλώσεις στη Νέα
Υόρκη. Γράφει το *Παρατηρήσεις σχετικές με την Κινέζικη Ηθοποιία*.

1937 Σκηνοθετεί και ανεβάζει στο Παρίσι το *Τρόμος και Αθλιότητα του Γ' Ράιχ*. Αρχί-
ζει να γράφει το ημιτελές μυθιστόρημα *Τούι*. Ανεβαίνει στο Τεάτρ ντελ Ετουάλ στο
Παρίσι η *Όπερα της Πεντάρας*. Γράφει και ανεβάζει σε δική του σκηνοθεσία τα
Όπλα της κας Καράρ, στο Παρίσι.

1938 Γράφει τα: *Το Εύρος και η Ποικιλία του Ρεαλιστικού Τρόπου Γραφής*, *Η ζωή*
του Γαλιλαίου, *Ο Καλός άνθρωπος του Σετσουάν*.

1939 Ταξίδι στο Λονδίνο για τη συνάντηση «Δημιουργικοί Εμικρέδες». Γράφει τα:
Ποίηση χωρίς ρίμα με ακανόνιστους Ρυθμούς, *Η ανάκριση του Λούκουλου*, *Η Μάνα-
Κουράγιο* και τα παιδιά της, *Ποιήματα του Σβένμπορι*.

1940 Γράφει τα: *Μελέτες*, *Η Νέα τεχνική της υποκριτικής τέχνης*, *Οι Σκηνές του*
Δρόμου, *Ο κ. Πούντιλα και ο Δούλος του Μάτι*, *Παρατηρήσεις σχετικές με τα έργα*
του Λαϊκού Θεάτρου, *Συζητήσεις Φυγάδων*.

1941 Πρεμιέρα της *Μάνας - Κουράγιο* στη Ζυρίχη. Καταφεύγει στο Βλαδιβοστόκ κι
από κει στην Καλιφόρνια.

1942 Δουλεύει με τον Φύουχτβάνγκερ την *Ιστορία της Σιμόν Μασάρ*. Δουλεύει φιλμ
με τους Έρικ Μπέντλεν, Φριτς Λανγκ, Φριτς Κόρτνερ και Βλαντίμιρ Πόρτσονερ. Συ-
νεργάζεται με διάφορα περιοδικά.

1944 Γράφει τον *Κύκλο με την Κιμωλία στον Καύκασο*.

1947 Ανεβαίνει στο Μπέβεργλι Χιλς η *Ζωή του Γαλιλαίου* με τον Τσαρλς Λώτον στον
κεντρικό ρόλο. Ανακρίνεται στην Ουάσιγκτον για «αντιαμερικανική στάση». Αναχω-
ρεί για Παρίσι, Ζυρίχη.

1948 Παραστάσεις της *Αντιγόνης* και του *Κύριου Πούντιλα* στη Ζυρίχη. Με τσέχικο
διαβατήριο ταξιδεύει μέσω Πράγας στο Ανατ. Βερολίνο. Αναλαμβάνει τη Γενική Δι-
εύθυνση του Γερμανικού Θεάτρου. Γράφει τα: *Μικρό Όργανο για το Θέατρο*, *Μέρες*
της Κομμούνας, *Ιστορίες του Ημερολογίου*.

1949 Ανεβαίνει η *Μάνα-Κουράγιο* στη Λειψία. Μαζί με την Ελένη Βάιγκελ ιδρύει το
Μπερλίνερ Ανσάμπλ, όπου πρωτοανεβάζει τον *Κύριο Πούντιλα*. Γράφει το ημιτελές
Οι Υποθέσεις του κ. Ιουλίου Καίσαρος.

1950 Γίνεται μέλος της Γερμανικής Ακαδημίας Τεχνών του Αν. Βερολίνου.

1953 Τηλεγραφεί στους Άλμπερτ Αϊνστάιν, Άρθουρ Μίλλερ και Έρνεστ Χέμινγκουεϊ
για την υπόθεση Έτελ και Γιουλίους Ροζενμπέργκ.

1954 Πρεμιέρα του *Κύκλου με την Κιμωλία* στον Καύκασο με το Μπερλίνερ Ανσά-
μπλ, το οποίο κερδίζει το πρώτο βραβείο στο Φεστιβάλ του Παρισιού με τη *Μάνα-
Κουράγιο*. Τιμάται με το Διεθνές Βραβείο Στάλιν για την ειρήνη. Τιμάται με το Διε-
θνές Βραβείο Στάλιν.

1955 Το Μπερλίνερ Ανσάμπλ ανεβάζει τη *Χειμερινή Σφαγή* του Μπέχερ..

1956 Τελευταία ανεβάσματα έργων του. Στις 14.8 πεθαίνει από έμφραγμα.

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

του ΔΗΜΗΤΡΗ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗ

Έχουμε τόσο συνηθίσει στην ωμή άσκηση της βίας στη φυσική υπόσταση της πόλης, με τη μορφή της αυδαιρεσίας,

Σπόνσορες της πόλης

που όχι μόνο την ανεχόμαστε, αλλά κρυφά ή φανερά έχουμε καταντήσει να τη θαυμάζουμε και περηφανευόμαστε μάλιστα γι' αυτήν.

Οι νόμοι μπορεί να υπάρχουν, άλλο τόσο εκείνοι που ελέγχουν τη νομιμότητα κάθε επέμβασης στο χώρο (κτίσμα ή διαμόρφωση ελεύθερου χώρου), όμως εμείς ζηλεύουμε όσους με εκείνη την απαράμιλλη «μαγκιά» κάνουν το κέφι τους, περιφρονώντας τα πάντα.

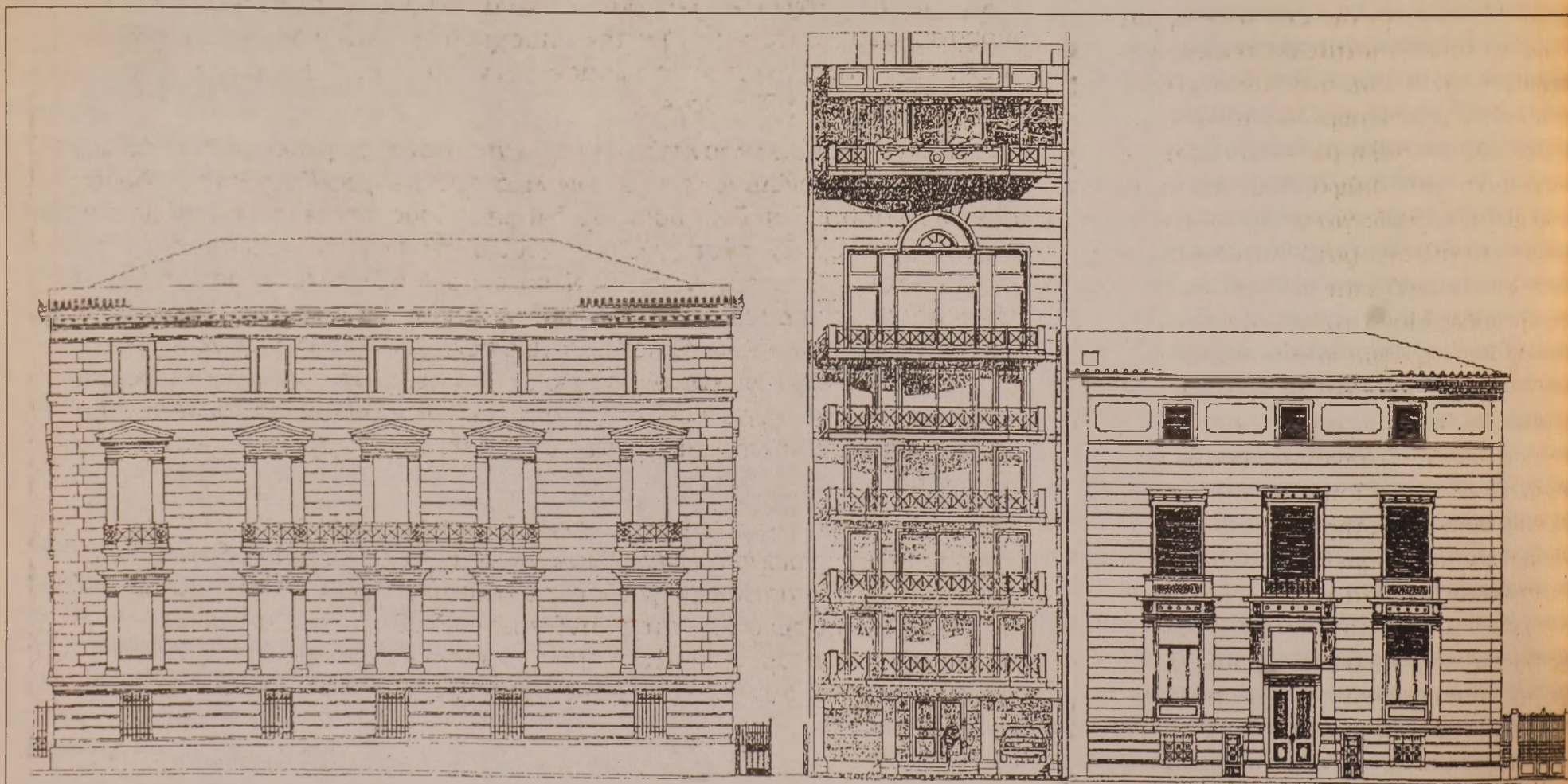
Αλλά και οι ίδιοι οι νόμοι είναι έτσι διατυπωμένοι ώστε συχνά να επιτρέπουν εκείνο που υποτίθεται ότι απαγορεύουν. Η προσβολή έτσι της κοινής λογικής καταλήγει να είναι κανόνας και κινητήριο δύναμη στην ελληνική κοινωνία –έτσι πορευόμαστε, βιαιοπραγώντας ο ένας ενάντια στον άλλο.

Τα εισαγωγικά αυτά αρκούν για να «εξηγήσουν» μια ιστορία, από τις τόσες, καθημερινής τρέλας, που τυχαία συναντήσαμε. Πρόκειται για την ανέγερση νέας πολυκατοικίας στην οδό Βασ. Γεωργίου Β', στην περιοχή Ηρώδου Αττικού, την πιο προνο-

μιακή του Δήμου Αθηναίων και δίπλα στο Προεδρικό Μέγαρο. Η πολυκατοικία αντικαθιστά ένα διώροφο του '30 και είναι απόλυτα νόμιμη: η κάλυψη, ο όγκος της και το ύψος της είναι σύμφωνα με τους ισχύοντες σήμερα κανονισμούς. Όπως φαίνεται στο σχέδιο όμως, η πολυκατοικία (έργο του αρχιτέκτονα κ. Στέλιου Αγιοστρατίτη), καταφέρει να διαλύσει μια σχέση κοινής κλίμακας που προϋπήρχε στο μέτωπο του δρόμου. Ο καθ' όλα νόμιμος όγκος της διαλύει τα πάντα γύρω του.

Δεν με ενδιαφέρει η συγκεκριμένη μορφή της πολυκατοικίας, αν δηλαδή είναι «αραία» ή «άσχημη», γιατί πιστεύω ότι καθένας κάνει ό,τι μπορεί στα μέτρα του. Αξιολογώ όμως (και έχω κάθε δικαίωμα να το κάνω αυτό) το τελικό αποτέλεσμα που έχει μια τέτοια αρχιτεκτονική «χειρονομία» στην πόλη. Και τη βρίσκω κάκιση γιατί η πολυκατοικία του κ. Αγιοστρατίτη καταστρέφει το άμεσο περιβάλλον της. Το καταστρέφει νόμιμα, δηλαδή η Πολιτεία επιτρέπει στη συγκεκριμένη περίπτωση στον Χ μηχανικό που εκπονεί τη σχετική μελέτη να μην αφήσει τίποτε όρθιο γύρω του, ενώ την ίδια στιγμή αυτός εξαντλεί κάθε δικαίωμα εκμετάλλευσης του αστικού χώρου που του εκχωρείται.

Όμως σε αυτό δεν μπορούμε να καταχωρίσουμε ευθύνες τάχα στην έλλειψη ευαισθησίας του Χ μηχανικού (ο κ. Αγιοστρα-



Όψη επί της οδού Βασιλέως Γεωργίου Β', Αθήνα.

ης, ό,τι και να εκπροσωπεί, είναι απλό παράδειγμα και τίποτε άλλο), ή ότι θα έπρεπε να σεβαστεί το ήδη διαμορφωμένο περιβάλλον και να προσαρμοστεί κατάλληλα σε αυτό.

Επίμονο αν εξαρτούσαμε τέτοιες όμως λογές από τον πατριωτισμό του κάθε λήτη, μηχανικού ή ιδιοκτήτη, γιατί τότε τι θα χρειάζονταν οι νόμοι; Έλα όμως να διαθέτουμε ολόκληρη κρατική μηχανή που ακούει στο όνομα ΥΠΕΧΩΔΕ, κι όμως για να ρυθμίζει τέτοιες καταστάσεις και να καθοδηγεί τη δόμηση με περιούσια κανονισμούς για το δημόσιο έλος. Μια μηχανή όμως που δεν έχει προβλέψει τίποτε σχετικό, που δεν έχει σέ συζητηθεί ιδιαίτερα από την αντίλη των **κτιριακών συνόλων** μέσα στην πόλη που επιμένει με ανεξάντλητο πείσμα χαρακτηρίζει «διατηρητέα» κτίσματα, και προς ένα, λες και είναι λουλουδάκια κόβει κανείς στο λιβάδι για το βάζο. Είναι δυνατόν να συζητάμε με τόση βαροφάνεια για «Ιστορικό Κέντρο» ή «διατήρηση της φυσιογνωμίας» του κέντρου της πόλης, και την ίδια στιγμή να μην άζεται κανείς για το πώς σχετίζονται αξύ τους τα κτίρια, νέα και παλιά; Μα άλλο είναι η φυσική μορφή της πόλης αλλά οι σχέσεις που δημιουργούνται ανάμεσα σε κλειστούς και ανοιχτούς χώρους, ιδίους και ιδιωτικούς;

Και έτσι η πόλη πάει περίπατο! Το σχιζοφρενικό βέβαια είναι ότι ενώ από τη μια έχουμε τα στραβά μάτια σε τέτοιες αυρεσίες (στην ουσία τους αυτό είναι), από την άλλη φροντίζουμε να στολίσουμε την ίδια πάλι την πόλη με «αναπλάσεις», «ποιοήσεις» και διάφορα φρου φρου αρώματα, ακριβώς για να κρύψουμε το φανερό, το χυδαίο ορατό, δηλαδή το ότι κανείς δεν ενδιαφέρεται πραγματικά για την πόλη. Μόνο να «βγάλουν» από την ζήτα – πράγμα που φαίνεται πως συχαίνει σίγουρα, γιατί πώς αλλιώς να δικαιολογήσω την τόση σπουδή που εκδηλώνεται και την τόσο συντονισμένη διαφήμιση που γίνεται για χάρη της από τους ανειδίκετους **σπόνσορες** της;

Και μια τελευταία σημείωση: το διώροφο κτεδαφίστηκε για να δώσει τη θέση του στη νέα πολυκατοικία, έργο του επίσης κτεκτονα Π. Μανουηλίδη, ήταν από τον «χαρακτηρισμένο» και «αποχαρκτηρίστηκε» με υπογραφή του Γενικού Γραμματέα του υπουργείου, που και αυτός **μυότατα** εξασκούσε έτσι τη δική του οραία εξουσία...

ΜΕΤΑΠΟΛΙΣ

Καθυστερημένα έρχομαι να χαιρετίσω ένα καινούργιο περιοδικό που κυκλοφόρησε πριν από λίγους μήνες, το *Μετάπολις*, καρπός συνεργασίας των **Γ. Αίσωπου** και **Γ. Σημαιοφορίδη** (διευθυντές), και με συντακτική ομάδα από νέους αρχιτέκτονες, ήδη γνωστούς (οι περισσότεροι) για την ενεργό τους συμβολή στην ανανέωση της «επαρχιακής» ελληνικής αρχιτεκτονικής σκέψης. Ο ακριβής του υπότιτλος («Περιοδικό Αρχιτεκτονικής και Αστικού Πολιτισμού») νομίζω θέτει καθαρά τους στόχους του.

Αλλά και το εισαγωγικό άρθρο, υπογραμμένο από τους δύο διευθυντές, κάνει ακόμα σαφέστερη την επιλεγμένη κατεύθυνση. Εκεί, με έναυσμα πρόσφατες πολιτικές και οικονομικές αποφάσεις στην Ελλάδα (π.χ. Ολυμπιακοί), σημειώνεται η στροφή (επιτέλους) του ενδιαφέροντος στην ελληνική πόλη. Οπότε, με αυτό το δεδομένο, επιχειρείται η σύνδεση με διεθνείς θεωρητικούς προβληματισμούς για τη σύγχρονη πόλη, που δεν είναι πια η μυθική «μητρόπολη» των αρχών του αιώνα αλλά ο μετασχηματισμός της, κάτω από το όνομα «μετάπολις» (*metapolis* κατά τον F. Ascher, 19950), σε παγκόσμιο δίκτυο βασισμένο στα ταχέα μέσα μεταφοράς. Αυτό ούτε λίγο ούτε πολύ καταλήγει σε «μια νέα θεώρηση των πραγμάτων», όπου οι σύγχρονοι αλαφροϊσκιωτοι (όλοι διάσημοι πρωτοπόροι αρχιτέκτονες) στοχεύουν στην «αλλαγή της αντίληψης του υποκειμένου ως προς την παρατηρούμενη πραγματικότητα».

Με αυτά τα δεδομένα, το περιοδικό υπόσχεται «την παραγωγή και εξέλιξη μιας θεωρίας της ελληνικής πόλης», έχοντας ήδη δεχτεί την ελληνική ιδιαιτερότητα, άρα ζητώντας τον προσδιορισμό του «ελληνικού αστικού μοντέλου» με διάφορους παράλληλους τρόπους, αντίστοιχους της σύγχρονης ζωής.

Δικαιολογημένα, την πρώτη θέση στην ύλη έχει ένα κείμενο του «νονού» του όρου «μετάπολις» γενικά για την «αναδυόμενη πόλη» στην Ευρώπη (σε αντίθεση με το αμερικανικό μοντέλο και ρίχνοντας μια σπόντα ενάντια στον άλλο προφήτη, τον M. Augé) που δείχνει να έχει όλα τα πλεονεκτήματα ενός ανοιχτού συστήματος μαζί με την υπόσχεση της «αειφόρου ανάπτυξης». Ακολουθούν τρεις ακόμα μεταφράσεις ξένων κειμένων και μια (ξένη πάλι) κριτική βιβλίου της Chr. Boyer.

Το ιδιαίτερο ενδιαφέρον πάντως επικεντρώνεται στην ελληνική συμβολή σε αυτό το νέο διάλογο: εννέα συνολικά συμμετοχές (δεν μετρώ εδώ το πρόσθετο άρθρο του Γ. Σημαιοφορίδη) από νέους αρχιτέκτονες, γνωστούς οπαδούς νεωτερικών τάσεων λόγω σπουδών ή επιλογών. Αυτούς θα πρέπει να προσέξουμε ιδιαίτερα, γιατί αυτοί (και οι συνομήλικοί τους) αποτελούν τη μαγιά πάνω στην οποία θα χτιστεί η αυριανή θεωρητική αναζήτηση στην Ελλάδα πάνω στον οποιονδήποτε «αστικό πολιτισμό». Να τους ενθαρρύνουμε στο δύσκολο και συχνά άχαρο ρόλο που καλούνται να παίξουν σε μια εποχή που δεν συγχωρεί μεγάλες αποκλίσεις από τον κανόνα και σε μια κοινωνία βαθύτατα συντηρητική και με απίστευτα ισχυρούς μηχανισμούς αδράνειας.

Θα ήθελα επίσης να ευχηθώ στο περιοδικό, που η έκδοσή του θα είναι πάντα μια πράξη ηρωισμού, να επιβιώσει νικώντας όλες τις αντιξοότητες, δίνοντας έτσι το στίγμα του με την τόσο φροντισμένη σελιδοποίηση και εικονογράφηση, με την αμεσότητα της σύνδεσης με διεθνή ρεύματα. Ακόμα και αν ανιχνεύονται αδυναμίες στο ξεκίνημά του, αυτή να είναι μόνο η αρχή – γιατί η συζήτηση (που όλο ξεκινά και όλο αναστέλλεται στην Ελλάδα) τώρα ξαναρχίζει!

Δημήτρης Φιλιππίδης

ΜΟΥΣΙΚΗ

του ΒΑΣΙΛΗ ΡΟΥΒΑΛΗ

Μετά τις γιορτές, είναι πλέον ξεκαθαρισμένο το δισκογραφικό τοπίο, μόνο και μόνο αν σκεφτεί κανείς ότι οι εταιρείες κυκλοφόρησαν ό,τι καλό, μέτριο ή (αλίμονο) κακό είχαν στους καταλόγους τους, λανσάροντας μάλιστα σε κάποιες των περιπτώσεων αντιστρόφως ανάλογα την ποιότητα με τη μαζική κατανάλωση. Ευτυχώς, το μάρκετινγκ επηρεάζεται κάποτε και από το κοινό το οποίο «απαιτεί» τις αισθητικές του επιλογές (κι αυτό είναι ένα τεράστιο δέμα που σηκώνει συζήτηση), οπότε η αγορά και οι επιλογές προσμετρώνται με βάση τούτη την παράμετρο.

PATTI SMITH

Peace and noise

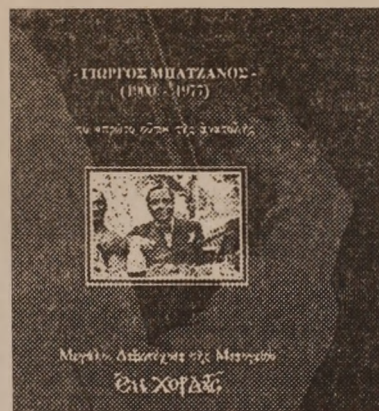


Η ιέρεια της ροκ 'ν' ρολ ε-ποποιίας της δεκαετίας του '70 επιστρέφει δριμύτερη, έ-να μόλις χρόνο μετά το εξαιρετικό και πολυσυζητημένο

Gone again. Σαν από το υπερπέραν ερχόμενη, αφήνει πίσω της όλο το ροκ-μπήτνικ παρελθόν της, τις ζωγραφικές αναζητήσεις, την ποίηση, για να δώσει ως λίκνο της δημιουργικής της έκφρασης τούτα τα δέκα κομποτεχνήματα του *Peace and noise*. Μεστές ελεγείες από την ώριμη, γνωστική, αισθαντική καλλιτέχνηδα που δείχνει αχαλίνωτη κι ατιθάσευτη στο προσωπικό της *modus operandi* – ποιος μπορεί να αρνηθεί και να αντιπαρέλθει άραγε; Η Patti φαίνεται πως αναμοχλεύει τη σχέση της με το χρόνο και τη δράση: στο στιχουργικό μέρος εντοπίζει το παρελθόν («1959», «Memento mori»), αφήνει μελανά στίγματα στο εν εξελίξει παρόν («Dead city», «Last call») και τοποθετείται στο άγνωστο μέλλον («Waiting underground»). Φαντάσματα φίλων (αφιέρωση στον Μπάροουζ, στίχοι του Γκίνσμπουργκ), επιταγές αισιοδοξίας για τη ζωή, ερμηνεία με ξεσπάσματα και σιγαλό λυρισμό εναλλασσόμενη. Μια κατάθεση προσωπικών διαδρομών και ευαισθησίας από εκείνες που σχηματοποιούν το στίχο του ποιητή «τα μικρά συμβάντα του βίου παρηγορούν τις άγριες από δίψα ψυχές».

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΠΑΤΖΑΝΟΣ

Το πρώτο ούτι της Ανατολής



Κωνσταντινου-πολίτης, τσιγγάνικης καταγωγής, ο Γιώργος Μπατζανός κατατάσσεται στην κατηγορία των Udi, των μαστόρων του ουτιού, που έδρασαν στο

περιθώριο του πολυεθνικού συμπλέγματος ήχων, φωνών και ρυθμών της οθωμανικής επικράτειας. Έχοντας συνεργαστεί με κορυφαίους τούρκους, αρμένιους, έλληνες, άραβες μουσικούς εντός και εκτός των ορίων της Πόλης, απέκτησε φήμη σ' όλο το εύρος της Ανατολικής Μεσογείου ώστε νωρίς να του αποδοθεί ο τίτλος «το πρώτο ούτι της Ανατολής» και να θεωρείται αξεπέραστη, ακόμη και σήμερα, η εκτελεστική του δεινότητα. Στην πολύ προσεγμένη αισθητικά έκδοση του CD (στα συν, το δεκαεξασέλιδο με εργογραφία και πληροφοριακό υλικό για την καλλιτεχνική φιγούρα του θρυλικού ουτίστα) περιλαμβάνονται ηχογραφημένα ταξίμια και σαρκί (ένα μάλιστα δικό του κομμάτι ερμηνεύει η Σαφιέ Αϊλά με τη μοναδική φωνή της) που αναδεικνύουν τη διαύγεια, το ιδιαίτερο ηχόχρωμα και τη δεξιοτεχνία του σε σόλο ή ορχηστρικά κομμάτια.

PETER HAMMILL

Everyone you hold

Ένας αστείρευτος τραγουδοποιός, έμπρακτος μύστης στην απροκάλυπτη ονειροποιία 39 (!) μουσικών καταθέσεων, ο Peter Hammill ακολουθεί το ένστικτό του ως αν

σαμάνος απομακρυσμένος από τα εγκόσμια και χαμερπή, κι απορροφημένος στην τελετουργία της λύτρωσης εσαεί.



Οι χορωδιακοί ελιγμοί διαλέγονται με τη σκοτεινή μπάλαντα και τον ερμητικό στίχο-ποίηση του βρετανού διανοούμενου, ο οποίος φαίνεται να αναζητεί μια νέα ταυτότητα στο πεδίο του μυστικισμού. Είναι ο κόσμος που υφαίνει από τα χρόνια των Van Der Graaf Generator διαμέσου πειραματισμών σταθερών θεματικών ενοτήτων και ηχητικών δομών. Είναι η επαφή που φέρνει στα περιχαρακωμένο βίωμα της μουσικής του στην ένταξη και απόλαυση που μοιάζει ατελείωτη.

OCEAN COLOR SCENE

Marchin' already



Ενα ακόμη ποικουνιτέτο από τα βρετανικά νησιά που παύζει τα «αναμεινόμενα» της british pop ή, εντέλει, μια περίπτωση μουσικών χαμηλών τόνων και προφίλ, που αφήνονται να εκφράσουν απροκάλυπτα την αγάπη τους για τη δεκαετία του '60; Στην περίπτωση των Ocean Color Scene, η μουσική αναπολεί τη γλυκύμελαγχολία και τα ζωηρά τινάγματα συναισθηματικής έκφρασης από τα ρυθμικά μπλουζ αρχέτυπα της πατρίδας τους. Με πιστη στη δυναμική του τραγουδιού, τη λυρική εκφορά και τα ρυθμικά ξεσπάσματα, τοποθετούν τη μουσική τους, σ' αυτό το τρίτο άλμπουμ τους, στο περιθώριο της υστερίας που διακατέχει τα αγγλικά συγκροτήματα με το νιου γουέιβ της προηγούμενης δεκαετίας. Η αισθαντική φωνή του Steve Cradock ανατρέχει στους προγόνους του – John Lennon, Spenser Davis Group, Small Faces. Η ακρόαση των δώδεκα κομματιών τρέφει την αίσθηση της απαλής φιγούρας του παρελθόντος από αυτούς τους νεαρούς μύστες του σήμερα, που γνωρίζουν καλά το χειρισμό του. Αν μη τι άλλο δεν είναι και λίγο υποσκελίζεις τόσοσους άλλους ευφάνταστους της μουσικής βιομηχανίας και να φτάνει στο νούμερο ένα του αγγλικού πίνακα επιτυχιών!

ΚΡΙΤΙΚΗ Βιβλίου

Περί οργάνωσης...

Γιάννης Τσιβιάκου,
το Βλέμμα του
Παρατηρητή. Περιγραφή
Σχεδίαση Κοινωνικών
Οργανώσεων
Θεμέλιο, Αθήνα 1997

Ο λόγος που με ώθησε να
ψω για το βιβλίο της Γιάν-
νης Τσιβιάκου δεν σχετίζεται
με την ποιότητά του αλ-
λ'υπό μ'ετη θεματογραφία
Ζούμε σε μια χώρα που,
όλοι μιλούν για την ανα-
λεσματοκρίση των διοι-
κών της μηχανισμών, δεν
αν ακόμη συνειδητοποιη-
ται επιστημονικές προϋπο-
θέσεις που απαιτεί η σοβαρή
μετώπιση του θέματος της
οργάνωσης». Χαρακτηριστι-
κώδειξη αποτελεί το γεγο-
νός ότι σε πολύ λίγα πανεπι-
μακά τμήματα διδάσκεται
ωρία των οργανώσεων και
οργανωσιακή συμπεριφορά,
στο εξωτερικό καλύπτει
πρόγραμμα σπουδών ολο-
κλήρων τμημάτων. Το *Υπό το
Βλέμμα του Παρατηρητή* δίνει
ευκαιρία στον αναγνώστη
να σε όποιον έχει διοικητι-
μπειρία) ν' αντιληφθεί το
σημειοτικό εύρος του αντι-
θέτου της οργάνωσης και
απιστώσει ότι δεν πρόκει-
ται για στενή, εξειδικευμένη
πληροφορία, αλλά για ένα είδος πα-
ρατηρήσεων μέσα από το οποίο
πρέπει να κοιτάξει κανείς
σημερινό κόσμο και τα τε-
κτονόμενα σ' αυτόν.

«Οργάνωση» για την Τσι-
βιάκου είναι οι τρόποι που χρη-
σιμοποιεί το οργανώνει για
προβλεπεί την παραγωγή

των πληροφοριών. Περιορίζο-
ντας τις πληροφορίες, η οργά-
νωση στην ουσία περιορίζει
την ακατάπαυστη τάση για λή-
ψη αποφάσεων. Οι αποφάσεις
είναι παρατηρήσεις-επιλογές
που διενεργεί η οργάνωση-πα-
ρατηρητής καθώς παρατηρεί
τις άλλες οργανώσεις αλλά και
τον ίδιο τον εαυτό της. Κάθε
απόφαση συντελεί στη γένεση
νέας αποφάσεως. Έτσι σχη-
ματίζεται ένας αυτοπαραγό-
μενος επαναληπτικός κύκλος
από αποφάσεις, ο οποίος είναι
υπεύθυνος για τη συγκρότηση
της οργάνωσης. Μέσα απ' αυ-
τήν την οπτική, η Τσιβιάκου
μας εισάγει στις θεωρητικές
απόψεις της κυβερνητικής
«δεύτερης τάξεως» που επε-
ξεργάστηκαν οι **Von Foerster**,
Pask, **Glansville**, κ.ά. Ταυτό-
χρονα, εισάγει μεταφορικά
(ως αυτοαναφορά) στα κοινω-
νικά συστήματα την αυτοποιη-
τική σύλληψη που υποστηρί-
ζουν για τα βιολογικά οι
Maturana-Varela. Φυσικά, η
μεταφορά αυτή έχει ήδη γίνει
από τον **Λούμαν** (Luhmann)
στη θεωρία του για τα αυτοα-
ναφερόμενα συστήματα, όμως
η Τσιβιάκου δεν αποδέχεται
απλώς ορισμένες λουμανικές
θέσεις. Επιχειρεί να εμποτίσει
τον επικοινωνιακό λειτουργι-
σμό του Λούμαν με μιαν
έγνοια για το ανθρώπινο υπο-
κείμενο που ο γερμανός στο-
χαστής δεν φαίνεται να συμπε-
ριλαμβάνεται.

Το ανθρώπινο ον προβάλλει
στο κείμενο της όχι μόνον ως
δράση υποκειμενικότητα, αλ-
λά και ως αυτοστοχαζόμενος
παρατηρητής, άρα ως παρα-
γωγός νοήματος. Το νόημα

όμως, ακριβώς επειδή είναι
κοινωνικό, δεν εκπηγάζει μό-
νον από τον άνθρωπο-παρατη-
ρητή κατά την αλληλόδρασή
του με τον άλλον, αλλά, ταυτό-
χρονα, και από τις οργανώ-
σεις-παρατηρητές. Το νόημα
με τη βοήθεια των συμβολικών
συστημάτων, δηλαδή της
γλώσσας, αναβλύζει από κάθε
παρατήρηση, ανεξαρτοποιεί-
ται, αποθηκεύεται στις κοινω-
νικές δεξαμενές του νοήματος,
φυλάσσεται, εμπλουτίζεται
και αξιοποιείται για την προώ-
θηση της επικοινωνίας. Έτσι
μετατρέπεται σε γενεσιουργό
χώρο κάθε είδους παρατήρη-
σης-απόφασης που παίρνεται
είτε με πρωτοβουλία του αν-
θρώπου είτε του κοινωνικού
συστήματος.

Χρησιμοποιώντας το κοινω-
νικό νόημα ως ιστό του κοινω-
νικού, η Τσιβιάκου καταφέρνει
να αναδείξει τις αλληλοσυσχε-
τίσεις ανάμεσα στα διάφορα
είδη κοινωνικών μορφωμάτων
και κυρίως την αλληλοσυσχε-
τιση του ανθρώπου μ' αυτά. Ο
άνθρωπος της δεν είναι το
άβουλο άτομο της μαζικής κοι-
νωνίας, ούτε ο αισιόδοξος
σκοπευτής της προόδου. Είναι
το υποκείμενο που διατηρεί εν
δυνάμει τις δυνατότητες για
ελεύθερη όραση και πραγμά-
τωση του εαυτού του. Από το
ένα μέρος προβάλλει ως δε-
σμώτης των κοινωνικών θεσμί-
σεων που ο ίδιος κατασκεύα-
σε, ενώ από το άλλο, αναζητά
ακατάπαυστα τις οδούς που θα
το οδηγήσουν είτε στην κατά-
κτηση είτε στην κατανόηση του
κόσμου που οικοδόμησε.

Η Τσιβιάκου, για να δείξει
αναλυτικότερα τις αρχές και

Παλαίμαχος του
δημοτικισμού, ο
Εμμανουήλ Κριαράς μας
αιφνιδιάζει χαρμόσυνα με
τη συνεχή και επίμονη
εργασία του που δίνει
εκδοτικούς καρπούς στα
92 του χρόνια: *Κωστής
Παλαμιάς. Ο αγωνιστής του
δημοτικισμού και η κάμψη
του* (εκδ. Γκοβόστη, 1997),
ένα βιβλίο που
παρακολουθεί τις
παλαμικές γλωσσικές
απόψεις μέσα στη
διαχρονία. Από την
αγωνιστική περίοδο που
εκτείνεται από το 1898 έως
το 1920, ο Παλαμιάς περνά
σε μία φάση «κάμψης» και
οδηγείται σταθερά προς τη
μεικτή γλώσσα. Αυτή η
μεταστροφή του Παλαμιά,
ανεξάρτητα απ' το αν
πρόκειται όντως για
κάμψη ή για επιλογή
ωριμότητας, παρουσιάζ-
εται με τρόπο διεισδυτικό
και εμπειριστατικό που
φανερώνει για μια ακόμη
φορά τη φιλολογικό
μέγεθος του Κριαρά και
την προσφορά του στα
νεοελληνικά γράμματα.

Ρυθμός παραδοσιακός:
μουσικά όργανα, όπως
λύρα, πολίτικη και κρητική,
ούτι, σαντούρι, σάζι, σιτάρι
και άλλα πολλά
διδάσκονται στο
«Μουσικό Εργαστήρι»,
Θεσσαλονίκης 105 στα
Πετράλωνα (τηλ. 3455359)
που διευθύνει ο **Ross Daly**.
Στον μουσικό «λαβύ-
ρινθο» του, ένας
σημαντικός αριθμός πολύ
καλών συνεργατών
προσφέρει μια ουσιαστική
γνώση της μουσικής με
παράλληλη οργάνωση
σεμιναρίων, ομιλιών
και πολιτιστικών
εκδηλώσεων.

Στον Διονύση Φωτόπουλο, τον Άγγελο Δεληβορριά και τον «Όμιλο Λάτση» ανήκει η τιμή για την εξαιρετική έκδοση *Η Ελλάδα του Μουσείου Μπενάκη* (1997). Η έκδοση αυτή χρωστά μεγάλο μέρος της γοητείας της στην υψηλή ποιότητα των επιλεγμένων θεμάτων αλλά και στον τρόπο ανάδειξης λεπτομερειών που ακόμη και η άμεση επαφή με τα έργα δεν μας προσφέρει αυτή τη δυνατότητα. Η αισθητική της έκδοσης είναι υποδειγματική. Αλλά και η έμμεση υπόδειξη, μέσα από τα εκθέματα, της ιστορικής διαδρομής από την αρχαιότητα έως τους νεότερους χρόνους μετατρέπει το βιβλίο σε έναν μοναδικό ελκυστικό οδηγό πατριδογνωσίας.

Τα μουσικομαγειρέματα έχουν την τιμητική τους στην χορηγική ταβέρνα του Βούρια (Πόντου 96, τηλ. 7792392). Με καλή τοικουδιά, καλτσούνια και μαντινάδες: «Ο Βούριας πού 'ναι δεξιά / στην Πόντου π' ανεβαίνεις / είναι, μικρή μου, αριστερά / όταν θα κατεβαίνεις».

Υπόθεση εργασίας είναι το έναυσμα αλλά η έμπρακτη δοκιμασία της υπόθεσης αυτής κατέληξε στην ολοκληρωμένη πρόταση που διατυπώνεται από την Τζένη Μωραΐτη στο βιβλίο της *Λαϊκή παράδοση και Σχολείο* (εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1997). Πρόκειται για ένα πολύτιμο βοήθημα που δίνει τη δυνατότητα να αξιοποιηθεί ο

συνέπειες του σύγχρονου οργανώνουν, κυρίως όπως αυτό εκφράζεται στο χώρο των τυπικών οργανώσεων, προχωρεί σε ανάλυση μιας βασικής λειτουργίας της δράσης, εκείνης του προγραμματισμού και της πρόβλεψης του μέλλοντος. Περιγράφοντας τη μακριά πορεία που η ανθρώπινη σκέψη διέτρεξε, δίνει μια γλαφυρή εικόνα του πώς φθάσαμε στο σημερινό, αφηρημένο πεδίο των προβλέψεων και εκτιμήσεων, όπου ο «εκτιμητής» είναι απών. Οι προγνώσεις και οι υπολογισμοί που αναγράφονται στα προγράμματα αποκαλύπτεται ότι συνιστούν το μέσον της οργανωτικής διαδικασίας για να ελέγχει και να προσαρμόζει την ανθρώπινη συνείδηση στην κυρίαρχη ορθο-

λογικότητα των κοινωνικών συστημάτων.

Τα αδιέξοδα του προγραμματισμού εξανάγκασαν την οργανωτική διαδικασία να στραφεί προς τη σχεδίαση. Δηλαδή σε πιο σύγχρονες μεθόδους για τον περιορισμό της αβεβαιότητας του μέλλοντος. Σ' αυτές τις νέες μεθόδους διακρίνεται η αγωνία της οργανωσιακής ορθολογικότητας να επαναφέρει στο προσκήνιο τον «εκτιμητή» μέσω του διαλόγου και της θεσμικής συμμετοχής, ευελπιστώντας σε μια αναζωογόνηση της ανθρώπινης δημιουργικότητας. Έτσι παρατηρείται μια επιστροφή της οργανωσιακής θεωρίας στις παραδοσιακές αξίες της κοινότητας και της υπευθυνότητας απέναντι στον

άλλον. Η επανεισαγωγή της ηθικής στο χώρο της οργανωμένης δράσης, κατά την κοινή εκτίμηση της Τσιβάκου, δεν υποκινείται από κάποιες ουτοπίες, αλλά απ' την αναγκαιότητα των ίδιων των κοινωνικών συστημάτων να διατηρηθούν και να επιβιώσουν.

Μ' αυτό το τελευταίο συμπέρασμα δεν κλείνει ένας κύκλος μεστού προβληματισμού. Αντίθετα, ανοίγεται ο ορίζοντας των παρατηρήσεων, ώστε η αναγνώστης να παρακινήσει για να προχωρήσει σε νέες παρατηρήσεις-αποφάσεις. Κι αν δεν προχωρήσει, θα πρόσθετα θα 'χει κερδίσει ήδη αρκετά απ' την έκθεσή του στο βλέμμα του παρατηρητή.

Γιάννης Δαρζέντας

Ταξίδια στα Βαλκάνια

**Τζων Ρηντ
Τα Βαλκάνια στις φλόγες,
Εισαγωγή-σχόλια: Λ. Αξελός,
Μετάφραση: Στάθης Ανδρέου,
Εκδ. Στοχαστής, 1997**

Γνωστότερος από το *Δέκα μέρες που συγκλόνισαν τον κόσμο* και από το *Επαναστατημένο Μεξικό*, ο Τζων Ρηντ εμφανίστηκε πρόσφατα στην Ελλάδα μ' ένα τρίτο βιβλίο, σχεδόν άγνωστο μέχρι τώρα: *Τα Βαλκάνια στις φλόγες - Από την Θεσσαλονίκη στην Αγία Πετρούπολη* (πραγματικός τίτλος *The war in Eastern Europe. Travels through the Balkans in 1915*). Πρόκειται για ένα οδοιπορικό του αμερικανού συγγραφέα -εκδόθηκε το 1916-, ο οποίος με ποικίλα μέσα ταξίδεψε στην εύφλεκτη περιοχή της Βαλκανικής σε μια κρίσιμη ιστορική περίοδο της ευρωπαϊκής ιστορίας, όταν οι Κεντρικές Δυνάμεις (Γερμανία, Αυστροουγγαρία) πολεμούσαν σε πολλά μέτωπα κατά των συμ-

μαχικών δυνάμεων της Αντάντ.

Αν στο πρώτο και δημοφιλέστερο από τα βιβλία του ο Ρηντ αφηγείται τα γεγονότα που οδήγησαν στην κατάληψη της εξουσίας από τους μπολσεβίκους και στο δεύτερο στιγμές από την αγροτική εξέγερση του Ζαπάτα και του Βίγια στο Μεξικό, σε τούτο, το τρίτο, ξεναγεί τον αναγνώστη του σε πόλεις ειρηνικές -Νις, Βελιγράδι, Μπουκοβίνα, Λβοφ, Πετρούπολη, Μόσχα, Βουκουρέστι, Σόφια, Κωνσταντινούπολη, Θεσσαλονίκη - όπου οι ήχοι του πολέμου μόνο σαν αντίλαλοι ακούγονται. Ο συγγραφέας, που ως δημοσιογράφος κάλυψε δύο από τις σημαντικότερες επαναστάσεις του εικοστού αιώνα, εδώ δεν ακολουθεί στρατεύματα που προελαύνουν ή αμύνονται, δεν κρίνει μάχες και συγκρούσεις. Μ' έναν φίλο του, σκιτσογράφο, τον Μπ. Ρόμπινσον, διατρέχει τις χώρες της χερσονήσου, παρατηρώντας και σχολιάζοντας τόπους και ανθρώπους. Μιλάει

για τα χώματα που πάτησε, τα κτίρια που είδε, τα πρόσωπα που συνάντησε (από χωρικούς μέχρι στρατηγούς), καταγράφει σκηνές δρόμου και στιγμές αγροτικού και αστικού βίου. Διηγείται ιστορίες από τα μεταπισθεν, σε νοσοκομεία ή στα ροδρομικούς σταθμούς, αποπλώνει με ενάργεια το εκρηκτικό τοπίο της Ανατολικής Ευρώπης των αρχών του αιώνα μας.

Γιος «ενός πλούσιου, θαρρολέου και τίμου άντρα», όπως σημειώνει στη θαυμάσια εισαγωγή του βιβλίου ο Λουκάς Αξελός, ο Τζων Ρηντ γεννήθηκε στο Πόρτλαντ του Όρεγκον τον Οκτώβριο του 1887. Ριζοσπάστης από νεαρή ηλικία ανέλαβε δύσκολες δημοσιογραφικές αποστολές που τον έκαναν διάσημο. Κάλησε απεργίες υφαντουργών και εξεγέρσεις ανθρακωρύχων αλλά η αφηγηματική του ικανότητα φανερώθηκε στο Μεξικό όπου έζησε τον πυρετό μιας επανάστασης, η οποία δεν α-

τον ρου της ιστορίας του μου, έδειξε όμως το πάθος ελευθερία και δικαιοσύνη εξαθλιωμένου λαού. Οι οδευτικές ιδέες του Ρηντ έφεραν αντιμέτωπο με τις ές των ΗΠΑ, ενώ η επιτυχία του Δέκα μέρες... ήταν η ρμή για να χαρακτηριστεί «επικίνδυνος εχθρός του ους», να μπει σε μαύρη λίσσα και ν' αποκλειστεί από την ογογραφία σε έντυπα ευ-ς κυκλοφορίας. Φυλακί-ε και μετά την αποφυλά-του επέστρεψε στη Ρω-όπου σ' ένα συνέδριο τον έμβριο του 1920 μίλησε αντιπρόσωπος του Κ.Κ. των Α. Πέθανε, στην ακμή της ητάς του, έναν μήνα αργό- και είχε την εξαιρετική

τιμή να ταφεί στην Κόκκινη Πλατεία, στα τείχη του Κρεμ-λίνου, στον τόπο που αγάπησε πιο πολύ στη διάρκεια της επα-ναστατικής του ζωής.

Σε τούτο το οδοιπορικό στα Βαλκάνια ο Ρηντ αφιερώνει ιδιαίτερο κεφάλαιο στο ακαν-θώδες Μακεδονικό ζήτημα, κάνοντας μια συνοπτική κατα-γραφή των γεγονότων που οδήγησαν στους Βαλκανικούς Πολέμους, εξηγεί τους λόγους που προκάλεσαν την ήττα της Βουλγαρίας και εκφράζει την άποψή του για τη μοιρασιά της Μακεδονίας σε Σερβία και Ελλάδα. Έξοχος αφηγητής και προσεκτικός παρατηρη-τής, ο συγγραφέας, με βάση όσα είδε και άκουσε, σκιαγρα-φεί λαούς και ιερωμένους: οι

Εβραίοι χαρακτηρίζονται δου-λοπρεπείς και φιλοχρήματοι, οι ρώσοι παπάδες μοχθηροί και φαύλοι, οι έλληνες παπά-δες γλοιώδεις και υποκριτές. Αναφορικά με τους Βαλκάνι-ους γράφει: «Οι Ρουμάνοι είναι χαρωποί και ευγνώμονες· οι Βούλγαροι τίμιοι και φιλικοί· οι Σέρβοι εύστροφοι, γενναίοι, και γοητευτικοί, μετά από αυ-τούς οι Έλληνες μοιάζουν ένας υπανάπτυκτος εχθρικός λαός, χωρίς καθόλου ιδιαιτερότητα».

Οι αναγνώστες που ενδέχεται να δυσανασχετήσουν με την τε-λευταία παρατήρηση του Ρηντ, ας την παρακάμψουν. Σε τίποτα δεν μειώνει τη γλαφυρότητα του κειμένου του, ούτε την οξεία κρί-ση και τον βαθύ στοχασμό του.

Φίλιππος Φιλίππου

παραδοσιακός πολιτισμός στην εκπαιδευτική πράξη της προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας· στο νηπιαγωγείο και το δημοτικό. Αποτέλεσμα: ένα βιβλίο εξαιρετικής χρησιμότητας, ένα βιβλίο-οδηγός για τον εκπαιδευτικό.

Φυλαγμένες προσεκτικά στο σκρίνιο της Μέλπως Αξιώτη οι λιγοστές, αλλά πολύ ενδιαφέρουσες, επιστολές που τις έστειλε ο αδερφός της στα χρόνια της εξορίας της βγαίνουν στο φως της δημοσιότητας με τη φροντίδα και την προσοχή που τους πρέπει. Ο επιμελητής της έκδοσης Γράμματα στη Μέλπω από τον αδελφό της Πανάγο Αξιώτη (έκδ. εφημερίδας Η Μυκονιάτικη, Μύκονος 1997) Παναγιώτης Κουσαθανάς διαχειρί-στηκε με ουσιαστική ευγένεια αλλά και επάρκεια το ευπαθές αυτό υλικό και το συμπλήρωσε με πλήθος σημειώσεις, εμπεριστατωμένη εισαγωγή, πλούσιο φωτογραφικό υλικό και ένα επίμετρο που συγκροτείται από το απόκτημα της τελευταίας στιγμής, τα 15 γράμματα της Μέλπως προς τη Νανά Καλλιανέση, ιδιοκτήτρια των εκδόσεων Κέδρος, σταλμένα από τη Μύκονο τη δύσκολη διετία 1970-71: «Εδώ είναι καιρός της κολάσεως, μαύρος ο ουρανός και η θάλασσα με αφρούς που σκεπάζουν τα βράχια. Εμένα με πείραξε πολύ αυτός ο αέρας, δεν έπρεπε να έρθω στη Μύκονο — κι ούτε θα ξανάρθω βέβαια...».

ο χαρτοκόπτης

Πολιτική ιστορία του Βυζαντίου

Israel Angold,
Βυζαντινή αυτοκρατορία
το 1025 έως το 1204. Μια
πολιτική ιστορία,
άφραση, Ευ.
Γιανιώτη
ιστημονική επιμέλεια,
Αγαπητός
Παπαδήμα, Αθήνα 1997

το 1025, η Βυζαντινή Αυτο-κρατορία ήταν η μεγαλύτερη δύ-αμη στον μεσογειακό και πα-σιεσανατολικό κόσμο και η πιο λα-σταντινούπολη η πιο λα-πόλη. Όμως το 1204 έπε-τα χέρια των ιπποτών της ρτης Σταυροφορίας.

ρ' όλο που η βυζαντινή κυ-χία αποκαταστάθηκε στην τεύουσα μισό αιώνα αργό- και η ανασυσταθείσα αυτοκρατορία επέζησε για όσα περίπου χρόνια ακό-η οικουμενική πολιτική ονία του Βυζαντίου είχε αθεί. Με την απώλεια αυ-κέντρο βάρους της Χρι-

στιανοσύνης μετακινήθηκε τε-λεσίδικα προς τη Δύση. Συνε-πώς, η κρίσιμη περίοδος που οδήγησε στη διαμάχη με την Τέταρτη Σταυροφορία ήταν ένας καταλύτης, όχι μόνο για το Βυζάντιο αλλά και για ολό-κληρο τον μεσαιωνικό κόσμο.

Από καιρό απουσίαζε μια λε-πτομερής και τεκμηριωμένη παρουσίαση του θέματος. Το κενό αυτό επιχειρεί να καλύ-ψει η μελέτη του M. Angold.

Η ιστορία που αφηγείται ο Angold δεν είναι εκείνη μιας συνεχούς παρακμής. Αντίθετα είναι μια μελέτη των αλλαγών στην κρατική διοίκηση και την κοινωνία, με συνακόλουθες σοβαρές αδυναμίες αλλά και μεγάλα οφέλη.

Η δομή του κράτους όλο και πιο χαλαρή, επέτρεπε ωστόσο στους αυτοκράτορες να αντι-μετωπίζουν τις εξωτερικές απειλές που περιπλέχθηκαν με την εμφάνιση των Σταυροφο-ριών. Οι Βυζαντινοί αντέδρα-σαν σε αυτές τις απειλές, προ-

σπαθώντας να φέρουν τους εχθρούς τους πιο κοντά στη σφαίρα επιρροής της Αυτο-κρατορίας.

Βραχυπρόθεσμα αυτό πέτυ-χε: η Κωνσταντινούπολη και η Αυτοκρατορία δεν φαίνονται ποτέ τόσο πλούσιες ή τόσο ισχυρές όσο στα μέσα του 12ου αιώνα. Μακροπρόθεσμα όμως, η διείσδυση ξένων στοι-χείων στην ίδια τη δομή του κράτους αποδείχθηκε ολέ-θρια, όπως έγινε εμφανές με τη Σταυροφορία του 1204.

Τα γεγονότα των δύο αυτών αιώνων είναι πολύπλοκα ως προς τις αιτίες, τις εξελίξεις και τα αποτελέσματά τους, αλ-λά ο Angold τα εκθέτει με σα-φήνεια.

Το βιβλίο είναι καταρχάς μια πολιτική ιστορία, όμως οι δια-συνδέσεις μεταξύ πολιτικών και κοινωνικών, οικονομικών και πολιτισμικών εξελίξεων υπογραμμίζονται συστηματι-κά.

Σωτήρης Ντάλης

Μυστική απάντηση

ΤΩΡΑ ΠΟΥ ΠΕΡΑΣΕ ο καιρός των ευχών, μπορούμε νηφάλια να αναρωτηθούμε τι ακριβώς ευχόμαστε: «Ό,τι επιθυμείς», «Ό,τι αγαπάς, να το πάθεις»... Όμως, αλήθεια, «παθαίνουμε» αυτό που επιθυμούμε, ή μήπως συμβαίνει το αντίθετό του συνήθως; Ακόμα και οι Μυστικοί του κόσμου –αυτοί που θα 'πρεπε να ξέρουν– διχάζονται: «Φτάνει στον Παράδεισο αυτός που δεν ξέρει πού πηγαίνει», αλλά και «Όταν επιθυμείς κάτι βαθιά, και η Φύση ακόμα συνωμοτεί για να το πετύχεις». Τι από τα δύο ισχύει;

Άλλοι λεν πως δεν πρέπει να βιάζεις τα πράγματα, ούτε να προσπαθείς να επιτύχεις κάτι συγκεκριμένο· αρκεί ένας εσωτερικός συντονισμός με τις αληθινές σου ανάγκες, για να οδηγήσει εσένα τον ίδιο, αλλά και τον κόσμο ολόκληρο, εκεί όπου θα ήθελες –εκεί όπου θα έπρεπε (στα βάθη αυτά ανάγκη και επιθυμία έχουν γίνει ένα)– να βρίσκεσαι.

Κι άλλοι, πως μόνον η νυχθημερόν προσήλωση στο στόχο, ο διαρκής προσανατολισμός κάθε μας ενέργειας προς το ποθούμενο, φέρνει αποτέλεσμα. Όμως, να που αυτές οι δύο στάσεις μοιάζουν να μην είναι παρά διαφορετικές διατυπώσεις της ίδιας προτροπής: όταν ποθείς κάτι που δεν αντιβαίνει προς τη φύση σου, κάνε τον πυρήνα κάθε σου σκέψης και κάθε σου πράξης, τοποθέτησέ το στο κέντρο της ζωής σου, αλλά συνέχισε τη ζωή σου χωρίς άγχος, χωρίς σπασμωδικές κινήσεις κι απελπισμένες, υπηρετώντας με συνέπεια ό,τι κι αν φαίνεται πως κάνεις εξωτερικά· αργά ή γρήγορα, το εσωτερικό κέντρο θα πάρει και μορφή υλική, μέσα στον κόσμο.

ΟΙ ΛΕΠΤΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ στις αποχρώσεις των δύο διατυπώσεων θυμίζουν γνωστά και άλυτα διλήμματα: να περιμένεις δίχως να ελπίζεις πως κάτι όντως θα συμβεί ή να ελπίζεις χωρίς να περιμένεις ανταπόκριση στην ελπίδα σου;

Τα έχει όλα γράψει η Μοίρα ή είναι τα πάντα θέμα Τύχης; Μιας Μοίρας, δηλαδή, που κι αυτή δεν έχει προσχεδιάσει τίποτε, παρά μόνον παίζει, με ελαφράδα και σοφία. Λίγη σημασία έχει: φτάνει να θέλει κανείς, και σε κάθε «καπρίτσιο» της Μοίρας, σε κάθε γύρισμα της Τύχης, μπορεί να διαβάσει μιαν απάντηση μυστική, σε ό,τι ήδη έχει ρωτήσει – ενδεχομένως και χωρίς να το γνωρίζει.

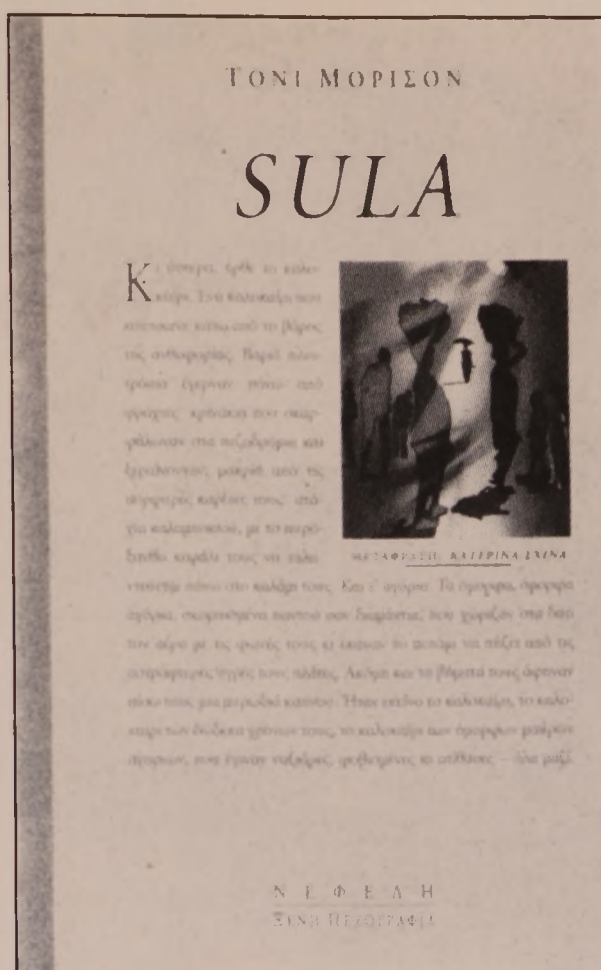
(Αλλά κι όταν τίποτα απ' όλα αυτά δεν μοιάζει να συμβαίνει, ας μην εκπλησσόμεθα, κι ας μην μας καταβάλλει· είναι έλλειψη θάρρους και φαντασίας να περιμένουμε όλες τις λύσεις από τη μεταφυσική. Που, στο κάτω κάτω, δεν είναι τίποτ' άλλο παρά κατασκευάσμα ανθρώπινο, γέννημα της ακαταμάχητης ροπής μας να εφευρίσκουμε παντού κρυφούς συσχετισμούς – ακόμα κι εκεί όπου δεν χωρούν...)

ΑΠΟ ΤΟΝ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ
ΙΩΑΝΝΙΔΗ

ΕΕΝΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

TONI MORISON

SULA



«Όμορφο, εκκεντρικό, θυμωμένο, αισθησιακό, γενναιόδωρο, αστείο, πλημμυρισμένο από αγάπη».

TIMES LITERARY SUPPLEMENT

«Η Τόνι Μόρισον γράφει για μια μαύρη κοινότητα καθηλωμένη από την ιστορία –την ιστορία των λευκών– στους λόφους του Οχάιο, με αφηγηματική δεινότητα, ποιητική φλόγα και συμπόνοια, αρετές που καθιστούν τη συγγραφέα ένα λαμπρό άστρο του λογοτεχνικού στερεώματος».

THE GUARDIAN

ΝΟΜΠΕΛ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ: ΧΑΡΗΣ ΒΛΑΒΙΑΝΟΣ

Στην ίδια σειρά κυκλοφορούν

TONI MORISON: ΓΑΛΑΖΙΑ ΜΑΤΙΑ, ΤΖΑΖ, ΑΓΑΠΗΜΕΝΗ * ΜΑΡΙΝΑ ΤΣΒΕΤΑΓΙΕΒΑ:
Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΟΝΕΤΣΚΑ * ΜΑΡΤΙΝ ΕΪΜΙΣ: ΤΟ ΒΕΛΟΣ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ * ΜΠΑΡΥ
ΑΝΣΓΟΥΩΡΘ: ΙΕΡΗ ΠΕΙΝΑ * ΙΣΑΑΚ ΜΠΑΣΕΒΙΣ ΣΙΝΓΚΕΡ: Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΔΑΙΜΟΝΑΣ
* ΤΖ. ΚΟΥΤΣΥ: ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΟΥ ΜΑΪΚΛ Κ * ΚΑΤΡΙΝ ΚΛΕΜΑΝ: ΤΟ ΒΑΛΣ ΠΟΥ
ΔΕΝ ΤΕΛΕΙΩΣΕ * ΡΟΝΤΥ ΝΤΟΥΛ: ΠΑΝΤΥ ΚΛΑΡΚ, ΧΑ ΧΑ ΧΑ * ΜΠΑΡΥ ΑΝΣΓΟΥΩΡΘ:
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟ ΔΡΑΜΑ * ΡΟΝΤΥ ΝΤΟΥΛ: ΤΟ ΒΑΝ * ΤΖΕΗΜΣ ΦΑΡΕΛ:
Η ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΟΥ ΚΡΙΣΝΑΠΟΥΡ * ΧΙΛΑΡΥ ΜΑΝΤΕΛ: ΑΛΛΑΓΗ ΚΛΙΜΑΤΟΣ *
ΤΟΜΑΣ ΧΑΡΝΤΥ: ΤΖΟΥΝΤ Ο ΑΦΑΝΗΣ * Ε. Λ. ΝΤΟΚΤΟΡΟΥ: ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΕΚΘΕΣΗ * ΙΒΛΙΝ
ΓΟΥΩ: ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΟ ΜΠΡΑΪΝΤΧΕΝΤ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 10 680, Τηλ. 36.07.744, 36.39.962 - FAX: 36.23.093

ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΙΤΣΙΛΙΔΗΣ

Μετά τη Βροχή (ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ)



Η συλλογή διηγημάτων « Μετά τη βροχή » αποτελείται από έξι διηγήματα. Στα τρία πρώτα ο συγγραφέας, με φόντο τα δύσκολα χρόνια τής πρόσφατης ιστορίας μας, επικεντρώνεται στους απλούς και καθημερινούς ανθρώπους που ζουν τα ίδια τα γεγονότα, αλλά και τις συνέπειές τους, μακριά από τα φώτα και τη θαλπωρή τής δημοσιότητας, μακριά από τις θέσεις τών πρωταγωνιστών. Στα άλλα τρία διηγήματα η έμφαση δίνεται στις διαπροσωπικές σχέσεις και στις εύθραυστες ψυχικές ισορροπίες τής εποχής μας. Ο άνθρωπος κάθε εποχής, ιδιαίτερα της δικής μας, δεν αποτελεί απλώς μέλος τού θιάσου τής ιστορίας, αλλά, κυρίως, μια ξεχωριστή οντότητα που πασχίζει να επιπλεύσει και να επιβιώσει σε μια πραγματικότητα που συνθλίβει.

« Είναι διηγήματα που σου αφήνουν μια βαθιά συγκίνηση. Γραμμένα με λόγο λιτό και σαφή που αναπαριστά με ακρίβεια την ατμόσφαιρα μιας άλλης ή αλλιώςτικής εποχής »
Σ.Καργάκος

Ταξίδευέ με πάντα στην ψυχή σου (ΠΟΙΗΜΑΤΑ)



Στη νέα αυτή ποιητική συλλογή τού Μ.Πιτσιλίδη, δεσπόζουσα θέση κατέχει και πάλι η γλώσσα. Η λεκτική επικοινωνία, ξεπερνώντας τη συνήθη χρήση τών λέξεων, προσπαθεί να διαμορφώσει και να εκφράσει τον κόσμο τού ποιητή, σχηματίζοντας τα πλούσια εκφραστικά της μέσα, αναπλάθοντας τις εικόνες της μέσα από τις λέξεις που αποκτούν νέες διαστάσεις. Η ποίηση τού Μ.Πιτσιλίδη δε θητεύει στο ακατανόητο και στο απροσπέλαστο. Υπηρετεί την αισθητική τέρψη και την ψυχική ευχαρίστηση τού αναγνώστη, συνδυάζοντας με τρόπο ίσως μοναδικό, μορφή και περιεχόμενο.

«... μια ποιητική δημιουργία που αποτελείται από στίχους σταλαχτίτες και σταλαγμίτες »
Σ.Καργάκος

« Αν η ποίηση είναι η μετακένωση ενός κόσμου ξαναπλασμένου στα βάθη της ευαισθησίας μας -νοητικής και γλωσσικής- τότε τα γραφτά σας είναι αληθινή ποίηση »
Γ.Μπαμπινιώτης